

Orator Extemporaneus *Prose*
8. L. Am. 440. S E U

ARTIS ORATORIÆ

Breviarium bipartitum,

C u j u s

Prior pars præcepta continet generalia,

Posterior praxin ostendit in triplici di-
cendi genere præsertim Demonstrativo.

*N. e non supellectilem Oratoria, Sententias, Hi-
sterias, Apophthegmata Hieroglyphica suppedinat.*

A U C T O R E

R. P. MICHAËLE RADAU Societatis
JESU. S. Theologiæ Doctore ejus-
demque Professore.

L O N D I N I ;

Typis Iohannis Redmayne, MDCLXXIII.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF

CHARLES

THE FIRST

OF GREAT BRITAIN

AND IRELAND

BY JOHN HUME

ESQ.

OF THE

BAR AT GREAT BRITAIN

AND IRELAND

IN TWO VOLUMES

LONDON

Printed by J. B. Smith

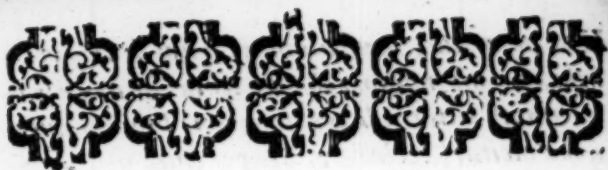
at the Sign of the

Three Kings

in St. Pauls Church-yard

1719

THE SECOND VOLUME

A D

LECTOREM.

O Ratorem tibi sisto, Lector benevole,
eumque extemporaneum, ut quacun-
que libuerit occasio: e hoc utaris prolo-
go; non enim ubiuis meditationi tem-
pus conceditur, nec te Athona Phocionis instar,
in theatris semper effusa praestolabuntur cogita-
bundum, & meditantem quae dicas: nonnun-
quam imparatus palestram hanc ingredi contin-
git, & ex improvise verba facienda, imo sub ipsis
nata labris n raro effutienda. Quapropter ne
subitanens confunda is manu ductorem offero;
quem si benigne acceperis, viam qua progredi possis
intius scrutabitur, & ad rectam semitam ducet. Si
juveneris & prociis, pronubi subibis munus, ut
commissa sibi fidenter exequatur: si parentare ami-
co, aut in obitu cuiusdam dolere (fateo sic volente)
eveniat, praesica ad instar, naniae modulabitur: si
victor & triumphator, triumphos & panegyres a-
dornabit; ac quocunque loco aut tempore peroran-
dum, fidelis ubique lateri tuo adharebit satellites.

Hinc permotus, opusculum nostrum divulgavi-
mus, in compendium colligere tentavimus, & soli-
torem ab aliis tradi preceptorum. Iliadem, nuce,
quod dicitur, occludere. Semper enim utilius po-
stituros operam existimaui preceptores, si scriptam
breviter artem praxi & exercitio curarent altius
discipulis instillare, quam si vacuis relictis animis,
charitas liberaliter impleant, quas mox studiorum
pertasi ad piper, vel, si honestior subeat impetus,
ad sclopetam condemnant. Non scriptio igitur
prolixa, sed stylus & usus dicendi magistri nobis
erunt: & sicut loquendo loqui didicimus, ita fre-
quenter inveniundo invenire, disponendo dispone-
re, eloquendo eloqui, perorando oratores fieri per-
discemus. Nostro itaque labore, Lector hono-
randa, fructu felicitate, & si nihil invenias quod
probes, conatum saltem ne improba. Vale.

PARTITIO

OPERIS.

BREVARIUM nostrum in duas partes distribuemus. In *Prima Parte* docebimus generaliter *Invenire, Disponere, Eloqui*: In *Secunda Parte* ad tria dicendi genera, *Demonstrativum, Deliberativum, Judiciale*, easq; Orationes quæ ad hæc genera pertinent, descendemus. Et verendum licet sic in *Secunda* hac Parte moram nobis ubertas materiæ, *PROXIMUMQUE* scribenda vim voluntas injiciat, brevitati tamen studerimus quoad fieri poterit.

PARS PRIMA.

De Inventione, Dispositione & Elocutione.

Tria Eloquentiæ Candidato difficilia obven- *Elo-*
iunt. *Primo*, ut habeat quod dicat; & hoc *quentiæ*
docet *INVENTIO*: *secundo*, ut sciat quò or- *studio*
dine dicat; & hoc docet *DISPOSITIO*: *ter-*
tio, ut ornate ac venuste dicat; & hoc docet *E-*
LOCUTIO. Distincte ergo de his tribus præ- *tiis*
cipiemus, distinctis Capitibus. Nam de *MEMO-*
RIA & PRONUNCIATIONE, utpote iis, *lia*
quæ à natura melius, & usu habemus, aut nihil,
aut aliquid breviter.

CAPUT I.
DE INVENTIONE.

Inven-
tio.

U T clarius procedamus de *Inventione*, qua-
stiones aliquot movebimus.

QUAESTIO PRIMA.

Quid scripturus Orationem invenire debeat.

Inveni-
re quid.

RESP. I. Ante omnia, scopum Orationis invenire debet ad quem in omnibus collimetur: hoc est, debet certam propositionem sibi praefigere & excogitare, ad quam omnia dirigat: alias caecis oculis natanti similis erit, qui brachiorum plausu multum fatigatur & parum proficit; eo quod littus quo debeat tendere non videat.

Qua
materia
eligen-
da.

Ex materiis vero occurrentibus ea semper eligenda est, quae apta est temporis, utilis, selecta; quae non sterilis, non difficilis, ab Auditorum captu non aliena.

In De-
mon-
strativo
genere.

In genere *Exornativo* invenienda materia gravis, magnifica, plausibilis. Quare cum *Virgilius* Culicem, *Catullus* Passerem, *Plinius* Sticticum, *Majoranius* Lutum, *Ovidius* Putrem, *Ebrietatem* alius, alius *Pediculum* & *Pulicem*, *Scabiem* & *quartanam* *Febrim* alter laudavit; exercitii gratia & ingenii factum arbitrare. Ceterum si quis

In Deli-
berativo

taliter serio ageret, apud prudentes risum & puerilitatis notam incurreret.

In Ju-
diciali.
Inven-
tio unde
prove-
niat.

In *Deliberativo* & *Judiciali* talis quaestio accipienda est, qualem necessitas requirit, & Auditorum capacitas exigit.

Inventio porro provenit, pulchra quidem ab ingeniosa natura, ea tamen quae eruditione non careat: Nam *Eruditio* parens est & nutrix *inventionis*.

tionis. Quapropter si facile & pulchre invenire vis, scito Historias gentium, Consuetudines, Fabulas, Apologos, Sententias, Hieroglyphica, Apophthegmata; nam ex his non difficulter aliquid quod in rem tuam erit eruere poteris.

Observe vero, Oratores & Historicos maxime hisce temporibus laborare ut acutam inveniant Propositionem. Acutam vero Propositionem vocant illam, quæ sub Allegoria inferitur: quippe sententia simplex est, & antiqua veritas, sed nova veste incingitur, hoc est, sub Allegoria simplicitas tegitur; quam, è verbis contextam, vellem si detraxeris, nudam, apertam & simplicem cognosces. Exempli causa; illius Propositionis Allegorica; *Castra vobis metabor, Auditores*, sententia simplex est, *Bellum vobis suadebo*. Et illius, *Togam laceratam hodie consuam Audit*: veritas nuda est, *Pacem vobis post bellum suadebo*. Tales propositiones argui non possunt; sed cavendum ne affectatæ sint, leves, & scurriles, vel nugatorio nixæ fundamento, Gravitas siquidem Oratorem decet. Illi tamen, qui primum discere incipiunt, assuescant simplices & apertas invenire propositiones, argumentaque facilia & clara endæ conquirant; sic enim brevi proficient, & ad propositum loqui discent. Hoc ubi didicerint, facile pro suo quisque ingenio assurgat.

RESP. II. Ubi propositionem invenerit, debet argumenta invenire quibus propositionem stabilire possit, ut apud Audit: sibi fidem faciat. Est autem Argumentum, probabile Inventum ad faciendam fidem; hoc est, Est Causa, qua Orator suam propositionem veram esse suadet. Dixi, probabile Inventum, quia duplicia sunt Argumenta; alia certa, evidentia, necessaria, quæ prorsus convincunt. Ut, *Petrus non est bestia, quia duplicia*

Orator
argu-
menta
popula-
ria ad-
bibeat.

est rationali. Vilia sunt probabilia seu persuasibilia; suntque argumenta popularia, habentis speciem veri, hoc est, uix videntur esse ver. propter hominum opinionem, vel propter similitudinem quam habent cum veritate, vel propter eventum. Et talia præcipue Orator conquire debet, non quod necessariis demonstrationibus uti non possit; sed quia plerumque populares propositiones facit, quæ carent demonstrationibus: vel quia cum populo agit, qui facilius movetur iis, quæ ingenio & consuetudini suæ magis accommodata sunt, quam demonstrationibus, quæ difficulter à rudioribus intelliguntur.

Argu-
menta
in Locis
quæ-
renda.
Locis
dup.

Porro Argumenta in Locis quærenda sunt; Locis enim sunt domicilia & palatia eorum: & hi quidem duplices, *Intrinsæci* & *Extrinsæci*. *Intrinsæci* vocantur, quod in re proposita lateant. *Extrinsæci* vero, seu *assumpti* dicuntur, quod extra rem sint, & ab extra assumantur. Sunt hi, præjudicia vel iudicia, testes, leges, tormenta, tabulæ, auctoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulæ, mores gentium, antiquitates, &c. De *Intrinsæcis*, utpote rerum fontibus, hic breviter agendum.

Argu-
menta
in defini-
tione.
Modi a-
liquor
inveni-
endi ar-
gumen-
ta in
defini-
tione.

QUÆSTIO II.

Quomodo argumenta in Definitione sint inveniendæ.

RESP. Definitio est oratio explicans quid res sit. Apud *Dialecticos* constat communiter genere & differentia. seu uno nomine generali, quod rei definiondæ & multis aliis est commune; & altero nomine quod huic solum rei convenit, quæ definitur. v.g. Homo est animal rationis particeps. Oratores

tores rarissime utuntur tali definitione, quia parvam porrigit copiam; sed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Primus est, per partes rem describere; quod fuse fit & ornatè: sed descriptio potius quam definitio dicenda est. Exemplum dat Causinus, in Floquentia sacra & profana, Papilionem sic describens: Papilio animalculum est, ut in urbibus rarum, Papilio sic in agris frequens: corpus illi plenum, tenerum, onis demolle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superspersas tenera sanguinis decore efflorescit: exstant veluti porrecta minatissimis filis cornu, quæ inter micantium oculorum jucundus fulgor irradiat. Sed præcipuum in pennis miraculum quippe supra tenuis corpusculi modulum gemmant floribus, nitent purpura, auro micant, stellis radiant: his, veluti remigiis, libratus in ærem volitat ludibundus, & ad singulas pene stirpes adhærescens, modo delicatissima proboscide foliorum succos pabatur, modo molliter quiescit inter odorum delicias, modo redintegrato volatu superbius emicat, & insulantium puerorum manus, sexcentos in ætrem Mændros pingens, eludit.

Primus per partes.

Secundus est per effecta, quæ à quatuor causis profluunt. Et hic modus fusus est: cavendum tantum, ne leves effectuum minutæ conglobentur. Sic Ebrietatem descripsit D. Ambrosius: Ebrietas est incentivum insanie, fomentum libidinis, venenum sapientie. Hæc sensus hominum mutat & ratis formas: per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes, &c.

Per effecta. Ebrietas.

Tertius est per similitudinem; non ita uti communiter similia tractare solemus per particulas, sicut, quemadmodum, &c. sed his omissis, simpliciter affirmando sine comparatione, verbi gratia; Quid est vita nostra? est forum in quo venditur & Vita,

Tertius, Per similitudinem.

Orator
argu-
menta
popula-
ria ad-
bibeat.

est rationali. Vilia sunt probabilia seu persuasibilia; suntque argumenta popularia, habentis speciem veri, hoc est, uæ videntur esse ver. propter hominum opinionem, vel propter similitudinem quam habent cum veritate, vel propter eventum. Et talia præcipue Orator conquerere debet, non quod necessariis demonstrationibus uti non possit; sed quia plerumque populares propositiones facit, quæ carent demonstrationibus: vel quia cum populo agit, qui facilius movetur iis, quæ ingenio & consuetudini suæ magis accommodata sunt, quam demonstrationibus, quæ difficulter à rudioribus intelliguntur.

Argu-
menta
in Locis
quæ-
renda.
Locis
dup.

Porro Argumenta in Locis quærenda sunt; Locis enim sunt domicilia & palatia eorum: & hi quidem duplices, *Intrinsæci* & *Extrinsæci*. *Intrinsæci* vocantur, quod in re proposita lateant. *Extrinsæci* vero, seu *assumpti* dicuntur, quod extra rem sint, & ab extra assumantur. Sunt hi, præjudicia vel iudicia, testes, leges, tormenta, tabulæ, auctoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulæ, mores gentium, antiquitates, &c. De *Intrinsæcis*, utpote rerum fontibus, hic breviter agendum.

Argu-
menta
in defi-
nitione.

QUÆSTIO II.

Modi a-
liquor
inveni-
endi ar-
gumen-
ta in
defini-
tione.

Quomodo argumenta in Definitione sint inveniend.

RESP. Definitio est oratio explicans quid res sit. Apud *Dialecticos* constat communiter *genere* & *differentia*. seu uno nomine generali, quod rei definitionis & multis aliis est commune; & altero nomine quod huic solum rei convenit, quæ definitur. V. g. Homo est animal rationis particeps. Ora-
tores

tores rarissime utuntur tali definitione, quia par-
vam porrigit copiam; sed alios habent modos
res explicandi, quorum aliquos enumero.

Primus est, per partes rem describere; quod fuse
fit & ornatè: sed descriptio potius quam defini-
tio dicenda est. Exemplum dat Causinus, in Elo-
quentia sacra & profana, Papilionem sic descri-
bens: Papilio animalculum est, ut in urbibus rarum, Papili-
fic in agris frequens: corpus illi plenum, tenerum, onis de-
molle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem
gracile scens, cui super speciosas teneræ languinis decor
efflorescit: exstant veluti porrecta minutissimis filis
cornua, quæ inter micantium oculorum jucundus ful-
gor irradiat. Sed præcipuum in pennis miraculum
quippe supra tenuis corpusculi modulum gemmant
floribus, nitent purpura, auro micant, stellis radiant:
his, veluti remigiis, libratus in ærem volitat ludi-
bundus, & ad singulas pene stirpes adherescens, mo-
do delicatissima proboscide foliorum succos pabula-
tur, modo molliter quiescit inter odorum delicias,
modo redintegrato volatu superbius emicat, & in-
sultantium puerorum manus, sexcentos in ætrem
Mæandros pingens, eludit.

Primus
per par-
tes.

Secundus est per effecta, quæ à quatuor causis
profluunt. Et hic modus fusus est: cavendum
tantum, ne leves effectuum minutæ congloben-
tur. Sic Ebrietatem descripsit D. Ambrosius: Ebri-
etas est incentivum insanie, fomentum libidinis, ve-
nenum sapientie. Hæc sensus hominum mutat & ratis
formas: per hanc fiunt ex hominibus equi adhin-
nientes, &c.

Per ef-
fecta.
Ebric-
descri-
ptio

Tertius est per similitudinem; non ita uti com-
muniter similia tractare solemus per particulas,
sicut, quemadmodum, &c. sed his omis-
sis, affirmando sine comparatione, verbi gratia;
Quid est vita nostra? est forum in quo venditur & Vita,

Tertius,
Per si-
militu-

emittur, in quo alter fallit alterum; & singuli in rem suam attentissimi sunt, & nemo non suæ crumena invigilat. Est fabula, in qua suam quisque peragit personam, hic Regis, ille Rustici, &c.

Quar- Quartus est, per Synonymiam res explicare. **tus, Per** Exempli causa; Quid est aliud Liliū quam terra Syno- ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pra-
nymiam torum gemma, agrorum sidus: quod sic terram ex-
Liliū. ornat, ut Cælum Stellæ; ita floribus addit lumen,

ut Iaspis auro; sic oculos exhilarat, ut Sol univer-

Sciulus sum? Et apud Causinum in Elog. sac. & prof. Sciulus quidam se floride describens contra Ci-

Quin- Elegiacorum Olor, Epigrammatistarum Psittacus, **tus, Per** Lyricorum Graculus, Comicorum Pavo, Tragædo-
causas. rum Struthio: deinde me cum isto Arpinate compa-

Adi- rate, adamantem cum vitro, gausape cum holoserico
ficiū comparabitis.

Dædali Quintus est per Causus à quibus fluunt Effecta: **manu** quales sunt, Materia, Forma, Efficiens. Finis, verbi
exstru gratia; Dædali manu exstructum adificiū est, de
tum. vivo & secto lapide, forma orbiculari: cæli injurias

Sextus, non propulsat solum, sed exonerandi curis animum
Per ne- & oblectandi gratiam continet maximam: Cælum
gatio- prope terrestre diceres, ita venustate non abludivit.

nem. Sextus est per negationem; quando primo

Amicus ostenditur quid res non sit, deinde dicitur quid

***Septi-** sit, Sic Bauhusius Lib. 3. Epigram. Amicum de-
mus, scribit:

per ad- Non nuda vox Amicus est, non cassi nux,

juncta Non amabilis risus, non blandi nictus,

& pro- Non ocelli ludii, &c.

priet. Cernitur Amicus Amore,

Chri- more, ore & re.

stus Do- * Septimus, per adjecta & proprietates. Sic

minus. Christus Dominus definitur, Assertor humane
liber-

libertatis, sanctitatis Magister, absoluta perfectio-
nis Præceptor. Fons perennis virtutum omnium. Sic
Salomon à Vernalæo describitur, Magnum illud Salo-
mon, cæli discipulus, orbis universi Magister.

Sic, ab eodem, Homerus : Ingeniorum Phœnix, Home-
scientiarumque fons, Homerus, & humanæ termi-
nus admirationis ; quem antiquitas veneranda, ore
patulo vomentem ita repræsentavit, ut defluentes ab
ejus ore liquores & flores, in amphoræ & canistris
colligerent Philosophi, Furi consulti, Oratores, A-
strologi, Poëtæ, Pictores.

Octavius, per contentionem ironicam, quando Octavius
res secundum quorundam opinionem definitur Per
prius ironice, deinde remoto joco graviter ex conten-
tionem
propria mente explicatur.

Hic locus definitionis Oratori non ad pro-ironi-
bardum solum utilissimus est, sed etiam ad am-
plicandum venustissimus. Sed quia ingenia no-
stra non semper apta sunt ad inveniendum, juvet ratori
interdum ex probati Authoris loco occasionem utili-
sumere. Quis enim nesciat, quantum orationis
fundendæ campum aperiat una interdum pul-
chra Metaphora vel Allegoria apud Authorem
lecta ? Itaque definitiones selectas aliquarum
rerum hic subjungam, quibus provocatus, in
aliis materiis, simile quid attentabit diligens
exercitator.

Definitiones, aut, si mavis, Descriptiones variæ.

Homo est fortuna lusus, inconstantia imago, cor- Homo
ruptionis speculum, temporis spoliū, mortis man-
cipium, versatile sepulchrum, fragile simulacrum
tenuis umbra, umbræ somnium, spirans cadaver,
viva mors, pila qua ludit Deus. Plautus, Aristot.
Trismeg.

Thrasyl- bulus. Thrasylbulus multis victoriis & triumphis inclutus, in magnam apud hostes invidiam incidit: captus ab iisdem cute exutus est & abiectus. Amici quæsi- verunt occisum, & ex sanguine corpus agnoscentes, ita hominem cum lamento descripserunt: *Quid est Homo, nisi ampulla sanguinis, consecrata Religioni, Patriæ, Veritati?* Trism.

Hominis definitio- nes varie. Homo est magnum miraculum. Trismegist.
Homo est Deus mortalis. Pythag.
Plato Hominem divinum genus appellavit.

Plotinus Hominem universum quoddam nominavit.

Hominem universam creaturam vocavit Gregor. Pont.

Virtus. Agesilaus quæsitus quid esset Virtus? respondit: *Dictu optimum, & factu honestissimum.* Brosu- nius

Scientia definitio- niunt hominem. Fingunt Poetæ, convocatas olim ex præscrip- to Minervæ Scientias, & iussas hominem defini- re, sic coepisse: **DIALECTICA**; Homo est breve Enthymena; pro antecedente habet ortum, pro consequente interitum. **ASTROLOGIA** sic; **Astrologia.** Homo est quasi Luna mutabilis, quia nunquam in eodem statu permanet, sed semper ad corruptionem tendit. **PHYSICA** ita; Homo est animal ratio- nale mortale. **MATHEMATICA** sic, Homo est veluti Figura spherica, ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur. Sic Homo de terra initium sumens, in terram tandem redigitur, atque

Rhetorica. adeo de cinere in cinerem. **RHETORICA** sic; Homo est Oratio, cujus Exordium est nasci, Narratio dolere, Epilogus mori: Orationis hujus figurae sunt gemitus & fletus, vel gaudium fletu deterius.

Sapor. Persarum Rex Sapor in Epistola ad Constantinum sic se descripsit: *Rex Regum Sapor, parti-*
ceps

ceps fiderum, frater Solis & Luna, Constantino fratri Salutem. Marcellin. l. 7.

Soldanus in literis ita : Salamander omnipotens Solda-
ante Carthaginem, Dominus Jordanis, Dominus O- nus.
rientis, Dominus Bethlehem, Dominus Paradisi Pra-
fectus Inferni, maximus Imperator Constantinopo-
leos, Dominus arida ficus, Dominus qua Sol & Lu-
na meant, Protector primi Joannis Sacerdotis, Im-
perator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Ju-
daeorum, Turcarum, Amicus Deorum. Drexel. in
Predromo æternitat.

Quidam Polonium sic descriplit : Clarum Re- Polo-
gnum Polonorum, est Cælum Nobiliorum, Paradi-
jus Judæorum, Purgatorium plebejorum, & infer-
nus rusticorum, aurisodina advenarum, caussa lu-
xus fæminarum; multis quidem dives lanis, semper
tamen egens pannis; & copiam lini ferit, sed exter-
nam telam querit : merces externas diligit, domi
paratas negligit ; caro emptis gloriatur, empti par-
vo adspernatur.

Mundus est choreus constans ex longa & brevi ; Mux-
longa nimirum fatigatione, & brevi mercede. Bi- dus.
ner. in Schol. ægor.

Princeps est affecla Deorum. Herodian. lib. I. Pri-
Fovis administer, Caput omnium, & Musicus cept.
peritus. Plutarch.

Pater & pastor populi ; Lex viva. Xenophon.

Pictor Reipublicæ. Cicero.

Subditorum tutor. Plato.

Princeps est Medicus Patriæ. Seneca.

Rex in Regno est sicut pluvia in terra, qua est Rex.
Cæli benedictio, terra vita, viventium juvamen.
A. ist. in Epist. ad Alex. M.

Alius quispiam ; Rex est ignis, ad quem nec prope
nimis accedendū, nec longe nimis recedendū : Nam si
prope accedas, adureris ; si longe recedas, non calefis

Panis.

Quidam in Nomenclatura politica panem ita : *Panis est omnibus omnia.*

Christiernus vero Rex Danicæ ; *Panis est remus regni.* Hic Rex in stemmate habuit cymbam cum remo, in cuius manubrio panis erat, cum inscriptione, *Et pangit & frangit* ; scilicet panis frangit holles, pangit amicitias.

Butyrum.

Butyrum mane est aurum, meridie argentum, vesperi plumbum. Binetus in Schol. agror.

Mulier.

Mulier est paradysus oculis, infernus animabus, purgatorium crumcnis, limbus cogitationibus. Hispan. Proverb.

Deus.

Orpheus DEUM vocavit Cor temporum ; Quia mortuum est omne tempus quod sine Deo transigitur.

Tempus

Vitalis est dies quem religio animat.

Luna.

Luna est cerebrum mundi. Orpheus.

Sol.

Sol est Cor & Oculus, nec non demonstrator iustitiæ. Quia omnibus idem est, nec minus terret Dominum quam servum.

Oculi.

Oculi sunt Legati cordis, & animi nuncii. Tynpius.

Ex oculis, poculis, loculis, agnoscitur homo.

Michael

S. Michael Archangelum sic descripsit

Archan

Pantaleon : Lampas Divinitatis, Assessor Sanctis-

gelus.

simæ Trinitatis, Amicus DEI, Caput plenum oculis, Oculus ex pluribus oculis.

S. Maximus Episcopus sermone 114. sic ;

S. Michael altissimus Seraphim, Sol astrorum, Lilium florum, Cedrus lignorum, Aquila volatiliū, Rex Principum, Dux militum, Caput membrorum, Apex spirituum, & ut semel totum loquar, Major in regno cælorum, Major inter magnos, Major post ter maximum, Major à seipso, officio, titulo, trium-

S. Pau-**lus,**

S. Chrysostomus describit S. Paulum ita : Pau-

lus.

lus cæli civis, Ecclesiarum columna, Angelus terre-
stris, Cælestis homo. Et sicut ferrum in igne ignis
efficitur; ita Paulus charitate succensus, totus effe-
ctus est Charitas.

Gregorius 13. Pontifex Funditores Ordinum
Religiosorum sic descripsit: Dominicus est Aurora
DEI, Franciscus Manna DEI, Bruno Terror DEI,
Ignatius Ventus DEI.

Bauhusius Milites sic: Hæc sola nunc est vita Militum.
militum, Male vivere & bene bibere.

Quidam salutationem sic: Salutatio est saluta-
tio, in qua qui non caute vadit, cadit.

Aeneas Sylvi. Scientias dixit in plebeio homi-
ne esse argentum, Nobilibus aurum, in Principibus
gemmas preciosas.

Ouenus vitam hominis sic: Tota hominis vita
est nil nisi Nolo, Volo.

Pecunia est necrois belli, ferri lima est aurum;
ferrum hebescit quod aurum non exacuit. Cassio-
dorus.

Pulchritudo corporis est exigui temporis Tyran-
nia. Socrates.

Pulchritudo est silens fraus. Theophrast.

Regnum sine satellitio est pulchritudo. Car-
nead.

Pulchritudinem vocat litteras commendatitias
Diogenes.

Linguam & calamum sic describit Nigron. Lingua
Quid lingua nisi loquens calamus? Quid calamus nisi & ca-
lingua tacite clamans? illa spiritu, hic atramento lamus.
utitur; illa scribit vocibus, hic clamat litteris; illa
auribus locutione, hic oculis scriptione.

Pulex est parasitus (inquit Bauhusius Lib. Epig.) Adala-
opes sunt sanguis: Non te linquet, opum dum tibi tor.
sanguis erit.

Amor est gratum vulnus, iuvandum venenum, Amor.
suavis.

suavis amaritudo, letum martyrium, blanda mors.
Petrarcha.

Morbi. Morbi sunt usura Voluptatum. Seneca.

Q U A E S T I O . III.

Quomodo argumenta. inveniendae sunt. ex partium
Enumerationem & Notationem.

Argu-
menta
ex par-
tium
enumer.
quom.
inven.

Argu-
menta-
tio tri-
plex à
part. ad
Totum.

RESP. I. Partium enumeratio est rei in suas
partes divisio: ut, si divides vitam humanam, in
pueritiam, adolescentiam, juventutem, virilem a-
tatem, senectutem. Sumuntur vero hic partes late,
scilicet pro omni eo quod sub generali contine-
tur, sive hoc generale gentis sit, sive totum.

Tripliciter à Partibus ad Totum argumenta-
mur. 1. Ut omnibus affirmatis partibus totum
affirmetur: Ut, si probes totam domum vitiosam
esse; divides domum in parietes, tectum, laquearia;
& ostendes singula vitio laborare. 2. Ut negatis
omnibus partibus, totum negetur: sic, si probare
velles nusquam mittendos esse Liberos peregrinati-
onis causa; diceres nec in Italiam, nec in Galliam,
nec Hispaniam mittendos. 3. Quando rejectis om-
nibus partibus una aliqua affirmatur: ut, aut
amat, aut odit, nihil est tertium: non amat vero:
oderit ergo necesse est.

Horti
legan-
tissima
descri-
ptio.

Tractari solet hic locus venuste per Interro-
gationem, per Repetitionem, per Subjectionem,
per Præteritionem, per Apostrophen. Pro Exem-
plo placet hic formosam horti descriptionem per
partes apponere. Hortus erat amœnissimus, & pro-
pe Paradisi æmulus: stabant foliorum germine reni-
dentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffun-
debant umbras, & clementi brachiorum morn, dul-
ces susurros obsibilabant: has inter loquax rivulus,
& omni crystallo nitidior errantibus ludebat aquis,
&

Et querulo rore lapillos vexabat, unde pene musico
concentu pulsabatur: Utrique flores, Et copiosa
Zephyri familia: hinc è viridi prato argentea ride-
bant lilia, illinc purpurascens rosa promicabant,
istinc narcissorum nivem Et ebur, hyacinthorum
sanguis Et aurum atuebat: ventulus ab omni parte
placidissimus adspirabat, &c. In Drexelii Niceta.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est voca- Argu-
menta
ex No-
tatione
quomo-
do inve-
niend.
Et quid
fit.
Cicero
in Ver-
rem.
buli interpretatio, quæ inquit originem verbi
& significationem. Ut, *Senatus à Senibus dicitur.*
Hæc Etymologia apud Grammaticos frequen-
tior est, quam apud Oratores; datur tamen in-
terdum occasio, ut illius suavitate venustemus
orationem: quod quidem ad persuadendum pa-
rum, sed ad delectandum multum confert. Sic
Cicero in *Verrem* jocatur, cum ejus nomen vel à
verre porco desceat; vel, à verrendo, quod ver-
rere solitus sit è templis aurum, è domibus supelle-
ctilem, &c.

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ. Sic quispi-
am in *Erasmo* è Monasterio fugientem:

*Cur Monachos fratres Et claustra relinquis, E-
rasme?*

Non misera factum hoc ambitione caret.

Namq; latens illic velut in scrobe, vilis eras mus.

In lucem, ut videas, ut videre, salis.

Item.

Unde sum ducat quæris Cerevisia nomen?

Quod cerebrum visat sape, Sabelle, tuum.

Hic locus à Notatione valet non tantum ad
lepores orationis, sed interdum foecundam ora-
tioni vel concioni porrigit propositionem.

QUAESTIO IV.

Quomodo argumenta inveniendā ex Conjugatis,
Genere & Forma.

Conju-
gata
quid.

RESP. I. Conjugata illa dicuntur, quæ sunt ex verbis ejusdem generis; hoc est, sunt plura verba quæ ab uno orta varie immutantur; uno verbo, sunt primitiva cum suis derivativis: Ut, *Sapientia, sapiens, sapienter, &c.*

Argu-
menta-
tio ab
his.

Ab his ita argumentamur. Si pietas amatur, & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effutiet? Et tu homo es, qui omnes humanitatis cancellos egressus, non unam moribus refers belluam? Erudite Balthusius; Fient aurea secula? aufer aurum: nam sunt ferrea secula propter aurum.

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio, derivatio & variatio caluum spectatur.

Genus
quid.

RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa: ut, *Ars est genus habens sub se Rhetoricam, Grammaticam, &c.*

Species
quid.

Forma aurem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: ut, *Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma.* Locus à genere copiam magnam dat Oratori. Nam hic propositio finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci, &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinitæ reducitur. Argumentamur vero dupliciter à

Argu-
menta-
tio ab
his du-
plex.

Genere. I. Quando aliquid dicimus de genere, idem etiam de forma dicere debemus: ut, *si virtus diligenda est, & temperantia diligenda debet.* 2. Quando negamus aliquid de genere, idem de forma negare debemus: ut, *si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi esse necessariam.*

QUAESTIO

QUAESTIO V.

Quomodo argumenta inveniendæ sint in Simili, Dissimili, Contrariis, Repugnantibus & Comparatione.

RESP. I. Similitudo est duorum vel plurium *Simili-*
longe diversorum in aliqua re collatio: hoc est, *tudo*
Similia sunt quæ non sunt quidem idem secum, *quid.*
interea habent aliquid in quo convenient. Sic,
verbi gratia, *umbra & gloria diversissima sunt: In*
hoc tamen conveniunt, quod umbra corpus, gloria
virtutem comitetur: unde dictum à Cicerone, Unde
Gloria virtutis umbra est. Potest duci similitudo possit
ex factis, dictis, fabulis; & nulla fere res est, ex *deduci.*
qua duci non possit. Valet ad probandum ali-
quando, frequentius tamen ad illustrandam rem
assumitur. Quando communiter dicitur, *omnis*
similitudo claudicat; intellige, quod non per om-
nia res rei teneatur esse similis, sed satis est, si in
aliquo conveniat. Partes similitudinis ligantur
passim his particulis, ut, ita, ut, sic, quemadmo-
dum, pari ratione, sicut, non aliter, &c. Aliquando
simpliciter omissis particulis ponitur; verbi gra-
tia, Responsa tua sunt sponsa, ira lyra, joci croci,
panegyris iris; dicta edicta. Pulchre Strada de bel-
lo Belgico; quoties, inquit, mota est sacra Rel-
gionis anchora, toties fluctuavit magna Reipublicæ
navis.

RESP. II. Dissimilitudo est duorum vel
plurium diversitas, seu disconvenientia, sicut Si- *Dissimi-*
militudo est convenientia. *litudo*

Ab hac ita argumentamur, cum quod uni dis- *quid.*
simili competit, alteri competere negamus, & *Argu-*
quod uni non competit, alteri competere asseri- *menta-*
mus: verbi gratia; Ignavi cives Reipublicæ damna *tio ab*
non curant; generosi itaque & boni civis est ea pro- *hæc.*
pulsare.

- pulsare. Clarius Catullus: Soles occidere & redire possunt: Nobis cum semel occidit brevis lux, Nox est perpetuo una dormienda.*
- Contra-ria** *quid.* **R E S P. III.** Contraria sunt quæ non possunt eidem rei simul convenire, propter eandem rationem. Sic nemo potest in ea re sapiens esse in qua stultus est.
- Horum divisio.**
1. **In Ad-versa.** Dividuntur in quatuor genera; & primo quidem in Adversa. hæc sunt illa, quæ sub aliquo generali nomine comprehenduntur, & maxime secum discordant, nec in eodem Subjecto se compatiuntur: ut, *calor & frigus*. Ab Adversis argumentamur bene, si de quo unum illorum affirmamus, de eodem alterum negamus: ut, *Siquidem Petrum à convictu meo alicnum audis, quomodo mihi familiarcm esse objeceris?*
 2. **In Pri-vativa.** 2. Privativa, quæ significant rem, & absentiam rei in subjecto apto habere eam rem: ut, *auditus, surditas, lux, tenebræ, &c.* A privatione argumentaberis, quando unum privatorum de aliquo negabis; & aliud de eodem affirmabis: ut, *paupe-riem optatis mihi, quia divitias invidetis.*
 3. **In Re-lata.** 3. Relata sunt quæ ad se invicem ducunt ordinem: ita *Pater refertur ad filium, Præceptor ad discipulum, & simile ad simile.* A relatis argumentamur, ex vi unius inferendo aliud: v. g. *Discipulus diceris, quis ergo tuus est Præceptor?*
 4. **In Ne-gantia.** 4. Negantia sunt, quorum unum id affirmat, quod aliud negat: ut, *est bonus, non est bonus.* A Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentum ab iis sumitur, si uno negato aliud affirmetur, aut è contra.
- Argu-mentatio ab his.** **R E S P. IV.** Repugnantia sunt, quæ secum nunquam coherent: ut, *Cupiditas nocendi cum amicitia.* Regula argumentandi ab his, hæc est, Cui convenit unum repugnans, non convenit alterum;

terum: ut, si Petro animus est occidendi Paulum, quomodo cum diligit?

Observe vero quomodo Contraria, Dissimilia, Repugnantia differant. Nam Contraria illa differunt, quæ secum pugnant. Dissimilia non pugnant, sed solum diversa sunt. Repugnantia vero sunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus: Ut, amare & nocere: nam nocere ex odio profuit, odium vero contrarium amoris est.

RESP. V. Comparatio est unius rei cum altera Comparatio. Est duplex, par & impar. Par collatio est ratio, quando duo æqualia secum comparantur: Ut, se quid & fellit te, igitur & me fallit. Impar collatio duobus quorundam modis fit. Primo, quando argumentamur à maiori ad minus: ut, Deus Angelo superbo non percutit; quomodo homini parcat? Secundo, quando argumentamur à minori ad majus: ut, Unum scelus impune non tulit, multo magis ergo plura punietur.

Differt Comparatio à Similitudine, quia in Comparatione fit duorum collatio respectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio, non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v. g. Licuit M. Antonio defendere Clodium; cur Cicero non liceat defendere Milonem? Ecce hic Cicero & Antonius conferuntur respectu tertii, nempe defensionis. Hic vero, Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi veræ laudis gustum non habent: Hic infirmi cum improbis conferuntur; non est vero tertium respectu cuius conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

QUAESTIO VI.

*Quomodo inveniendae sunt argumenta ex Causis,
Effectis, Adjunctis, Antecedentibus
& Consequentibus.*

- Causa** **R E S P. I.** Causa est id à quo aliquid quo-
quid, & modocunque procedit. Est vulgo quadruplex :
quotu- Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis.
plex. Efficiens Causa est, quæ aliquid facit: Ut, *Sol*
Effici- *dicm.* Huc revocantur etiam instrumenta & alia,
ens quæ non solum faciunt aliquid, sed juvant tan-
causa. tum facere; ut, *Calamus juvat scripturam.* Ab hac
Argu- Causa sic argumentamur: Negata causa, nega-
menta mus effectum; affirmata, affirmamus; laudata
tio il- vel vituperata, laudamus vel vituperamus.
lius. Materialis Causa est id ex quo aliquid fit, seu
Mate- circa quod aliquid versatur: ut, *ex auro pecunia;*
rialis. *Circa res omnes Orator.* Ab hac argumentamur
Argu- fit. Data materia potest dari effectus; sublata ea
menta- tollitur; *ex meliori vel peiori, melior vel peior.*
tio. Formalis Causa est per quam res est id, quod
Forma- est; seu per quam constituitur, & distinguitur ab
lis. aliis rebus. Ita *navis* & *domus lignea* per *diversam*
Argu- *partium dispositionem differunt.* Ab illa sic argu-
menta- mentamur: Data meliori forma, melior res est,
tio. peiori peior; & Res omnis suæ formæ debet pro-
portionari seu adæquari. *Sic quia animus hominis*
immortalis est, homo immortalia querere debet.
- Finalis.** Finalis Causa est propter quam aliquid fit; &
tria sunt vulgo propter quæ agimus & facimus
aliquid, scilicet *honestum, jucundum, utile.* Ab hac
argumentamur juxta hæc axiomata; Qualis est
Finis, talia sunt quæ destinantur ad Finem: Si
Finis bonus vel malus, etiam quæ ad Finem re-
feruntur bona vel mala sunt.

R E S P.

RESP. II. Effectus seu Effecta dicuntur res factæ à Caussis. Ab his argumentamur vel inferendo Caussam posito Effectu, vel negando Caussam negato Effectu, vel commendando Caussam si boni sunt Effectus, vel damnando si mali. Loci à Caussis & Effectis copiosissimi sunt fontes argumentorum.

Effecta
quid.
Argu-
menta-
tio ab
his.

RESP. III. Adjuncta sunt ea quæ cum re sunt conjuncta, sed non necessario. Alia sunt personæ, quorum Cicero duodecim numerat; nempe, *Nomen, Natura, Viçtus, Habitus, Fortuna, Vita, Affectus, Studia, Consilia, Facta, Casus, Orationes*. Adjuncta rei communiter sex dicuntur; *Locus, Tempus, Occasio, Modus, Facultas, Instrumentum*: Nonnulli ad septem revocant hoc versu.

Adjun-
cta alia
personæ.
alia rei.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

QUIS significat qualitatem personæ; in qua consideratur *natura, sexus, ætas, natio, cognatio, patria, fama, vires, forma corporis, dona animi, virtus, ingenium &c. bona fortuna, divitiæ, honor, naturales inclinationes, ut metus, gaudium, voluptas, mores, educatio, magistri, famuli, facta, &c.*

QUID significat negotii quantitatem, grave an leve, heroicum an vile, periculosum, formidabile, &c.

UBI Locum denotat.

QUIBUS AUXILIIS significat cum quibus sociis, instrumentis, &c.

CUR significat causam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

QUOMODO modum indicat facti, quam facile, quam graviter fecerit.

QUANDO Tempus notat.

Et.

Et hic locus fertilissimus est Oratori.

Antecedentia. RESP. IV. Antecedentia ea dicuntur, quæ rem antecedunt: Ut, *percussisti, igitur sentis.*

Consequentia. Et denique V. Consequentia illa sunt, quæ rem necessario sequuntur: ut, *mors sequitur vulnus cordis.*

Consequentia. Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia necessario coherent cum Consequentibus, Adjuncta vero non necessario conjunguntur. Ab

Argumenta. Antecedentibus argumentamur; Posito Antecedente, necessario ponatur Consequentia: v. g. *Vulneratus est in corde, igitur moritur.* A Conse-

Præmissa. quentibus vero, primo, Asserendo Consequens, asseritur Antecedens: ut, *magna cicatrix est, ergo & plaga magna fuit,* secundo, Negando Consequens, negamus Antecedens: ut, *mortuus non est, ergo nec in corde latus.* Et hi sunt loci Intrinseci argumentorum. Cæteros si alii porrigunt, vel ex his, vel in his sunt.

*Praxis inveniendi argumenta ex jam prædictis
& enumeratis locis.*

Propositio. Nota quod omnis Propositio constet *Subiecto, Prædicato, & Copula.* Subiectum dicitur, de quo dicimus. Prædicatum id, quod de alio dicimus. **Propositio ex quibus constat.** Copula est passim verbum Est, aut aliud coniungens Subiectum cum Prædicato: ex. gr. *Clodius struxit Miloni insidias.* Hic Clodius est Subiectum, quia de illo dicitur: Insidias struere est Prædicatum, quia hoc est quod de Clodio dicitur.

Prædicatum. Jam ergo cum argumenta invenire voles, adverte primum bene, quod in propositione tua Subiectum sit, & quod Prædicatum: accipe deinde Subiectum & per omnes locos extrinsecos circui; primo ad *Definitionem*, & quære, quid sit, quæ natura ejus, & quomodo ab aliis rebus discriminetur; secundo perge ad *Partium Enumerationem*, & vide

vide in quas partes dividi possit; & sic ultra per-
ge ad alios & alios locos. Semper vero quod ar-
gumen-um inveneris ex *Subiecto*, adnota tibi, &
cum *Prædicato* conjunge, & agnosces an bene
tuam propositionem confirmet. Postea, ubi ex-
hauseris *Subiectum*, accipe simili modo *Prædica-
tum* propositionis tuæ, & cum eo per locos de-
ambulâ. Vel si res postulaverit, & melius judica-
veris, non divilim cum *Subiecto* & *Prædicato*, sed
cum *tota propositione* simul mente concepta, adi-
locos dialecticos, & argumenta quære. Noli vero
anxius hære in singulis locis, sed si in uno non
occurrat, ad sequentem transi: non enim facile
quilibet argumentum porrigit; aut si porrigit,
non semper solidum est. Cæterum si scire voles,
utrum argumentum aliquod ex *Subiecto* an ex
Prædicato fuerit sumptum, dispone illud in forma
Syllogismi: & si videris *Majorem* esse certiorẽ,
puta sumptum ex *Prædicato*; si vero *Minor* fuerit
verior, puta sumptum ex *Subiecto*. Postquam ha-
bueris argumenta probantia propositionem, ea-
dem ipsa debes in certam Syllogismi formam or-
dinare (ut in sequenti capite docebimus) in tres
communiter propositiones, *Majorem*, *Minorem*,
Conclusionem. Et tunc rursus eadem via, quam
modo tradidi, pro singulis, si res egebit, proposi-
tionibus, rationes quærendæ sunt, quibus ipse
propositiones roborentur: & ad hoc valent po-
tissimum, *Similia*, *Diffimilia*, *Exempla*, *Apoph-
thegmata*, *Sententiæ*, &c. quæ omnia in promptu
habenda sunt. Ut vero facilius obveniat Inven-
tio, consulendi libri sunt, qui de re tua, de qua
dicere vis, scripserunt: inter alios est *Polyanthea*,
Theatrum vitæ humanæ; & id genus alii.

QUÆ-

Q U A E S T I O VII.

Quid sit Acumen, & an Oratori usurpandum.

Nauseat simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit; ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto, ut seculo nos accomodemus.

*Acu-
men
quid.*

R E S P. I. Sicut materiale Acumen est duarum linearum seu duorum laterum in unum punctum concursus & unio ex uno fundamento provenientium: ita Acumen metaphoricum est concursus seu discors concordia *Subiecti* & *Prædicati* in oratione. Alii sic brevius definiunt: Acumen est concors discordia, seu discors concordia: h. e. tunc acute loquimur, quando *Prædicatum* & *Subiectum* orationis ex una parte secum conveniunt, ex alia vero parte secum disconveniunt. Exemplum habes in Martial. *Lib. i. Epigram. 13.*

*Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit;
Sed quod tu facies, hoc mihi, Pete, dolet.*

Ubi vides *Subiectum* & *Prædicatum* concordare aliquomodo & discordare: *Nam vulnus proprium, inquit, non dolet, alienum mihi dolet.* Discordat, quia contra naturam est, ut alienum vulnus mihi doleat. Concordat vero, quia cum amici vulnus sit, dolorem & compassionem ex vulnere ejus capio.

*Acu-
men*

Triplex vulgo Acumen est: *contra Naturam, præter Naturam, juxta Naturam.*

*Contra
natu-
ram.*

Acumen *contra naturam* est, quando conveniunt duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ & quomodocunque oppositæ; seu breviter, quan-

quando dispar collatio Subjecti & Prædicati:

v. g.

Mutârunt clementia fidem, prius igne calebant

Omnia, nunc ipso frigus ab igne venit.

Contra naturam enim est ut ab igne frigus lib. 2.
veniat; & tamen quia multi Virginitatem igne Epig.
defenderunt, & libidinis ardorem retinuerunt, 69.

apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit. Præter na- Præter*
turam Acumen est, quod non est quidem contra natu-
naturam rei, nec tamen etiam est usitatum: sic ram.
Martialis,

Delitia populi, quæ fuerant Domini.

Quia non est naturale & usitatum ut à Domino
ad plebem delitiæ transferantur, non est tamen
etiam repugnans naturæ; dicitur ego saltem
præter naturam. Juxta naturam acumen est, quod *Juxta*
convenit naturæ rei: ut Martialis, *Impensis vitam natu- natu-*
Principii annumeres: quasi dicat, *vitæ civilis Prin- ram.*
cipi est in acceptis referenda: est vero naturæ con-
veniens, ut Princeps vitam conservet civium.

Est ergo Acuminis natura, ut de Subjecto præ-
dicetur *Prædicatum vel contra, vel præter, vel juxta*
naturam. Perfectissima vero illa Acumina sunt *Perfecta*
quæ *contra naturam*, quia magnam pariunt ad- *acumi-*
mirationem; admiratio autem non potest esse, *na quæ.*
nisi in una re, ut dixi, fiat duarum rerum quo-
modocunque oppositarum concursus.

RESP. II. Acumina Oratori adhibenda *Orator*
sunt. Nam & Cicero de claris Oratoribus mul- *adhi-*
tos laudat, qui hac in re excelluerunt, & vitupe- *beat.*
rat alios, qui nullo Acumine instructi fuerunt,
& ipse Acuminibus sæpe usus est. Hominibus ta- *Nota.*
men Politicis, qui sententiam in Republica ferre
debent, videtur hic lusus ingenii, si sit assiduus,
inutilis esse; seria enim ac plana ab iis expectan-
tur, non verborum joci: tamen nec illi prorsus
omnia

omnia negligent; caveant tantum *obscura, nimia, affectata, levia, aculeata*. Nam si *obscura* sunt, quis intelliget? si *nimia*, obscuritatem invehunt; si *affectata*, contemptum; si *levia*, risum; si denique *aculeata*, odium.

Q U A E R E S

Qui sint modi faciendi concordiam discordem
Subjecti & Prædicati.

1. **Modus faciendi concordiam discord.** **RESP. I.** modus est, adponere Epitheton discordans ad *Subiectum*, sic facit Martialis Lib. 1 Epigr. 82.

*Quis neget curam esse te Deorum,
Propter quem fuit innocens ruina?*
Sic dicitur *Hermes optimus malorum, seu optimus malus*.

2. **per Epitheton** II. est, adponere ad *Subiectum* aliud *Substantivum* discors. sic Biderm. *Tela videbantur, murus & agger erat*.

3. **per Substantivum discors.** III. est, adponere *Catachresin* vel in *Adjectivo*, vel in *Substantivo*, vel in *Verbo*. In *Adjectivo* ponitur *Catachresis*: ut idem l. 2.

Doctior in Caussis nulla favilla fuit.
Sic illud Poëtae de Hildegunde, quæ pro fure abrepta non potuit alligari furcæ.

Fussus stringere funis innocentem

Fussis restitit improbis, guleque

Insonni nisi parceret, vel ipse

Funis crederet esse se nocentem.

Sic in lite sua puella funem

Ipso est iudice nata justiore.

In *Substantivo* *Catachresis* est, si voces *Eleemosynam* v.g. *piam liberalis dextra* *pluviam*, *vel aurum pietatis imbrem* in egenos. In *Verbo* *Catachresis* est, si dicas, *hostes belli neceffitatem & ardorem aquis accen-*

actenderunt : id est, animosius pugnabant, quia prope aquas pugnabant, ubi fuge spes nulla.

IV. est, idem *Prædicatum* de eodem *Subjecto* 43
& affirmare & negare in diverso sensu. Sic Poëta Eodem
de S. Brigitta, formam perdente ut pudorem prædi-
conservaret: *Et tunc credidit esse se venustam, caro as-*
Postquam desit esse tam venusta. Plures modos firman-
do &
neg. in
subje-
cto.

QUAESTIO VIII.

Ubi invenienda sunt Acumina.

RESP. Bonus fons Acuminis redundat pri- 1.
mum ex locis Dialecticis, *Definitione*, *Part. E-* Fons a-
numer. &c. Nullus enim fere tam sterilis est, ex *cuminis*.
quo, si rem de qua loqueris circumducas, Acu-
men haurire non possis. Sic *Biderm.*

Quid facimus? glaciata gelu si lymphæ negetur.

Ex oculis haustus funus habebit aquas.

Ubi docet aquam funeream nihil aliud esse quam lacrymas. Sic *Remundus* de Magdalēna corrente ad pedes medici Christi:

Mec, precor, ab, dixit remorantibus obvia turbis,

Linquite: si morbum discere vultis; amo.

Longum foret ire per singulos locos cum exemplis. Scias tamen quod inter alios maxime locus à *Causâ finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à *Contrariis*, à *Repugnantibus* pro Acumine foecundus sit: Hic enim facile invenitur consentaneum & dissentaneum aliquid *Subjecto*.

Secundus fons est *Paradoxum*, hoc est, aliquid 2.
insolitum: quale est illud in *Elegio*; *Eunth Le-* Fons
gati facies, in veteres statuas & simulacra urbis acumi-
hominum fere animos invitavit, id est, stupere fe-
cit. Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex facetiis desumpti, qui etiam Acumina porrigunt. *Primo*,
Metaphora; ut, *si equum mutilatum labris*, ridere
dicat;

dicat. Secundo, *Paranomasia*: sic *Biderm.* de homi-
ne picto inter inferos ;

Funge tuam tabula clamanti, quisquis es, aurem ;
Ipsa sibi clamat, Va ! tibi vero, Cave.

3. *Etymologia nominis* ; Sic Poëta de Margare-
ta.

Vellet inops fieri, sed dum se possidet ipsam
Margaris, incassum credo feretur inops.

Et illud de S. Lucia excæcata.

Tu quamvis oculis carebis istis,
Dum sis Lucia, luce non carebis.

4. *Narratio lepida & rara.* Exemplum habes a-
pud Mart. de fure lib. 12. Epigr. 29.

3. *Fons* *Tertius fons est Documentum morale.*

acumin. *Quartus fons est Ambiguum, cum vox ambi-*

4. *Fons* *gue iumitur: sic Biderm. de flagello Christi san-*
acumin. *guine purpurato.*

Flagrum In Domini tergo protinus erubuit.

Et illud Poëtæ :

Vix dici devotus, & es, Chrysamblyce: totos
Improba te conjux deo vet usque dies.

Item,

O mihi præteritos referat si Juppiter annos !

Horbe, voves. Fove vix est opus, Horbe, tibi

Nupta tibi est uxor, qua ut primum rixa coorta
est,

Præteritos annos & tua facta refert.

5. *Quintus fons est ex figuris Rhetor. & Tropis,*
Fons a- *maxime Metaphora, Allegoria, Catachresis, Meto-*
cuminis. *nymia, Prosopopæia, Translatio casuum, Interroga-*
tio & Responsio, Optatio, &c. Et hi fontes Acu-
minum, ab aliis olim tradi solitorum, licet boni
sint, nobis tamen nunquam satis limpidi & clari
visti: Ideo ex tractatu de Acuto Lyricorum re-
gis Sarmatici, alterius Horatii, P. Matthii
Sarbievii, sere easdem praxes inveniend
Acuminis, clarius tamen propositas, quon-
dam

dam collectas, siquidem placet, sine invidia cape.

Præxes aliquot inveniendi acuminis.

Præxes]

Prima praxis est, quando rei attribuitur apte inveni- aliqua magnitudo, moles, majestas, authoritas, *endi A-* amplitudo, vultus, in sensu tamen dubio, & cumi- communiter inter realem & moralem. v. g. Sic *nis.* moralis Philosophus *Seneca in Epist. 66. in fin. Prima.* acute dixit; *Scævola confecit bellum inermis ac mancus, & illa manu trunca reges duos vicit. Nec illud inuentum est de Attilio. Nam Attilius Regulus cum contra Pannos in Africa pugnaret, ad Senatum scripsit, Mercenarium suum decessisse, & ab eo desertum esse rus; quod Senatus publice curavit, dum abesset Regulus. De eo ergo sic Seneca: Tanti fuit servum non habere; ut colonus ejus populus Romanus esset. Sic & illud Lucani de morte Pompeii Magni.*

Sed timuit strato miles ne corpore Magni

Non fugeret, supraque Ducem procumberet orbis.

Secunda praxis contraria huic est; quando rei *Secun-* magnæ attribuitur parvitas, vel rei pretiosæ vi- *da.* liras, in dubio tamen sensu inter realem & æqui- valentem: sic *Seneca, De ben. l. 2. c. 10. Video, in-* quit, *istic mensas, & æstimavi lignum Senatoris* censu eo pretiosius. quo illud in plures nodos arboris infelicitas torxit. Sic de Domitiano muscas quoti- die mactante dictum; *Hostis fuit muscis, hostibus musca.*

Tertia praxis est, quando Acumen continet in *Tertia.* se causam de facto, vel certe in dubio sensu insi- nuat aliquam veritatem contrarii effectus: Sic vir ille Sanctus, D. August. Domine, inquit, *tu im-* plens sublevas eum, & quia ego plenus Tui non sum, ideo mihi oneri sum. Est & non leve Acumen, quan- do alicujus effectus realis datur causa moralis pro vera & reali.

Quarta. Quarta praxis consistit in ambiguo aliquo verbo, vel sententia, ita ut aliud vere significet, aliud autem intendat significare. Sic cum *Julius Montanus* recitaret carmen suum, & incepisset, paulo ante descripto Solis ortu, describere occasum; quidam ex Schola incepit abire, & causam quaesitus dixit; Numquid diutius illa audire potui quam ab ortu solis usque ad occasum? Seneca. Sic crudelis quoque *Atreus* fratrem alloquitur *Thyesten*, cui incauto filios dederat devorandos; Hic natos esse crede in amplexu patris, hic sunt, eruntque; nulla pars prolis tuae tibi subtrahetur. Sen. Thyett. Tale est & illud Poetae.

*Si forte stultus per calumniam laesi,
Curare noli, & vulnus omne curasti.*

Item illud in Fornicatorem & Bibonem.

Et liberis & Libero assucte liberaliter:

Dici Magister Artium potes, Aule, liberalium.

Item in Aitrologum potatorem.

Non tu polorum regeres influentias, sed poculorum.

Item in Furem Glauciam.

Omnes quae sua sunt quaerunt, nihilque putatur:

Ergo non quaerit Glaucia quae sua sunt.

Item in Medicum.

Non finit in longo miseros putrescere morbo,

Absolvitque brevi morte: benignus homo est.

Quinta. Quinta praxis est, quando attribuitur alicui rei inanimatae aliquid, quod proprium est rei animatae; ita tamen, ut totus sensus constet ex aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic *Plinius* de quodam post victoriam arante: *Gaudet tellus vomere laureato, & coli victrici Imperatorum dextera, fructuum ubertate superbit.* Et *Augustinus* super verba Christi, *Ego sum lux vera: Ergo piger, surge, inquit, via ipsa ad te venit, & te de somno excitat; surge & ambula.* Loquitur etiam acute, qui res naturales

turales convertit in arte factas. Sic in nasum cuiusdam Murer.

Si tuus ad Solem statuatur nusus hiante

Orc, bene ostendet, dentibus hora quota est.

Sexta Praxis est, quando apte id quod veris Sexta.
personis convenit, attribuitur non veris. Sic
Plaut. *Semper oculatæ sunt manus nostræ, credunt
quod vident.* Plurimum vero placet hic modus,
quando simul & vera & falsa persona communi-
cant in eadem re. Sic Augustus Cæsar dicebat,
*Duas se habere filias delicatas, quas necesse est tol-
rare; Fuliam alteram, alteram Rempublicam.*

*Alter adhuc modus hic subjungendus Acuminis
inveniendi causa.*

Est bonus modus inveniendi acuminis, si rem Alter
compares cum locis oratorii. Triplex autem po- Modus
tett esse comparatio huiusmodi. Prima est, si rem elicien-
conferamus cum locis singulis separatim sump- di acu-
tis, cogitando quænam sit rei, de qua loquimur, minis,
Definitio, quæ Partes, quod Genus, quæ Adjun- Comp-
ctæ, &c. Sic Cicero, Romanæ Eloquentiæ facile rando
princeps, Consulatum *Vatinii* acute ridet per rem.
distributionem partium consulatus. *Magnum, in-* Comp-
quit, portentum anno Vatinii factum est, quod illo ratio
Consule nec Bruma, nec Ver, nec Autumnus, nec triplex.
Æstas fuerit. Secunda, si ipsius rei unum locum
cum alio diverso loco ejusdem rei comparaveris:
v. g. *Definitionem* cum *Adjunctis* rei, vel *Effectus*
cum *Causis*. Sic *Valerius Maximus* Lib. 6. c. 1. ex
comparatione Materialis & Formalis Causæ, id
est, animæ & corporis, elicit Acumen de *Lucre-*
tia: *Dux inquit, Romanæ pudiciæ Lucretia, cujus*
virilis animus, maligno errore fortunæ, muliebæ
corpus sortitus est. Tertia est, si locos rei unius
ordinis comparemus cum aliis locis oratoriis
ejusdem ordinis; ut *definitionem* cum *definitione,*

causam cum causa, &c. ex. gr. Mucius Scaevola Regem quem armata manu non poterat, exusta fugar, Seneca. Hic Acumen est ex comparatione causae cum causa, id est, manus armatae cum exusta.

Modus inveniendi Acuminis in locis Oratoriis.

Ex De- DEFINITIO. Definitiones acutae sunt finit. quae fiunt per contrarium: Sic *Formam* descrip-
Acumi- terunt, *Regnum solitarium, Dulcem Tyrannum,*
na. Dulce malum, Dulce damnum, Theoc. Socrat. Se-
neca, Theoph.

Ex par- PARTIUM ENUMERATIO. Hae acuta fit, Primo, quando ostenditur quod pars
tium sit major suo toto. Sic *Cicero* cum vidisset *Q* Ci-
Enume- ronis fratris imaginem ingentibus lineamentis
ratione. usque ad pectus depictam, ipse vero *Q* Cicero
erat parvus, *Frater, inquit, meus dimidius major*
est quam totus. Secundo, quando res intrinseca
in ordine ad aliquam mensuram consideratur ad
exprimendam magnitudinem vel parvitatem.
Sic *Cicero de Dolabella; Quis generum meum alli-*
gavit gladio; Tale est illud Martialis l. 7. epig. 52.
Nunc Roma est, olim magna taberna fuit.
Tertio, quando aliquod magnum ostenditur in-
cludi in aliqua sui parte. Sic *Paul. Melissus de*
Venetis:

Quid pugnas Europam, Asiam, Libyamque,
Neamque?

Quatuor hac una cernis in urbe plagas.

Et illud *Baibus. de incarnatione Christi: Vah!*
punctus ambit circulum.

Et *Martial. l. 8. epig. 46.*

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa
est,

Pars vulsa est: nnum quis putet esse caput?

Item

Item in ebrium Apptum :

*In niveis Appi jam regnat Bruma capillis,
Inque oculis semper vino flammantibus æstas,
Baccifer autumnus pingit nasumque genasque,
Cumque bibit florum dulce illi ad tempora Ver est.
Sic potans totum in vultu gerit Appius annum.*

CONTRARIA. Locus Contrariorum val- ExCon-
de servit Acuminibus; quando idem omnino trariis.
affirmatur & negatur, salva tamen veritate dicti
diversimode intellecti. Sic de malo Principe Ta-
citus; *Omnia in eo Principe sunt, præterquam Prin-
ceps.* Et Curtius; *Hæ manus,* inquit, *sufficiunt*
desiderio meo; nihil habenti nihil decrit. Et Seneca
Philosophus; *Non persuadebis, etiamsi persuaseris.*
Et Cicero; *Nunquam sum minus otiosus, quam cum*
sum otiosus.

PRIVANTIA acuta sunt cum prædica- ExPri-
tur forma de privatione, vel certe quando aliquid vativis.
proprium formæ tribuitur negationi formæ: Sic
P. Mimius; Pars beneficii est, si quod peto cito negas.
Et illud; *Congesto pauper in auro est.*

Sic illud de inepte garrulo; *Nec taces, nec lo-
queris, quia sic garris ut nemo te intelligat.*

REPUGNANTIA acuta sunt, quando Ex Re-
unum de altero prædicatur: v. g. *Deo parere li- pugnan-*
bertas est. Seneca. Et alibi; *Miserum te judico, qui tuis.*
nunquam fuisti miser. Sic Claud. de Nuptiis Ho-
norii:

*Non odium terrore moves, nec fræna resolvit
Gratia: diligimus pariterque timemus.*

Ipse metus Te noster amat—

Sic si divitem dicas esse pauperem, eo quod aurum
non habeat, sed ipse habeatur ab auro.

Sic & Poëta;

Cur oculis pollet surdus? cæcusque quid aure?

Ille oculis audit, auribus iste videt.

Sic & alter de claudis & cæcis;

Claudum humeris cæcus, claudus per devia cæcum

Dirigit: hic oculos commodat, ille pedes.

Quam bene concordet amor hos univit utrosque ?

Alter & alter homo est, sed tamen unus homo est.

Tale est & illud Arabum dictum.

Esto inter homines surdus audiens, cæcus videns, & mutus loquens.

Ex Re-
latis.

RELATA. Ex his oritur Acumen, primo, quando patienti actio attribuitur, agenti vero passio: v. g. *Beneficium dando accepit, qui digno dedit.* P. Mimus. Secundo, quando una eademque persona ad se tamquam ad aliam refertur: v. g. *Tam autem eras excors, ut tota in oratione tua tecum pugnaret ipse, ut non tanta quanta tecum tibi esset contentio.* Cicero Philippica 2. in Anton.

Ex Cau-
sis.

CAUSAE Materialis & Formalis dabunt Acumen, si ostenderis alterutram alteri consentaneam esse & dissentaneam: ex. gr. de apibus *Virgilius,*

Ingentes animos angusto in corpore versant.

Et,

Magna sub exiguo regnabat corpore virtus. Statius.

Et,

Rhetorici hac Ruffi statua est quia saxeæ, vera est.

Cur dicis? semper Saxæ ille fuit.

Efficiens Causa & Instrumentalis dabit Acumen, si ostendatur res dissentaneas efficere. Sic *Seneca* de quodam in rota ad supplicium vecto, caputque in rotam immissum frangente; *Eodem vehiculo, inquit, quo ad pœnam vehabatur, pœnam effugit.*

Sic Poëta;

Cognitur ex visu, non ergo, Firmice, cæcus.

Nascitur ex oculis cum generatur Amor.

Fi-

Finalis illa est acuta, quæ ab ipsa actione, quæ propter se exercetur, erit dissidentanea, & consentanea. Sic Martialis:

Cur in theatrum Cato severe venisti?

Ideone tantum ueneras, ut exires?

EFFECTA Acumen faciunt, cum juxta se Ex Effractorius dissidentanea sunt, & tamen vera; Sic Scytharum Legati coram Alexandro; Fuga nostra victoria est; etiamsi vincamur, vincemus. Curtius lib. 7.

ANTECEDENTIA & CONSEQUENTIA exstruunt Acumen, quando inter se perterritæ & mutantur, id est, quando dicimus ea antecedere Consequæ deberent consequi; & contra. Sic magnus ille Heinſius l. Epigr. de puero in utero Matræ mortuo cum eaque sepulto:

Sic tumulusque domusq; fuit tibi Mater & ante

Quam natus poteras esse, sepultus eras.

De quodam Prælato omnia per Vicarium faciente, sic lusit quidam:

Ad noctis horas per Vicarium surgis:

Horas diurnas per Vicarium cantas.

Animas tuorum per Vicarium pascis:

Animosque vinclis per Vicarium solvis.

Convexa cœli per Vicarium vises.

Item;

Omibus amissis, à tergo, à fronte, capillis;

Quid tibi jam restat perdere, Calve? caput.

Acutum & illud: Tantum à se discordavit fortuna, ut cui defuerat ad victoriam terra, deesset sepulchrum. Paterculus in Pompeio.

COMPARATA tripliciter acumen faciunt. Ex primo, quando ea quæ sunt majora, fiunt Comparatiora: v. gr. Fratris propinquorumque extrema raris. bora describitur, & ad mortem muli concurratur. Seneca. Secundo, quando illa quæ sunt minora vel majora, fiunt paria: ex. c. Par est pauper nil-

cupiens, Principi omnia habenti. Idem. Tentio, quando illa quæ sunt minora, fiunt majora: v. g. Majus beneficium dat, qui grate accipit, quam qui libenter dedit. Idem.

Et hi fuere modi ex supradicto R. P. collecti; quos æqui consule. Pro fine tamen moneo, ut non morose nimium his locis inhæreas, acumen querendo: Aliquando enim naturalis bonitas citius quam exacta diligentia illud porrigit; & artificiosa inquisitione interdum tardamus impetum animi sponte sagacem.

Q U A E S T I O IX.

Quomodo Orator Acumina in Oratione ponere debeat.

Oratio- Ut plenitudinem Doctrinæ de Acuto habeas, nis acu- non erubesco meis scriptis inferere quædam ex te scri- decem præceptis orationis acute scribendæ, quæ bndæ, ingeniosissimus P. Thomas Fabritius quondam observavit.

Præcep- Primum Præceptum est; Ut acuta sit Oratio, tum. tractetur dictum aut factum aliquod ita, ut ex I. occasione ejus aliquid opponatur per modum additamenti sententiole, sive ex Causis sive ex Effectis. Exempla dat Seneca, Epist. 119. Alexander, victor tot Regum & populorum, træs succubuit: id enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate quam affectus; nec sciebat, imperare sibi, maximum imperium esse. Et, Post Darium & Indos pauper est Alexander: quarit quod suum faciat, scrutatur maria ignota: Quod naturæ satis est, homini non est. Inventus est qui concupisceret aliquid post omnia. Ibidem. Et alibi, Socrates eodem illo vultu, quo aliquando solus triginta Tyrannos in ordinem redege- rat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detracturus; neque enim poterat carcer videri in quo

Socrates erat. Seneca de Consol. ad Helviam cap. 13. Et, Regem prodesse etiam solum oportet, nocere non nisi pluribus visum est. Idem, Natur. quæst. l. 2. cap. 43. Ideoque antiquitus dictum; Fulmen quod solus Jupiter mittit, placabile est, perniciosum id de quo delibcravit, & quod alii quoque Diis authoribus misit; nimirum ubi aliquid percuti debet, ne Jovi quidem suum consilium satis est.

Secundum Præceptum: Ut acuta sit oratio, ponantur ingeniosæ Causæ Finales, ex occasione facti vel dicti alicujus: v. g. Caligula optabat ut populus Romanus unam cervicem haberet, ut scelera nimirum sua tot locis ac temporibus diducta in unum cogeret. Seneca, lib. 3. de Ira. Et, Da pauperi terram, ut accipias Cælum; da nummum, ut accipias regnum: da pauperi, ut des tibi; da, quia quicquid pauperi dederis, tu habebis, quidquid pauperi non dederis, habebit alter. Chrysologus Serm. 8. Et, Magnus Paulus cecidit in via: cecidit Judæus, ut surgeret Christianus. Idem Serm. 176. Et, Sol obscuratus est, ut tanto scelere officium luminis denegaret; nec luceret eis lumen mundi, à quibus fuerat lumen salutis extinctum. Ambrosius Serm. 52.

Tertium Præceptum est; Ut acuta sit oratio, ponantur breves & ingeniosæ definitiones: v. g. Vilis & tenuis & simplex mensa bonæ valetudinis Mater est. Chrysostomus tom. 3. Homil. 21. Et, Morientem divitiæ non sequuntur: sit ergo tibi per conscientiam tuam, sit tibi parva vita tua. Chrysologus. Et, Voluptas, bonum pecorum, amplectitur nos, ut strangulet. Seneca. Et alibi, Omnia ad quæ gemimus tributa vitæ sunt; omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via & pulvis & lutum & pluvia. Idem Epist. 96.

Quartum præceptum est; Ut acuta sit oratio, ex occasione alicujus veritatis ponantur vel Similia, vel Exempla, vel Hieroglyphica, vel aliæ veritates.

ritates sententiosæ. c. c. Noli huic tranquillitati
 considerare: momento mare vertitur, & eodem die, ubi
 luserunt navigia, sorbentur. Cogita posse & latro-
 nem & hostem jugulo tuo admoveere gladium. Idem
 Epist. 4. Et alibi: Vitia in aperto leviora sunt; mor-
 bi quoque tunc ad sanitatem inclinant, cum erum-
 punt. Ep. 56. Et: Postquam docti prodierunt, boni de-
 sunt; docemurque disputare, non vivere. Epist. 95.
 Et: Non cognoscitur bonum, nisi amissum: Sol spe-
 ctatorem, nisi cum deficit, non habet: adeo naturale
 est magis nova quam magna mirari Senec. Natur.
 quæst. 1. 7. c. 1.

5. Quintum Præceptum est; Ut acuta sit oratio,
 simile sententiose ponatur. v. g. Non est admirati-
 oni una arbor, ubi in eandem altitudinem tota sylva
 surrexit. Senec. Epist. 33. Et alibi: Parvus pumi-
 lio est, licet in monte constitit, Colossus magnitu-
 dinem suam servabit etiam in puteo. Epist. 76. Sic:
 Plures sunt qui orientem, quam qui venerantur So-
 lem occidentem. Plutar. in Pompeio. Et: In vino
 nimium veteri delectat etiam ipsa amaritudo. Et:
 Hedera invenit, quo se alliget. Lycosthen. Et: A-
 pem propter aculeum non odisti, sed propter fructum
 foves & tueris. Plutar. Sic etiam:

Panem sume meum, sed non fac Bartholomæum,
 Schola Salernitan.

6. Sextum præceptum: Ut acuta sit oratio, ita si-
 mile ponatur, ut protasis & apodosis exprimatur,
 sed adverbium comparativum non exprimatur:
 v. g. Nec gubernator otiosus in tempestate, nec præ-
 ceptor docens & non faciens quidquam mihi prodest.
 Item, Corpus totum animo servit, tota Respubl.
 Regi. Seneca. Epist. 108. Sic Ferdinandus Impe-
 rator apud Reusnerum; Boni viri & boni vini non
 est origo inquirenda.

7. Septimum Præceptum: Ut acuta sit oratio, si-
 mile ita ponatur, ut si per modum Apodosis:
 ex.

ex. g. Non satis est opibus pollere, nisi fortitudo accesserit: nam & Cervis frustra sunt ingentia cornua, cum desit animus. Plutar. Et, Non accepimus brevem vitam, sed fecimus; nec inopes ejus, sed prodigi sumus: sicut amplæ opes, ubi ad malum dominum, momento dissipantur; at verolice modica, si bono custodi tradita sunt, crescunt. Seneca.

Octavum Præceptum: Ut acuta sit oratio, ponatur veritas una, in qua, tanquam in fœcundo semine, lateant plures veritates: v. g. Non dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi: det ipsam manum pauperi; & plus erit ipsam dedisse manum pauperi, quam nummum. Chrysolog. Et, Hoc habet virtus boni, quod stemma non inspicit: Platonem non accepit Nobilem, sed fecit. Seneca Epist. 44.

8.

Nonum Præceptum: Ut acuta sit oratio, ponatur aliquid magnum, quod sit velut Paradoxum, insolitum, inexpectatum: & hoc ex modo dicendi, vel rerum combinatione, maxime vero fit per contrapositionem. Sic v. g. Peccator cum terra sit, in Cælum pugnat; cum sænum sit, cum igne bella gerit; cum lutum sit, adversatur ei qui illum finxit. Chrysostom. Item, Actum est, ut Auctor seculi seculo teste moreretur; & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam nosceretur. Pax cœli traditur doli osculo; tenetur tenens omnia; illigatur omniū nexus; ducitur attrahens universa; à falso accusatur veritas; sistitur cui assistunt omnia. Judæi gentibus tradunt; reddunt gentes Judæis: sicque commercium fit impietatis pietas, & sanctitas in nundinas crudelitatis producit; flagellatur remissio, condemnatur venia, illudatur majestas, irridetur virtus, persunditur spiritus largitor imbrium, clavus ferri cœli stater affigitur, mellis dator cibatur felle, propinator fontium potatur aceto. Idem de passione Christi.

9.

Desi-

10.

Decimum Præceptum: Ut acuta sit oratio, potatur sæpe concors discordia inter *Subiectum* & *Prædicatum*, seu aliquomodo disconvenientia: quia cum Acumen omne ideo gratum sit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, disconvenientia admirationem dabit. Hæc autem concors discordia nascitur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomasia*, *Allegoria*, &c. Et hæc de Acuto, atque adeo de Inventionē.

CAPUT II. DE DISPOSITIONE

Posteaquam quid dicere possis invenisti, naturaliter sequitur scire, quo ordine dicere debeas; ordo enim ubique anima rerum est: & illud sequentibus edocetur.

QUÆSTIO I.

Quid Dispositio, quotuplex, & quid Oratori disponendum.

Dispositio quid. **R E S P. I.** Dispositio est rerum inventarum in ordinem positio. Duplex est: alia Naturalis, cum quis eo ordine de rebus differit, quo factæ sunt, aut quo fieri secundum Naturæ leges solent. Ut si laudares aliquem, & *Pueritiam* primo, deinde *Juventutem*, tum *ceteros ætatis gradus* traderes.

Artificialis. Alia Artificialis, quæ, voluptatis gratia aut utilitatis, diversimode res miscet ac confundit, *Æneid* rejiciendo initium in finem, & finem in initium, ut ita oblectet & suspensum teneat Auditorem; *dispositio* pendentes enim Auditorum animi ex inopinato *Virgili* eventu plus hauriunt jucunditatis. Sic disposuit *Æneid*, *Æneidem suam Virgilius*, in quo narrat *Æneæ* disces-

accessum in Italiam non eo ordine quo incepit. Sic ordinavit *Argenidem* suam *Barclajus*. Sic faciunt omnes ii qui *Tragœdiâs* & *Comœdias* per successus deducunt inexpectatos.

R E S P. II. Orator, habita propositione, videat primo, an simplex sit, an partes habeat propositio; & quæ pars primo, quæ secundo loco sit ponenda vel tractanda potius. Secundo, ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta seligat, & valida quidem initio, debilia in medio, fortissima in fine Orationis collocet; quia initio statim Auditor rerum cognoscendarum avidus præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli, Robustiora autem argumenta sunt ex *Definitione*, ex *Partibus*, ex *Genere*, ex *Causis*, ex *Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex *Adjunctis* levibus & aliis *Conjecturis* sumuntur. Tertio, Rationes & Argumenta disponat sibi Dialectice, primo in Syllogismos, deinde videat quomodo oratorie eadem tractare possit. Quarto, videat in quot partes Orationem debeat distribuere. Sed de his infra clarius.

QUAESTIO II.

Quomodo Argumensatio Dialectica facienda.

R E S P. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, tribus propositionibus; quarum, quæ primo loco ponitur, vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*: quæ secundo loco ponitur, vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Assumptio*: quæ tertio loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio*, à Rhetore *Complexio*. Et hæ tres Propositiones, quando ordinate ponuntur, vocantur *Syllogismus*; quem formare debes ex

Argu-
mentatio
Dialectica
quid.
Propo-

Argu-
men-
tandi
praxis.

Propositione tua, & Causa ejusdem à te inventa. v. g. *Propositio tua fuit, Clodius jure est occisus*; Argumentum seu Causa inventa, *Quia fuit infidiator*. Jam forma syllogismus ita: Accipe Causam hanc, & conjunge illam cum *Predicato Propositionis tuæ*, dicendo, *Infidiator jure est occisus*; & ecce *Major*. Accipe deinde *Subjectum Propositionis tuæ*, & conjunge cum Causa eadem, & dic, *Clodius fuit infidiator*; & in promptu est *Minor*. Denique, pone ipsam Propositionem tuam, dicendo, *Ergo Clodius jure est occisus*; sic fiet conclusio, atque adeo totus *Syllogismus*. Sic fac in aliis. Semper autem cogita quibus rationibus, aut exemplis, aut sententiis, aut similitudinibus *Major* vel *Minor* confirmari rursus debeant, maxime si probabiles tantum sunt & debiliores. Nam si verissimæ sint, non probandæ, sed exornandæ sunt. Ubi hoc fecisti, jam cogita, quibus modis oratorie eosdem Syllogismos trades.

QUAESTIO III.

Qui sunt modi Argumentandi Oratorie.

I.

Argumentandi oratorie modus. Aliquot modos usitatos tractandi Argumentum oratorie hic pono.

Primus Modus. Solet disponi Syllogismus eo ordine quo à Dialecticis ponitur; ita ut prius *Major* sit cum suis rationibus ac probationibus, secundo *Minor* itidem cum suis rationibus, denique *Conclusio*.

Exemplum. Fingamus Regem quempiam occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandum Regem; & fiet *Propositio*, v. g. *Rex deijiciendus est*: Ratio, *Quia scelestus est*. Pone Dialectice sic; *Contra Scelestus nobis in regno ferendus non est. Rex est scelestus. Ergo in regno ferendus non est. Ratio Majoris*;

ris; Quia famam læderemus nostram apud exteros, apud quos honesti & virtutis studiosi audivimus; nunc sceleris patroni & servi dicemur. *Ratio Minoris*; Fratrem occidendo fraudulenter ex ambitione, in nos, & in naturam injurius fuit. Oratori v. g. sic tractari posset.

Elaboratio. Eolne tandem, Cives nostri, in *Major.* scelerum amore progressus fecimus, ut sceptrum deferri sceleri super capita nostra & libertatem non erubescamus? Itane inter sceleratos ut censeamur, Principem in scelere, scelus in Principe diutius venerabimur? Miseret me, proh dolor! *Ratio.* Cives N. miseret me gloriæ nostri nominis, *Major.* quam Majorum nostrorum emptam sanguine, *ris.* sic temere apud exteros incuria nostra prodigimus, ut qui antea virtutum Patroni, nunc scelerum mancipia audiamus. Ecquid dicent finitimæ, quid remotæ nationes? En, inquit, viri quorum rebus cum virtute gestis orbis angustior erat; qui amplecti noverunt nihil, agere nihil, nisi quod limites vel attingeret vel non excederet honesti: Ecce eousque in malitiam delapsi, ut projecta verecundia scelus in throno adorare non pudeat. Et quæ cæterorum civium facies, quis procerum honor, si turpitudine in Diademate sic volentibus triumphat? Certe non possunt scelera non diligere, qui scelera pati & honorare voluerunt. Et haberet fortasse umbraculum ut- *Minor.* cunque immanitatis suæ Rex noster, si minoris subsellii scelus cruentis manibus perpetratum posset gloriari: sed in Principem fratrem, liberis *Ratio* omnium nostrum vocibus scepro admotum, *Minor.* crudeliter sævuisse, quid aliud est quam nobis *ris.* & naturæ bellum indixisse, atque omnium gentium una hac impietate offendisse tribunalia? *Com-* Revera si ab aurora recte diem describimus, pol- *proba-* sumus non vani augures ominari, quem nobis- *tio.* cum.

cum sit acturus *Neronem* is, qui crudelitatem suam suorum sanguine incepit saginare, & ibi Tyrannidis suae initium fecit, ubi finem cæteri. Quapropter evigila, generosa Regis progenies, & si nominis tuæ, si gloriæ publicæ injuria vulneraris, throno scelus deice. Audiat orbis, audiant posterius, scelus in Regno fieri potuisse, impune abire in Principe non potuisse.

2. **SECUNDUS MODUS.** Interdum Orator primo loco ponit *Minorem* cum ejusdem rationibus; deinde *Majorem* & rationes illius; tandem *Conclusionem*.

Exemplum. Sit Propositio priori contraria, v.g. *Rex de Regno nec dejiciendus nec occidendus ob commissum piaculum.* Ratio est, *Quia hoc faciendo famam nostram offenderemus.* Pone Dialectice ita; *Famam nostram ledere cives non debemus. Sed si Regem throno detrudimus & occidimus, famam nostram ledimus.* Ergo *Regem neque de throno dejicere, &c.* Ratio Majoris; *Quia fama divitiæ publicæ nostræ, & nobile Reipublicæ patrimonium est, quod singuli curare debemus.* Ratio Minoris; *Quia hactenus laudabamur, quod nunquam Principem dejecerimus aut occiderimus: ab hac gloria jam cademus occidendo Regem.* **Comprobatio;** *Quia Majores nostri malos etiam Principes habuerunt, & tamen tolerarunt.* Oratorie. v.g. sic tractabis.

Minor. **Elaboratio.** Optarem, Cives nostri, ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno duntaxat Principem, sed è vita, execrando prorsus & ausu nefario, deturbandum decreverunt; adverterent utique, majorem nostro nomini maculam suæ temeritate, quam patientia Principis infligi. Fuit enim hactenus ea gloria præcipue nostra, in pectoribus nobis libere Reges, non in cuni. nasci, na-

tos autem nullibi majori veneratione haberi; nec
 auidit unquam orbis, Ducis sanguine nostras
 manus cruentatas fuisse : quod sicut supra reli-
 quas nationes præconium singulare est, ita nostro
 studio perennare deberet. At modo si manus Prin-
 cipi injicimus, nonne de fastigio commendatio-
 nis dejiciemur, & parricidæ cum reliquis perenni
 sarcasmo condigne celebrabimur ? Vel Majores *Com-*
 nostros respicite, & ab eorum veltigiis recedere *proba-*
 vobis sit religio. Utcunque illi heroës in solio, *tio.*
 homines tamen habuerunt, quorum omnium si-
 ne vitiis vitam fuisse, & neminem scelere thro-
 num oneravisse, mihi verisimile non est; ferre illi
 nihilominus sceleratum, quam tollere, & ni-
 mia potius pietate peccare quam furore volue-
 runt.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus ? Major
 quid in Rempublicam crudeles cruenta machi- *cum Ra,*
 nari sustinebimus ? Nos, qui gloriam, veluti pu- *tione,*
 blicas omnium divitias, & nobile regni patrimo-
 nium, inter principes curas habere ab ipsa hone-
 state compellimur; & alii quidem gladiis, alii *re-*
 cte factis, alii justitia, alii clementia, tanquam
 quoddam honoris ærarium, debemus compor-
 tare.

Fuerit Rex in fratrem scelestus; nos in Principi- *Conclu-*
 pem sceleratos præcipitatio non faciat : nec ri- *ho.*
 deat æternitas, scelus alio scelere à nobis fuisse
 vindicatum. Habeat locum apud nos Sapien-
 tum parcemia; *Principem si bonus est, audi, si malus,*
tolera.

TERTIUS MODUS. Solet non raro Con- 3.
 clusio primo loco poni, & huic Major aut Minor Argu-
 subjicitur per particulas enim, propterea, idcirco, men-
 quapropter, &c. Et si sequitur aliud Argumen- *tandi*
 tum, *Conclusio* vel jam non repetitur, vel si necesse oratorie
 est, repetitur. Quod si oratio brevis sit, ut sunt *modus,*
 ple-

plerumque nostrates vernaculæ, ponitur denuo communiter Conclusio, sed aliis verbis.

Gratia Exemplum. Sit oratiuncula gratiarum actuum a-
ria, cujus Propositio est, *Debeo tibi magnas gratias*. Ratio, *Quia dedisti mihi dignitatem, omiſſis aliis competitoribus*. Pone dialectice ita; *Cui datur dignitas, omiſſis competitoribus aliis, is magnus blatus, debet gratias. Sed mihi, &c. Ergo. Oratorie sic.*

Conclusio. *Elaboratio.* Gratia, Serenissime Rex, quas pro collata dignitate Majestati Tux debeo, tante sunt, ut ne verbis explicari, minus multo referri à me unquam possint; cogorque necessitate doctus, quod *Socrates* olim *Platoni* fecit, coram Serenissima Majestate Tua usurpare: Qui cum parem beneficiis facultatem apud se non reperiret, inopiam ingenue professus, *Socratem*, exclamavit, *pro beneficiis, ô Plato, accipe*. Non aliter ego, amplioribus ornatus muneribus, siquidem tenuitas Regiæ gratiæ non sufficit, me meosque tuæ Majestati perpetuum devotos in pretium, beneficiorum adnumero.

Major. An enim grandi obsequiorum debito obæratum se non sentiat is, ad quem de regia liberalitate promanavit honor, multorum obvio sinu captatus, multorum precibus quæsitus?

Ratio Major. Certe cumulatur gratia ex votis & desideriis aliorum, & in uno duplex pululat beneficium, quando & petito honore exornaris, & ornato æmulis longe anteponeris. Ecceui

Minor. vero aut obscurum aut dubium, quanti viri, quam bene de Majestate Tua, quam egregie de Patria meriti, hanc præsentem dignitatem & votis ad se, & precibus tam suis quam suorum provocaverunt, cum quibus ego, si in contentionem venire debeam, vix ullatenus meritis possem comparari? Sed tua Majestas Serenissima animum meum semper Majestati Tux, semper Rei-

publicæ devotissimum adspexit, humanitateque ac clementia, quod tenuitate defuit, liberalissime explevit. Quid jam pollicear, nisi sollicitè elaboraturum; ut apud ingratum animum non collocavisse beneficium videaris? Me igitur mea que studia, meos, meorum obsequia, ad nutum & voluntatem Serenissimæ Majestatis tuæ humillime depono: Libeat imperare, & vitam nobis imperiis tuis meliorem esse experieris.

QUARTUS MODUS. Aliquando ponitur primo loco *Major* cum suis rationibus, secundo *Conclusio*, tertio *Minor*; quarto, si videtur necesse, repetitur *Conclusio* verbis aliis.

Exemplum. Si v. g. gratulari velles in adventu oratorie viri magni & Regis cujuscumque Legati, hanc faceres Propositionem; *In Tuo adventu ad nos est gaudendum: Ratio, Quia vir magnus es.* Pone *Dialatoria* lectice ita; *In adventu viri magni gaudendum est. Tu vir magnus, &c. Ergo. Oratorie sic proveniunt viri*

Elaboratio. Nec sidera sine orbis gaudio, nec magne viri sine animorum serenitate transire possunt, N. N. Eam illis legem natura dixit, ut esse non possint, nisi profint: Hanc pulcherrimam necessitatem virtus imposuit, ut magnis esse nullibi liceat, nisi ad minores favor & clementia inclinet. Utinam liceret hodie vel de lucida *Momi* fenestra omnium nostrum animos vicinius contemplari, videres utique amorem cum timore, gaudium cum tristitia, vota cum eloquentia, non ineleganti conflictu in pectoribus nostris concurrere: Ut quando Te magnum hospitem salutamus, adhuc an Te metus noster amet, an amor Majestatem timeat, an gaudium de sua tenuitate tristetur, an tristitia de tuo adventu gaudeat, an vota perorent, an eloquentia faveat, dicere non possumus. Toti gaudium fieri, toti amor,

amor, toti votum, toti eloquentia volumus, ut animorum de Te affectus coram Te digne explicemus.

*Minor
cum suis
proba-
tionibus.*

Et sane Te magnum esse non stirpis solum claritudo, non prudentia singularis, non omni humanitate mores, non virtutes dumtaxat cæteræ perorant, quas nlli modestiæ vulnera timeret, in lucem facile præeunte fama produceret facundia: sed totius Regni iudicio Te magnum veneramur, quod cum hos dignitatis radios in Te posuit, Orbi Te Sidus suum proposuit. Magnum Rex noster iudicavit, cum arcanorum Te conscium, & regii consilii non semel arbitrum voluit. Magnum, quando Te personæ suæ capacem, iterum atque iterum ostendit; & hanc non per Germaniam tantum & Britanniam, &c. circumferre, sed etiam in Regni sui ambitu dedit, ut foris & domi Magnus haberere. Magnum Te & litteræ nostræ fatebuntur, vel ex hac submissione Tua, qua illustrem vultum & excelsum animum ad nostram tenuitatem tam benevole inclinasti. Magnos siquidem se demittendo crescere, nemo nostrum est qui ignoret.

5. *Argu-
mentan-
di ora-
torie
modus.
Conso-
latoria
in morte
amici.
Ratio
Majo-
ris.* **QUINTUS MODUS.** Aliquando omittitur Major, & ejus loco ponitur Ratio Majoris cum suis comprobationibus; deinde Conclusio; tandem Minor cum suis probationibus; & ultimo Conclusio repetita. Pro hoc vulgare accipe. *Exemplum.* Sit Propositio; Non debes in morte amicorum graviter dolere. Ratio est, Quia mors est commune malum. Pone Dialectice ita; In communi malo graviter dolendum non est. Sed mors amicorum est commune malum. Ergo, &c. Ratio Majoris est, Quia malum commune vitari nequit. Oratorie sic tractabis.

Elaboratio. Quod vitari nequit, patienter ferendum

rendum esse, Sapientes existimavere. Ita enim *Com-*
fit ut alienum malum à nobis videatur, cum non proba-
 sentitur. Male igitur profecto agimus, si ani- *tio.*
 mum nimio mœrori ob amicorum discessum da- *Conclu-*
 mus, & veluti eodem funere lætitiā cum ami- *sio.*
 cis tumulamur. Non enim hoc malum ad unum *Minor.*
 aliquem refertur, unum petit, unum premit; sed
 in omnes pariter grassatur, universos affluit. Ii *Ratio*
 enim quibuscum vivimus, quorum vita fruimur, *Minor-*
 quorum usu oblectamur, omnes eadem condi- *ris.*
 tione devincti sunt, omnes mortalitate damnati.
 Infirmum enim & debile hospitium animus no- *Confr-*
 ster incolit, quod & intra se pugnantiā hostiliter *ratio.*
 Elementorum bella alit, & plurimis aliunde
 maximisque periculis oppugnatur. Perque egre- *Exor-*
 gie Seneca; In hoc multi erramus, quod mortem *natio.*
 tamquam venturam præstolamur; magna pars
 illius transiit, atque hoc ipsum quod vivimus *Conclu-*
 mors est. Divide igitur dolorem omnibus, quem *sio repe-*
 ex communi acerbitate Fortunæ tibi assumpsi- *titur.*
 sti: eodem in cursu sumus iidem, omnibus tole-
 randum est; neque recte factum judica, si ani-
 mum doloribus nimis discerpendum ultro con-
 cesseris.

S E X T U S M O D U S. Frequenter omittitur 6.
Major, & ponitur solum *Minor* cum probatio- *Argu-*
 nibus, & *Conclusio*. Dicitur hæc Argumentatio *ment in-*
Enthymema, cujus prima pars vocatur *Antece-* *di ora-*
dens, altera *Consequens*. Ponitur vero sicut placet, *toric*
 vel primo loco *Antecedens*, deinde *Consequens*; vel *modus.*
 contra.

Exemplum. Sit Propositio, *Juvenes rigida disci-* *Juven-*
plina coercendi non sunt: Ratio, *Quia rigore non fi-* *turi in-*
unt meliores, sed peiores. Dialectice, omitta *Majo-* *dulgen-*
re pone sic; Rigore disciplinæ peiores fiunt juvenes: dum
Ergo sub rigida disciplina habendi non sunt. Ora- *Suas-*
 torie sic, v. g. *ria.*

Ela-

Consequens. *Elaboratio.* Erras, & vehementissime erras, si disciplinæ severitate & timore juventuti, recte reliquæ ætati consultum existimas. Nam in specieciem mitigari videntur, austero animo revera efferentur. Invoca experientiam, & ad sui juris libertatem dimissos, eos plerumque pessimos invenieris, qui graviore sub disciplina juventutem egerunt. Veluti enim aquæ objecto aggere coercentur utcunque, & collectis fluctibus quiescunt, ubi vero obicem fregerint, diuturnitatem oritur ferociori impetu compensant; sic juvenus sub crudis pressa imperiis, posteaquam legum claustra egreditur, insolentius efforvescit, & non concessis antea Sirenium illecebris, animos plenissimis conatibus immergit: nitimur enim in vetitum semper, & ardentius negata concupiscimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curaveris: nam, ut optime *Naso* illud naturæ compendium,

Quod licet ingratum est, quod non licet acrius urit.

— Ipsa potestas

Semina nequitie languidiora facit.

7. **SEPTIMUS MODUS.** Ad *Herennium* hic *Argu-* modus à *Cicerone* præscribitur: ut primo, ponatur *Expositio* seu res probanda; secundo, *Ratio* una seu plures; tertio, *Comprobatio*; quarto, *Exortio* seu *Illustratio* à *Contrario*, vel *Exemplo*, à *Simili*, *Testimonio*, *Sententia*, &c. quinto, *Complexio*, in qua totum colligitur. Modus hic factissimus est, & ad oratiunculas extemporales aptissimus.

Exemplum. Sit *Propositio*; *Brevis malitia* & *venia non petulantia non nocet juventuti*: *Rationes*; *Quia* nocet. non ideo dicentur statim mali esse: *Quia* homo bonus *Per sua* semper esse non potest: *Quia* & *Sol* suas habet nebulas. *Comprobatio*; Et hi qui modo senes sunt, petulant.

utantes fuerunt dum juvenes essent. Exornatio à Testimonio, quod Poëta quidem dixerit; *Ver ex anno tollit, qui ex juventute petulantiam:* A Sententiis; quod *Quævis ætas sibi convenientes debeat habere mores:* A Contrario; *Turpe est senem juveniliter agere; ergo & juvenem instar senis graviter:* A simili; *Nam recens cerevisia nisi insaniat, & faces depellat, nil valet in posterum.* Oratorie licet v. g. tracta.

Elaboratio. Perfunctoria & brevis malitia *Expositio* quid damni tandem Juventuti importaverit? *fitio.* An ideo aquam bibunt *Hispani*, quia vinum di- *Ratio.* lunt? aut si una caleat dies, ætæ em statim cen- *nes.* tebimus? & quis mortalium omnibus horis sapiat? Solem adhuc tam felicem non vidimus, ut diem interdum euntibus sursum terræ marisque sudoribus non maculaverit; & in juvenum vita minimum nævum tam religiose perhorrescimus? Quamquam, (ignoscite liberius dicenti) pridem & nos vera rerum vocabula amissimus; & quod petulantia est, malitiam novo Callepino appellamus. Quid enim est deambulatione socia plateas caronare; uno vini vel mulsi poculo cum sociis indecoram juveni tristitiam mergere, vel amissas revocare vires; ludicro certamine alterum alteri cæsariem vellere, brachia brachiis amico prælio fatigare, non perpetuo doctorum in cœtu plantis terram premere, nec semper lucubrationibus invigilare atque libris impallescere; aliquando risui, salibus, saltibus indulgere; quid, inquam, aliud, nisi juventutis blandimenta, sunt, & defæcantis se ad maturitatem ætatis certamina? Nimirum, nisi iulstructa frontis scena Saturnum induas, nisi damnatis perpetuo ad terram oculis lapides omnes & pulverem computes, nisi deposita in humeros cervicis devotionis larvam præferas, Gyaros jam &

Com-
proba-
tio.

Exor-
natio.
à Testi-
monio.
à Sen-
sentiis.
à Con-
trario.

ultimam Thulen vitiosus promeruisti. O rigidos
juventutis Catones ! O Censores Manlio iudice
dignissimos ! vel ipsi suam relegerent juventu-
tem, discerent utique ex pristina stultitiæ suæ
indulgentia ad nostram aliquantisper cor niverè,
nec auderent violato juventutis privilegio natu-
ram arguere, cum idem sit (ut bene Vates ceci-
nit) Ver ex anno, petulantiam ex Juventute tol-
lere. Habet suos quælibet ætas limites; & sicut
vestimenta corpori, ita mores annis congruere
necesse est. Si vero puerilem senem ridemus, cur
non æquali arbitrio juvenem vetulum detesta-
mur ? Et quæ hæc crudelitas est, in aurora æta-
tis, gravitatis meridiem desiderare; & dum vix
prudentiæ crepusculum adfulget, plenum Sa-
pientiæ diem exigere ? Equis certe juvenisque
in primorum annorum libertate incuriosos im-
petus effundere conceditis : & adeo cæcæ men-
tes, quod in cæteris animantibus videtis, in ve-
stris pignoribus aut negligitis, aut nescitis ? Sal-
tem ex cerevisia (ut mitissime dicam) veritatem
bibite : hæc nisi à coctione juvenis petulanti tu-
multu auram, dolia, cellaria misceat, nec gustui
nec valetudini, ubi maturuerit, prodesse poterit.

Hic *Complexio* poni posset, in qua hortatio fie-
ret, ut boni consulatur, ubi juvenus petulca
fuerit.

8.

Argu-
mentan-
di ora-
torie
modus.

OCTAVUS MODUS fit per *Inductionem*.
Est vero *Inductio* Oratio quæ præmissis non du-
bilibus, infert ex iis unum aliquid. Duo in illa ob-
servanda sunt. Primo, ut ea quæ præmittuntur
sint certa : Secundo, ut id quod infertur sit præ-
missis simile. Hæc *Inductio* familiarissima est
Oratori; & ad ornandum illustrissima. *Suaviter*
instillat, inquit Causinus, & probando delectat;
& si rerum quæ inducuntur magna sit multitudo,
latissimum præbet campum orationis.

Exem-

Exemplum. Sit Propositio, Homo à se debet Commendari, non ab extrinsecis bonis: Ratio, Quia menda-
& navis, & gladius, & regula à se, non ab orna- toria
mentis suis commendantur. Oratorie sic tractat per In-
Seneca. ductio-

Elaboratio. Navis bona dicitur, non quæ pre- nem,
tiosis coloribus picta est, nec cui rostrum est au-
reum, nec cuius tutela ebore celata est, nec quæ
fiscis aut opibus regiis pressa est: sed stabilis &
firma, ad ferendum incursum maris solida, gu-
bernaculo parens, velox, & consentiens vento.
Gladium bonum dices, non cui deauratus est
balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur: sed
cui ad secandum subtilis acies, & mucro muni-
mentum omne rupturus. Regula, non quam
formosa, sed quam recta sit quæritur, quodque
illi proprium est laudatur. Igitur in homine quo-
que nihil ad rem pertinet quantum aret, quan-
tum foeneret, à quam multis salutetur, quod pre-
tioso incumbat lecto, quam pellucido bibat po-
culo, sed quam bonus in se sit, &c.

Huc quoque pertinet illud Legatorum Scy-
tharum, probantium Alexandro non esse nimis
fidendum magnitudini atque fortitudini, per
Inductionem, sic: Quid? Tu, inquit, ignoras, arbo-
res magnas diu crescere, una hora extirpari? Stul-
tus est qui fructus earum spectat, altitudinem non
meritur. Leo quoque aliquando minimarum avium
pabulum fuit, & ferrum rubigo consumit. Nihil
tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab in-
valido. Curtius.

NONUS MODUS est argumentari per Ex- 9.
emplum. Est autem Exemplum imperfecta indu- Argu-
ctio, seu argumentatio ab uno simili ad aliud. men-
Fit duobus potissimum modis: Primo, per Pro- tandi
zafin & Apodofin rem explicando. Ita hæc propo- oratorie
ctio, v. g. Dux belli debet litteras amare, sicut Iulius me-
Casar

*Cæsar fecit; tractetur sic: Julius Cæsar bellicis victoriis, quam nomine, clarior, tanto studio est litterarum amplexus eruditionem, ut gladium sæpe calamo permutarit, & manum qua palmas hosti eripiebat stilo imbueret. Quis ergo Principum, quis Imperatorum litteras convenire bello negare potest? imo si sanioris uti consilio non detrectaverit, si omnes boni Principis partes explere cupiet, has magno studio sedulus exercebit, &c. Secundo, argumentamur ab exemplo, quando post narratum illud, rationes probantes vel reprobantes ei subijcimus, ita sicut in cæteris orationis partibus facimus; post rationes vero subijctas, rem ad nostram causam referimus, & in illa aut paritatem aut disparitatem ostendimus. Hic modus quotidianus est & venustus. Sed observa, pulcherrimum esse usum Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, &c. dictum volumus) quando per illud sive ab initio, sive in aliis partibus orationis, eum sensum exprimimus, quem alias nostris verbis exprimere deberemus. v. g. Vellem dicere, Cavendum est, Iudices, ne præmiorum spe ad Tribunalia accedatis, hoc exprimerem Exemplo; Agathocles iturus ad Iudicem dicebat, Eamus ad auream messem: Deinde subjungerem rationem, quam essem subjuncturus meæ propositioni; v. g. Improbe id quidem, qui ab alienis malis se ditari voluit. Plutarch. Postea idem latius probarem & amplificarem. Possem etiam loco hujus exempli uti illa sententia, v. g. Non tanquam ad mundinas cundum est iis, qui Magistratus sibi à Republica habent commissos. Eidem sententiæ subjungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum est, ut exemplum aut sententia illum ipsum sensum significet qui eo in loco exponi debet. Solet exemplum & simplici modo brevissime poni; v. g. sic; *Julij Cæsaris fata exspectent Tyranni, &c.**

*Agathocles
iturus
ad Iudicem.*

A P P E N D I X.

Eti modi prædicti oratorie argumentan- Appen-
di summe utiles sunt, & in praxi quotidiana- dix.
na proficui; Tyro tamen sciat primo, non Ad Ty-
semper per dispositionem oratoriam ita argu- ronem
mentum dilatari; sed aliquando, sive in mem- monita.
bra, sive in unam sive in duas periodos, Argu-
mentum cum conclusione compingi, atque ita
commisceri, ut distincte evidens non appareat.
v. g. Si rotas omnes & omnem suppliciorum crude-
litate promeruit ille, qui, deposito filii animo, in
amantissimam Patriam sevit viperino affectu;
quid tu pœnarum exspectare debes, Catilina, qui dies
noctesque ad excidium Reipublicæ invigilas; & qua-
si bonos sustulisse parum sit, ardetiam & Deorum
templis interitum machinari? &c.

Sciat secundo, quod quando Conclusio ex an-
tecedentibus satis intelligitur, tunc ab oratore
Major aut Minor tractari tantum debeat. Nam
post singula argumenta Conclusionem repetere,
esset molestam crambem recoquere. Imo vero
ut fastidium & satietatem evitet, non eodem
semper elocutionis passu Argumenta tractet;
sed nunc rotundo circuitu ac paribus membris
circumscribat, modo longioribus ambagibus
diffundat orationem, modo in commata ac
membra scindat.

Sciat tertio, omissum esse à me Dilemma
(quod est cornutus Syllogismus, seu Argumen-
tatio ab utraque parte concludens) eo quod mi-
nus frequens sit apud oratores, & à Syllogismis
nihil differat, nisi quod hic duæ partes ponun-
tur: verbi gratiâ; *Vel verus est timor, vel falsus: si*
verus, discedo, ne opprimar; si falsus, abeo, ut ali-
quando timere desinam.

QUAESTIO IV.

Quomodo partes Orationis disponi debeant.

*Oratio-
nis par-
tes.*

Ubi inventa in certum ordinem digessit orator, constituat apud se quas velit in oratione partes ponere. Quinque vero sunt secundum Ciceronis doctrinam partes; *Exordium, Propositio, Narratio, Confirmatio, Peroratio*: nam *Confirmatio* in *Confirmatione* comprehenditur. Scias tamen non semper ponendas has esse: nam ingeniosus orator, sicut expedire videbit, aliquando *Narrationem* omittet, interdum *Exordium*, nonnunquam *Conclusionem*. Imo & *Confirmatio* saepe vix dignoscitur, quando nimirum res certae sunt, & non tam probantur quam ornantur, ut plerumque fieri assolet in officiosis oratiunculis, *Gratulatoriis, Salutatoriis* & similibus. Si spectes *dispositionem Naturae*, eo ordine debent poni partes orationis, quo paulo ante numeratae sunt, nisi quod *Narratio* frequenter omittatur. Sed de singulis enucleatius loquendum est in sequentibus.

QUAESTIO V.

Quid sit Exordium, & quale debeat esse.

*Exor-
dium.*

*Capta-
tio be-
nevo-
lentia.*

Exordium est facies & atrium orationis, in quo orator animos sibi aptat Auditorum ad reliquam dictionem. Aptat vero tribus modis; videlicet, *Captando benevolentiam, Docilitatem faciendo, Attentionem conciliando*. *Benevolentia capitur*, seu favens redditur Auditor, vel ex persona ipsius oratoris, vel ex Auditorum ipsorum, vel ex Adversariorum, vel denique ex re & negotio praesenti. Ex *propria persona* captas benevolentiam, si te moribus Auditorum accommodes;

fi

si modestiam præferas; si tua merita, dignitatem, virtutem modestissime enumeres (si enumerari debent.) Ex *persona Auditorum*, si eorum in Rempublicam merita, vel in te, vel in alios, aut dignitatem, aut virtutes enumeres. Ex *adversariorum persona*, si eorum vitia aperias; & Auditoribus inensos facias, modeste tamen & quasi injuste criminando eos: non enim gravis criminatio forte esset placitura. Ex *negotio seu re proposita*, si dicas rem celebrem esse, necessariam, utilem, &c. *Docilitas fit*, cum *Docile*clare orator aperit quid, & de quo, & quomodo *tas*. dicturus sit. *Attentio excitatur*, cum dicit se dicturum de magnis & mirabilibus, de jucundis, necessariis, pertinentibus ad Auditores, *tio*. &c.

Vitia Exordii sunt, primo, si sit *vulgare*, hoc *Vitia* est, quod in diversis causis usurpatur. Secundo, *Exorlongum*; quod magnitudini orationis totius non *dii*, quadrat, & quasi verbis obesum intumescit. Tercio, *separatum*; quod cum reliquis orationis partibus non bene cohæret. Quarto, *translatum*, quod non efficit hoc quod causa postulat.

Bonum Exordium est, quod elegans & venustum est, aptum rei propositæ, verbis & sententiis concinnum, faciens Auditorem docilem & *Bonum Exor*dium, benevolum, & a quo non violentus nec coactus, sed facilis & connexus est accessus ad *Propositio* nem.

QUÆSTIO VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Prolixe licet nimium in Exordiis occupetur *Exor*dium, ut scilicet ejusmodi sint ex quibus *Propo*sitio connexe possit inferri: attamen hoc optime docebit optimus rerum magister *U*sus, & diligens

ligens observatio, quomodo authores exordia in suis orationibus confecerint. Solent tamen Rhetores certas formas præscribere, secundum quas tyrones exordiri recte assuescant; ex quibus quatuor tantum selectiores pono.

*Exor-
diorum
Formæ.*

PRIMA. Ponatur primo, aliqua propositio seu *Protasis*, à qua facile accessus fieri potest ad rem propositam. Secundo, *Ratio*, seu *Confirmatio*, quæ & *Refutationem* potest habere adjuncta; nam liberum est cuique dum confirmat vera, refutare falsa. Tertio, *Redditio*, seu *Apodosis*, quæ alias *Rationis* corroboratio dicitur. Quarto, *Conclusio*, seu *Complexio Exordii*, quæ ponitur post *Protasin*; veluti aliquid particulare; potestque illi etiam ratio addi: & sic jam fiet accessus ad Propositionem.

*Exemplum.
Protasis.*

Exemplum. Sit *Propositio*; *Volo famam meam, quam laeserunt improbi, coram vobis, Auditores, defendere.* ad eam sic posses descendere: Nihil non violare solet malignitas, & adeo eximium reperiri potest nihil, quod non è vestigio aut Theonino dente arrodatur, aut nigro contumeliæ sarcasmate conspuatur. Accidit hoc ex infami seculi nostri genio, quo plerique jam sine humanitate homines vivunt, & non contemnere dumtaxat, quæ cum virtute fiunt, laborant, sed quæ ad honestatis etiam regulam facta vel audiunt vel vident, verborum ludibriis, siquidem aliter non possunt, velut injecta caligine, opprimunt.

Ratio.

Et nonne pedetentim eo delabemur vitio indulgentiæ nostræ, ut improbi Momi familia indies incrementum sumente, nos singulos tandem honesti pudeat; siquidem scelera in triumpho cum plausu ferri, virtutes ad exilia, ad fannas, ad odia condemnari impune adhuc & intuemur & patimur?

*Ratio-
nis cor-
roboratio.*

Compl. *Exordii.* Camarinam commovere, sed procella quæ super caput

caput iterato fluctu incubuit, patientiam meam vincit, & nociturum me bonis arbitror, si malis ignoscam. Jam enim non fortunas meas invadunt, quod per se miserabile esset; non fundos diripiunt & ædes, quod nefarium; non vitæ inhiant & saluti, quod plus quam inhumanum: *Ratio Com-plexio-nis*, sed famam meam, sed honorem, sed opinionem, probo cuius vita longe carior, aggressi, plenis convitiis plaustris obruere machinantur. Ut igitur hæc improborum audacia per vos, sapientissimi Auditores, semel reprimatur, dabitur gratia hodierna die, & me pro me dicentem brevissimi temporis humanitate donabitis. *Accessus ad Propositio-*

SECUNDA. Intellige prius bene Propositionem tuam de qua dicere vis; deinde deduc ex illa *Exordium* illam *generalem Rationem*, quæ sit ex ipsis rei visceribus; tum hanc amplifica & exorna, jam per *Sententias*, jam per *Exempla*, jam per *Similitudines*, &c. tandem subsume Propositionem tuam, quæ sit quasi quædam particularis assumptio illius discursus generalis. Hæc forma Exordii in gravioribus orationibus communiter adhibetur, etiam in epistolis, dum rei de qua scribunt quosdam prius generales discursus ponunt; per modum accessus ad rem scribendam. Pro exemplo sit exordium orationis funebris olim in obitu cuiusdam viri non ignobilis compositæ.

Exemplum. Super omnes omnino mortales. *Oratio* iussa & confirmata de coelo vivit sententia, ut aliquando exeat, qui semel mundum intravit. *nebris* Quemadmodum enim vivis aquis, sic morituris *Exordium* hominibus uno in loco consistere non conceditur. Trudit dies diem, annum devorat annus, fluctus fluctum depellit: non aliter plane, volentes aut nolentes, de transitoria vitæ transiitione tandem migrare & discedere urgemur. Fovemus namque animum in nostro humano corpore,

Pegasus.

Accessus ad Propositionem.

teste *Seneca*, Deum hospitem : numquid vero Deus terram amare, quem alta trahunt ? numquid hospes diversorio affigi debeat, quem sui repetunt per naturam ? *Pegaso alao Solis equo hominem imponunt Aegyptii sacerdotes* ; nimirum, quoniam tempus, quod volucris *Pegaso* exprimitur, portat quidem ac devehit hominem, tamquam equus sessorem, sed exigua mora per terram circumfert; mox enim quo loco non speraveris, quo tempore non exspectaveris, de terris sub terras, de vivis ad defunctos subducit atque exportat, & more alitis freno regi aut voce revocari non potens, ex sensibus evolat, & non redituro discedit. Vellem cum vero pugnaret mea oratio : sed nimium esse veram, Illustrissimus juxta ac Amplissimus Senator N. N. duos ante menses luci Patriæque surreptus, exferre probat ac testatur. Probat, inquam, exorta occidere ; probat intranti exeundum esse ; probat animum nostrum in corpore non regnare, sed peregrinari, non morari, sed hospitari. Fuit, fateor, Vir ille ad summa omnia natus, ad summa designatus, cogente tamen inevitabilis necessitate fati, de summis vivorum apicibus ad ima mortuorum sepulchra jussus est descendere. Abiit è fella, Senator abiit, &c. Sed de funebri urna fluentes oculos parumper transferre, & spectata duce itineris virtute, in Capitolium aternitatis illustrius abivisse, quam olim Barbararum gentium triumphator urbem Romam invehit, intuebimini. Tu &c. O ventura olim posteritas, quem virum ante te habueris, quam absolutum imitationis exemplar amiseris, tecum poteris sollicita expendere, &c.

Exordii forma. TERTIA. Pone prius sententiam contrariam tuæ opinioni, cum, vel sine ratione : secundo, pone tuam sententiam propriam cum ratio-

ne una vel pluribus, vel etiam sine ratione: tertio, solve rationem contrariam, si videbitur id necessarium esse, & fac accessum ad Propositionem; id est, pone sensum aliquem in præcedentibus locutionibus, à quo connexe Propositionem tuam aperte vel occulte inferas. ex. c. sit Propositio in aliqua oratione, *Nobili maxime Nobili convenit Sapientia*. Hanc ut deducas, pone primo Sapientiam contrariam sententiam, nempe, *Multi sunt qui ita putant Sapientiam ad plebeios tantum pertinere. ficta*. Ratio contrariæ sententiæ, *Quia Nobiles ad bel- Nobiles lum nascuntur non ad Scholam, & à fortuna com- ad bel- mendationem habent*. Tua propria sententia, *Mala lum hac opinio est & refutanda*. Ratio & solutio contrariæ, *Quia multum nocet orbi*. Accessus ad Propositionem, *Ostendam ergo nobili maxime convenire sapientiam*. Oratorie sic, præmissis generalibus sententiis de mutabilitate judicii humani.

Exemplum. Nihil diu placet mortalibus; & *Contra-* alterno saltu honor & contemptus judicia hominum obambulant; quodque suam modo maiestatem super capita cæterorum protulisse videmus, everso rursus ordine, miserabilem dedisse ruinam, omniumque pedibus succumbere non uno experimento discimus. *Contra-* Credidisset hoc contingere potuisse quisquam, ut princeps bonum sapientia, in Regum hætenus palatiis dominata & templis, ad ignobile vulgus damnaretur? Ecce! jam illud vivimus seculum, quo factum prius inter funera ingeniorum dolemus, quam fieri potuisse arbitramur. Populi clamor est, & inter o. *Ratio* racula orbis noster recensuit, eos, quos Majorum *contra-* claritate illustres in mortalitatis theatrum natura produxit, manu, non lingua, pedibus, non *ratio* ingenio indigere; atque adeo ab ipsa stirpis præsapia Marti, non Palladi initiari. Illos autem qui

qui ad tenuiorem projecti sunt sortem, apud Musas debere fortunam mendicare, & de caliginosa *Propria* originis nube cum artibus emergere. Fatalis *sua sen-* enim vero, & relabentis in barbariem seculi opitientia. nio, quæ consuetudine robusta, ne remedii tandem impatiens fiat, rationum robore præfliganda est, atque in annuis sapientiæ encæniis pro sapientia perorandum. Dicam igitur, Auditores, in hoc doctissimo confessu vellro, & omnibus quidem congruere sapientiam, imprimis tamen Nobili, contendam, atque adeo, *Nobilem sine sapientia, oculum esse sine pupilla, ignem sine fulgore, sidus sine lumine*, demonstrabo.

Exordii QUARTA sumitur à sententia vel dicto aliqujus, vel ab historia, vel à fabula, consuetudine, *quarta* legibus, Apophthegmatibus, Adagio, Hieroglyphico, *forma.* vel ab alia eruditione. Tractari vero solet eo modo quo argumentatio ab exemplo tractatur. Exempla habes passim in Mureto, Perpiniano, Vernulæo, & aliis; quapropter his immorari supervacaneum. In omnibus vero videndum, ut quam optime accessus ad Propositionem fiat.

Nota. Nota vero quod aliquando hæc eruditiones sumantur ex Causæ visceribus, id est, de eadem ipsa re de qua loquimur, & tunc facillima via est ad Propositionem. Aliquando sunt contrariæ rei de qua dicimus; & tunc tractantur per rejectionem. Ut plurimum vero adducuntur & tractantur per modum Similitudinis.

QUÆSTIO VII.

Qui sunt fontes præcipui Exordiorum.

Fontes Ut omnis cura circa Exordium attenuetur, *exordi-* duodecim fontes tantum indignant meliores *orum.* Rhetores, è quibus liberaliter exordia hauriantur.

Primus

Primus fons est, *Enumeratio Caussarum*, cum *Primus* Orator causas dat, cur dicat. v. g. Dicturus de laude cujusdam Herois, ejusmodi tibi faceres exordium. *Non debes mirari, quod ego dicam: Hæ me causæ impulcrunt*, (& hic causas adducit) *Ergo dicam*. Sic Cicero pro Roscio, item pro M. Marcello.

Secundus fons. Ab *Adjunctis personæ* vel *Ora-* *Secun-*
toris ipsius, vel Auditoris, vel illius de quo di-
cis. Exemplum primi. v. g. laudaturus aliquem
sic exordi-eris: *Majorem hic quidem Panegyristen*
requirit Vir, tamen & ego loquor, ut adscitum meum
& gratitudinem ostendam, quia benefactor meus
est. Exemplum secundi. v. g. sic: *Licet tenuis*
mea mihi silentium indicit, vestra tamen, Audito-
res, benignitas, qua soletis dignari dicentes, me al-
licit & invitat; Igitur loquar, &c. Exemplum
tertii. v. g. Demosthenem aliquem aut Tullium re-
quires hæc persona, si pro Majestate Laudari deberet;
tanta enim & talia sunt quæ ad laudandum in illa
occurrant: *Dicam tamen, quia instar silentii erit,*
pauca dixisse, vel tenuiter.

Tertius fons. Ab *Adjunctis loci*. v. g. *Si loci Tertius*
dignitatem spectassem hodie, non dicendum hodie
susciperem, vel, à dicendo abstinere (& causas
ponere cur) *Sed ego magis vestram humanitatem*
specto, aut rei necessitatem: Ergo dicam.

Quartus fons est ab *Adjunctis temporis*. v. g. *Quar-*
Tempus desiderat ut hodie dicam (& causas sub-
junge.) *tus.*

Quintus fons. Ab *Adjunctis personæ, loci, tem-* *Quin-*
poris & modi simil. Exemplum habes in oratio-
ne secunda Mureti, ad quem te remitto, si la-
bet. *tus.*

Sextus fons. *Ex hominum affectu & opinione:* *Sextus*
Nam aut lætantur homines, aut contristantur,
aut dolent, aut irascuntur, &c. Et ita variabis
exor-

exordium pro affectu & opinione hominum. v. g. Dicturus de victoria Regis, diceret: *Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit, & in verba debuit emanare, &c.*

Septimus.

Septimus fons. *Affectus quivis gravior, quem secum orator adfert, sive ira, sive admiratio, sive dolor, sive gratitudo, (Sic Cicero Catilinariam incepit primam) sive per invocationem.*

Octavus.

Octavus fons. *A difficultate rei de qua dicendum est. v. g. Onus Aetnae gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo, &c.*

Nonus.

Nonus fons. *A purgatione sui, vel ab improbatione adversariorum v. g. Si alicui, contradicturus diceret, tibi non placere illius sententiam; adductisque rationibus tandem tuam sententiam subjungeres. Vel si aliquem accusaturus diceret; Te non odio aliquo privato, aut animo nocendi adductum id facere, sed boni communis amore, vel necessitate, vel iustitiae studio impulsam*

Decimus.

Decimus fons. *Cum per praeteritionem dicis, posse te quidem multa de aliquo dicere, sed nolle omnia, atque ideo unum tantum eligere.*

Undecimus.

Undecimus fons. *Ex iis quae jam praecesserunt, seu, quae ante jam dicta sunt vel facta. Ut si aliquem accusaturus diceret; Non hoc est tempus primum quo hic reus factus est, jam ante criminibus obnoxius erat; sed tolerari potuit, modo jam ultra tolerari non potest.*

Ultimus.

Duodecimus fons. *Si compares & opponas sententias vel personas. v. g. Si suadeas pacem, diceret Multi bellum & sanguineum laborem volunt, ego vero existimo pace nihil melius nobis esse. Vel si conferas personas, sic; Perorarunt quidam alii ante me Viri & dignitate & doctrina maximi, quibuscum ego nullatenus conferri possum: quia tamen de Republica sermo, ego quoque loquar.*

Potest hic ultimus fons esse à Similitudine, ab Eruditione, à Consuetudine veterum, Fabulis, Exemplis, Sententiis, &c.

QUAESTIO VIII.

Quid sit Propositio, ubi ponenda, & qualis esse debeat.

Propositio est pars orationis, in qua orator proponit de qua re dicturus sit, & breviter hortatur Auditores ad se audiendum, si necessum est. Ponitur aliquando statim post Exordium, aliquando post Narrationem. Debet autem esse brevis, clara, & accommodata ad Confirmationem, ne aliud sit Propositio, aliud Oratio. Sed

Adverte primo quodupliciter poni possit Propositio, nempe primo Aperte, quando orator clare denunciat de quo sit dicturus: secundo Occulte, quando vel res de qua est sermo nota est, & facile ex contextu patet; vel quando id quod probandum est; non tanquam pars separata ab Exordio ponitur, sed veluti membrum ejus adnexum insinuat, probandum tamen ulterius.

Adverte secundo, quod Propositio quando longior est, debeat distribui in aliquot partes, ut & orator rem clarius explicet, & auditor melius retineat. Sic Cicero pro Lege Manilia: Primum buenda mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse dicendum.

QUAESTIO IX.

Quid sit Narratio, quodplex, & quomodo facienda.

Narratio quid

Narratio est facti vel rei gestæ relatio. Duplex est: vel separata pars orationis, & communiter

Ratim

statim post *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propositio* cum *Confirmatione* eliciatur: vel conjunctim cum *Confirmatione* ponitur; quod fit in illis orationibus, quæ ad probandam rem, ipsius rei gestæ explanationem assument. v.g. *Si probares generosum fuisse militem quempiam in bello, necessario deberes narrare gesta & facta in quibus generositatem ostendit.* Jam vero in illa narratione, quæ ut supra parata pars orationis ponitur, debet res gesta breviter & simpliciter sine exaggeratione narrari: In hac vero Narratione quæ Confirmationem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententiis* & *Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus*, *Æstimationes facti*, *Sententiæ*, *Acumina*, *Amplificationes*, præteritum ex *Similitudine* & *Comparisonem*. Denique, ubicunque *Protasis* vel ex *Historia* vel *Fabula* constamem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere: quod fieri potest in quavis parte orationis, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæc Narrationes in *Laudatoriis* & *Vituperatoriis* orationibus, ubi aliorum virtutes & vitia narrare necesse est.

ut sit
bona,
observa

I.

II.

III.

Ut bona sit narratio observanda sunt hæc. Primo, ut res nota breviter in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur. Secundo, ut narratio sit morata, & affectibus plena; hoc est, ut habeat sententias aptas & hominum mores exprimat, v.g. *Avari*, *Divitis*, *Superbi*, &c. Valent vero ad hoc *Hypotyposes*, *Prosopœia*, & id genus *figura*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid naturæ suæ & propensioni conforme. Tercio, ut sit perspicua & clara. Erit vero talis, si longæ verborum ambages evitentur, si nimia rerum personarumque multitudo non ponatur ve-

luti

luti uno impetu; si *Parentheses* crebræ & longæ, & digressiones inutiles omittantur. Quarto, ut sit probabilis: quod fiet, si *Circumstantiæ* congruentes, *loci, temporis, personæ, modi* ponantur. Insuper *Testimonia* breviter adducamur, licet narrans ipse probus fuerit & fide dignus. Quod si occurrat quid minus probabile, præmuniendū est, siue *Causam* adducto; v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat sibi periculum imminere: Vulpes contempsit uras, quod cauda decutere non poterat: siue confiterdo, si non potest defensio institui; idq; aut simpliciter, sic; Mirabile dictu, si fides adhibenda Poëtis: aut cum compensatione, sic; Mirum est, sed tamen verum: aut ad testes appellando, sic; Causam ignoro, sed ita viri graves asserunt: siue petendo ab auditoribus ut in præsentia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus. Quinto, ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex ea probationes instituuntur. Porro hæc maxime in re narrandâ observet; *personas, rem, tempus, locum, modum, causam*, quæ ubique fere interveniunt: non omnes tamen hæc circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout iudicium sanum suggererit.*

Vitia Narrationis supradictis virtutibus contraria sunt: Nēpe si sit de rebus notis prolixa, si non plena affectibus, si incredibilis. Exemplum habes in *Miloniana Ciceronis*. Mihi placet hic ex *Causino* apponere nitidam Narrationem *Cos- de fabrica Cosdroæ potentissimi Regis machina droæ* crystallina; in qua, ut est apud Cedrenum, *mi- Machi- rum dictu, Cæli immensitas, Solis cursus, Lunæ la- na. bor, & æternæ conversiones micantium syderum* cernebantur. Aderant quoque machinæ, è quibus vis aquarum exsiliaret; quæ modo subirent in imbres, modo rigescerent in grandines, modo tumescerent in fluctus, modo precipitarentur in torrentes. Tum ve-

ro aër modo serenus, blanda velut Etesiarum amar-
nitate ridebat, modo nubibus obducebatur, furebat
procellis, micabat fulguribus, minaci fulminum ter-
rore confundebatur. Ipse, quasi Deus aliquis, in me-
dio collocatus, ad nutum compositos cursus recur sus-
que stellarum contemplantatur, pluebat, ningebat, to-
nabat, fulminabat, permiscēbat omnia. Simili pro-
fecto ratione animus in capite, velut in arce, positus
sedet & dominatur: Nunc, ut ait Plato, cupiditatum
gynæcea dispensat; nunc desideria, veluti volitantes
prodromos, emittit; nunc furiales irarum exercitus à
castris educit; nunc serena luce circumseptus suavi-
us renidet; nunc variis affectuum turbinibus totus
circumstrepit. Atque cum talis & tantus ipse sit,
duas habet facultates omnium præstantissimas, qui-
bus veluti manibus rerum apprehendit species, Intel-
lectum dico, & Voluntatem: hac in aenorem fertur
& odium, illo vera discernit à falsis, investigat, ca-
pit, cognoscit, & si acutior fuerit atque solertior,
vocatur Ingenium; cuius, Dem bone, quanta veloci-
tas! quam celeres motus & plans ignei! Vis disjun-
ctissimas terrarum partes peragrarè? jam peragra-
vit. Præcipi Oceanum transire? jam transiit. Fubes
in cælum evolare? jam evolavit. Cupis detinere? non
potes; quos enim obices oppones? Pone terra molem;
penetrabit. pone claustra adamantina; perrumpet: po-
ne cælum; perfringet: ad extremam usque Naturam
pervadet, & sic, quid extra est scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis. Ut quærat ali-
quando stylus ubi luxuriet, appono hic Episto-
lam insignem & delicatam ad Picum Mirandu-
lam, de Paul. Ursinii filiolo; quæ sic incipit.

Fabius.

Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, in-
signi cum pulchritudine tum virtute; flavo puero
crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies
liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus
habitus, atque is militaris.

Ut ergo discubimus, canere quadam jussus, nota-
 ta musicis accentuunculis carmina, simul cum peritis
 aliis, statim suavissima quadam voce he in aures
 nostras illapsus, imo vero in præcordia est, ut me qui-
 dem (cæteros nescio) pene extra me rapuerit; certe
 sensu tacito divinæ prorsus voluptatis cujusdam af-
 fecerit. Pronunciavit heroicum deinde carmen, quod
 ipsemet nuper in Petri Medicis laudem composuerat.
 Roges quale carmen? quale fere nec meum dici sa-
 nus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi
 canentis; sed in qua tamen utrumque sentire, neu-
 trum discerneres; varie tamen, prout locus posceret,
 aut aequalis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpe-
 tua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa, nunc
 contenta, nunc lenta, nunc incitata, semper emen-
 data, semper clara, semper dulcis. Gestus non otio-
 sus, non somniculosus; sed nec vultuosus tamen ac
 molcstus. Rosciolum diceret prorsus aliquem in sce-
 na versari. Postularunt quidam subito carmen ut
 illud in prosam retexeret, & oratione soluta totum
 rursus ut argumentum colligeret. Cunctatus pau-
 lulum, quasi deliberabundus, cepit mox dicere, vere-
 cunde quidem sed tamen admirabiliter. Et fluebant
 ex ore tenello verba lectissima tanto cursu, quantum
 facile nec stylus ipse suppeditat. Miraris hæc, Pice?
 dabo aliud majus, majusque, quod mireris. Imple-
 verat hoc jam munus, & cum pater jusserrat ibidem
 cibum capere stant, non enim solet aliter. Iam secun-
 da mensæ erant, cum proponere jubeor quid, & quæ
 Epistolarum argumenta velim, quas ille simul plu-
 ribus distaret extempore. Proposui quinque, duntaxat,
 non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem;
 plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ
 proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quædamque
 ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potueris.
 Collocati igitur quinque Librarii per ordinem, cum
 stylis & pugillaribus, excepturi quod ille dictasset.

Con-

Consistit puer in summo, terram intuens modestè; cogitat aliquantulum; mox tamen oculos attollit: imperat ei, qui summus confederat, ut jam scribat, ubi pauca dictavit, innuit & secundo; dictat & huic alterum argumentum. Pergit ad ceteros deinceps, donec ad infimum. Rursus quoque ad primum revertitur, sarcians quod omiserat, fulciens quod pependerat: diffidebat ibi nihil, cludicabat nihil. Ita sapius in orbem remeans, Epistolas uno tempore, (quis credat?) absolvit quinque. Angel. Polician. lib. 12. Epist. 2.

Q U A E S T I O X.

Quid sit Confirmatio, & quid in ea curandum Oratori.

Confirmatio. Confirmatio est Cor orationis, & Anima quæ præcipue vivit Oratio: seu, est princeps pars Orationis, in qua producuntur argumenta ad probandam *Propositionem* nostram, & adversariorum, si necesse est, refutantur.

In hac quid curandum sit, ex dictis constare jam potest. Nam cum confirmatio consistat ex rationibus inventis & recte dispositis; & quomodo inveniri & quomodo disponi debeant jam supra diximus: attamen, ut totam doctrinam in compendium colligam; in *Confirmatione* curet **Orator.** Orator Primo, ut aliquod argumentum fortissimum in principio ponat, similiter & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet. Secundo, curet ut crescat semper Oratio; quod fiet, si verbis minus significantibus magis significantia subjiciat, si affectus circa finem major erit. Tertio, curet ut singula argumenta bene propositionem probent. Quarto, ne argumenta semper eodem modo tractet, & una forma: quod fiet, si per varias figuras ea tractaverit, & modo in

in *Syllogismum*, modo in *Enthymema* disposuerit, modo *Maio rem* omiserit, modo *Conclusionem*; ut videbit expedire. Quinto, curet ut agnoscat *Crinomenon*. Sed claritatis gratiâ.

P E T E S I.
Quid sit Crinomenon.

Crinomenon est illa propositio in Argumentatione, siue generalis siue particularis, in qua est tota vis, & qua probata, videtur tota res probari, quam inde Orator maxime confirmare & declarare debet.

Sed Nota quod aliquando *Crinomenon* idem sit cum propositione totius Orationis; & tunc plura argumenta diversa adduci possunt ad probandam propositionem. v. g. sit hæc propositio, *Ostendam vobis, Audit, quod Rex debeat amare subditos suos & Rempubl.* Primum argumentum est, quia *Caput debet amare membra. Rex est Caput subditi membra. Ergo. Secundum argumentum; Patrimonium suum quis debet amare. Rempubl. est Regis patrimonium. Ergo. Hic vides multa adduci diversa Argumenta ad confirmandam propositionem, quia hic Crinomenon idem est cum propositione Orationis.*

Nota 2. quod aliquando *Crinomenon* diversum sit à propositione Orationis totius; & tunc unicum argumentum principale in tota Oratione dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis industria verti debet. Porro agnoscas *Crinomenon*, si præcipuum argumentum tuum in recta Syllogismi forma posueris. Aliquando enim *Minor Syllogismi* est *Crinomenon*; ut in primo argumento Orationis *Milonianæ. Insidiator jure est occisus. Clodius fuit insidiator. Ergo, Ubi Major verissima & notissima est, Mi-*

nor saltem probanda incumbit Ciceroni, & probat eam per totam orationem. Aliquando *Major* est Crinomenon: Ut pro S. Roscio; *Nullus filius sine magna caussa occidit Patrem. Sextus Roscius est filius. Ergo. Minor* hujus Syllogismi verissima est; *Major* ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis est. Aliquando & *Major* & *Minor* est Crinomenon: v.g. *Cui bono fuit mors Roscii, ille occidit cum. Capioni bono fuit mors Roscii. Ergo.* Hic *Major*, & *Minor* indiget probatione. Itaque & in legendis orationibus & in componendis, Crinomenon est advertendum. Quando vero Orationis propositio plures habet partes, tunc etiam Crinomena erunt plura.

P E T E S II.

Quid sit Transilio, & quomodo usurpanda.

Transilio.

Transitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes orationis, ut bene cohaereant. Est autem Transilio locutio, quæ quod dictum est, paucis repetit, & quid dicendum sit breviter exponit. Duplex est, perfecta & imperfecta. Perfecta Transilio est, quæ & dicta repetit, & dicenda infert: ut, si dicas, *Satis de necessitate armorum dictum sit; jam quæ utilitas inde veniat, videamus.* Imperfecta Transilio est, quando non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transitur ad dicenda per has vel similes particulas, *Quid quod, jam vero, & vero, præterea, adde, adjuuge, sed enim, deinde, adhæc, &c.* Sed Nota, etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi, à quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius.

Perfecta alia.

Alia Imperfecta.

Debet Transilio esse elegans ex Verborum de-

delectu, & perspicua, quia per illam *benivolentia*
docilitas, & *attentio* renovatur.

P E T E S III.

Quid sit Sententia, & quomodo adhibenda.

Quia pulchrum est, quod aliquando orator ar- *Senten-*
gumentum per modum sententiæ enunciet, ideo *tia.*
 hic de illa dicce, quod duplex sit Sententia; alia
 aperta, alia occulta. *Aperta Sententia* est veritas *Vel a-*
 paucis ve bis inclusa; seu, est locutio universalis *pert.*
 de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo,
 de Religione, de providentia, de rebus utilibus,
 de magnis, de admirandis, de dissimilibus, & si-
 milibus rebus ad vitam hominum morelq; per-
 tinentibus, v g. *Nemo mortalium omnibus horis sa-*
pit: Vel, Veritatis una facies est semper: Falsis nulla
constantia, variantur & dissident. Occulta senten- *Vel oc-*
tia est locutio singularis facta ex generali, adje- *culta.*
 ctis circumstantiis personarum, loci, temporis, &c.
 v.g. sic dicendo, *Non potest fieri, ô Petre, ut omni-*
bus horis sapias. Vel, Cum sis mortalis, ô Cæsar,
mortales iras gerere debes.

Ejusmodi sententiæ occultæ frequentissime
 debent esse in orationis quacunque parte, ornant
 enim mirifice, & capiunt audientem. Apertæ
 etiam possunt esse, tamen hæ potissimum seni-
 bus conveniunt & experientiam habentibus. U-
 sus earum in rebus gravibus esse debet.

P E T E S IV.

Quid sit Digressio, & quando oratori usur- *Digres-*
panda. *sio.*

Hæc sæpe & pulchre Confirmationem intrat.
 Est autem tractatio rei diversæ à proposito ad u-
 tilitatem causæ pertinentis, Solet poni vel bre-
 viter,

viter & tunc nulla facienda est Transitiō: vel longius & fufius, & tum Oratio velut à longo devioque cursu revocanda est ad propolium.

Potest Orator uti digressionē, cum sermo incidit de rebus communibus & universim sumptis; v. g. de vitiis, de virtutibus, de servitute, de libertate, de morte, de vita, &c. ex. c. Probaret quis, *Literatum esse non ejiciendum ex urbe*; posset digredi in laudes literarum, earum necessitatem utilitatemque ostendendo. Ad Digressionem revocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones locorum, personarum, morum, &c.

P E T E S V.

Quid sit Amplificatio, & quomodo adhibenda.

Amplificatio. Amplificatio est oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, describendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est: *Verborum, & Rerum.* De utraque sigillatim.

De Verborum Amplificatione.

Verborum Amplificatio. *Amplificatio Verborum* est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augeatur. Potest autem ex uno verbo undecim modis dilatari oratio.

1. Additione aptorum Epithetorum. Sic Cic. quod uno **BELLI** Verbo dici potuit, dixit, *Horrificum quoddam, & nefarium, atque omni scelere imbutum bellum.*

2. Adverbiorum commoda appositione. Ut, *jure ac merito laudare potestis.*

3. Definitione vel descriptione. Ut, *Conscelatorum ac perditorum manus; pro ficariis.* Sic Cic. cum debuit dicere, *Sardinus Clodij minister*, dixit, *Armiger*

Armiger Catilinæ, stipator Clodii, signifer seditionis, concitator tabanorum, damnator injuriarum, percussor, lapidator, fori depopulator, obfessor curiæ.

Notatione: ut, *Aureum illud os, Chrysostomus,*

Cum una vox in duas secatur: ut, *improborum furor, pro improbis.*

Synonymia; cum idem significantia multa ponuntur: ut, *hanc animorum conjunctionem, hanc in unum conspirationem, hanc jucundissimam vitam atque sociorum societatem; pro amicitia.*

Periphrasi: ut, *id populi sermo in animis nostris jam ante defixit; pro: audiui ex populo.*

Formarum enumeratione: ut, *Sanctissimus, prudentissimus, fortissimus, amicissimus Reipublicæ; pro optimo. Vel, Omnia contra mores legesque majorum, temere, turbulenter, per vim, per furorem gesta sunt; pro nefarie.*

Partium enumeratione; quando loco totius, partes ponuntur: ut, *afflicto Senatu, perturbatis Equitibus, suspensa ac sollicita civitate; pro commota urbe.*

Causarum commemoratione, seu rerum antecedentium & consequentium: ut, *Hunc tu ferro civem, & armis, & exercitus terrore, & Consulum scelere, & audacissimorum minis, obsessione templorum, occupatione fori, oppressione curiæ, domo & patria cedere curasti; pro vi.*

Adjunctorum frequentatione: ut, *Frugum inopia, fames, vastitas, cades, incendia, rapina, scelerum impunitas, fuga, formido, discordia; pro bello.*

De rerum Amplificatione.

Rerum

Amplificatio Rerum est, cum res ipsa gravibus sit sub-
sententiis augetur & confirmatur. Fit ex iisdem sequen-
locis ex quibus Argumenta sumuntur. Commu-

D

niter

1. niter tamen, Cum Definitiones seu Descriptio-
 Histones unius rei multæ ponuntur. Ut, *Historia est*
quia quid. testis temporum, lux veritatis, vitæ memoria, nun-
tia vetustatis, magistra vitæ.

2. Cum consequentia multa ponuntur; hoc
 est, cum ea ponuntur quæ consequutura sunt,
 vel quæ jam sequuta sunt. Ut, sit Proposi-
 tio, *Neglectam libertatem multa damna subse-*
quuntur. Hæc sic amplificaretur; *Quid liber-*
tatem negligi patiemini? negligitur hoc pacto
simul fortunarum cura, negligitur bonorum pos-
sessio, negligitur fidelitatis tutela, negligitur
civium defensio, contra furiosorum hominum
audaciam objecta propugnatio, negligitur vita ac
salus communis, & latissime panditur aditus ad
injuriæ; jam violentiæ sine vitio, malitiæ sine ju-
dictio, scelera sine accusatione, necesse sine pœna exer-
cebuntur, &c.

3.
 Caligula. Cum contraria contrariis opponuntur. v. g.
 sit Propositio; *Caligula factus Imperator, turpissi-*
me vitam in pejus commutavit: amplificaretur sic;
O turpe monstrum, & latens sub purpura prodigium,
quem virtus ex servo Imperatorem fecit, vitium ex
Imperatore in servum transformavit! transit pietas
in pravitatem, in odium patientia, pudicitia in pu-
dorem, generositas in ignaviam, humilitas in super-
biam, comitas in barbariem, liberalitas in prodiga-
litatem, sanctitas in Deorum contemptum. Gaudebat
audire Dominus, & vitis serviebat; gaudebat sa-
lutari Deus, & sacra prophanabat. Pulcher miles
turpis Dux; bonus servus, malus Dominus: ante
Regnum sceptro dignus, in regno jugum meritus;
ante dominium omnium gratiam habuit, in imperio
omnium execrationem. Idem fortis & ignavus, pius
& scelestus; Patriæ Pater & carnifex, custos civium
& oppressor. Huc pertinent etiam Repugnantia &
Dissimilia.

Cum

Cum causæ multæ conglobantur. v. g. sit Propositio; Nunquam fac, quod aliquando fecisse peniteat. Hæc ita amplificaretur; Quando id agis quod dolore lucendum est, impetu azeris, quo quid stultius? anima destitueris, quo quid miserabilius? furore raperis, quo quid imprudentiis? futura non prospicis, quid periculosius? cupiditates non refrænas, quid indecentius?

4.

Cum multa effecta conglobantur. v. g. sit Propositio; Antonius multa damna fecit Romanis. Amplificatur sic; Doletis tres exercitus populi Romani interfectos? interfecit Antonius: Desideratis clarissimos viros? eos eripuit Antonius: Auctoritas nostri ordinis afflictæ est? Afflixit Antonius.

5.

Cum multæ similitudines ponuntur. v. g. sit propositio; Si vitia cum parva sunt non corriguntur, difficile postea cum creverint emendantur. Amplificares sic; Prohibets igniculos scelerum, si conflagrare non vultis; obstruite fontes, si violento fluctu abripi non optatis; succurrite languori, si morbo exstingui timetis. Quemadmodum enim ignis de parva scintilla ortus non raro integras urbes demolitur; quemadmodum fluvius guttatim aggeri se infundens universam molem eruit & evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totasque familias absumit: sic vitia juvenum nisi initio opprimantur, fortius radices agunt, donec omnem animi virtutem, omnem honesti ornatum turpissima labe conficiunt.

6.

Cum multa exempla adferuntur. Sic Cicero pro Milone: Uteretur eadem confessione Milo, qua Hals, qua Nasica, qua Opimius, qua Marius, qua nosmetipsi, &c.

7.

A Comparatione sit pulchra amplificatio: ut Collatio sit Propositio; Frustra disputatur utrum literarum studia an armorum potiora sint, cum utrinque maximum est dignitas emicet: amplificaretur sic; O superba armis.

8.

caneos eorum labores, qui literas armis oppugnant, aut literis contra armorum dignitatem abutuntur! Desistit ab infestis contentionibus: utrinque magnum decus, magna commoda, magna gloria emicat. *Arma* Deorum inventum sunt, & à Vulcano fabricantur; *literæ* Deorum proles, & Jovis cerebro prodierunt. *Arma* Bellonam colunt; *Literæ* Palladem. *Arma* ad fortitudinem & audaciam animum exercent; *Literæ* mentem honestate & virtutis amore excolunt. *Armatus* ab hoste non facile vincitur; *sapiens* à fortuna. *Armatus* gladios & vulnera non timet; *sapiens* mortem contemnit. *Armatus* res in manibus gerit; *sapiens* in consilio. *Armis* dura franguntur; *sapientia* emolliuntur. *Arma* in corpus potestatem gerunt; *sapientia* in animum, *Armis* Rempubl. defendimus; *Doctrina* observamus. *Armis* libertatem propugnamus; *Doctrina* discernimus. *Armis* imperia distendimus; *Doctrina* & jure sub pace retinemus. Ab *Armis* robur & vires Reipublica accedunt; à *Literis* industria, doctrina, ars donatur, &c.

Pro pleniori doctrina, Nota I. quod omnes figuræ vehementiores ad amplificationem valeant, præcipue autem, Interrogatio, Repetitio, Subjectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclamatio, Hypotyposis, Sustentatio, Esopæia, Prosopopæia, Communicatio, &c.

Nota II. quod necesse sit, ut, cum amplificare velis orationem, semper ille versiculus ante oculos sit, *Quis, quid, ubi, &c.* Quæ amplificandi ratio tam singulis periodis quam rebus potest servire, & videtur melior pro tyronibus quam per locos communes. Nec tamen requiritur, omnes hæ circumstantiæ ut exaggerentur, aut ut certo ordine, sed satis est interdum aliquam vel aliquot adhibere, eo ordine quò placuerit.

QUAESTIO XI.

Quid sit Confutatio, & quomodo ponenda.

Confutatio est pars vel species Confirmatio-
nis, in qua objecta vel objicienda rejicimus. Po-
nitur vel ante Confirmationem, vel post illam,
vel etiam spargitur per partes in tota oratione.
Refutantur autem objecta vel omnia simul; vel
ea prius quæ prius objecta sunt, & deinde ea quæ
posterius; vel firmitiora prius, ut iis fractis, leviora
sponte sua corruant; vel leviora prius, ut illis elu-
sis, fortiora infirmentur & extenuentur.

Modus vero confutandi est, ostendere id, quod
ab adversario dictum est, esse falsum, repugnans,
impossibile, incertum, incommodum, non co-
hærens. Et quia orationis pars est plena calor-
& sæpe furoris; ideo admittit *Dialogismos*, seu
collocationes, *Ironias*, *Illusiones*, *Subjectiones*, *In-*
terrogationes, *Exsecrationes*, & alios affectus atque
vehementiores figuras. Sæpe autem rejicitur ad-
versarius contemptu: sæpe non ita rationibus
quam voce & gestu eluditur: sæpe increpatione
vexatur; premitur interrogationibus & sæpe si-
milibus objectionibus impetitur: sæpe id quod
ex nobis quaesivit sine responso omittitur: sæpe
responsum non statim redditur, sed diu prius
suspenditur.

QUAESTIO XII.

Quid sit Peroratio, & quas habeat partes.

Peroratio, aliter Epilogus, est ultima oratio-
nis pars, in qua debet accurate desudare orator,
ut aculeum in animis audientium relinquat, eos-
que in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehe-

mentiores hic esse debent, & affectus motusque incitationes. Duas partes habet potissimum, *Enumerationem* & *Amplificationem*. *Enumeratio* requirit ut argumenta orationis in contextu fusius dicta, breviter, clare, & nova verborum varietate repetantur; non iisdem verbis, ne cramben recoquas ad nauseam. *Amplificatio* desiderat ut gravibus verbis, sententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere *adhortationem*, & *affectum* pro Peroratione: sed *Amplificatione* hæc includuntur. Exemplum Perorationis longe celeberrimum in *Ciceronis* Oratione pro *Milone*.

Hæc Orationis pars vel ideo diligentius facienda est, quod communiter orator tanti fiat, quanti æstimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit auditor, & ex ea de nobis fertur iudicium.

CAPUT III.

DE ELOCUTIONE.

INter quinque Rhetoricæ partes, meo quidem calculo, principem obtinet locum *Elocutio*; quippe parum est acute invenisse, parum bene disposuisse argumenta, nisi eadem aptis & idoneis verbis, figuris & sententiis ad audientium aures devehas. Ab *Elocutione* *Eloquentia*, & *Eloquentes* dicimur. Ab ea quantum quisque orator possit, iudicium fertur. Est autem *Elocutio* idoneus verborum, figurarum & sententiarum apparatus; quia eloqui est, omnia ea quæ mente concepisti ornate promerè. Jam *Elocutio* ut artificiosa sit, oportet primo ut sit *Latini*; secundo, ut *Plana*; tertio, ut *Ornata* & *apta* ad id de quo agitur. De singulis enucleatius.

Elocutio.

QUAE-

QUÆSTIO I.

In quo consistat Elocutio Latina.

Cum de Latina Elocutione agimus, cave pu-
taveri. Latinis dumtaxat verbis orationes effe-
ri, siquidem vernacula & quavis lingua possunt
combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen de-
dimus, inquirendum est de Latino sermone, ne
barbare & insulse loquamur. Hoc universim
dilce, ut, quacunq; usus fueris lingua, ejus mo-
rem patrium sequare: Est enim *curvis linguæ suus
genius, suus lepos*. Jam vero ille Latinam Elocu-
tionem artificiose servabit, Primo, qui verbis pure
Latinis, & apud probatos Authores receptis ute-
tur; non peregrinis, aut alterius linguæ, nisi forte
consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut
sunt nonnulla vocabula Scientiarum & Artium,
v. g. *Philosophia, Theologia*, & quæ cum artibus
simul à Græcis ad Latinos transiverunt. Secun-
do, is recte loquetur Latine, qui Latina utetur
constructione; quamquam publice constat, non
à Poëtis solum, sed etiam ab Oratoribus, maxi-
me panegyricorum scriptoribus, item historicis,
Græcam passim constructionem & Syntaxin u-
surpari; est quippe vere elegans, & eximie ornat,
ut videre licet apud *Paterculum, Sallustium*, &
alios. Ut ergo ejusmodi constructiones in legen-
dis Authoribus & noveris, & judiciose imiteris;
ostendam hic quomodo *Hellenismus*, seu, quod
idem est, *Græcanica constructio* in Latinis verbis
fabricari possit: & quod docebo, ex Latinis pro-
batis authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus. Nominativus eleganter a-
pud Græcos *Adverbii* loco ponitur. Hoc imi-
tantur Latini dupliciter. Primo, ponunt *Neu-*
trum pro *Adverbio*; *Neutrum* tamen illud transi-

in *Adverbium*, & *Accentu* notatur: v. g. *Acutum* clamat. Horat. *Acutum* ludit, pro *Acute*. Et alibi, *Crudelè* micat, *dulcè* loquitur, *dirum* minari, *dirum* insonuit. Silius. Et alibi, *Grandè* ingemuit, Statius. *Immanè* fremit, id est, *valde*. Secundo, *Rectum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum*, sed cuiusvis generis: ut, *atrox* instat, id est, *atrociter*; *matutinus* veni, id est, *mane*; *vespertinus* fecit, id est, *vespere*; *nullus* dixeris, id est, *ne dixeris*. Cicero. Et hæc fiunt per *Enallagen*, figuram, ubi pars orationis una pro altera ponitur.

Secundus. Apud Græcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Genitivum* alterum: ita ut apud Latinos inter duos *Nominativos* solet poni. v. g. *Fies nobilium* tu quoque *fontium*, Horatius. id est, Tu quoque *fies fons nobilis*.

Tertius. *Adjectivum Neutrum* venuste jungitur *Substantivo* masculino aut *fæminino*: ut, *Variam & mutabile semper fæmina*: Et alibi, *Tutissimum penitentiæ confessio*. Quintilianus. Et alibi, *Triste lupus stabilis*. Virgil.

Quartus. *Adjectivum* apud Græcos *Substantive* ponitur, & more *Substantivorum* construitur. Latini eos pulchre imitantur dupliciter. Primo, ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi*: ut, *æquum* pro *aquitate*; v. g. sic Virgilius, *servantissimus æqui*, id est, *justus*: *honestum* pro *honestate*; *pium* pro *pietate*; *serenum* pro *serenitate*; *verum* pro *veritate*; *sinistrum* pro *infelicitate*. Secundo, *Adjectivum* ponunt in *Neutro pluralis numeri*, & *Substantivum* in *Genitivo*. v. g. *amara curarum*, Horatius. id est, *amara curæ*. Sic, *ardua rerum*; *incertæ viarum*; *opaca sylvarum*; *plana Camporum*.

Idem. *Clau-* *Quintus*. Eleganter apponitur *Adjectivo* *Casus*
dianus. *genitivus*. Ut, *Abstinens pecuniæ*, *Abundans cor-*
Cicero. *poris*; *Cæcus futurorum*; *Candidus Eloquentiæ*; *Doctus*
choræ,

chorea, literarum; Nimius animi, id est, iracundus; nimius imperii, id est, severus; nimius sermonis, id est, loquax; Plenus fori, id est, inter lites versatus; plenus litium, animi, crapulae, iræ, negotii, somni, timoris, &c. Parcus irarum; parcus oris; Reus voti, id est, debet solvere votum.

Sextus. Verba admirandi, appetendi, amandi, privandi, consequendi, participandi, aberrandi, incipiendi, dominandi, abstinendi, junguntur apud Græcos cum Genitivo: quod præclare Latini imitantur. v. g. Abstine irarum, callida-
que rixæ; Desine tristium querelarum; Fallor a-
nimi. Virgid.
Plaut.

Septimus. Adjectivus Græci adjungunt Infinitivum. Hoc imitantur Latini; sed fere tantum Poetæ: & Primo, apponunt Infinitivum Activum, seu Neutrum, Adjectivo: ut, Amicus ferre
jugum; cærens diffuere; doctus ludere; durus componere versus; facilis dare; piger ire. Secundo, Infinitivum verbi apponuntur Passivi vel Deponentis, Adjectivo: ut, audax percelli; blandus loqui; celeres vehi horæ; cærens in vitium flecti; mitior ad-
spici frons; fluvijs sedulus labi. Horat.
Idem.

Octavus. Pulchre Latini imitantur Græcos illa constructione, in qua Verbum aliquod opponitur Infinitivo: quod fit dupliciter. Primo, apponitur verbo Infinitivus Activus, aut Neutrius verbi: ut, Amo vivere tecum; descende promerere vina. Secundo, apponitur verbo Infinitivus Passivus, aut Deponentis; ut, Amat dici, gaudet ad-
spici; adnuis capi, &c. Horat.

Nonus. Multa Adjectiva laudem, vituperationem, patriam, gentem, nomen, vel partem significantia, Accusativum regunt apud Græcos, item Participia & Verba. Latini imitantur hoc, frequentissime intelligendo ante accusativum particulam secundum, aut aliquid aliud: ut, auctas-

opes, id est, secundum opes; cuncta pares fratres, id est, secundum cuncta; recta caput nube, &c.

Hæc sufficiant de constructione, plura colliges ipse legendo. Pro fine tamen moneo, ut Orator se exerceat unam eandemque rem pluribus modis efferre; deinde ex illis aptiorem seligat: sic copiam acquireret, & ad Latinæ linguæ gratiam perveniet.

QUÆSTIO II.

In quo consistat plana Elocutio.

*Plana
Elocu-
tio.*

*Repre-
henden-
di qui.*

Plana Elocutio est, quando verba & modi loquendi, ita clari sunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, est clare dicere. Hinc illi sub reprehensionem veniunt, qui, ut subtiles & acuti videantur, orationes suas aut phrasibus, & inusitatis verbis, aut sensibus obscuris ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas. Certe extremæ dementiæ est, loqui ad aliquem, & ab eo nolle intelligi. Suadetur tamen à doctis viris, ut juvenes, quoad fieri potest, rumide scribere & cum ingenii ostentatione affectent; omnemque suam gloriam in ea sitam arbitrentur, quod magnifice & phrastice scribere possint; modo phrasés quærendo, sensum & rem non perdant: facile enim ubi iudicium maturerit, detumescent, & medium invenient.

Ut ergo plane loquaris, hæc quatuor observa. Primo, Longas parentheses & frequentes non usurpa. Secundo, Abstrusas phrasés, & modos loquendi non usitados rejice. Tertio, Acumina crebra & inepta evita. Quarto, Membra & periodos ultra iustam mensuram non extende.

QUAESTIO III.

In quo consistat ornata Elocutio.

Ornatus Elocutionis in multis spectari potest. *Ornata Elocutio*
 Primo, in verbis singulis. Secundo, in verborum
 conjunctione. Tertio, in numero oratorio.
 Quarto, circa incipientes syllabas & finientes
 periodum. Quinto, circa figuras. Sexto, circa
 affectus. Distinctionis gratia de singulis quam
 brevissime sigillatim.

1. *Quomodo ornatus in verbis singulis spectandus.*

Verba, quibus oratio conficitur, vel simplicia *In verbis singulis*
 sunt live propria, vel translata live impropria.
 Simplicia & propria ut ornata dicantur, has tres
 virtutes habeant; sint usitata, sonent optime,
 rem maxime exprimant. Usitata sunt illa quae
 à bonis Authoribus usurpantur. Optime sonant
 primo, *Superlativa*; ut, *conspectus vester multo ju-*
cundissimus. Secundo, *Verbalia*; ut, *dominatrix*
animi cupiditas, pro *domina*. Tertio, *Composita*;
 ut, *consecratus*, *constuprare*, &c. Quarto, quae
 habent plures syllabas; ut, *tempestas*, pro *tempore*;
moderatio animi, pro *modestia*. Quinto, quae lon-
 giores habent syllabas; ut, *princeps*, pro *primus*;
quamquam, pro *licet*. Uno verbo: illa verba sunt
 sonora, in quibus vocales sunt A O V; mollio-
 ra & delictiora illa, in quibus I E frequentius.
 Quae vero verba maxime exprimant rem, iudicio
 uniuscuiusque relinquitur. Ita *clementia* melius
 exprimit quam *lenitas*; *perditus* & *profligatus*,
 quam *malus*; *exterminare*, melius quam *ejicere*;
truoidare, quam *occidere*; *excruciare*, quam *tor-*
quere, &c. De Alienis, seu translatis, nil attinet
 dicere, satis de iis passim Rhetores.

2. *Quo-*

2. Quomodo ornatus in Coniunctione Verborum spectandus.

In verborum coniunctione. In coniunctione verborum erit ornatus, I. si apta *Vocalium & Consonantium* liuctura seruetur. Quod ad vocales attinet; primo, *Vocalium* concursus est fugiendus frequens; secundo, ne eadem *Vocalis* & præcedens verbum finiat, & sequens inchoet, exasperat enim Orationem: v.g. *amplissima actio oritur*. Maxime tamen hoc vitandum est in A & E. Ut autem hoc fiat, natura *vocalium* est cognoscenda. Ergo concursus A & A faciunt orationem hiulem; v.g. *ad ea arma accingimur*: A & I obtusam; ut, *diligentia inimicum vicit*: A & V insuavem; ut, *sylvæ uritur*. E & A minus dissonant; ut, *tua voluntate ad bellum ivi*. I & A suavius audiuntur; ut, *prostrati ad pedes jacent*. O & A insuavia sunt; ut, *æquo animo tulj*. O & E mollius concurrunt; ut, *reprehensio exigua non nocet*. O & I absque sunt; ut, *sine modo injuria*. V & A pulchrius sonant; ut, *urbs adfensu ardua*. Tertio, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda est multi udo; ut, *speciei progeniei*. Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet; alias, singulorum verborum singulas syllabas anxie inspicere, quæ tandem oratori libero, & quam intolerabilis esset servitus? Quod *Consonantes* concernit, bene monet Rhetor, asperum esse concursum, si S præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis*: item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut, *Ars studiorum, Rex Xerxes*. II. erit ornatus in coniunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. uenomina aut verba brevia multa non contiscantur, sic enim compositio fit minuta & con-Si n. IV. Si nec longa verba multa in unum con-

conglobentur, adferunt enim tarditatem. Plura lege apud *Soaret.* lib. 3. cap. 33.

Venustam etiam facit orationem, quando voces certæ vel anteponuntur vel postponuntur; quod in oratoribus passim observare potes.

3. *Quomodo ornatius sit in numero oratorio spectandus.*

Numerus oratorius est quædam mensura & *In nu-*
vocum cœordinatio, ut hæc longis brevibusque *mero o-*
syllabis content: quæ voces vel partem sensus *ratorio.*
faciunt; vel aliquem sensum, sed pendentem; vel
perfectum & integrum. Si voces aliquæ partem
sensus faciunt, vocatur *comma* seu *incisum*; si ali-
quem sensum, sed pendentem, vacatur *membrum*
seu *colon*, vulgo *duo puncta*; si perfectum & inte-
grum, *periodus* vocatur. *Comma* est pars sententiæ *Comma*
seu elocutionis ex duobus vel pluribus verbis *quid.*
constans, nihil adhuc perfecti & absoluti signi-
ficans: v.g. *Etsi vereor Judices.* Duplex est com- *Quoti-*
ma; aliud est *membrum actualis* pars, aliud pars *plex.*
membrum potentialis. Notatur *comma* virgula per
modum mediæ lunulæ inversæ (,) ut quotidiana-
nus docet usus. Longitudo ejus proprie sumpti,
ad septem syllabas longas extenditur, aut ad
breves quatuordecim; quia cum longa quævis
syllaba duo faciat tempora, possunt pro una
longa breves duæ substitui. Sed in syllabis nu-
merandis terendum tempus non est, aures enim
tersæ & politæ de omni superfluo & defectu fa-
cile ferunt *judicium*: & *hac in re optimus ma-*
gister sit usus.

CAPUT IV.
DE MEMORIA.Memo-
ria.

MEmoria est facultas animæ retinens ea & conservans quæ cognovimus & impressimus. Pulchre à Cic. *Thesaurus & finis animi dicitur*: à Caulino, *horreum mentis*: ab aliis, *Ærarium ingenii*; quia in illa quæ volumus deponimus. *ut pro tempore recipiamus.* De hac multum loqui consilii mei non est, siquidem ea contenti esse debemus, quam à Deo acceperimus; nec ullus sibi per præcepta, si caret, formabit. Solent tamen Rhetores multa suggerere auxilia, ut quam natura nobis concessit memoriam excolamus, amplificemusque. Suadent omnes & docent, loca sibi quædam fingere atque imagines, sive nota ædificia, sive castella, sive alia spatia quæcumque concipere animo, atque in eorum partibus certas rei dicendæ partes collocare; ut sic visa aut revocata loci parte, statim occurrat pars rei, de qua dicendum est: & hanc illi *Memoriam localem* sive *artificialem* appellant, eamque Rhetoricæ partem esse volunt. Utatur hac ope qui velit; nihî præsentiora videntur auxilia, quæ sequuntur.

Primo, ut orationem commendaturus memoriz, post invocatam Dei opem, semel totam prius legat, ut quasi confusam ejus habeat notitiam; deinde per partes ediscat, nec facile saltet ab una parte nondum plene possessa, in aliam. Secundo, quia tempus matutinum longe commodius est ad ediscendum, quam meridianum & vespertinum, ideo illud curæ sit: tamen perquam utile est pridie vesperi, priusquam dormitum concedas, semel & iterum percurrere ea, quæ postridie sunt ediscenda. Tertio dicerem,

ut

ut curet intelligere ; quia intellecta facilius harent & fortius : sed Rhetori loquor, qui sine dubio nihil declamabit quod non intelliget. Quarto, proderit multum, ex iisdem chartis, in quibus composuimus, ediscere ; quia ad paginæ loca & partes jam assuevit memoria : hinc scimus, quo in chartæ angulo aliquid scriptum sit, atque adeo sedem verbi cujusque quasi oculis tenemus. Turbatio vero & confusio, si in alia charta scribas & ex alia discas : inter dicendum enim utriusque chartæ imago occurrens, distrahit & confundit animum perorantis. Quinto, utile est, ut si quidpiam difficilius addiscitur, illi loco aliquod signum vel notam aliquam apponas, cujus admonitu citius occurrat, & infigatur. Sexto, puto utilius esse, si non tumultuarie, sed declamando statim & cum gestu discat, eumque sensum quem jam infixit, aliquoties secum revolvat, tum demum ulterius pergat.

Breviter ; maxima fabricandæ & servandæ sibi memoriæ ars est, indies illam exercere, aut saltem sæpissime : quia otiosa diu & sine usu hebescit, & infidelis efficitur.

ORATORIS
EXTEMPORANEI,

Sen

ARTIS ORATORIÆ

BREVIARI

PARS ALTERA;

*Qua circa praxin in specie occupatur po-
tissimum.*

[illegible]

W-20

100

B R E V I A R I

A R T I S O R A T O R I Æ.

P A R S P O S T E R I O R.

De genere Demonstrativo & Deliberativo.

IAmietſi generalia oratoriz facultatib^{us} præcepta, pro omni oratione componenda, abunde ſufficere poſſent, ſint: uberioris tamen doctrinæ & claritatis cauſſa, ad particularia deſcendere volumus; & poſt oſtenſos fontes, riv^{os} etiam demonſtrare: ut ſi forte aliqui minus felici ſtudio artem in genere ſcriptam non penetraverint, ſaltem hinc laboris fructum colligant: Quod utique gratum eſſe nemini non poterit, cum illud jam vivimus ſeculum, in quo cum orationibus nihil non inchoatur, nihil non perficitur. Nam & naſcentes nos orationes excipiunt, & mortuus deducunt; & menſæ, hoſpitia, fora, congreſſus, ac ſinguli fere motus orationibus perſonant: ut noſtrum fere loqui, ſit eloqui; atque adeo nullibi non ſedem ſibi eloquentia cum libertate, & theatrum elegiſſe hac ætate videatur.

Hæc autem inſtituti noſtri ratio erit. *Præcepta Inſtituti* prius dicam, juxta quæ orationes *Demonſtrativi* & *Deliberativi* generis componi debeant. Deinde, *Præſes* ſubjungam, & præcipue in genere *Demonſtrativo*, quia genus hoc crebrius eſt. Poſtremo, ſupel-

supellectilem dabo ex *Sententiis*, *Historiis*, & *aliis eruditionibus*, quibus in ejusmodi oratiunculis conficiendis maxime indigemus. Sed prius in communi docebo, ex quibus præcipue locis argumenta inveniendæ sint pro utroque genere; & quibus modis oratiunculæ facile possint componi ac disponi.

CAPUT I.

EX quibus locis præcipue argumenta inveniendæ sint in utrooque genere.

QUÆSTIO. I.

Ex quibus locis præcipue inveniuntur in genere Demonstrativo.

Demon- Genus Demonstrativum est in quo laudamus
strati- vel vituperamus. Laudamus bonum, utile, jucun-
um dum; Vituperamus malum. Porro, laudare vel vi-
genus tuperare possumus, aut personas aut res. De utris-
quid. que aliquid distincte.

Lauda- Personas laudaturus maxime argumenta sumes
mus ex *Causis*, *Effectis*, *Adjunctis*, *Comparatione* & *Si-*
Perso- *militudine*. Sunt vero *Adjuncta* persona, *Patria*,
nas ab *Majores*, *Parentes*, *Bona animi*, *Corporis*, *Fortuna*.
Adjun- In *Patria* considerandum est, qualis sit; clara ne
ctis Per- & magnorum Heroum genitrix, an obscura;
sona. quam ferax, quam splendida, abundans, ubi &
quomodo sita. In *Majoribus*, nobilitas, & res
præclare gestæ; deinde in ipso qui laudatur, na-
talis dies, & si quæ laudabilia aut prodigiosa na-
tivitatem præcesserunt. In *Pueritia*, ingenium,
indoles, docilitas, institutio, proclivitas ad vir-
tutes, ad alta, &c. In *Adolescentia*, mores, & stu-
dium seu virtutis & sapientiæ, seu vitii & igna-
viæ; quomodo vitam egit, apud quos, sub qui-
bus

bus Præceptoribus, cum quibus æqualibus, quibus artibus & studiis vacabat. In *Juventute*, genus vitæ, fortunæ bona, ut honores, dignitates, facta præclare gesta, virtutes. In *Senectute*, consilia, pietas, morbi, patientia, constantia in bene cœptis, &c.

Sed adverte, in *factis* vel *operibus* laudandis vel vituperandis, bene ponderandum esse quale opus sit, honestumne an turpe, utilene Religioni, Patriæ, aut alteri, an vero noxium, facilene an difficile, jucundum an molestum.

Quid vero sit *honestum* esse, *utile*, *jucundum*, infra dicam. In *Rebus* hoc universim spectetur, ut rei laudandæ vel vituperandæ partes diligentissime inquirantur. Rursus examinentur *Genera*, *Species*, *Causæ*, *Effecta*, *Contraria*, *Adjuncta*. Porro *res Naturales*, item *artes*, *linguæ*, *virtutes*, *scientiæ*, laudari vel vituperari solent ab honestate aut turpitudine, à *Causa efficiente*, à *necessitate* aut contra, ab *utilitate* vel à *damnis*, à *facili* vel *difficili*, à *circumstantiis aliis* &c.

Sic *Urbes*, *Castella*, *Arces* commendantur ab antiquitate, à conditoribus, à forma, à situ, partibus, ædificiorum structura, aëris clementia, fertilitate soli, abundantia rerum, à *Fluminibus* quibus irrigantur, à *Civium moribus*, à *Studiis*, *Operibus*, à *Politia*, *Senatu*, *rebus gestis*. Vituperantur à contrariis.

Insulæ, *Regiones*, & loca alia laudantur, à situ, *Insulas*, figura, amplitudine, antiquitate incolarum, à *Re-* *Regio-* *gibus*, *Ducibus*, à cultu Religionis, à fertilitate, fontibus, aquis, stagnis, urbium frequentia & celebritate, ab institutis & legibus, à rebus gestis, *Arbo-* &c.

Arbores, *Plantæ*, *Herbæ* laudantur à nomine seu *Plan-* *Notatione*, à forma, à loco subjecto, ab adjuncto *tas*, *Flu-* *Herbas*. *tempore*, à virtute, ab Effectu.

Flumina & **Fontes**, ab ortu seu scaturigine, ab amplitudine, colore, natura aquæ, à velocitate cursus, à locis nobilioribus per quæ fluunt, à piscium generibus, copia, salubritate, ab effectibus.

Montes. Montes laudantur à situ, ab iis quæ in illis nascuntur, ut, herbis, arboribus, vel quæ effodiuntur, ut, metallis, à feris quæ in illis degunt, ab Arcibus & Turribus quæ in ipsis sunt, à fontibus inde scaturientibus, à rebus memorabilibus aut prodigiosis ibi factis.

Q U A E S T I O II.

Ex quibus locis præcipue Argumenta sunt sumenda in genere Deliberativo.

Deliberativum genus est, in quo de rebus futuris, quæ in potestate nostra sunt, quæque evenire possunt & non evenire, deliberamus. Nobile & Civile genus dicendi, duabus partibus constat, *Suasione* & *Dissuasione*. Suademus bonum, dissuademus malum.

Argumenta potissimum in hoc genere querenda sunt in *Causis*, *Effectis*, *Consequentibus*, *Contrariis*, *Adjunctis*, *Comparatione*. Seu, ut clarior loquar, capita universalia pro Argumentis in *Deliberativo* genere ad suadendum sunt hæc: A necessario, ab honesto, ab utili, à jucundo, à glorioso, à justo, à possibili, à facili.

Ad dissuadendum vero hæc: A non necessario, à turpi, ab inutili, ab injucundo, à periculoso, ab impossibili, à difficili, à probroso, à molesto & damnofo.

Porro *Honestum* illud dicitur quod à Deo ac Religione vera commendatur, quod rectæ rationi, quod sanis legibus, quod sapientum dictis ac monitis consonat. E contra vero *Inhonestum* seu *turpe*, quod Deus, quod pietas reprobat, quod sanæ rationi repugnat, quod sanis legibus, quod sapien-

sapientum dictis ac monitis non congruit. *Utile* utile. illud dicitur, quod bona animi, vel corporis, vel fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat. *Inutile*, quod ad nihil horum conducit. *Fucundum* est, quod animum voluptate perfundit : *In-fucundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur, sine quo vel salus, vel liber-tas, vel Religio, vel aliquid aliud esse non po-*cun-*rest ; vel quod necesse est ut fiat, alias multum *dum*. nocetur. *Possibile* est, quod habet Causas à qui-*Neces-*bus fieri potest. *Facile*, quod sine labore magno ; *sarium*. *Difficile*, cura & pretio. *Probrosus*, ex quo infamia sequitur. *Molestus*, quod aufert voluptatem *Possi-*sensuum vel animi, quod tædium vel fastidium *Facile*. generat. *Diffici-*

Adverte vero diligenter, oratori consideran-*le*. dum esse in *Suasione* vel *Dissuasione*, quinam & *Probre-*quales Auditores sint. Nam si *Generosi* & *No-*sum. *biles*, tunc maxime argumenta sumenda erunt *Mole-*ab *honesto* : Si vero plebei animi & *mechanici*, *stum*. maxime ab *utili* ; *utili* enim hoc genus hominum maxime trahitur,

C A P U T II.

De Dispositione orationum generis *Demonstrativi* & *Deliberativi*.

PRæter ea quæ supra de *Dispositione* diximus, nihil speciale hic occurrit. De genere *De-**monstrativo* hoc solum addendum est, quod cum sit perpetua *Narratio* cum *Amplificatione*, lau-dando aliquem solemus incipere à *Patria*, deinde laudare à *Majoribus*, à *Parentibus*, *Consanguineis*, & *Familia* utriusq; lineæ. Postea *nativitatem* de-scribimus ; tum *Pueritiam*, *Adolescentiam*, *Juven-**tutem*, *Virilem ætatem*, *Senectutem*, denique *mor-**tem* ; atque ita quem ordinem vita habuit, eun-dem

dem oratione sequimur. Aliquando vero accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudandi, tota oratione tractandas, atque ad eam vel ad eas alia honeste gesta deducimus quæ possuimus, prætereundo *Patriæ* laudes, *Generis & Familiæ*, &c. Sed decem modos disponendi vel conficiendi oratiunculas à Neotericis collectos proponere lubet, in quibus si sedulus te exercere volueris, facile in oratorem etiam extemporaneum evadere poteris.

*Decem
Modi
dispo-
nendi.*

MODUS PRIMUS est: Cum voles *Gratulari, Salutare, Valedicere, Propinare*, & alia ejusmodi præstare; primo, rationem, seu causam invenias propter quam id facere velis: deinde rationem cum propositione in *Syllogismum* dispone, faciendo *Majorem, Minorem, Conclusionem*, ut supra diximus; & facillime paraveris orationem.

Exemplum. Velles, v. g. amico gratulari *Natalitia festa*. Quæres ergo prius *Rationem* propter quam facere velles; & occurreret hæc: *quia Amor impellit*. Ex hac igitur *ratione & propositione* conficeres hunc *Syllogismum*; e. c. *Amor urget amicum ut amico debeat gratulari. Sed ego habeo tui amorem. Ergo, &c.*

Oratorie hoc sic facile effeeres.

Major. *Elaboratio.* Habet suas faces, habet stimulos fecundus votorum *Amor*, & eo perurit, eo lacessit usque amici pectus, donec in amici præsentia totum in vota, totum in desideria exun-

Minor. det. Quid vero pectus meum? nonne amoris in te singularis palatium? quem humanitate hactenus non vulgari & favore ornavisse parum fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutri-

*Conclu-
sio.* vitti, fovisti. Certe urfit & jussit ille in amicissimum conspectum tuum prodire, & hoc tuæ benevolentix domicilium, siquidem in repagulis non

non potest, in verbis aperire commendavit. Obsecundo, aperio, & cum has natales Christi ferias tibi evenisse felices gratulor; tum a Deo rerum & fortunæ arbitro omnia fausta appetatus, annos etiam meos in felicitis vitæ tuæ prorationem depono. Dixi.

Responsoria. Qui vellet gratulanti respondere, hunc Syllagismum institueret. v. g. *Gratulatio amici gratissima est. Tu amicus gratularis. Ergo Oratorie sic tractabis.*

Elaboratio. Nullius quidem vota, & salutis *Respon-*
apprecatio grata esse non potest; ab amico ta- *soria.*
men quæ venit pectore solet esse semper gratissi- *Major.*
ma. Ut enim pretiosis nobilius pretium adjici- *Ratio*
mus, quando aurum adjicimus; ita quæ amore *Majoris.*
condiuntur, si bona sunt, fiunt optima. Jam ve-
ro à te quid non amore plenum prodire potuit, *Minor.*
qui totus amor es, & amoris mei singulare Elo-
gium? Aperuisti hodie pectoris dulce sacrarium,
& me novo favoris radio rursus perfusum bea-
visti. Fecisti quod prior facere debui, & in ami-
citæ certamine me longe superior triumphare
potes. Quid ad gratissimas amoris tui voces *Conclu-*
adjiciam? quia majora non possum, paria repo- *sio.*
no. Vive, & vale, semper felix, semper meus; &
quem tempus inter nos inchoavit amorem, æter-
nitas consignet.

Adverte hic primo, quod si fusius loqui voles *Nota.*
propositionibus tuis, hoc est, *Majori & Minori,*
&c. plures *rationes, confirmationes, exornationes*
subjunge.

Adverte secundo, quod ii qui eruditiores vi-
deri volunt, communiter *rationes Majoris* aut
Minoris per *Sententias & aliorum dicta* esse-
runt. Quanto autem cultiores erunt *ratio-*
nes, tanto etiam ipsa oratio plus habebit gra-
tiæ.

Adverte tertio, communiter in officiosis orationibus, loco *Conclusionis* ipsam adfectus testificationem poni, servientem ei rei, quam assumpsisti: ut, si gratularis, gratulationem, si salutas, salutationem ponis in *Conclusionem*.

SECUNDUS MODUS. Quando immutantur partes *Syllogismi*; & primo loco *particularis propositio* ponitur, seu, quod idem est, *Minor*; deinde *universalis propositio* seu *Major*, vel ante vel post *Conclusionem*: ita tamen, ut si *Conclusio* ante *Majorem* posita fuerit, rursus repetatur aliis verbis in fine.

Exemplum. Si velles v. g. Capitaneum primo ingredientem Capitaneatum, nomine aliorum excipere, hanc pro fundamento simplicem *rationem* acciperes; *Latamur quod saluus ingrediari, quia hoc assequimur quod optamus.* *Syllogismum* formares sic: *Qui assequitur quod optavit jure latatur; Sed nos cum incolumem te accepimus, assequimur quod optavimus.* Ergo. Oratorie sic.

Saluta-
toria.
Minor.

Elaboratio. Oculos nostros hodie primum auspicatus ingrederis; sed in animis omnium & votis pridem habitas. N. N. idem ipse Dies qui te feliciter Capitaneum nostrum denunciavit, desideriiis nostris impressit, ut de te urice solliciti, hoc in votorum summa portaremus, te incolumem accipere. Sæpe lentum accusavimus Solem, quod cum moraretur diem, quo magis apprecationibus hominum & plausu, quam curru hanc urbem & sedem invecus, nominis tui magnitudine exornare inciperes: quam ut à majoribus liberalissimè derivare possis; in hoc tamen maximus es, quod mensuram magnitudinis tuæ totus in te habeas, & fortunam quantamcunque animo & meritis excesseris. Ecce verò desideria hodie felix coronat eventus, quando te salvum nobis, quando faustum explicat. Et quis votis suis

suis subscripsisse Numen non triumphet? quis voluntati diuturnæ? quis sollicitis animorum curis satisfactum esse non vehementer gaudeat? Gaudemus certe, triumphamus; & quem hodie *Conclusio* ingredientem saluum felicem salutamus, eundem *pro* progredientem diu faustum, diu incolumem ut amare & venerari eveniat, solliciti unanimes cœlum imploramus.

TERTIUS MODUS. Quando *Conclusio* 3.
nem primo loco ponis, & ei *Major*em & *Minorem* subnectis, eo ordine quo melius videbitur; denique repetis *Conclusionem*, & facis testificationem adfectus, convenientem rei assumptæ.

Pro exemplo: Sit oratiuncula, qua *Cancellarius Regni Poloniae, Georgius Ossolinsky* à nobis salutatus est. Pro cuius fundamento hæc simplex ratio fuit. *Salutamus te, quia magnus hospes es, & ad nostram tenuem salutationem audiendam te demittis.* Syllogismus talis est: *Lætitia & amoris opus Salutare est, quando magni viri se demittunt ad tenuis. Tu igitur magnus ad audiendam tenuitatem nostram te demittis. Ergo* Oratorie sic.

Elaboratio. Erubescere debet coram te *Elo. Conclusio*. *Consequencia nostra, Princeps Illustrissime, & pudore pro.* quam verbis ornatior, te hospitem orbi iudicio magnum venerari. Felicitatem nostram tua humanitate metimur, quod magnis assuetas aures ad nostram dicendi infantiam inclinas: & explicatam Principibus præsentiam, nostrorum intra oculorum compendia contrahis. Ut natura in *Major.* magnis miranda sit, in parvis semper amabilior est: ita magni Principes quando Majestatem in angustias colligitis, forte magnitudinem stringitis, sed amorem amplificatis; fit molis jactura, *Minor.* sed pretium crescit æstimationis. Angustum pridem nominis tui splendori *Poloniae Cœlum* fuit. Mundus aperire debuit, ut illustraretur:

Imo ipse Mundi oculus *Roma* ad *Polonæ* indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem *Mercurius* frequentia sustulit, cum te vidit & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator*, & in eo orbis Christianus de te ferret iudicium, satis aperuit, cum virtutes tuas *Ducis* titulo dignas æstimavit. Quo in amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, testatum fecit. Quo loco Rex *Vladislaus* poneret, quando toties nomen & personam in te suam transtulit, ad terrarum regna & Duces circumferendam, eccui tandem obscurum reliquit? Quid mirum igitur, si cum humili salutis appreciatione ad Majestatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis tenebras etiam nostras illustratum iri nequaquam dubitamus?

Conclusio repetita.

4.

QUARTUS MODUS. Quando facto Syllogismo omittis *Majorem*, & incipis à *Majoris* ratione; eamque, si placuerit, exornas vel confirmas: deinde *Minorem* ponis, cum suis itidem, si placuerit, *rationibus* & *exornationibus*: tandem *Conclusionem*. Vel, si placebit, pone primo *rationem Majoris*, deinde subijce statim *Conclusionem*; tandem pone *Minorem*; & rursus in fine repete *Conclusionem*.

Exemplum. Si velles v.g. suadere non esse flendum ob juvenis obitum, hanc *rationem* invenires; quia *maturus cælo propter virtutes mortuus est*. Syllogismum hunc faceres: *Qui maturus Cælo, licet juvenis, moritur, flendus non est, Sed hic, &c. Ergo, &c. Ratio Majoris est, quia cælum non à diebus ætatis, sed à moribus annos computat.* Oratorie sic.

Suasoria.

Elaboratio. Si more nostro cælum vitæ dies in annos computare arbitramur, vehementissime nos ipsi fallimus, & cæli ingenium ignorare vide-

demur. A moribus ætatem æstimat, & de im- *Ratio*
matura adolescentia maturos virtutum fructus *Majo-*
frequentissime decerpit. Hæc miserorum mor- *ris. Ex-*
talium cæcitas est, sua non nōsse gaudia, & in *ornatio.*
lætitia sæpissime mœrorem, in mœre lætitiā
comminisci. Ecce in mortali vita currimus
omnes per plana & aspera, trudemur per summa,
per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria,
sine pace, sine solatio, semper miseri, semper in-
digi; donec manumisso semel quod gerimus
corpore, quasi procellarum solenni theatro, in-
nocenti vita & morte immortalitatis metam at-
tingimus. Cur igitur ubi plerisque feliciter at-
tigisse intelligimus, temere in lacrymas solvi-
mur? Cur locum qui maturæ virtuti debetur in-
videmus? Nautam certe superata hyeme, in por-
tum feliciter evasisse, nemo nisi hostis fleverit: &
militem potitum victoria, quis nisi inimicus do- *Conclu-*
leat? Doleat tuum occasum N. N. qui virtutis *sio.*
tutæ & felicitatis conscius non est: qui mecum
sanioris consilii rationes inire voluerit, gratula- *Minor.*
tiones parabit & panegyres. Cecidisti in primo
ætatis flore, sed bonus salvatori tuo odor; ad ur-
bis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam
maturus cœlo. Annis non attigisti senectutem,
attigisti virtute; & quo cum mora temporis vix
pervenire solent alii, eo celeri innocentie cursu
festinus pervenisti. Quid multis? parentem Deo,
vitam æternitate, immortalitate mortem, mun-
dum cœlo permutasti. Hoc morum de te inno-
cens suavitas, hoc facilis animi in honesti stu-
dium propensio, hoc in cœlum & parentes pie-
tas, hoc in socios & pares amor, suadent existi-
mare. Et ut vitæ inter nos ad probitatis regulam
transactæ mentionem non injiciam, cujus cum
socii fuimus, testes semper erimus; qua mentis
magnitudine morbum ingressus fueris, quis

enarrando satis explicabit ? Ostendisti in juvenili pectore virilem habitare animum, quando grassantes per membra cruciatus, & ante-ambulationes mortis dolores invicta fortitudine sustinuiſti : atque in maximo febrium æſtu, nonniſi in Chriſti Salvatoris nomine ſolatium poſuiſti. Vere Chriſtianus athleta, qui & æge & honeſta didicit, & fortia pati non ignoravit ; qui defixis continuo in Fixum cruci oculis cordis, tanquam in patientiæ Magiſtrum, cedro dignas & auro voces emittebat. En, inquit, Chriſte Jeſu, à tuo pendeo nutu : ſi mori jubes, lubentiſſime morior ; ſi vivere placet, tibi vivere non renno. Cæterum in omnibus ſanctiſſimæ voluntati tuæ ſubſcribo, & me ex aſſe dedico. Sic Herois ille vixit vitam, ſic Heros mortuus eſt ; & juvenem adhuc occubiſſe lacrumabimur ? Abſint à vultu, abſint nœnix trilles & querimonix. Juvenis vixit filius, vir mortuus eſt. Matura virtus excedere terris debet. Depoſitum tibi Natura & Deus credidit : quod ſuum eſt, repetiit uterque. E tuis brachiis in beatitudinis ſinum migravit : an meliorem pater filio optaveris locum ? Nos vero, adoleſcentes, quando jam ultimum N. N. parentamus, cum JEſU vivere diſcamus, ut cum JEſU moriamur.

Conclu-
ſio rep-
tita.

5. QUINTUS MODUS. Cum partes *Syllogiſmi* imminuo, & ex ratione inventa duas tantum propoſitiones conficio, quarum prima inferat alteram, & una vocatur *Antecedens*, altera *Conſequens*. Vocatur hic modus diſponendi vulgo *Enthymema*. Fit vero dupliciter. Primo, cum una propoſitio nude ponitur, & altera ei per modum *rationis* ſubjicitur, exornaturque & confirmatur prolixius. Secundo, quando & *Antecedens* & *Conſequens* ſuis *rationibus* pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

Exem-

Exemplum. Vide supra Parte prima Cap. II. Quæst. 3. Modo Sexto, pag. 75.

6.

Sextus Modus. Quando prius præmittitur, per discursum aliquem generalem *Expositio*, seu *Explicatio* rei illius de qua dicturi sumus; deinde verò res ipsa subnectitur, sive illa *gratulatio* fuerit, sive *salutatio*, sive quid aliud. Modus est & facilis & frequens, & cultus pro iis maxime, qui eruditionis famam volunt promereri. Constat his partibus: Primo, ponitur *Propositio*, sive sermo explicans rem de qua dicturus sum. Secundo, ponitur *Ratio* una vel plures. Tertio *Confirmatio* seu *Exornatio*, quæ communiter accipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symbolis*, *Similitudine*, &c. Quarto, ponitur *Conclusio*, seu illa ipsa res tua quam voles dicere.

Exemplum. Si quispiam v. g. vellet conjugium sponso gratulari; orationem posset optime hoc modo construere. Primo, assumeret hanc *Propositionem*, *Felix est & eximium, invenire sibi fidelem amicum.* Secundo, daret *Rationem*; *Quia cum eo potest prospera & adversa omnia communicare.* Tertio, confirmaret hoc ex dictis Sapientum; *Quia amicus dimidium animæ est, & sine eo omnia etiam dulcia amarescunt.* Quarto, *Gratulatio*, quod *Gratus* sponso fidelem hætenus amicum diu quæsitum *latoria* tandem invenerit: & ut in hac interna amicitia *conjugii.* felices vivant, optabis. Oratorie sic.

Elaboratio. *Thesaurum invenit qui amicum invenit, & votorum suorum culmen videtur attigisse.* *Propositio.* Enimvero si visceratio Lupi & Leonis vita est *Ratio.* quæ sola est, ut *Romanus* recte *Sapiens* existimat; annon supremæ felicitatis tessera erit, eum sibi adscivisse, in cujus sinum arcanas pectoris cogitationes confidentius possis effundere? cum quo, veluti tecum, loqui; cujus spiritu vivere in cujus animo securus habitare, suaviter quiescere;

Exor-
natio.

assiduus lætari liceat? Certe non desipuit ille, sed à veritate laurum promeruit, qui *Amicum partem animæ suæ alteram, aut dimidium sui nuncupavit*: perinde enim quasi non integer homo, qui sine amico est; & duntaxat in vita moratur, non vivit, magna sui parte versatile cadaver. Et verò habe fortunas omnes, cum *Cræso*; numera candidos cum *Polycrate* felici dies; fluant ultro dormienti in gremium victoriæ, cum *Timotheo*; fiat aurum quidquid tetigeris, cum *Mida*; fiat rosa quidquid calcaveris, cum *Perseo*: nili amicum tamen habeas, quo cum affectus & animum commisceas, inter fortunas & solatia *Tantalum* te & *Irum* invenies. In comitiis sapientum definita veritas est, & experientiæ calculis probata perseverat, *Nullius boni sine socio jucundam possessionem esse, & absque amico etiam dulcia amarescere*. Hunc agitur amicum diu quæsitum tandem te, N. N. invenisse, & vaga hætenus desideria in domo N. N. constituisse gratulamur, & applaudimus in hodiernis mutui amoris feriis. Atque ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam bene precantibus superis æternam esse iussitis; Ecclesiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobilissimis ornamento sit & gloriæ, multis vocibus, sed uno corde apprecamur. Facit spem non exiguam similis splendor utriusque domus, & stirpium clarissimarum æqualitas; quæ cum concordie mater sit & amicitie parens, quidni hoc liberum quod vestris cordibus iniecistis vinculum, plus quam *Gordio Nodo* confirmabit? Vocabunt vos in amplexum Majores vestri, qui cum recte gestis & nomine famam impleverunt, non difficulter cuivis allucere poterunt & facem præferre. Sed eximie inprimis virtutes, quæ in vultu utriusque vestrum, velut in solenni animorum theatro, se late explicant, illa, inquam, humani-

Gratu-
latio.

tas,

tas, ille pudor, illa comitas, illa modestia, illæ ce-
teræ mentium generosarum dotes ac pedisse-
quæ; annon æternas mutui amoris nutrices se
fore polliceantur? *Mollibus est verbis*, inquit Poe-
ta, *dulcis alendus amor*: Ego satius dixerim, per-
ennem amoris ignem tibi construi & foveri, ubi
honesti fomitem supposueris.

Hic modus disponendi orationem adhuc gra-
tior est, si discursum generalem incipias ab ino-
pinato, seu ab aliquo adfectu & figura vivacio-
re, maxime in materia pathetica. Tunc enim &
arriguntur animi auditorum, & statim initio ca-
piuntur.

Exemplum. Si velles dolere supra mortem ad-
olescentis, posses discursum communem de im-
becillitate vitæ humanæ sic affectuose exordiri.

Elaboratio. Adhucne spes nostras in secula ex-
plicabimus? & cum unius puncti possessores esse
non liceat, longas æternitatis ambages, in hac
morientium Republica somniabimus? O plo-
randa mortalitatis felicitas! Vix è portu pleris-
que in altum solvere contingit, & insperatis acti
tempestatibus nunquam reparabile vitæ naufra-
giû facimus: Vix in adolescente ætatis vere au-
tumnum promittimus, & contra naturæ ordi-
nem crudelissimam hyemem experimur. Nimi-
rum inter mortales nihil non mortale est, & anni
etiam teneriores diem cum morte partiuntur;
Clarum, heu nimis clarum ante oculos nostros
decumbis speculum, N. N. & de silenti tumba
nimis ad mœrorem publicum vocalis, humanæ
imbecillitatis exemplar peroras. Certe, si viri-
dem ætatis tuæ statum adspicimus; floruisti Ju-
venis: si tui spem de te conceptam considera-
mus; floruisti: si omnium expectationem de tua
juventute revocamus; floruisti: Si erectam tui
ipsius ad omne honestum indolem memora-

mus; floruisti : parenti spes & corona, scholæ decus & gloria, studiosæ juventuti fidus & exemplar. Et quem illimis morum candor, simplex animi translucens suavitas, innocentiae & religionis, pietatis & studij imago non recreabat aspicientem ? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac, præterquam tui desiderium & moerorem, reliquerunt nihil. Exaruiisti, (proh dolor!) pulcherrime plantarii floscule ; cecidisti, formosum juventutis lilium ; abiisti, spes parentum & lætitia, O duram necessitatis legem ! O æterbam mortis tyrannidem ! O fati inclementiam immanem ! Sed frustra lamentis agimus, Auditores. Juvenis fuit N. N. sed & homo. Humanæ naturæ tributum est mori ; & quicquid ortum habet, occasum expectat. Nulli non eadem terrenda semita est. Hac legem nascimur, ut moriamur. Præcessit N. N. serius aut citius omnibus sequendum est.

7.

SEPTIMUS MODUS. Per *Protasim* & *Apodosim* : hoc est, quando Orationem incipimus ab antiquitate aliqua, sive id sit ab *Exemplo*, sive à *consuetudine gentis*, sive ab *Adagio* quodam, sive à *Sententia* vel *dicto Sapientis* alicujus, sive *Hieroglyphico*, sive etiam à *Similitudine* pulchra, aut aliquo alio : deinde rem nostram ei applicamus, eamque rationibus & confirmamus & exornamus. Solet hoc fieri dupliciter. Primo, quando rem de qua dicimus simpliciter subjungimus, & subjunctam confirmamus. Secundo, quando partes *Protasis* cum partibus *Apodosim*, & membra cum membris conferimus. Modus sic disponendi orationem venustus est, & valde utilis eruditis, præsertim si ex occasione antiquitatis incipias discursum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

Exemplum, Sit in hac oratione gratiarum actio,
ria,

ria, qua captivus aliquis hostis, ab Imperatore & vita & beneficiis donatus, posset gratias agere: Si sumeret pro fundamento orationis, *consuetudinem Venetorum*, quâ solent singulis annis solenni *Mosve-* *plausu in mare annulum conjicere*, illudque qua- *neto-* *si sibi despondere, ac amicum facere.* Oratorie *rum.* *sic.*

Elaboratio. Cor hominis mare esse tempesta- *Gratia-* *tibus* varium, Sapientissimi judicarunt olim, & *rum a-* *nos* quotidie discimus, N. N. Tamen sicut in *storia* commendationem cadunt nationes illæ, quæ *Prota-* *quotannis* consuetudinem susceperunt, injecto *sis.* *annulo* oceanum sibi despondere, & quasi teme- *rarario* hoc munere ejus fidem devincire: non secus merito in laudem veniunt illi, qui hominis cor, diversis adfectibus, quasi ventis, tempestuosum, beneficiis demerentur. Non tuæ Majestati pere- *Apodo-* *grinæ* opis haud indigæ, sed nostræ consului *sis.* *varietati*, his tantis ac tot muneribus uno pene temporis momento in hostes nos tuos, digna vere Imperatoris throno liberalitate, effusis. Ita cor nostrum tibi obligasti, ut exclusio cogitationum æstu, in te dies noctesque sua non poterit desideria non convertere; quasi compedes injecti, ut obæratum undequaque, ad tuum debeat nutum sponte ambulare. Orbis prædicet hanc animi tui celsitudinem, erga inimicos etiam benignam: Sciat æternitas hoc tibi Cor esse Regium, quo & tuos possis cives & hostes una complecti. Nos cum hanc throni tui assiltricem clementiam adoramus, tum hanc, quam à te accepimus vitam, beneficiis impares refundimus. Hæc uti, tui erit arbitrii. Res adeò difficilis erit nulla, quam subire recusabimus, rati pulchrum pro te mori: Quod dum fecerimus, ingrati adhuc manere nobis videbimur.

OCTAVUS MODUS. *Per rejectionem;*
quando

quando scilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium est, illudque refutamus; deinde nostram opinionem subjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, transimus. Et hic modus venustus pariter ac frequens est eruditioribus.

Exemplum. Si quis professor v. g. vellet suis discipulis gratulantibus sibi valetudinem, respondere; posset prius assumere fabulam *Momi* desiderantis fenestram ad cor humanum: eamque rejiceret & ostenderet, quod per verba benevola & candide dicta, sufficienter animus videatur: deinde gratias ageret pro hac ostensione & animorum dedicatione. Oratorie sic.

Respon- **Elaboratio.** Pereat veritatis latro & emissarius
poria ad invidiæ satelles *Momus*, qui benevolum non ali-
Gratu- ter animum in cognitionem amici devenire existi-
lutori- timavit, nisi tralucens in pectore vitrum ad altis-
sim, timos cordis labyrinthos conspectum admit-
teret: quasi vero mendax color non æque lude-
ret oculos; & quod nunc latebris, tunc apertiori
dolo non posset abscondere. Verba speculum
cordis esse, voces animorum imagines scire de-
buit; & sicut radii solem in notitiam deducunt,
ita orationis animum. *Clavis pectorum lingua*
est, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmo-
dum qui viam ad mare nescit, amnem sibi du-
cem eligit; ita qui ignorat mentem, qui eor in-
dagat, per verba intelligit. Plus quam luculenti
testes sumus, quando scholam hodie nostram, in
amoris mutui campum & gratiarum amphithea-
trum, explicuimus. Produxistis imagines N. N.
cordis & animorum, & me tot ornastis adfecti-
bus, quot verbis; toti sinceri, totilympidi, toti
mei. Alter altero superior esse voluit, & dulci
conflictu nemo vestrum victus est, singuli amo-
rem evicistis Sileant jam Athenienses, annuas
amoris ferias, in quibus Amicos amicis simu-
lachra

lachra amoris mittere, solenne fuisse legimus : Coloribus illi divites animorum typos donare potuerunt ; vos ipsos animos obtulistis. Accipio gratissime nobilissima munera, & quod *Æschini Socrates*, hoc vobis polliceor, vobis vos meliores restituo.

Nonus Modus. Quando orationem incipimus aut per *extenuationem* nostræ facultatis & ingenii ; aut à *magnitudine rei*, de qua dicendum est, aut ab *excellencia personæ* coram qua aut de qua dicendum ; sive id fiat separatim ab his singulis, sive ab omnibus simul Et ex occasione, generalem diseursum aut de *tenuitate dicentis*, aut de *beneficii magnitudine*, aut *excellentiis personæ* laude, facimus. Possum etiam ab *optatione* & *voto* orationem ordiri ; optando mihi aut felicitatem alicujus, aut copiam & suavitatem omnium simul oratorum, ad explicandum animum meum ; & postea subjicere rem ipsam de qua dicere institui.

Exemplum. Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere, & gratulari pro debellato hoste, posset ab extenuatione sui, & à magnitudine beneficii præstii Reipubl. ex personæ conferentis excellentia, sic discurrere.

Elaboratio. Publicæ interpres lætitiæ, & qua- *Gratia-*
si omnium lingua ad tuam Majestatem missus *rum A-*
venio ; ut singulorum animos ad Majestatis tuæ *Roriam*
pedes explicem & deponam. Felicitas fateor est, tot cordium Atlantem fieri, sed metus & sollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obsequium tenuitate corrumpam : aut ad hoc officii minus idoneus, anxia hærenteque devotione gravius in præsentem delinquam Majestatem. Quod enim jam ex orbis comitio dari potest ingenium, quod eloquentia sua ad nominis

nis tui altitudinem assurgat; aut cum id non possit, saltem ad parem meritis venerationem & gratias se demittat; Evicisti obsequiorum nostrorum abundantiam, & immortales alias gratiarum horri, in tuis beneficiis celebrandis nobis deficiunt: Nec de divite inopum penu usitatum illud, (agimus gratias,) nisi violata beneficii dignitate possumus expromere: ita omnis facultatis potestatem debiti abstulit magnitudo. Voluimus collatum Reipubl. à Tua Majestate beneficium in nostri adfectus pignus præsentare, & e benefactoris (ut fieri amat) ærario nostra redimere debita; sed novo rursus miraculo experimur, plus pictorum tabulas, quam mentem posse humanam; quod illæ orbem referant, nulla veri injuriæ, aliqua molis: hæc tuæ Majestatis in Rempublicam meritorum magnitudinem ita insummam cogere non possit, nisi & amplitudinem attenuet, & veritatem minuat. In his tamen gratitudinis nostræ angustiis illud solari debet, quod hanc vobis (magni Principes) à natura impositam necessitatem videamus, ut esse non possitis, nisi profitis: & sicut sidera lacem habent ut effundant, ita vos dotes, & animos benevolentia plenos, ut communicetis. Cum vero plurimis meritis hominum obligastis voluntates, hoc rursus vicinum vobis cum Deo est; par recipere non posse, & in gloriæ stipendium ex beneficiis hoc duntaxat sumitis, dedisse. Vix dum in Regem nostrum ac Dominum, ex orbis judicio liberis suffragiis electus fuisti, nondum Majestatis aurum capite indueras; & jam te salutis publicæ & felicitatis parentem sensimus; agnovimusque luculentissime in tuo nomine tantum à virtute muneris, ut regni famam gubernaret, animos in spem erigeret, cives securitate firmaret, hostes terrore percelleret. Et quis non cohorrui

Sere-

Sereniss. Rex ad primas perduellis Moschi irruptiones : postquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando posuisse audivimus, tot valentes undique ex orbis regionibus populos immensis stipendiis collegisse, belli molem jam extra suarum fines provinciarum exportavisse in Regni partem, & ferro sævire & igne, fossas novæ gentis artificio indies duci, delineari valla, erigi propugnacula, montes tot castris jam instructos, vias passim densis cratibus septisque impeditas ? Ferale diluvium patriæ incumbere ominabamur, & de coactis tanto turbine nubibus, ingentem sanguinis pluviam, aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce tu serenum sidus oriri cepisti, & simul diem facere ; vix solum ascendere, & tuos conservare : Ut curantibus tuam satis gloriam occulte, hostem quoque tuæ laudis operarium fuisse viderimus. Quando enim tot ex orbis provinciis manus comparasse recordamur, vel hoc nomine factum concludimus, ut per te in illo orbis vinceretur. Ivisti in persona ad eam partem Regni ubi dolor erat, & si quidem jam cor & anima Reipublicæ palpitabat anxie, ibi sanguinem & auxilium contra metum & stuporem suggestisti. Erigebantur ad adventus tui famam, quæ prope in proclivi erant, & terra illa vires sibi sensit cum sacro tuo vestigio imprimi. Tum meliorem Te Reipublicæ *Mercurium* diximus, cum quocunque gladium ferres, animus populo rediret : meliorem *Perseum*, cum quidquid calcares in laurum cederet. Quis insomnes curas tuas Rex Potentiss. satis celebret ? Quis exantlatas Cœli injurias ? quis in ceteris patientiam pro dignitate exaggeret ? Hoc universum fateamur ; tuis curis nostram quietem ; tuis vigiliis nostrum somnum ; tua inquietudine nostram pacem procuratâ ac fundatam esse. E tuo sudore

re effloruit hæc palma & gloriæ patriæ laurus;
 qua plerisque nationibus umbram facimus: E
 tua manu, secundum Deum, desiderata manavit
 pax, qua soli fere in Europa felices hæc bellorum
 tempestate fruimur; tua virtus, tua fortitudo,
 petulanti hostium fortunæ frænos injecit, ut ser-
 vire disceret; & cum nostrum minuere somnia-
 ret, sui imperii portionem haud exiguam amisit,
 ac in redemptionis tributum regno nostro ad-
 numeraret. Quis igitur nostrum cor tibi non
 subiciat? quis magnitudine beneficii & gaudij
 obrutus, eloquentiam deliquium pati non sen-
 tiat? Desideriis & votis amor & gratiæ pero-
 rant ubi vincuntur; & per me, Respublica tuis
 meritis minor, æternæ tuæ Majestati debitò de-
 vincta, superos precatur, ut diutissime te in regno
 adorare liceat, &c.

10.

DECIMUS MODUS. Quando rem sub
Allegoria tractamus: hoc est quando accipimus
 alicujus *Allegoria* partes & adjuncta: singulæ
 alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus.
 Hujusmodi *Allegoriarum* occasio, maxime in
 stemmatibus nobis offertur. Ut. v.g. velles devi-
 ctum Turcam ab Imperatore Romano describe-
 re, possis ex stemmate gentis utriusque *Allega-*
riam formare & dicere, quod *Turcica Luna cor-*
nua suis decusserit expansis alis *Aquila Romana*,
 & in tenebras, & noctem suam fidus hoc barba-
 rum compulerit. Curanda autem sunt hic dili-
 genter duo; Primo, Ut *Allegoria* accipiantur ex
 rebus non humilibus sed magnificis, quales sunt
 res cœlestes; res naturales, quæ magni æstimân-
 tur; res artificiales, quæ rariores & celebriores
 sunt. Secundo, curandum, ne obscura fiat ora-
 tio; ideoque apertis verbis ac simplicibus permi-

Exem- scenda erit.

plum 1. Exemplum. Sit in oratiuncula in qua, *Christus*

patiens, sub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur sic.

Elaboratio. Salve magna cœli apis, dulcissime *Christe* Servator. Satis superque, nobis te suavissimam *stus pa-* esse apem hi aculei tui probant, quos fronti tuæ *tiens* defixisti; ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: sub *Al-* deque tuo capite favum salutis faceres, in quo *legoria* tot dulcissimi nectaris cellulæ, quot perforatæ *apis* spinarum aculeis rimæ essent. Horruimus hactenus cognominis illius vilitatem, quando te *Pf. 22.* vermem & non hominem vocasti: quasi magnus 6. superbusque titulus esset Deo homini, hominem vocari; nunc autem, cum non quemque inutilem abjectumque vermem, sed apem te esse, circa caput densissimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine suavitatem, satisque jam mellis ad animæ pabulum, à te nobis paratum arbitramur, cum sic te vocasti. Sed tibi magnæ api parum hoc fuit, nisi nobis plus de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu te nobis apem probares. Ergo in hortum *Gethsemani* primum volasti, ut eo in loco redemptionis mella colligere inciperes; nec alibi dignius quam in horto apis caperere: inde te parricidarum crudeles manus, tanquam ventorum tempestates, ad iniqua iudicium subsellia, cæteraque supplicia asportarunt; & tamen quasi præta quædam nactus esses, ibi mel salutis fecisti, ubi felle acerbissimo pascebare. Nec vero hæc deformia in vultu tuo sputa contemno, quoniam oris tui contactu, in suavissimum nectar sunt conversa: nisi quis forte credat, (apis paradisi) in ore tuo aliquid quod mel non esset, esse posse. Vulnera quoque tua non aliter aspicio, quam in tanto allevari, id est, corpore tuo magna foramina, è quibus Hyblæo nectare quovis gratior sanguis promanavit. Ita enim (suavissima apis) etiam sanguis-

guinem tuum mel facis, memorque te esse flo-
rem, de te ipso mel legis. Merito dulcissimus
vocaris Salvator; quandoquidem te undique
sanguine, quasi suavissimo nectare perfudisti: &
quod de terra promissa narratur, melle atq; lacte
assatim de tuis vulneribus manante, totus im-
maduisti. Caput tuum plenum rore, sic in pe-
ctus demissum, indicio est, multum divini mellis
in tuo pectore esse, indeque suave animæ libum
peti oportere. Curemus ergo inutiles fuci, ut
laboris ignari, parato à te melle de tuo pectore
perfruemur. Alius nobis uberior favus non erit,
quam is, quem in eorde tuo hastâ perforato, tuus
ille amor, magnus mellis artifex aperuit. Aculei
hi tui nihil terrebunt, quos tu sanguine capitis
tui imbuisti, ut nulli terribiles essent. Denique
juvat ad tuum mel, ô suavissima apis, etiam per
aculeos pervenire.

**Exem-
plum 2.** *Exemplum aliud.* Sit in illa oratiuncula in qua
Christus patiens sub *Allegoria* horti vepribus
consiti proponitur. Sic.

Christus *Oratoric.* Ave delicate animarum hortule, at
sub Al- *veprum corona, tanquam armato quopiam fir-*
legoria *matoque septo admodum munite. Fideliter na-*
horti. *stenus claudebaris, nec ulli omnino, interior o-*
pum florumque tuorum copia & pulchritudo
undecunque aperta fuit: nunc primum ad te
tot januz quot vulnera patuerunt: per quæ pul-
cherrima florum tuorum forma, clarissimè à
quolibet videri potest. Mali agricolæ Judæi,
omnia pulchri corporis membra ararunt: ut vir-
tutum lilia, reliquaque animi decora, in te non
tam plantarent, quam plantata aperirent. Vul-
tum quoque tuum, omni prato amœniorem, tur-
pi labiorum pectorumq; fimo commacularunt;
ut inde fecundi gloriæ manipuli, hilari olim
ubertate meterentur. In manu vero tua, in illo
nempe

nempe tam amplo divinarum virtutem perenniumque nardorum arvo, levem plantarunt arundinem; quæ, ut nihil præclari habeat, contemptu tamen tuo nimium floret; & damnato ad vilitatem vanitatemque homini, imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem præfert; factæ toto in corpore maculæ, majorem quolibet amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo horto poma virent vernantque. Hæ quoque, ah! nimium duræ immanesque virgæ, quæ te auream vitæ arborem cæciderunt, cruore tuo tanquam fœcundo rigatæ imbre, in nova germina pullulavere fructumque grandem animarum affatim protulere: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum, sed pulcherrimarum laurearum habeant majestatem. Botri loco cor tuum pono, è quo duo optima animæ vina, sanguis nimirum & aqua tam largo flumine manarunt. O hortum tanta fructuum florumque varietate fœcundum! O vineam hac aurea ubertate ornatam! Parco nunc tuæ crudelitati barbara carnificum furia, parco, pulcherrimoque huic horto meo veprium a te super injectam molem, non adeò graviter fero; siquidem inde armatum tutumque vallum ac munimentum horto meo paratum animadverto. Flore beate, hortule flore, & ne quid à me quoque operarum requiratur, hanc meam, tantumquam exiguæ aviculæ cantilenam in te, audiri admitte.

Exemplum 3.

Gratulatoria

Exemplum aliud. Sit in illa Oratione gratulatoria novi anni, in qua annus sub *Allegoria* novi maris proponitur; sic v.g.

anni sub

Oratorie. Anno velut mari committimur, per *Allegoria* tot undas vehendi, quot dies; per tot fluctus & *ria* maris procillas, quot horas & momenta. Ecce ad *ris.*

por-

portum adhuc & prope litus confistimus; quidni,
 (quod prudentiores nautæ in consiliis habent,)
 votis vela instruimus? ducem itineris cœleste si-
 dus intuemur? magnetem cursus magistrum ex-
 pedimus? O Auguste temporis & fortunæ Im-
 perator, qui educis de thesauris ventos, lenem fa-
 voris Zephyrum adspira! aut si mavis, nobilem
 gratiæ tuæ Favonium, ut siccis oculis monstra
 natantia, decertantem aquilonibus Affricum,
 naufragos fluctus, sonoras tempestates, & si quos
 alios occasio objecerit scopulos; felici progressu
 transeamus. Sed quid undas, quid procellas per-
 horrescimus? cœlestem hodie Cynosuram, no-
 men Jesu accepimus; non mergendi certò, si pie-
 tatem in magnetem adhibeamus: mugiat pro-
 cella, & madidam minitetur mortem: Jesum vo-
 ca; vita est, sedabit. Milceant cœlum terramque
 venti; Jesum aspice & obmutescent. Diem eri-
 piat tempestas, & *Ponto nox incubet atra*: Jesum
 intueri; lux est, fugabit. Irruant balenæ, & cete
 grandia, aut si quod monstrum mare parturit
 crudelius: ad Jesum curre, asylum est, tuebitur.
 Melius cum Jesu, quam sua fortuna Cæsar, na-
 vigabis; & quasi ferres Halcyona, quocunque
 ratem direxeris, malaciam facies. Quis enim
 saluti nocere præsumat, ubi salutis tuæ custo-
 dem ipsam salutem viderit? Ite felices temporis
 nautæ, & jam decisis rudentibus, mergite re-
 mos, transcendite fluctus; cursus ego vestri me-
 socium porrigo, & votis meis ac desideriiis, Jesum
 itineris annui rectorem ac portum, non magis
 exopto, quam exoro.

C A P U T III.

De Orationibus Sponsalitiis.

Tanta est orationum prodigalitas, quibus nuptias exornant hocce seculo, ut in catalogum redigere fere operosum sit. De quadruplicibus hic agere tantum est animus; nempe de *Sponsalitiis*, de *Nuptialibus* & *Epithalamicis*, deque *Munerum Oblatoriis*; nam vel hæ celebriores *Oratio* sunt, vel ad eas ceteræ revocantur. Jam vero *nes sponsalitiae orationes* illæ dicuntur, in quibus *Sponsa* à parentibus impetratur, vel per amicos *litia* Sponsi, vel aliquando per ipsum Sponsum: & *quæ di-* parentes vel patroni Sponsæ respondent, vel *cantur*, promittendo, vel negando, vel differendo. Sit itaque

Q U A E S T I O I.

Quomodo conficiatur oratio, in qua petitur à parentibus vel patronis, Sponsa per amicos Sponsi.

Petitur

Qui petiturus est Sponsam à parentibus, vel *rus* adfinibus, vel patronis, debet primo invenire *Spon-* rationem unam vel plures, quibus dicat Sponsum *sam no-* esse inductum ut hanc conjunctionem desideret. *ter.* ret; Secundo Inventas rationes debet aliquo *I.* modo ex supra dictis decem disponere: hæc *2.* rationem puncta observet præcipue, Primo rationes *Observ-* tales inveniat, quibus facile animum parentis *vet ad* vel adfinium sponsæ conciliare possit & ad con- *hæc.* nubium permovere. Secundo pone laudem spon- *I.* sæ & parentum ejus, à familia, à virtutibus, &c. *2.* Tertio exponat quis sit sponsus, quo genere, *3.* quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus: breviter

viter quidem, si notus est, laus autem si ignotus. Quarto, explicet quo adfectu & desiderio ad hoc conjugium feratur, quam magno, quam justo, quam perpetuo. Quinto, si differri non placet, petat promptum ac determinatum responsum: si vero placet differri, dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolis, & possessionum Sponsi mentio, sed communiter hoc punctum privatim tractatur.

Observa, quod si aliqua alia puncta occurrant, quæ in argumentatione commode exprimi non possunt, debeant conclusioni subjici.

Ejusmodi oratiunculas facile conficies, si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut te vel leviter manu ducam, aliquot praxes hic dialectice dispositas subjicio, quas oratorie vertendas tibi relinquo.

Praxes aliquor.

1.

Praxis Prima.
Virtus speculum interioris hominis est; & magnes non oculos tantum, sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. At in tua N.N. domo est virtus. Ergo inclinant & oculos & voluntatem Domini N.N. majorem exorna ratione aliqua vel similitudine. *Minorem* proba ex laude familiæ ejus, quem petis. In *Conclusione* pete, ut annuat voluntati inclinatæ: & si qui adfectus & officia occurrent, ibidem pone.

2.
Cervus Dictamum

saucius quærit. Hirundo Chelidonium.

Praxis altera.

Vulneri suo quisque medelam quærit; cervus telo saucius ad herbam *Dictamum* natura docente festinat; hirundo *Chelidonium* inquirat, ut oculos recuperet. *Plinius*. Vulneratus quoque est ab amore domus tuæ, Clarissimus Du. N.N. & maxime à filiæ tuæ dotibus; quam, oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium

petit

petit vulneri cordis. Et quia in amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua, à te Nobilissime Domine, suppetias rogat; succurres ei pro tua gratia.

Praxis tertia.

3.

Ignis, & Amor in hoc conveniunt, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit amor pridem in corde N. erga te & domum tuam. Accendit eum claritas majorum tuorum & familiaris nobilitas, virtusque propria tua, nec minus filiae tuae hereditaria. Latuit hactenus; sed jam per nos ecce manifestatur: atque ut fomentum in domo tua, per gratiam tuam inveniat, orat.

Praxis quarta.

4.

A veritate non aberrarunt illi, qui amori citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: non quod sylvas & saxa in urbes & communiratem convocet, ut ille; sed quod suavi melodia & concentu, animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Lulit hic amor Nob. Domino N. & quidem suavi concentu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, praecipue avi. M. proavi, fratris, &c. Igitur hoc concentu victus, merita domus suae cum meritis domus tuae, virtutes suorum majorum, cum tuorum majorum virtutibus conjungere desiderat; atque adeo, cor suum cordi tuo subicere, per nos petit ut sibi liceat.

Praxis quinta.

5.

In hominum notitia habitare & fama ita pulchrum est, ut generosae mentes, universas inter curas hanc principem numerent, & summis in votis habeant. Hinc & Romanus ille crystallinam domum, vitreos parietes & perspicuos habere optabat, ut velut in Theatro, & cognitione omnium viveret. Sed quid opus est crystal-

crystallo? res cum virtute gestæ pro Ecclesia & patria, clarissima specula sunt, quæ nobilem familiam tuam in omnium pridem cognitionem deduxerunt; hoc cum consideraret Nob. Dominus N. maturo secum consilio conclusit, meritum horum particeps fieri, atque ideo, ut hæc illi fortuna contingat, per nos enixe postulat.

6.

Praxis sexta.

Amicum sibi sincerum & socium reperire, inter curas gravissima est. Nam & quæri sapienter debet, & inveniri vix inter mille solet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti amicum tabulam proponebant, in qua cor inter oculos, lampades, & stellas depictum esset, cum hac inscriptione, *Vide cui*; quasi monebant, idem esse amicum quærere, & cor velle tradere. Sed hic *centoculum Argum* esse oporteret; nec unam *Diogenis* lucernam, sed mille accendendas, imo cœlitus lucem petendam, ut satis cautus & felix inveniaris. Non tenere, sed matura deliberatione rem exegit Dominus N. antequam nos ad te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, cor suum in domo tua posset deponere, atque nobilem thesaurum, amicum perennem invenire. Persuasit hoc illi virtus familiæ tuæ, virtus tua, &c. Ut ergo desiderio illius annuas, & nos petimus.

QUÆSTIO II.

Quomodo Oratio facienda sit, in qua Sponsus ipse Sponsam petit.

*Sponsus
ipse pe-
titurus
Spon-
sam.*

Hæc oratio eodem modo disponi debet, quo & aliæ; hæc enim puncta in ea observanda sunt. Primo, ut reddas causam, cur eam conjunctionem desideres. Causæ autem plerumque sumun-
tur

tur ex laude familiæ Sponsæ & parentum ejus, Secundo, ut magnitudinem adfectus declares, quo ad eam conjunctionem traheris. Tertio, si ignotus es, qui Sponsam petis; manifestam fac conditionem tuam & possessionem, modeste tamen: si notus es, fac idem, sed brevissime. Quarto, si placet differri responsum, dicas te ex dilatione non offendendum; si verò non placet, pete responsum tanto citius. Quinto, omnem gratitudinem, & ad omnia obsequia animum paratum offer: Et ut verbo absolvam, in oratione ejusmodi dicendum est, quid petas, quare, quis, vel à quo missus, & quanto adfectu.

Præces vel similes, vel eadem, quæ jam datæ sunt, hanc doctrinam illustrant: tantum ibi alieno fit oratio, nomine hic proprio.

QUÆSTIO III.

Quomodo facienda sit oratio in qua respondetur Sponso vel amicis ejus petentibus.

Qui respondere volet, si concessurus, sive Respondens dilaturus, sive negaturus; hæc debet puncta *sortia ad* exprimere. Primo dicet, sibi summe gratum esse *petitoriam* adfectum petentis, & se merito jure ad compensationem teneri. Secundo, laudes suas & merita modice & modeste extenuabit. Tertio, si Sponsus notus est, dicat merita ejus & sibi & omnibus aliis perspecta esse; si vero ignotus fuerit, dicat, se minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum se ei debere, quod è longinquo venerit, ut studia sua & officia offerret. Quarto, offerat gratum animum etiam amicis ipsis, qui à Sponso missi fuerunt, & eorum gratiæ se quoque commendet. Præter *Concessus* hæc puncta, si concedere voles quod petitur; *surus* Quinto, dices te concedere, & in parte felicitatis *noter.*

Dilatatus.

Negativus.

futurum tibi adventum Sponsi, quem proinde invitabis, ut domi tuæ in poslerum (siquidem elegit) tanquam amicus & domesticus agere velit. Quod si differre volueris, dices te paratum quidem esse ad omne obsequium, rogare tamen ut absque offensa rem differre liceat, & maturiore consilio digerere: siquidem hoc certissimum futurum est quod fata ordinaverunt. Quod si negare voles, præter supra dicta puncta, hæc tria maxime observa: Primo, liberalius Sponsum à virtutibus & meritis lauda. Secundo, causas da quare neget, tales tamen quæ Sponsum non offendant: Sumuntur vero hæc passim, vel ex alia intentione Sponsæ, vel ex ordinatione divina. Tertio, roga ut hoc fiat sine læsa amicitia, & offer obsequia tua Sponso, procis, atque amicis omni in alia occasione.

Pono Praxes dialectice dispositas, quas ubi placuerit oratorie vertes.

Praxis

Praxis concedendi prima.

Concedendi.

Prima.

Major.

Jure hospitalitatis, apud eos qui humanitatem colunt, debet gratus esse, sacer, & acceptus omnis quidem hospes; ille tamen qui cum nova amicitia, novo domus ornamento venit, & cum gemma singulis optanda, non potest non esse gratissimus, etiam ei apud quem crudeliores mores humanitatem non nihil libaverunt. Ratio est, quia, qui amicitiam offert, adfert ingens & secreti parentum, & amicorum desiderii, & filiorum votis solatium, &c.

Minor.

Sed Vos Nob. Domini cum nova amicitia N. in domum meam venistis, & benevolentiae in me servum vestrum plane prodigi, affirmatis, & vos, & eum maxime cujus nomine venistis, meis meritis & virtutibus provocatos esse. Utinam esset aliquid in me & domo mea, quod tantorum virorum oculos & corda posset advertere.

Conclusio.

Lætor

Lætor tamen nobilissimo Domino N. aliquid quod meum esset placuisse, & hunc adfectum quem mihi domuique meæ offert, libenter accipio, ejusque voluntati respondere paratissimus sum: ratus domum meam tanti viri dotibus & virtutibus consecratum iri. Ceterum oro enixe, ut Dominus N. si videbitur, ad me & domum meam, jam non ut nobilis hospes, sed ut singularis amicus, aut filius potius, in posterum diver-
tat.

Praxis secunda.

Secum;

Et laudare adfectum Domini N. & me do-
da;
mumque meam felicem hodie prædicare debeo. Orbi enim notum est, quantæ familiæ & quan-
torum parentum homo, suas virtutes & fortu-
nam in domum meam inferre desiderat, prout
ex vestris verbis N. N. intellexi; cæcus sim, si
ornamentum non videam, quod ex utriusque do-
mus conjunctione consurget; barbarus, si tan-
tum Domini N. adfectum non admitto; invi-
dus mihi ipsi & domui meæ, si huic fortunæ fo-
res non aperio. Veniat Dominus N. ut ami-
cus & filius noster, siquidem Deo, siquidem illi
placuit; & nostram domum suis meritis & doti-
bus exornare pergat. Unicum nostræ senectutis
fulcrum erit, & solatium ingens. Vos vero N. N.
qui tantæ felicitatis authores esse cœpistis, gra-
tia vestra & adfectu singulari adeste; vobis ego
& domus mea æterno gratiarum vinculo obli-
gabimur.

Praxis differendi.

Praxis.

Non soli vos limen domus meæ intraistis, N. *diffe-*
N. vobiscum venit lætitia omnis & ipsa fortuna, *rendi.*
nobile & aureum vinculum manu offerens, quo
corda & domus nostræ in perennem concordiam
colligentur: Et non gaudeam, quando Domi-
nus N. tot majorum suorum, tot sua merita hic

deponere, & apud me desideria sua coronare desiderat. Utinam aliquid in me aut domo mea esset, quod hunc animi impetum Domino N. succendere potuisset! Sed cum nihil dignum videam, adfectum tamen & voluntatem meam petitioni Domini N. inclino: Deum O. M. precor, ut felix principium felici exitu definiam. Vobis N. N. immortales gratias refero, pro favore, adfectu, lætitia, cujus authores venistis; oroque enixe, ut mille salutes Domino N. à me dicere dignemini, postulantes, ut deliberationi aliquod tempus concedere non gravetur, magna quippe, magnis sunt incipienda consiliis. Erit utique hoc certissimum quod adamantinis libris fata futurum inscripserunt; nec voluntati divinæ ulla mora temporis resisteret.

*Praxis
negandi.*

Praxis negandi.

Et hoc mortalitatis infortunium est, quod fortunæ frequenter ultrò occurrentis dominos fieri non liceat: debeamusque inviti interdum felicitatem è gremio ejicere. Est altior supra nos potestas, quæ cogitationes & voluntates nostras ordinat, ut nostrum sæpenumero tantum proponere sit, illius, proposita disponere. Nonne felicissimus ego hodie sum, ad quem Dominus N. omni ex parte, sive majores spectes, sive ipsiusmet studia & merita nobilissimus divertit, ut æterno fœdere domum meam tantarum virtutum hæredem faciat? Sed ecce jam aliter cecidit alea; aliter Deus, qui alia omnia, disposuit. Quare si Domini N. voluntati hac in re respondere non possum, alia omni de occasione, obsequia mea, & studia domus meæ, pro hoc favore & honore offero: enixe simul precor, nè pristina gratia me excidere sinat: Vobis etiam N. N. pro obsequiis & studiis vestris, æterno me compensandi debito obligatum profiteor.

QUAE-

QUÆSTIO IV.

Quomodo aliqua alia orationes parantur, spectantes etiam ad Sponsalia.

Multæ sunt aliæ orationes quæ haberi solent ab hodiernis Politicis ante post Sponsalia: sed de omnibus dicere non est necessarium; eo quod vel similes sint prædictis, vel ad eas pertineant, de quibus jam sumus dicturi. Nam gratiarum actio pro promissione, utique ad gratiarum actionem pertinet; significatio de adventu Sponsi, spectat partim ad salutatoriam, partim ad Petitoriam; quia in illa, nihil aliud agitur, nisi salus dicitur à Sponso, & ostenditur fervor durantis desiderii: deinde facta mentione temporis, petitur nomine Sponsi, ut actus ille utrique domui honorificus scilicet scilicet.

De Desponsatoriæ orationibus hoc habet.

Desponsatio est, cum jam mutua promissio sit futuri matrimonii, præsentibus amicis utrinque & testibus: certa que pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In oratione ergo desponsatoria hæc puncta exprimimus. Primo, explicamus Dei nutum, & lætitiā amicorum Sponsi, qua hanc futuram conjunctionem prosequuntur. Secundo, exponimus adfectum quo omnes eam optent, & gratias agunt parentibus & amicis Sponsæ, pro hac in se præpensione. Tertio, ominamur quod decus, quod solatium inde in utramque familiam sit venturum. Quarto, petes ut gratiæ promissæ confirmatio in conventu tot illustrium virorum & amicorum peragatur. Ejusmodi orationes vix differunt ab iis in quibus Sponsa petitur, nisi quod ibi coram parentibus aut adfinibus Sponsæ fiat; hic vero coram amicis utriusque partis, & quod hic petatur.

tur promissæ gratiæ confirmatio ultima : quare praxes superius dictæ facile hic accommodari possunt.

Nota.

Est alia oratio in qua solet Sponsus petere facultatem devovendi se in famulum Sponsæ ; aut se ultro devovet in obsequia illius. Hanc construendo hæc exprime puncta. Primo, expones adfectum gratitudinis ob factam promissionem ; & quam te lærum, quam felicem hæc promissio fecerit, explicabis. Secundo, ages gratias quod te dignum famulatu suo habuerit ; & rogabis, ut imperare tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obsequiis tui possis aperire.

Praxis.

*Oratio
qua
Sponsæ
se devo-
vet
Spon-
sus.*

Et me copia gaudii verborum facit inopem ; nec possum eloqui, quanta lætitia pectus meum inundavit, ubi precibus meis locum apud te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Quanto sum gaudio affectus, quod servus tuus esse cœperim ? hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est : hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatis ut me capacem ostendam, unum oro, ut audacter imperes, & certissimo imperia tua me vitæ meæ anteponeere experieris.

*Orato-
ria Su-
pellex.*

Sententiæ variæ huic materiæ servientes.

Qui invenit amicum, thesaurum invenit. Eccl. c. 6. *Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo tua thesaurum morum, virtutum, item-
matum, splendorum, charitatis.*

Sine Amico omnis cognatio est tedium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tormentum ; sine ejus solatio vivere est mori. Cassiodorus in Epist.

Quicquid amor jussit non est contemnere tutum. Ovidius.

Gubernatores accommodant se ventorum mu-

rationibus, & viri sapientes adfectibus. Sto-
bæus.

Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum
venenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus, ju-
cundum supplicium, blanda mors. Petrarcha.

Quod est in navigio gubernator, quod in civitate
magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales
est amor. Navigium sine gubernatore labascit; ci-
vitas sine magistratu periclitatur; mundus sine sole
obtenebratur; & mortalium vita sine amore vi-
talis non est. Tolle ex hominibus amorem, solem e
mundo sustulisti. Philippus Beroald.

Ut vincula ex commissura vires accipiunt, sic ex
consensu viri & mulieris, familia statuit. Augu-
stinus.

Amicitia est divitibus pro gratia; pauperibus
pro censu; exulibus pro patria; imbecillis pro vir-
tute; pro medicina aegrotis; mortuis pro vita. Petrus
Blesensis.

Amicus est anima dimidium. Horat.

Nulla est amico jucundior possessio. Canic. Gre-
cus.

Querendus agro medicus est corpori, & ægritu-
dini mentis amicus. Idem.

Fama præsens absentes parit amicos. Petrarcha.

Si amicum invenisti, magnas te divitias inve-
nisse scias. Idem.

Magnus thesaurus est amicus. Idem.

Cui amicus abest, manus ei dextera & oculus ab-
est. Idem.

Amicus magis necessarius est quam ignis & aqua.
Plutarch.

Amicitia, quæ disjuncta sunt, propinqua efficit.
Nazianzen.

Amicus animæ custos. S. Gregor.

Amicus in pectore quæritur, non in atrio. Bo-
reus.

Amicus est alter Ego: ergo qui amicum non habet, se non habet. Hieron.

Anima ibi plus est ubi amat, quam ubi animat. Cato.

Arma potentissima sunt hominibus Virtus. Arist.

Quatuor abscondi non possunt; amor, tussis, ignis, dolor. Tympius.

Vnus homo nullus homo Adagium.

Amicus est anima in duobus corporibus una. Arist. apud Dio. Laert.

Non est amicus qui sempiternae non amat. Arist. 4. Rh. c. 20.

Non est amicus quisquis amare desit. Eurip. in Troa.

Amicitiae immortales, mortales vero inimicitiae esse debent. Livius.

Amore conciliatur amor: magnes amoris amor. Augustinus.

Dogma naturae est ut amatus ames. Nazianzen.

Ostendam tibi potissimum remedium amoris, ut amemus ama. Seneca.

Catenae, pedicae, manicæque sunt symbolum vitae conjugalis. Pierius. Applica; Dominus N. non refugit hæc vincula dulcia, sed appetit.

Uxores sunt aureæ compedes rationis & adfectus. Senec. in Dial.

Parthen. Parthonica Sodalitas in collegio Romano habuit Sodal. in symbolo suo Catenam, ex annulis non nexis sibi Symbol. invicem, sed secreto complexu à superstante magnete compositis; nam magnes primo attrahit anulum ad se, annulus vi attractiva imbutus, trahit secundum, secundus tertium; & sic fit catena sine nexu connexa: lemma fuit, ARCANIS NODIS. Petrarcha. Applica; potentem magnetem amorem esse; qui corda hominum arcanis nodis connectit, & ad se pertrahit.

Sola.

Sodalitas Mariana aliud symbolum habuit; Co- Sodal.
lumbam odore perfusam, quam gregatim aliæ inse- Mari.
quebantur; cum lemmate, I N O D O R E M. E- Symbol.
missi enim una adorifera columba, plurimas Colum-
adducit. Idem Applica; te odore famæ, virtu- ba.
tis Domini N. adductum esse.

Duæ facces vinculo colligatæ, sunt amoris mutui
indiciu. Significatur etiam per lyram amor, quia
debet esse concors. Itidem. Lyræ autem ea vis est,
ut non solum Alexander ludente Timotheo, sed
& saxa paruisse ludente Amphione dicantur.

Amor magnus Deus est, & omnipotens;
quippe cui nec Hercules resistere potuit; & cu-
jus famulum se esse, Socrates ex Delphico oraculo
sapientissimus, publice professus est. Et quid non
vincit amor? Plato. Applica, & te ab Amore
devictum, in domum D. N. opima spolia te &
tuos maiores deferre.

Apud Athenienses amor in eodem templo cum Tem-
Pallade sacra fiebat: Ravisius lib. 4. Nimirum plurim.
ut sapienter ames, non temere; amare enim & mori ac
sapere vix Deo conceditur. Palladi

Romæ Imago Fidei sic fuit expressa: Ab una commu-
parte stabat forma viri, cui nomen erat adscrip- ne.
tum, H O N O R. Ab alia parte forma virginis, Fidei
cui adscriptum erat nomen, V E R I T A S. Hæc Imago.
autem Honori manum porrigebat: inter has
duas statuas, media stabat alia, cui nomen ad-
scriptum erat, A M O R. Guliel. Choulius de
Imag. Deo, & nat. Gail. Applica: hæc duo esse
quibus Amor supervenit, nempe honorem nata-
lium, & veritatem adfectus: quæ duo cum Do-
minus N. habeat, & in domo D. N. esse agno- Amici-
scat; tertium, amorem videlicet supervenire de- tia Po-
siderat. mo- luo

Mater dedit filio tria poma, ut hunc instrue- crata;

ret quem eligere amicum deberet; hunc nimirum, qui traditum sibi pomum aequalissime divideret: Tympius. Nam qui sibi majorem sumeret partem, hunc utilitatis suæ studi sum fore putabat; qui sibi minorem accepisset partem, & filio reddidisset majorem, hunc adulatorem; qui æqualem sibi & filio sumpisset, hunc verum amicum & sincerum. *Applica per Rejectionem*, arguendo temeritatis, quod amorem pomum lucrari vellet: Non sic Dominus N. cor, se, sua offert.

Sylla.
Felix.

Lucius Sylla cognomine *Felix* hoc primum inter fortunas sibi esse dixit; quod *P. Metellum* haberet amicum. *Plutarch.* *Applica*, Dominus feliciorum se habebit, si apud te amicitiam poterit inire.

Virgo.

Lacianarum virgo quadam, roganti cuidam quam dotem esset allatura, respondit, pudicitiam, virtutem mihi à majoribus traditam. *Plutar.* in *Apophtheg.*

Amor.

Amor alas habere pingitur, sagittas item & arcum. Pingitur etiam *Amor* in una manu pomum habere, in altera papaver; *Pierius* lib. 46. Idem lib. 34. significat jucunditatem fructuosam, securi atem, & foecunditatem.

Narratur, olim amicos duos ad *Vulcanum* i-visti, postulantes, ut se in unum hominem trans-formaret & transcuderet.

Mos.

Antiq.

Mos antiquus fuit multorum, ut nuptiis praestantium mulierum virtute comparandas proponereat. *Nat. Comes Myth.* l. 7. c. 8. Sic *Antaeus Rex* *Lydiae* filiam suam *Alcoim* victori cursus proposuit; Sic *Danaus* filias, *Pisander Camirensis* sorores, &c.

Ata-
lanta.

Atalanta *Fasi Regis* filia, corporis viribus & elegantia, atque pedum velocitate excellens, nulli voluit nubere nisi à quo in cursu esset victa. Multi

at-

attentantur hac sponsalia, sed victi ab illa, sicut conventam fuit, in pœnam occisi sunt. Tandem Hippomene tria poma aurea sumens ex Hesperidum hortis, cum illâ certamen ingreditur; & quoties antecedit *Atalanta*, toties Hippomene pomum aureum projecit, cujus pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum sustulit. Sic ter dum fecit, victor evasit, & Sponsam accepit. Nat. Comes in Myth. Et Ovidius in Metam. Applica, ludicra esse hæc media quærendi Sponsam.

Pythagoras docebat, eos qui amicitiam colere Pythæ vellent, omnia ad commune conferre debere. *Erasmus* in Apophtheg. Applica, hoc vult facere Dominus N. omnia quæ a parentibus decora, & à virtute sua habet, ad usum amicitie ecce confert.

Apud Græcos & Macedones, dum imibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebant panem gladio Græco-divisum gustare. Alex. ab Alex. lib. 2. *Carolus* Fridericus Dux Fuliænsis, pro Symbolo habuit panem sicut scutum cordibus humanis plenum, cum luminis inscriptione: HIC MURUS ÆTHENEUS FRIDE-ES T O. Applica, omnes nosmet defendere nitimur, ab hostili tempore, & oblivione subruente omnia: nullus autem murus fortior est, quam *Fulie* concordia familiarum & conjugum, in quo tot corda connectuntur, quot in amicitiam admittuntur.

Plinius ait reperiri arborem quandam nomine *Larix*. *Larix*, quæ igne non comburitur; q. in potius si ignem conjiciatur, ac si esset lapis, ejus flammis resistit. Lib. 16. natur. histor. Quod experimento probavit *Cæsar* circa civitatem *Gezgoviam*; ibi namque erat turris ex hoc ligno confecta, cui ignem apponi jussit, & cum flammis undequaque circumdaretur, nullum detrimentum passa est. *Cælius* Rodig. lib. 6. antiq. lect.

*Amori
victimæ*

Lacedæmonii priusquam ad bellum moverent, victimas Amori immolabant: Alex. ab Alex. l. 4. cap. 7. cur non potius Marti bellorum duci & credebant victoriam in bello, subditorum potius adfectu quam ab armorum robore dependere.

*Ulysses.
Diomedes.*

Alciatus pinxit Ulyssæ consilio prudentissimum, & Græcorum Diomedem fortissimum, cum inscriptione, UNUS NIHIL, DUO PLURIMUM POSSUNT. In Embl.

C A P U T I V.

De Orationibus Nuptialibus.

*Oratio-
nes ad
nuptia-
lia spe-
ctantes.*

Post firmata Sponsalia, ubi dies nuptiarum advenit, iterum orationibus certatur: sed pleræque *Salutatoria* sunt; *Gratulatoria*; *Gratiarum Actoria*, quæ proprie ad nuptias spectant hæ sunt: Primo, est oratio qua nomine Sponsi petitur Sponsa, ante vinculum maritale, à parentibus vel adfinibus Sponsæ. Secundo, est oratio quâ Sponso respondetur nomine Sponsæ. Tercio, est oratio qua Sponsa, post copulationem, à parentibus vel adfinibus traditur Sponso; & omne jus parentum transfertur. Quarto, est oratio qua gratiæ aguntur pro Sponsa, nomine Sponsi. Quinto, sunt orationes quibus gratulantur amici & hospites præsentés. De singulis distinctè quomodo construendæ sint, quæramus.

*Petitio-
nis*

*Spon-
sam an-
te copu-
lationem ob-
servet.*

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur oratio in qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante copulationem.

Hæc puncta servari solent: Primo, discursus aliquis ponitur, sive de voluntate Dei dispo-
nentis

mentis omnia, cui ne in minimis resistendum est: Sive de læticia qua perfunditur is, qui expectatum tempus desiderii explendi tandem advenisse videt: Sive de constantia adfectus ac amoris qui temporis mora, si verus est, defer-velcere non solet, sed incrementum sumere.

Secundo, fit applicatio ad Sponsum qui vel voluntati divinæ, à qua ductus fuit in domum Sponsæ, repugnare non vult; vel lætatur tempus venisse quo promissio expleatur: vel adfectum habere dicitur æque stabilem ut ante, erga domum Sponsæ & ipsam Sponsam. Tertio, rogatur parens vel adfinis Sponsæ, ut promissam Sponsam, nunc; quia tempus venit, tradere ei velint, & hoc æternum amicitiae vinculum inter utramque nobilem familiam inchoare. Quarto, offeruntur obsequia & gratiæ. Breviter, optime hæc oratio construitur, si in illa renovetur promissio facta matrimonii; si protestatio fiat durantis animi & amoris; si rogetur traditio Sponsæ; si gratus animus offeratur.

Praxis.

Frustra secretarius naturæ *Plinius*, tantis verborum phaleris *Asbesti* lapidis constantiam famæ & admirationi proponit; qui succensus semel igne, in posterum nullo possit extinguioceano. Pectus ille sincero candens amore si vidisset, amoris ingenium admiratus, majorem fecisset commendationem.

Gracis
dicitur
Asbe-
ston
Lapis.
I.
Praxis.

Profecto *Adamant* scribit, qui vere amat, nullisque evertendum machinis gerit propositum, amato potiri: hoc donec fiat, omnis illi festinatio mora est; omnis expectatio, violentia: imo pone gladios; funde maria; expliea ignes, & mille discrimina rerum; per omnia perget audax amor in amplexum dilecti,

ci-

citiusque volet emori, quam non pervenire. Recens & domesticum ante oculos exemplum videre licet in D.N. domum ille tuam N. amare cepit, cum tua stirpe nobili amicitiam inire petiit: & quid ardentius voluit hactenus quam conjungi? quid sollicitus expectavit, quam eum diem qui summam omnium bonorum cumularret, coronaret fortunam, & desideria felici exitu impleret? Hic igitur cum faustus advenerit, & jucunda hospitem comitia id exigere in partem lætitiæ videantur; dominus N. promissam sibi dilectam, velut eximium & dulce debitum à te Domine N. repetit. A te ejus solatia & gaudium, à te tot amicorum vota pendent & desideria, annue verbo, & diem lætitiæ implevisti: Ceterum Dominum N. æternis tibi meritis perpetuo obæratum experieris.

Præhæ alia.

Supra vocem & eloquentiam est lætitiæ quæ hodie Dominus N. perfunditur, cum ex hodiernæ diei diu expectata præsentia, tum ex tot magnifico. Minorum, illustrique hospitem corona, qui feriis amicitie hodiernas, & negotium Domini N. inter omnia maximum, præsentem exornare non recusarunt. Amico amplexu excipit omnes, & æternum sibi futura cordi hæc tanti momenti beneficia, sanctissime pollicetur. Sed ut cumuletur lætitiæ, & omnibus numeris suis absolvatur, tu author esse debes Domine N. A te Dominus N. à te Domini N. N. amici enixe orant, ut quam sibi dilectam, & præ omnibus unicam fata destinaverunt, virtutis & familie tuæ splendor suavit, nobile verbum & gratia tua promissit, ei nunc in æternam fidem & amorem porrigas: ut hic perennis amicitie auspex dies insurgat auctor. Hoc unanimi consensu volunt omnes,

hoc

hoc devota tibi Domini N. iterum iterumque petunt desideria.

Q U A E S T I O II.

Quomodo construitur oratio in qua respondetur Sponso à parentibus Sponsæ, vel adfinibus.

Primo, fieri solet vel discursus brevis de vo-
luntate Dei disponentis omnia; vel de con-
stantia amoris veri; vel de lætitia, quæ perci-
pitur ex adventu Sponsi, amicorumque ejus, &
diei nuptialis, quo nobile amicitiae vinculum
utrique familiæ debet imponi; vel ab æstimati-
one adfectus Sponsi, qui non satis habuit rogare
semel, sed iterum iterumque precatur. Secundo,
annuitur petitioni, & siquidem ita volentibus
animis Deoque disponente fit, omen sumitur
futuræ faustitatis.

Praxis.

Etiam nunc noster in te calet adfectus, &
magis succenditur ex tot illustrium hospitem
amicorumque præsentia, & iteratis precibus
tuis Domine N. Non sic levi momento funda-
tam habeo fidem, ut facilis inconstantia ever-
terit: non sic hoc nobile amicitiae vinculum
quod subire paramus semel placuit, ut displi-
cere possit. Quod maturis utrinque consiliis
ponderatum est, quod nobili verbo & promissis
decretum, adhuc inviolabili possidetur. Ne
verò tempus amplius gaudia differat, fiat teli-
citer! fiat bene precantibus Superis quod sit
nobis volentibus! *Vox populi, vox Dei est*: quod
autem vocante Deo fit, anne prospero successu
destitui potest? Hilares præterea vestri (Ho-
spites) & effusi in vultus animi, ad omnem
faustitatis spem, non inutile mihi augurium
porrigunt.

Q U A E

QUAESTIO III.

*Quomodo construitur oratio in qua, post vinculum
maritale, traditur Sponsa Sponsorū paren-
tibus vel adfinibus.*

Tradi- Primo, praemitti solet vel laus conjugii; vel
toriae lœtitiæ manifestatio de vinculo injecto; vel
quo mo- discursus aliquis de amicitia; vel quid simile.
do fá- Secundo, laudatur sponsa à majoribus, paren-
brican- tibus, nobilitate, adfinitate, & ab iis virtutibus,
da post quæ illi propriæ sunt; ut est pietas, verecun-
copul. dia, honestas, &c. Tertio, explicatur adfectus
parentum, quo in Sponsam feruntur, & quo
eam tradunt. Quarto, exponitur adfinium læ-
titia, & votum pro felicitate, virtute, imitatio-
ne parentum. Quinto, commendatur Sponsa
Sponso, ut ejus curam habeat, amorem, & vene-
rationem.

Nota. Adverte vero non semper necesse esse, omnia
hæc prædicta puncta in oratione exprimere; sed
quæ pro tempore & loco videbuntur, dices; quæ
itidem videbuntur, omittes.

Praxis.

1.
Praxis. Brevissima quidem est illa *Episcopi Wilnensis
Eustachii Wollonicz*, sed nervosa & lurima con-
tinens; qui ex tempore jussus à *Sigismundo III.*
gloriosissimæ memoriæ, tradere Sponsam ex
Reginæ gynæceo nomine *Leonoram*, cuidam
magnati, sic dixit: Illustrissime D. Hæc est illa
LEONORA, tu illam in conjugem accipe,
ama & honora. Dixi.

Praxis secunda.

2.
Praxis. Adhuc felicitatis plenitudinem, quam dies
hodiernus in sinum vestrum & animum infu-
dit, non satis explicuero, si nobilem conjugii
copulationem inter omnia Societatis vincula

&

& arctissimam & jucundissimam esse dixero, & quoddam humanæ felicitatis corollarium. Altius est beneficium quam quod ingenio attingi possit: Latius & amplius quam verbis suis eloquentia circumscribere. Nec late fluens solum *Ciceronis* copia hic deficiat, nec stagnans *Iso- cratis* suavitas; sed centum ora, & centum linguæ, solenne Poëtarum in causis gravioribus votum, ad enarrandum non suffecerint. In ceteris enim inveniendis, aut mortalium necessitas, aut industria subtilior excogitando laboravit: connubium ipsius onnipotentis naturæ authoris inventum est, adhuc ab ipsis mundi incunabulis, in illo voluptatis viridario; cui magnam beatitudinis partem deesse credidisset, nisi primos inter homines hoc decumanum munus inseruisset, quod cum tempore deinde ad nos hereditaria felicitate transfiret. Parentis & filii à morem, supremum naturæ vinculum & jus credimus? ecce strictius! Sponsi charitatem & foedus, quod & parentem à Filio deferi, & filium à parente manumitti posse, persuasit. Pythiam Damoni accessisse, Orestem Pyladi, uberrimam gaudii materiem reputavimus, virtutisque & fortunæ singulare privilegium; conjugio tot amicos paraveris, quot utriusque familiæ homines in unam sanguinis lineam facis convenire. Parum est thori sociam, curæ vitæque consortem accipere; dulcissima humanæ conversationis & gravissima nomina, Imperium & Servitus, ea hic temperantia mansuescunt, ut & dulcedo gravitatem minuat, & gravitas augeat dulcedinem: sic alter in alterius jus concedit, ut suo non abeat; sic suus manet, ut totus sit alterius; adeoque uterque servit: & quæ duo erant ac diversa, sacra metamorphosi eadem sunt & unum. Quid, quod
ali,

aliquam æternitatis imaginem æmuletur ; & pereunni nepotum successu, familiam ab oblivionis ruina sustineat ? aureæ non absimile auri bori in qua

—ramo avulso uno non deficit alter

Aureus & simili frondescit virga metallo.

Hunc felicitatis acervum nobis hodie cœlitus obvenisse, Nobil. N. cum ceterorum plausu amicorum gratulor. Tibi vero inprimis Domine N. qui hanc N. virginem in pereunne vitæ consortium & eligere voluisti & copulare ; cuius ego vitam cum inspicio, ita omnium honestarum actionum societate contextam invenio, ut sub nobilibus figuris natalitia claritas velut aurea tela lateat, emineatq; decentius, si paternum maternumque genus, tot utriusque ordinis Heroes, uno impetu in obtutum incurrunt, ut me, quos proferam, quosve fileam, in ambiguo fiant. Sed quis in sole nisi noctua coetuiat ? quis nobilissimam stirpem nisi hospes in patria ignoret ? Adhuc famâ non consenuit, nec senescet unquam ; sed immortalis gloriæ Phœnicem in memoria posteritatis faciet æternam juvenescere. Quis Nob. avum, &c. N. quis parentem virginis, quis fratres nescit ? &c. Adhuc subsellia senatorum ornant, &c. ut me tempus citius deficiat, quam singula virtutum magis quam virorum nomina possum enumerare. Ipsa virgo nob. quos hætenus vitæ annos exegit, cum probitate egit, ut in summam de se semper parentum amicorumque animos spem erexerit, & mitiorem honesti familiam, qua se hic sexus solet exornare, abunde collegerit. Hanc itaque tantorum Heroum hæredem, tanti sanguinis neptem, & tantarum virtutum Sponsam cum hodie ad intimam cordis familiaritatem admisseris, parentum & amicorum nomine, atque

adco

adeo animis omnium illustrissimor, hospitum, iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut foveas perenni amore, ut honores sociam, nec monere me finit tua nobilitas, nec orare pietas. Ultra spem & preces dignaberis illam, quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus promulgatione quæfivisti, elegisti. Adsint modo superi, & quam inchoavimus amicitiam, in te licem faciant sobolescere posteritatem.

Q U A E S T I O IV.

Quomodo construitur oratio, in qua respondetur nomine Sponsi ad traditorium Sponsæ.

Primo, præmitti solet vel laus conjugii vel Responsio amicitiae; vel solet explicari lætitia ex inito *seria ad* conjugio orta; vel aliquis alius discursus fieri *præced;* *ex consuetudine gentium*, vel ab aliqua *aniquitate*. Secundo, laudatur Sponsus à familia & virtutibus. Tertio, explicatur animus Sponsi de tali socia, agunturque gratiae pro illa sibi tradita. Quarto, promittitur adfectus, debitusque cum amore honos Sponsæ. Quinto, vota fiunt & appreciationes.

Præxi.

Amico diu quæsito, diu desiderato potiri, *Præxi.* hæc demum lætitia est, quæ nullis eloquentiæ cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris celeusma suum nauta, ubi procellis superior tempestates transiit, & incolumis portum ingreditur: canit *Paana* miles, quando hoste subacto victoriam adipiscitur; cursor in *Olympiis* ubi consecutus coronam est, plausus hominum & triumphos præstolatur. Sed potiori jure amicus, postquam amico frui conceditur; nec celeusmate, nec *Paane*, nec triumpho, aut si quid orbis amplius excogitat, læticiam suam porest.

potest evolvere. Quippe amici pectoris victoria, & triumphus, & corona alter amico est! Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui gloria, antiquitas; fingat, scribat, dicat duo sibi ejusmodi prærogativæ amicos fuisse, quorum uterque à se abire, & alter in alterum *cano* artifice recudi voluerit, atque unus homo fieri: Ferias etiam Amoris solennes instituat, quibus amicis convenire sanctum fuerit, atque in reciprocum æterni adfectus debitum conjugare. Hoc sicut alia pleraque comminisci antiqui poterant, & imaginaria felicitate lætari, nos sacro conjugii tædere & videre fieri possumus, & possidere gratulamur. Nonne enim hæc pulchra metamorphosis & unio, quando non Sponsi duntaxat cor & animum, in cor & animum Sponsæ transire intuemur, sed nobiliss. præterea stirpes venusta confusione commisceri; ut amplius Reip. lumen crescat & ornamentum? Hæc ego cum dico, te non possum non laudare N. cujus arbitrio & gratia hoc nobilissimum par conjugum convenire potuit: qui omni ornatam choraglo virtutum, filiam tuam Domino N. pleno jure in æternam amicitiam concessisti. Non errasti certe in amico deligendo: nam sive stirpem Domini N. spectare velis, eam utique esse nôsti, quam merito jure equo Trojano conferre possis, ex quo tot heroës quot homines prædierunt, in orbis & patriæ defensionem. Fuerunt in hac illustri domo qui victrices Aquilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt qui consiliis, fuerunt qui manu fulserunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in patriæ salutem profuderunt; longe ab eorum consuetudine diversi, qui immensis poculorum certaminibus & quasi bello, nihil præter vi-

num pro Reip. salute effundunt. (*Hic laudetur
fusus familia.*) Majorum suorum vestigiis in-
signiter inhaesit Dominus N. & cum teneriores
annos in scholis ad virtutem & probitatem
exegit, tum reliquos in ceteris exercitiis, in
exteris nationibus, in castris, in militia, in aula
seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis
portum quæreret, & familiæ suæ solatium,
hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse
lætatur. Gratias habet immortales pro adfec-
tu, & hanc nobilem filiam quam in confor-
tem ei dedisti, non cordi sibi futuram, sed cor
& animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi
interim obsequia sua æternum devovet, hoc
uno sollicitus ne ingratus moriatur.

Q U A E S T I O V.

*Quomodo construuntur orationes, in quibus hospites
& amici præsentis gratulantur Sponsis.*

Primo, poni solet vel significatio lætitiæ *Gratu-*
exundantis in omnes, vel discurretur breviter *latoria*,
de felicitate ejus, qui æternum & fidelem a-
micum invenit; vel laus connubii ponitur. Se-
cundo, fit gratulatio Sponsis super præsentis
felicitate. Tertio, omen sumitur de futura
faustitate. Quarto, laudantur conjuges à fa-
milia & virtutibus. Quinto, vota fiunt & ap-
precationes. Exemplum habes hujusmodi O-
rationis, supra, capite 2. sub sexto modo. Ex-
emplo 1.

C A P U T V.

De orationibus Epithalamicis.

E Pithalamicæ orationes illæ dicuntur, quæ
haberi solent ad thalamum, quando Sponsa
Sponso

Sponso iterum traditur. Vix in aliquo differunt hæ orationes à superioribus nuptialibus, nisi tantum tempore. Claritatis tamen gratia etiam de illis distincte dicamus.

Dux præcipue sunt; Una nomine parentum & consanguineorum, in qua traditur Sponsa Sponso, & plenum jus transfunditur in Sponsum. Altera est nomine Sponsi, in qua gratia aguntur pro sponsa.

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur oratio, in qua nomine parentum vel consanguineorum, traditur ad thalamum Sponsa Sponso pleno jure.

Epithalamica.

Fere eadem puncta servari debent, quæ servari dixi in oratione nuptiali traditoria Sponsæ: nam primo, poni solet vel laus nuptiarum, vel discursus aliquis de amore aut amicitia, aut de fortuna ejus qui fidelem & insignem invenit amicum, vel explicatur lætitia communis de inito matrimonio inter hos conjuges. Secundo, laudatur Sponsa à familia & doctoribus. Tertio, commendatur Sponsa Sponso, & traditur ei in illam plenum jus. Quarto, fit cohortatio ad mutuum amorem & concordiam. Quinto, apprecatio felicitatis, & benedictio impertitur.

Praxis.

Praxis. Ea est creaturarum rerum ambitio, ut nulla non societatem desideret, N. Domine. Forum Universi aërem si adipicimus, concolores aves pariter volare videbimus: si in sylvas & nemora descendat cogitatio, cervos gregatim currere; & quodcunque animal cum humanitate communicat, similitum contubernia vestigare & sequi animadvertemus. Et viventia quidem

con-

convivere non utcunque admirationem superat; illud stupore magis quam verbis dignum, quod *Joannes Bustamantius* inter adamantes duos se vidisse hitorica fide confitetur: *Duos*, inquit, *Adamantes hereditarium unius familiæ pretium vi-* *Ad-*
dimus, naturali connubio ita sociatos, ut marem mantes
 alter, alter feminam retulerit; hos si loco compone- duo.
 res uno, videbas perenni amplexu & osculo secum
 herere; si separares spatiis & situ, radii tamen &
 quodam promicante fulgore se mutuo intuitu irro-
 rabant, donec fecunditate mirabili tertius è duobus
Adamas, singulos in annos nasceretur. Quod si
 muta mutuus tangit amor, quidni hominem
 animal ad societatem natum? ut sollicitus inve-
 niat, cui cor amicitix obliget vinculo, deside-
 riis orbem inambulet? Utcunque enim bonis
 animum vitamque impleverit, si amico tamen
 careat, nullius boni jucundam possessionem
 habebit. Non quiescit magnes nisi *Cynosuram* *Magnes*
 habeat; nec homo, si non amicum. Absque igne
 & aqua vivere homini non est possibile; potio-
 rem tamen igne & aqua magisque necessarium
 amicum esse censuit cum ceteris *Platarchus*:
 Unde venuste Latini, amicitiam à necessitate
 necessitudinem voluerunt nominare. Sed quid
 multa? Tu N. impetu naturæ & imperio per-
 suasus, amicum tibi & socium prudenti dili-
 gentia quæxivisti, quæsitum invenisti, inven-
 tum ecce è paterna manu accipis. Accipe & pos-
 fide, quam per me servum & amicum tuum, ti-
 bi tradit N. Dominus filiam: accipe nobilem
 nobilium heroum sanguinem, familiæ gem-
 mam, parentis spem, matris solatium, & animæ
 dimidium. Accipe simul cum ea verecundiam
 virgineam, & fere dixerim angelicam; accipe
 humilis animi pietatem, devotionem ad tuos
 nutus & obsequia promptam, accipe jus & po-
 testa-

testatem, quam pater cum amore pariter, omnem tibi cedit in filiam suam. Quod si & stirpis claritatem desideras, eum te sanguinem accipere cogita, qui liberalissime in amorem patriæ fusus, eos nutrit heroës, qui & sago & toga celebres, fama vivunt, viventque in memoria posterorum, donec orbis recte gesta sciverit revereri. Veniat in mentem Dominus N. patruus, veniat avus, &c. Hunc igitur amicum perennem, hoc ornamentum domus illustrissimæ, ut amico pectore & suscipias & foveas, & parentes magnif. per me orant, & precamur amici. Nec tua sponte inclinata voluntas multis eget precibus quæ inflectatur: nulla Erynnis infelix concordiam vestram temeret, aut *Alecto* tumultuum obstetrix domi vestræ resideat; sed amor, sed faciles *Gratiæ*, sed honor, sed fortuna & omnis felicitas comitentur, assideant, nec hospitentur, sed habitent. Hoc bene precati vovent N. parentes; hoc nos amici & adfines unanimi desiderio precamur.

*Este pares, & ob hoc concordēs vivite; nam nos
& decet, & virtus, & amor sociavit, & aetas.*

QUÆSTIO II.

*Quomodo construitur oratio in qua gratiæ aguntur
ad thalamum, pro Sponsa sibi tradita,
ab amicis Sponsi.*

Respon- Primo, solet præmitti vel matrimonii laus;
sorix ad vel discursus de beneficii obligatione, vel de a-
præced. micitia aut amore, vel etiam iustitia explicatur,
quæ omnibus inest ex felici nuptialis diei successu. Secundo, breviter laudatur Sponsus à majoribus & virtutibus. Tertio, acceptatur Sponsa, & pro ea gratiæ aguntur. Quarto, promittitur omnis amor & honor Sponsæ. Quinto,
vota

vota fiunt & apprecationes, & ad omne obsequium oblationes. Solent interdum aliqui hic subijcere gratiarum actionem ad parentes Sponsæ, pro bona educatione Sponsæ Sponsæ enutritæ; & mentionem simul facere hospitum maxime præcipuorum, quibus gratiæ dantur quod adfuerint.

Praxis.

Praxis.

Odium perenne apud veritatem meruerunt, tanquam sacrilegio infames, quicumque amorem & puerum esse & cæcum ausi sunt comminisci. An enim amor immaturus semper, & semper fragilis est, cujus fortitudini nullum robur par potest orbis invenire? An semper stupidus & incogitans consilii, ut quem hodie in animum & pectus admisit, eum cras mutato suffragio, non de memoria solum, sed oculis etiam exturbet? Levior em isti plumâ gratiam putaverunt, & in omni pectoris desiderio, nescio quid puerile decreverunt inveniri; ipsi pueris magis pueriles, quibus maturo mentis obitu nondum licuit adultum amorem agnoscere. Vel cum nomen improbitati dederunt, quod ipsi non sunt alios non esse arbitrantur; suis moribus metiuntur ceteros, & aspicere solent nullum, nisi suæ de se opinionis vitro oculos inumbrent. *Argum* ego potius amorem dixero, & supra heroës invictissimum, qui plena timoris sollicitudine inspicit omnia, attendit omnia, vitamque prius destituere quam amatum, obstinato conatu laborat. Et verò profanus amor si forte levi receptus fuit, ubi aliquantum arsit illustrior, non difficulter exstinguitur. Hic certe connubii, quem natura & naturæ author consecraverunt, flammæ cœlestis æmulus est: lucet & ardet semper, si in fidelia cecidit pectora, tenebrasque & fu-

*Amor
Cæcus
& puer.*

mum ignorat. Hoc prudenti amore succensus
 animus N. nobilis prosapia, & majorum ima-
 ginibus clarissimi, socium vitæ & co-sortem
 quæsit; hoc, invenit; hoc, è benigna & pa-
 terna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc,
 habebit; hoc, possidebit, donec vita superave-
 rit. Latari quidem ille potest de majorum
 suorum non vulgari luce; atque ut lucerem
 in sole non præteram, quot suæ familiæ viri,
 tot patriæ ornamenta sunt, à quorum gloria &
 dotibus ne latum unguem abivit: sed nobilissi-
 simam hanc domus suæ lucem, cum nobilissi-
 mæ stirpis tuæ radiis commiscerit; tot heroes ma-
 jorum suorum, tecum & cum heroibus mayo-
 rum tuorum in recte gestorum communionem
 concedere, hoc gaudiorum ingens diluvium
 est, cui omnium nostrum animi atque pectora
 non innatare debent sed mergi. Aderunt boni
 superi sine dubio, & quod hodie felici initio
 incipimus, hoc felix successus non sine fama
 & posteritatis commendatione perficiet. Ma-
 gnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam
 Domine N. non in cordis duntaxat & animi
 sociam, sed, si dulce mariti nomen patitur, in
 dominam servus, ad honorem & cultum para-
 tissimus admittit: & hanc à te sibi hæcenus
 enutritam, optimisque & sanctissimis moribus
 imbutam fuisse, & gratulari debet, & gratias
 reponit immortales. Tunc ad voti culmen se
 venisse arbitrabitur, si grande quod subit debi-
 tum, sua obsequiorum gratitudine, non dico
 adæquare laborabit, sed æstimare æternum o-
 stenderit. Vobis etiam perillustres, &c. Domi-
 ni hospites, qui vestra nobili præsentia hoc
 perennis amicitiae sacramentum condecorare
 voluistis, siquidem verba non suppetunt qui-
 bus gratiæ possint referri, animum suum Do-
 ni.

minus N. cum utriusque familiæ obsequiis, voluntati illustrium Dominorum N. N. & nutui devotum æterna dedicat subjectione. Dixi.

Appendix.

Observe primo, posse interdum fieri, ut solitaria oratio dicatur nomine Sponsæ, in qua gratiæ aguntur parentibus pro honesta educatione: quæ oratio quomodo construenda sit, & facile patet cuivis, & siquidem gratiarum actio est, inferius docebimus.

Observe secundo, interdum contingere ut alter conjugum conditione inferior sit altero, nec adeò clarus, ut cum dignitate ex familia & majoribus laudari possit: tunc ergo prudens orator vel communem locum de nobilitate tractet; vel in utraque oratione tam traditoria quam responsoria nobiliorem Conjugem laudet, non instituendo comparisonem familiarum, sed potius dicat, æstimandum beneficium esse, quod talis ac tantus eam personam ambiverit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes & dote, cujus natales laudare non poterit.

Sententiæ huic materiæ servientes.

Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domina autem prudens uxor. Oratoria supplex.

Mulier digna corona est viro suo. Prov.

Mulieris bonæ beatus vir, nam numerus duplicatur dierum ipsius Eccl. 9.

Gratia super gratiam mulier sancta & pudica. Eccl. 16.

Conjugio ornatus, speciosa vincit es carnea, unde te sola mors liberet. Petrar.

Ne maneat sine nuptiis, ne sine nomine percas. Phocyl.

Amor conjugalis naturam nostram, pessum euntem generando resuscitat. Plutar.

Amicus animæ custos est. Gregor.

Amicus est una anima duo corpora ferens. Idem.

Inimicitia terminos cognosce, amicitia nullos. Idem.

Quos amicos paraveris, tot oculos habebis, quibus quæ velis videas: tot aures, quibus quæ decet audias; tot consilia, quibus de iis quæ conducunt consultare possis. Chryl.

Nihil aquæ agrum reficit sicut amicorum adfectus; non judico me mori, cum illos superstites relinquo; puto me victurum non cum illis, sed per illos. Seneca.

Non exercitus, neque thesauri praesidia regni sunt sed amici. Sallust.

Nulla est pretiosior possessio bono veroque amico, nec aliunde plus fructus ac voluptatis capitur. Seneca.

Amici non debent esse ut supputatorii calculi, qui interdum valent multa millia, interdum nummum, interdum nihil. Solon.

Tota domus duo sunt, iidem parentque jubentque. Ovid.

Tristia omnia vince, aut animo, aut amico. Anonym.

Satis magnum regnum est marito uxor & liberi. Eurip.

Optima sunt divitiæ generosam invenisse conjugem. Menander.

Virtutis penum est generosa mulier. Alexander.

Genus humanum sociale est, ipsius autem societas principium est conjugium. Athenæus.

Conjux aut perenne refugium, aut perenne tormentum. Fulgent.

Bonum matrimonium agere, quam in Republ. magnum

gnum virum esse, plures veteres amplius consueverunt.
Alexand.

Conjugium genus hominum immortale reddit.
Plato.

Inter conjuges pullulent quotidie gratia, amor
mutuus, atque fides. Plutar.

Uxor existimet mariti mores esse legem vita sua
impositam quam sequatur. Aristot.

Quod honestius levamen quam assumere conju-
gem prosperis dubiisque sociam? Tacit.

Tanto uxor est honoratior, quanto amplius virum
honorat. Hieron.

Concordia fulciuntur oper.

Conjugum dissensio est totius domus perturbatio.
August.

Similes sunt senectus & nuptiæ, utrumque conse-
qui desideramus; postquam vero nacti fuerimus, tri-
stamur. Theophrast.

Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessio-
nem. Ecclesiast. 36.

Qui verè amicus est, omni tempore amicus est.
Cassiodor.

Pulchra mulier est sæpe inaurata pillula, formosa
ad videndum, acerbæ ad sumendum. Aurelius Imp.

Exempla & alia.

Themistocles dicere solebat, eligendum potius esse Themio-
virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro: Sto. sto-
bræus. alludit ad Diogenis dictum, qui viso di- Dioge-
vite indocto, en; inquit, bar, ovis aurea! ovis nes.
propter stultitiam, aurea propter divitias.

Democritus dicebat, eum qui bonum generum na- Demo-
tus esset, invenisse filium: eum autem qui malum, critus.
perdidisse & filiam: Idem.

Olympius dicebat, quidam nec auribus, nec oculis, Olym-
sed digitis uxorem ducunt, solam spectantes dotem. pius.
Eras. l. 5.

Socrates consultus à quopiam adolescente, Socrat.

an uxor ducenda esset? dixit; Pisces qui nondum intra nassam sunt, volunt intrare; qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic tu vide ne idem tibi contingat. Anton. part. 2.

Epaminond.

Epaminondas reprehensus à Pelopida, quod cælebs viveret; non curas tu, inquit, rempublicam Epaminonda, qui nullos post te filios relinquis, quorum manu salus patriæ defendi possit. Briffen.

Socrat.

Socrates dicere solebat, normam conjugis virum esse. Anton.

Uxor
Phocionis.

Phocionis uxor interrogata, quare auro & muliebri splendore non uteretur; Satis, inquit, uxoris magnus ornatus est viri sui virtus. Idem.

Vel ut alibi dixisse fertur, meus ornatus non est talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Atheniensium Imperator. Sabell.

Conjugii
symbolum.

Lucerna ardens apud Onocritas symbolum conjugii fuit. Quia amore conjugium ardere, fama lucere, calamitatum tenebras pelleret, & solari mutuo convictu debet.

Artemisia.

Artemisia Caria Regina, Mausolum virum suum defunctum eo honore & amore prosecuta est, ut mortuum intra se sepeliverit; nam cineres defuncti vino immiscens, paulatim ebibat: deinde sepulchrum ei, Mausoleum dictum, & inter orbis septem miracula connumeratum, construxit; ad funus quoque ex tota Græcia principes oratorum convocavit. Valerius Maximus 4.

Democ.
filia.

Democio. Arcoragite filia, mortuo Sponso negavit re alteri nupturam, dicens, aliis quidem mortuum esse, sibi tamen adhuc virum vivere. Hieron. ad Jovianum.

Prothet.
filai.
uxor.

Prothetis filio sub Troja occiso, uxor ejus Laodamia in solatium mæroris orabat, ut saltem umbram mortui viri videre possit; quod cum impetravit, præ gaudio, in amplexu umbræ exspiravit. ProPERT.

Philip-

Philopides dicebat, bini cum uxore sunt iuxta Philip-
disimi dies, unus quo ducitur, alter quo mortua ef- pides.
fertur. Floril. inag. sub tit. Nupt.

Antiphanes ajebat, infortunium extremum nu- Anti-
ptias esse. Ibidem. phanes.

Diogenes dicebat amorem esse otiosorum nego- Dioge-
tium, eo quod plerumque adfectus otio deditos inva- nes.
dat. Laetius lib. 6.

Cato major ajebat amanti animum in alieno cor- Cato
porc vivere, & animam illic potius esse ubi amat, Major.
quam ubi animat. Plutar. in ejus vita.

Quemadmodum radius à sole, calor ab igne, frigus Amoris
à glacie, candor à nive nequeunt separari: ita ab a adjun-
more divelli non possunt benevolentia, societas, ne- ita.
cessitudo, concordia. Philip. Beroaldus.

Apud Plautum senex amorem appellat Deum Amor
munditiantem, teo omnis elegantia & munditia. Deus
rum patrem, cumque nitoribus nitidissimis antecel. mundi-
lere. Plautus. tia.

Qui amorum agmina depingere solent, pingunt Amor
eos plerumque malis collidere, & inter arbores po- ludi-
ma decerpere, abrodere, jactare, &c. Pierius l. 4. bundua.

Martia Catonis filia quaesita quare post mortem Martia
mariti cum alio copulari nollet, respondit, quia non Catonis
facile virum invenio qui me magis velit quam mea. filia.
Eras. l. 8. Apoph.

Portia cum diutius defunctum virum lugeret, Portia
rogata; quem esset diem ultimum habitura luctus,
respondit, cum quem & vitæ. Idem.

Cato dicebat, si sine uxoribus mundus esse posset, Cato.
vita nostra non esset sine Diis. Idem.

Idem dicebat, cum uxoribus incommode vivitur,
sed sine illis non vivitur omnino: unde uxor quid est,
nisi necessarium malum?

Alphonfus dicere solebat. tunc matrimonium Alphon-
tranquille & citra querimonias posse exigit, si sus.
maritus surdus fiat, uxor cæca, hoc est, si garruli-

tatem patiatur uxoris maritus, & uxor non labore suspicionibus malis de marito. *Erasmus.*

Antisthenes. *Antisthenes* ajebat, uxorem ducere, debetur naturæ & patriæ; nam rem propius intuenti (inquit *Plutarchus*) non ita magnæ discrimen est inter eum qui civem occidit, & qui civem reipubl. cum dare possit, recusat. *Diog. Laert.* l. 6. c. 1. in *Laconic.*

Democritus. *Democritus* interrogatus cur pusillam uxorem duxisset, respondit, ego ex omnibus malis minimum elegi. *Anton. ferm. de mul. er. for.*

Uxor
quidam
onus
grave. *Periclitantibus* quibusdam in mari, ac jam prope naufragium subeuntibus, cum navita dixisset, ut ejus oneribus levarent navim, alii merces ejiciebant, & quæ habebant onera; unus arreptam uxorem in mare projecit, eam sibi gravissimum onus esse dicendo. *Facetiæ Polon.*

Aristippus. *Aristippus* mulierem parvam sed pulchram conspicatus, parvum quidem pulchram, inquit, magnum autem malum. *Anton. ferm. de mul. f. rt.*

Protagoras. *Protagoras* quæsiit, cur inimico filiam suam nuptum dedit, quia, inquit, nihil illi dare poteram deterius. *Idem. ferm. de mul. Imper.*

Mulier mala. *Philosophus* quispiam interrogatus quid esset mulier mala? respondit, viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitæ asperitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum bellum, bellua convivæ, leona complectens, exornata *Scylla*, animal malitiosum, malum necessarium. *Maximus ferm. 9.*

Causa nubendi *Causa nubendi ex antiquitate.*

antiquus. *Apud Carmanos* nemo uxorem ducebat, nisi qui hostis caput prius ad regem detulisset. *Alex ab Alex.*

Carm.
Indo-
rum. *Apud Indos* ille in præmium accipiebat conjugem qui in pugnis & lucta prævaluisset. *Arrianus l. 8. de regib.*

Nemo

Nemo inibat connubium nisi qui hostem confecerat apud Amazones; idem Strabo de Sauromatonum; Et Mela lib. 1. de populis circumcorin affirmat. & Alex. M. Herodotus l. 4.

Apud Persicam gentem, mulier equitandi perita Persas habebat nubendi; sic enim ait Historicus, quærum optime judicatur quadrigas ducere, cuicumque vult, nubit. Strabo l. 1.

Ornatus nubentium apud antiquos.

Nubentium or-

Apud Romanos, induebat Sponsa rectam tunicam & togam puram; Erat autem toga pura, vestis quam nullus purpureus limbus prætexebat, neque adscitus alter color candorem ejus ullo modo vitabat: unde candidus umbo vocatur apud Persum. Tunica autem recta fuit purpurea & picta; Inde fortè & hodierna consuetudo apud plerosque inolevit, ut vestes albæ sumantur ab iis qui matrimonii fœdus sunt inituri.

natum.

Apud Romanos.

Tanaquil omnium prima (teste Plinio) rectam tunicam fecit, quam simul cum toga pura tyrones induebant, novæque nuptæ. Erat vero hæc vestis mirifica recandoris, subtilitatis, & odoris, & fortunæ sancta consecrata. Unde & vestis fortunæ dicta fuit. ventrix. Non cuivis vero concedebatur, sed ei tantum qui virtutibus & probitate famam meruerat, eaque uti tantum quadrante horæ licitum fuit. Servio tamen Tullio, qui natus, radios circa caput & flammam habuisse sine damno visus est, Tull. concessum fuit, integro die ea veste uti. Dion. Vestis l. 4. Addit Varro hanc vestem ad Sejani temporibus duravisse, & ideo dictam fuisse vestem immortalitatis.

Tana-

quil tu-

re-

ventrix.

Non

ei tantum

eaque

ut

quadrante

horæ

licitum

fuit.

Servio

tamen

Tullio,

qui

natus,

radios

circa

caput

&

flammam

habuisse

sine

damno

visus

est,

Tull.

con-

cessum

fuit,

integro

die

ea

veste

uti.

Dion.

Vestis

l. 4.

Addit

Varro

hanc

vestem

ad

Sejani

tempo-

ribus

duravisse,

&

ideo

dictam

fuisse

vestem

im-

mor-

talitatis.

is.

Apud Hebræos quamdiu Sponsæ statum virginitatis profitebantur, tunicis albis utebantur, quibus in Hebraeorum introductione solenni injiciebant floribus pictam vestem: Hinc apud Phylonem filia cujusdam à spe

Apud

Hebræos

quamdiu

Sponsæ

statum

virginitatis

profitebantur,

tunicis

albis

utebantur,

quibus

in

Hebræorum

introductione

solenni

in-

ajiciebant

floribus

pictam

vestem:

Hinc

apud

Phylonem

filia

cujusdam

à spe

conjugii lapsa, inducitur sic loquens; & album quam nexit mater mea, tinea comedit eam.

Hiero- Divus Hieronymus in illa verba, *In fimbriis au-*
nym. *de rebus circumamicta varietatibus;* dicit vestem Spon-
Hebra- sarum apud Hebraeos scutulatam fuisse, dictamque
orum vestem clypeatam, eo quod clypei acu picti in ea fue-
veste rint, & in clypeis singulis, singula majorum ima-
clypea- gines. Hinc Sponsa majoribus suis i dura ad
ta. Sponsum ducebatur.

Corol- Ex verbena & floribus nectebat olim sponsa co-
lae. rollam, eamque sub amiculo ad virum deferrebat;
& haec corollae quando ex variis floribus erant nexae
appellabantur Pancarpiae. Fest. Pompeius lib. 3.

In Bo- In Boetia Sponsam asparago coronant, ut ait
etia. Plutarchus de connubio. Fit autem ad signifi-
candam urbanam jucundamque vitae societatem.
Nam asparagus, ut dicitur, fundit suavem fru-
ctum ex spina asperrima.

Lusita- Apud Lusitanos ex solis rosis debebant esse ferti
ni. sponsalitia. Strabo l. 3.

Graci Apud Graecos caput Sponsae hasta gladiatoris co-
hasta mebatur. & crines discriminabantur: sed hasta hac
caput nullum debuit caput mortui tetigisse. In quaest.
comeb. Rom. num. 87. ejus rei Plutarchus dat triplicem
Sponsa. causam: Prima, ut monebantur nuptae, quod
bellicosus viris jungerentur, ideo ipsas debere a
luxu & molitiae alienas, simplici ornatu uti. Se-
cunda, ut immueretur hoc solo ferro conjugium
discissum iri. Tertia, quia pleraque ad nuptias
pertinentia ad Funonem referuntur: Funoni au-
tem sacra habetur hasta, & plerumque ejus statua
hastis nitebantur. Quartam dat Alexander ab A-
lexandro: Opinari, inquit, licet quasi sortes ea de
causa viros genituram se omittatur. In Genial. di-
er. Quinta, ut hoc signo subditam se sponsi dil-
ciplinam fateretur.

Flama- Flammeo etiam caput tegebant; pendebat au-
mentum. tem

tem ita ut vultum tegeret ; erat autem lutei coloris :
Ovid. l. 4. Fastor. causa à Festo l. 1. cap. 6 datur ;
Flammeo, inquit, amicitur nubens boni ominis cau-
sa : quod assidue eo uteretur Flaminis uxor, qui non
licebat divortium facere. Idem mos fuit apud
Spartanos & alias nationes, ut prodeuntes foras
puellæ vel totam faciem vel dimidiam vela-
rent.

Cingulo cingebatur Romana Sponsa ex ovis lana Roma-
contexto, quod Herculano nodo cinctum erat. Fest. ni.
l. 3. Inde Junoni natum nomen ut Cinctia dicere-
tur.

Athenis in usu erat, ut Sponsi caput caricis & Athe-
palmarum fructibus inspergeretur. Idem fiebat servis na-
novitiis, qui primò domum dominorum ingrediebantur
Alex. ab Alex. l. 2. c. 5.

Ornabantur Sponsæ monili, & tunc execraban-
tur monile filia Martis, quod fingebatur adeo infau-
stum esse gestantibus, ut vel discordiam conjugum,
vel aliquem interitum insolitum portenderet. Na-
talis Comes.

Sponsi & Sponsæ solebant coronari fere apud Coro-
onnes gentes : Sic enim Tertullianus inquit ; coro-
nantur & nuptiæ Sponsos. Tert. de coron. mil. c. 13. Spons.
Hic mos manavit ad Adam, qui Evam gramine Adam
viridissimo dicitur coronasse, quando eam Deus primus
ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è flori- corona-
bus textæ, postea etiam aureæ. Et inde natum ut vit E.
Sponsæ reginæ, Sponsi reges vocarentur. Et in vām
sacris literis vox Hebræa quæ est uxor, dicitur grami-
etiam regina. Benè ergo dixit Chrysostomus, cuili-
bet viro regnum ejus est conjunx.

Apud Coos, sponsus Sponsalia initurus, muliebri Apud
veste induitur. Plurar. in Lycurg. Coos &

Apud Spartanos verò, sponsa capite raso in indu- Spar-
mento virili ad Sponsum deducitur. ran.

Anglo-
rum
mos.

In Angliâ Sponsa corona spinca redimitur, ut ma-
nu illam gerere debet. Pol. Virgil. l. 1. cap. 4. de
rer. Invent.

Nuben-
di mo-
dus.

Modus nubendi.

Apud
Roman
Ignem
& a-
quam
tange-

bant no-
va nu-
pta.

A, ul.
Maced.

Apud
Gala-
tas.

Roma-
nus.

Latini.

Iuno

Iugalis.

Apud Romanos, ignem & aquam in limine ap-
positam ambo tangere jubebantur, qua etiam nova
nupta aspergebatur; quasi eo sâdere, aeterno nexu
essent copulati. Varro l. 4. de ling. Lat. Causam
dat Festus Pompejus, lib. 1. aqua & igni interdici
solet, inquit, damnatis: contra accipiunt nuptæ,
videlicet quia hæ duæ res humanam vitam maxime
continent. Clarius Plutarchus, ignis, inquit, lu-
brat, aqua purgat: debet autem quæ nubet purita-
tem & castimoniam servare.

Alexander Magnus more patrio panem divisum
gladio cum Sponsa libavit. Cur ius lib. 8. Hoc enim
erat apud Macedones sanctissimi matrimonii si-
gnum.

Apud Galatas, inituri connubium ex eodem po-
culo bibebant. Plutar. lib. 8.

Romulus in communicatione panis & aqua dici-
tur iniuisse matrimonium. Dion. Halic. lib. 2.

Apud Latinos, Sponsus & Sponsa amici vitta
purpurea candido colore distincta, aut veste versico-
lore, jugum subibant: unde Iuno Iugalis dicta est.

Virgilius:

Iunoni ante omnes cui vincla iugalia curæ.
lib. 4. Encid.

Persæ
& Me-
di.

Galli.

Massil.

Gothi.

Persæ & Medi inibant matrimonium dextris
& datis. Arrian. lib. 3.

Apud Gallos, signum electi mariti erat, aquam
manibus dedisse. Iustin. l. 4.

Apud Massilienses, cui Sponsa phialam impletam
porrexisset, ei nubebat. Athenæus l. 4. cap. 12.

Apud Gothos, quando sacerdos benedictum annu-
lum porrigit, adstantes impingunt colaphos Sponsis.
Olaus cap. 14.

Apud

Apud Anglos, Sponsa à sacerdote benedicta incipit in templo bibere, Sponsus & reliquis idem facientibus Pol. Virgil. l. 1 c. 4.

Megaresenses sponsum cum Sponsa copulaturi, eos à templi vestibulo usque ad altare pugnis concutiebant. Binetus. Indicantes neminem ad gaudia pervenire, nisi per tolerantiam adversorum.

Sacrificia nuptialia.

Apud Hætruscos, in conjunctione nuptiali portam immolabant. Al. ab Alex.

Sacrificia.

Hætrus.

Græci.

Apud Græcos, in epithalamio Deos præfides nuptiarum invocabant, videlicet, Jovem adultum; Junonem adultam; Dianam suadelam. Plutar in quæst. Græca : l. 1 c. 2.

Apud Bæotios & Locros, nihil erat in Sponsalibus firmum, nisi Sponsus & Sponsa in ara ecclesiæ virginis dicata prius libarent : Plutar. in Aristide. Dum nubarent, invocabatur Deus Juginus : dum nupta domum duceretur, Deus Domiducus : ut domi esset, Domicitius : ut cum viro maneret, Manterna : cum postes ungerentur, Juno Unxia.

Bæotii.

Eræ Romæ templum Fortuna muliebris in memoriam Veturie & Volumniæ dedicatum, id est, matris & uxoris Coriolani : cum dedicaretur ei simulacrum, auditæ his sunt voces hæ, Ritè me matronæ vidistis, & ritè dedicastis. Valer. Max. l. 1 cap. 8. num. 4. lib. 8. Addit Dion. Halicarnassensis. quod monitu primæ sacerdotis sit institutum, quod hoc simulacrum solæ novæ nuptæ coronarent.

Fortuna muliebris.

Modus deducendi Sponsam.

Romani non patiuntur nuptam transcendere limen, sed sublata transportatur à pronubis. Hujus rei tres causas dicit auctor : Prima, quia in rapto non alio intraverunt mulieres domos, sed illatae sunt,

Roma-

men.

Hujus rei.

tres causas.

dicit auctor.

Prima,

quia in rapto

non alio

intraverunt

mulieres domos,

sed illatae sunt,

Sunt, ut Livius lib. secundo. Secunda, quia videri volunt non volentes, sed vi coactæ eo ingredi. Tertia, quia hoc signum est eas exire etiam, domumque relinquere non debere, nisi vi ejiciantur sicut vi introducuntur. Plutarchus in quæst. Rom. num. 15. Nam etiam in Bæotia in nuptiis axem plaustræ ante fores comburunt: significantes Sponsæ hic jam manendum esse, sublato avehendi instrumento. Quartam causam subjungit Cicero de claris oratoribus, ubi de Scipionis familia dicit, ex duarum familiarum conjunctione, gloriam stirpis in unam domum velut in unam arborem inscribi: hoc igitur modo i liminatur Sponsa, seu in limen intretur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat, novumque Sponsi induat.

Cajus.
Caja.

Sponsa introiens domum Sponsi, debuit dicere, ubi tu Cajus ego Caja: Plutar. cujus rei duas dat causas. Primo, quia Sponsa hac conditione intrat, ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat. Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu dominus eris & paterfamilias, ego domina ero & materfamilias. Secundo, quia Caja Tarquinii Prisci regis uxor optima lanifica fuit: idè institutum, ut novæ nuptiæ ante mariti januam interrogata quomodo vocarentur, Cajam se esse dicerent.

Roma-
na
Sponsa.

Hyme-
næus
Deus
Nupt.
Pueri
ducto-
res

Romana Sponsa domo egressa, ibat præcedente tibicine & eo qui carnabat Hymenæum, colum secum ferens & fusum cum stamine. Valer. Max. Carnabatur autem sic, Hymen, o Hymenæe Hymen: ades o Hymenæe. Fiebat autem in gratiam Hymenæe Dei nuptiarum, qui à Græcis pariter & Latinis colebatur, & pingebatur coronatus floribus & amaraco, dextra sicem tenens, sinistra flammeum, in pedibus croceos soccos habens.

Apud eosdem, ducebant Sponsam duo pueri qui ex eodem patre & matre sunt nati, seu (ut Festus ait) quorum uterque parens in vivis esset; tertius autem

autem præibat, & præferbat facem ex spina alba :
fax vero hæc dicebatur prælux, & rapiebatur
ab amicis, ne forte illam cito vir ferret in septi-
chrum, ut ibi combureretur, quod erat omino-
sum. Plutarchus dicit quod quinque præferbantur Faces;
faces, & dat causam, qui impar numerus diffindi
pariter non possit; quinarium vero maxime congruit
nuptiis: nam ternarius primus est de imparibus, bi-
narius primus de paribus; ex his tanquam ma-
re & semina nascitur quinarium. In Quæst.
Rom.

Apud Græcos, medio in curru sponsa locabatur; Græci.
comitabatur eam Sponsus & ad finis aliquis neces-
sarius, qui Parochus dicebatur eo quod pedibus irret.
Redig. l. 4. c. 15.

Morem fuisse apud eosdem fertur, ut Sponsam in
viri domum cunctem, puer spina & glande querna
obsitus præcederet; & canistrum panis præferens
clamaret, effugi malum, inveni bonum.

Apud Romanos, Sponsa in domum sponsi deducta Roman;
in gyrum vertebatur: causam dat, ne scilicet viam
sciret ad paternas aedes Tiraquellus.

Modus disponendæ domus quam nupta ingre-
diebatur.

Fanua cingebatur lana apud Romanos, & lauro Roman.
exornabatur. Sponsa vero ingrediens, postes vittis
lanceis attingebat, & oleo vel adipe suillo vel lupi-
no inungi jubebat, ne quid perniciose pestis irrepe- uxores
ret. Plinius. l. 28. c. 9. Et ab hac unctione quam quasi
novæ nuptæ faciebant, dicit Servius dictas ux- unxor.
res quasi unxores. Fcl.

Alii felle nigri canis suffragum faciebant: alii in Roftr.
villarum foribus ponebant rostrum lupi, ne quid lupi.
periret aut fascinaretur. Alii caput Draconis limini Caput.
subjiciebant, alii Stellam marinam vulpino sanguine Diac.
illitam, ne quid periculi aut noxæ foret, defigebant. Stella.

Al-

Al. ab Alex. Horat. lib. 1. Stat. 8. Plin. lib. 29. c. 4.

Focus accendebatur à Sponsa, & deposito in ea nummo, in signum cultus Larium, pluribus ornabatur corollis: ædium vero fores exornabantur floribus & frondibus. Varro.

Cibus.

Cibus nubentium.

Succus

pap-

veris.

Persa

malum.

Thymi-

ana.

Cydo-

nium

malum.

Repo-

ria.

Ritus.

Cimbr.

Sponsis apponendatur papaveris succus lacte & melle dilutus. Ovil. lib. 4.

Apud Persas malum edebatur aut cameli medulla: nec licebat alieno cibo vesci eo die. Faltor. Strabo.

Babylonii & Arabes thymiam gustabant. Herod. lib. 1.

Ex Solonis instituto malum Cydonium epulis nuptialibus adhibebatur. Plutar.

Repotia apud novum maritum postridie nuptiarum dabantur, & jam Sponsa dominam agebat: clavis adhuc ei tunc porrigebatur. Apoll. lib. 2.

Ritus nubendi.

Cimbri in more habebant, ut ipso nuptiarum die postquam inter propinquos de matrimonio convenerat, sponsus unguis sibi demeret, Sponsaque praesegmina mitteret, & Sponsa vicissim Sponso; quæ si invicem accepissent, mox pro justis conjugibus habebantur. Guevarra in Horol. Princip.

Teuto-
nes.

Teutonum ritu, Sponsus Sponsa, & Sponsa Sponsi caput radebat; quod simul atque uterque consensu mutuo fecissent, nuptias celebrabant. Idem.

Arme-
nii.

Armenis lex fuit, ut Sponsus dextram aurem Sponsæ, Sponsa vero Sponsi aurem sinistram rumpere, quo facto & illa se illius conjugem, & ille se bujus maritum testabatur. Idem.

Elami-
na.

Elamis solenne fuit, ut Sponsa digitum annularem Sponsus pungeret, & sanguinem inde manantem sugeret; & sponsa eisdem digitum annularem Sponsi pungeret, & simul atque sanguinem alter alterius & digitum libasset, conjuges erant.

Nu-

Numidæ habuerunt in more, ut Sponsus in terram Numi-
spueret, idemq; e sponsi faceret, lutoque ex ambo-
rum sputis temperato, mox sponsus sponsæ, & ipse
sponsi frontem illineret, & sic lutum alterutrinque
illitum contracti conjugii signum erat. Idem.

Daci nuptias celebraturi, certum in locum spon- Daci,
sum sponsamque debebant, quod cum convenissent,
sponsus novum nomen sponsæ quod libuerat itemque
sponsa sponso vicissim imponebant: qua nominum
impositio, si ab utraque rata habebatur, signum erat
contracti conjugii. Idem.

Apud Pannonas, nuptiarum initio Deum fami- Panno-
liarem quem Larem vocabant, id est Deum domo-
sticum, sponsus sponsæ ex argento factum, itemque
sponsa sponso Deum suum argenteum mittebat; &
postquam alterius Deum aliter acceperat jam conju-
ges erant. Idem.

Apud Thraces nova nupta ferramento subtilissi- Thra-
mo candente, quendam characterem fronti novi ma-
riti inurebat, sponsus vicissim in fronte spon-
sæ; quibus cauteriis natati conjuges habebantur.
Idem.

Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut sponsus sponsæ, Sicyo-
& sponsa sponso calceum mitteret; quod si alter al-
terius calceum accepisset, signum erat contracti ma-
trimonii. Idem.

Tarentini in more habebant, ut nupturi mensa Taren-
accumbrent, & sponsus sponsæ & sponsa vicissim vini.
sponsi manu ingesta comederet; quod si per incuriam
aliquis eorum propria manu in os ingereret cibum,
nec firmum nec ratum erat conjugium. Idem.

Scythiæ lex erat, ut quemadmodum nostro ævo Scythæ
matrimonium inituri manus dant & accipiunt, ita
pedibus sponsus sponsæ pedes, genua genibus, mani-
bus manus, cubitos cubitis, capite caput tangeret; &
tandem postquam inter se comp'xi erant, satis con-
firmatum habebatur matrimonium. Idem.

Sym-

Symbola nuptialia.

Cyri-la- **boriosa** **con-** **junx.** **Ejus** **symbo-** **lum.** **Hoc** **EX** **STO** **QUOD** **GESTO**; in tumba vero sua excidi curavit colum, amphoram, equum.

Egyp- **tiorum** **torques.** **Egyptii** ornabant filias suas etiam pauperrimas torquibus: & ab aliis pro torquibus *fi.e* stipem erogabant. In his torquibus figuræ erant sex, *Prima*, turtur, cum lemmate; *SIC SOLA*. *Secunda*, columbæ, cum lemmate; *SIC CASTA*. *Tertia*, aquila, cum lemmate; *SIC PROMPTA*. *Quarta*, ciconia, cum lemmate; *SIC PIA*. *Quinta*, noctua, cum lemmate; *SIC VIGIL*. *Sexta*, alauda, cum lemmate; *SIC SANCTA* **AUT DEVOTA.**

Porphy- **rites.** **Pausanias** inquit, *tracta* virginem ut *Fulvia* **Porphyriten**. **Porphyrites** vero lapis est, in quo quidquid vis sculpere possis. *Fulvia* ergo sculpsit in illo virginem super testudine stantem; à partibus duos serpentes; in dextera manu pomum stellatum, lævâ corniculam pellebat; ex capite crescebat palma. *Hoc* **symbolum** *virginis* est. In testitudine stat, ut sciat virgini convenire graviter & tardè moveri. Serpentes à lateribus significant, ut sit sapiens & circumspecta ubique. Pomum stellatum notat, ut cœlum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornet. Corniculam pellit, ut non sit garrula & litigiosa. Palma crescit ex capite, quia virgo vincere debet

Virgi- **nis** **Symbol.**

debet virtute sua omnes pravæ cogitationes & desideria.

Dux

Johannes quidam Dux Mediolanensis Leonora Mediosponsæ duos annulos misit, in quorum singulis singula gemmæ erant pretiosissimæ In gemmarum una Sponsæ scriptum erat AVE, tu Secunda AGE, id est, Salutote, & rogo ut facias hoc quod faciendum promissisti. Leonora hæc remisit tale hieroglyphum: cum; duas lances aureas, & in una verbum EX-PENDI, in altera verbum APPENDI posuit; illa lan- id est, consideravi hoc quod petis, & ad pectus meum appendi seu admisi. Platina.

reces.

Athenienses singulis annis festum amoris celebrabant; in quo mutua caritatis symbola depicta exponebant, & specialiter amorem invicem aut conciliabant aut redintegrabant. Alii ergo Geminos, amoris alii Castorem & Pollucem, alii alia caritatis symbola promebant. Tympius.

Antiqui sciunt admodum ac perbelle amici figuram describere. Pingebant in signis formæ picturæ.

adulescentem, capite nudatum, hirsuta veste indutum, in cujus fimbria scriptum erat, VITA ET MORS; in fronte, HYEMS ET ÆSTAS; habebat latus usque ad cor apertum, ubi hæc aurea verba legchantur, PROPE ET LONGE: Petr. Rebuffus lib. de privilegiis. Hæc autem omnia insignia quædam documenta præmonstrabant.

Quid ætas viridis? quod vera amicitia vireseat semper, tempore senescat nullo. Quid villosa vestis adumbrat? quod fidelis amicus debeat esse paratus ad toleranda quælibet ardua pro amico. D testum caput indicat, amicum nunquam esse negandum. Latus apertum quid? innuit amicum esse diligendum non ore tantum, sed corde & opere. In fronte hyems & æstas; quia verus amicus, tam in prosperis quam in adversis leges amicitia conservat. Circa cor erant hæc

hæc

hæc duo verba literis aureis exarata, *Prope Et Longe*: hinc deducitur, quod veri amici etiam absentes, tanquam præsentés se mutuo diligunt; distantia enim loci non tollit amicitiam, Corpora quidem, sed non corda animosque separar. In fimbria mors & vita; quid hinc? qui vere diligit usque ad mortem amat

Symbolum aliud.

Hæc quadrat quoque symbolum istud: columbae duæ utrinque pedibus tenent annulum cum inscriptione, COMMUNIS UTRIQUE: Supple compe seu vinculum; annulus enim compe concordium est. Infra pingitur ciconia serpente m lacerant, lemma, NEC AT NE NOCEAT: significat à connubio omnem acerbitatem & venenum abesse debere.

Marchionis & uxoris.

Carocpta Wilhelmi Marchionis uxor, in symbolo lunam habuit, cum lemmate, ME TUIS ORNARI. Ipse verò Marchio solem habuit, cum lemmate, SIC MUTOR AD ILLAM. *Tipatius.*

Symbolum uxor M. Antonii.
Col.
Faces.
Constantia.
Cygn.

Hieronyma Arragonia M. Antonii Columma uxore, ad significandam perpetuam cum marito concordiam, duas faces vinculo quodam aureo colligatas habuit pro symbolo, cum lemmate. UNA FUIT, & UNA ERIT, id est, una anima, una vita cum marito. Idem.

Constantia Sfortia Ducissa, ut suum serenum candorem inter conjugales curas testaretur, cygnum in aquis natantem, & desuper tres vespertilioes suorum volatu quasi tenebras minitantes pro symbolo habuit: lemma, CANDOR ILLA ESUS. Idem.

Ferdinandus I.
uxor.
Caroli V.
uxor.

Anna Regina Hungariæ & Bohemiæ, Ferdinandi I. Imperatoris uxor, manus connexas cum rosa pro symbolo amoris habuit: lemma, SIC IN PERPETUUM. Idem.

Isabella Caroli V. Imperatoris uxor, in symbolo Gratia. suarum virtutum quibus sponso placeret, pingi curavit

rauit tres Gratiar; quarum una rosam, altera myr-
tum, tertia glandem præferret : lemma, H A S
H A B E T E T S U P R A T.

Renata uxor Herculis secundi Ducis Ferraria, Renata
pro symbolo habuit duas manus quasi invicem se Hercu-
salutantes; & duos ramos in modum crucis positos lis uxor.
desuper coronam : lemma, U N A F U I T.

Margarita Ducissa Mantua, FridERICI uxor, in Marga-
symbolo habuit duas manus ad se porrectas & jun- rita Erl-
ctas : lemma, I N Æ T E R N U M. derici

Elisabetha Austriaca Ferdinandi Imperatoris fi- uxor.
lia, arborem fructiferam habuit in symbolo, desuper Elisabe-
verò è nubibus manus fulmen tenebat, ac illo arbo- tha Fer-
rem findebat : lemma, S O L A M O R S S P O - dinandi
L I A T M U N E R A N O S T R A. filia.

In nuptiis Sigismundi III. Regis Polonia cum Sigism.
Austriaca Archiduce, tale numisma cum sym- III,
bolo cudebatur. Stabat à dextris aquila nigra
biceps Imperii Romani ; à sinistris aquila alba
regni Poloniæ : utraque vero aquila insitebat
stemmati Austriacæ domus, quod est, Alba te-
nita in scuto rubro : lemma, P O S T A N I M O S
S O C I A S S E J U V A B I T.

Secundum symbolum eiusdem regis erat, dux Idem,
palmarum supra adversas partes ripæ fluminis, in-
vicem versum se acclinantes, cum hac inscrip-
tione, A M O R D I S T A N T I A J U N G I T.

Franciscus II. Valcius rex Gallie, habuit pro Fran-
symbolo aureum nummum coronatum, quem ciscus
dextra ad lapidem Lydium probabat : lemma, I I . V A -
S I C S P E C T A N D A F I D E S. Significabat lesius,
fidem amicorum, & amorem conjugum, non
verbis sed re præstari & cognosci.

CAPUT VI.

De orationibus munerum oblatoriis.

Munera offerri solent varie, alia inter sponsalia & nuptias, alia posttridie nuptiarum: & hæc quidem partim à sponso sponsæ, partim ab hospitibus, partim ab invitatorum legatis. Sed omnibus idem modus offerendi convenit; itaque de duplici oratione hic dicere sufficiat, de oblatoria scilicet munerum, & de responsoria ad eandem.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur oratio in qua munera offeruntur.

*Oratio
munc-
rum ob-
latoria.*

Postquam rationem aliquam inveneris, propter quam munus istud te offerre dicas, dispone eam juxta aliquem modum supra dictum: hæc tamen puncta in ipsa rationis expositione include. Primo, expone animum & adfectum offerentis, & benevolentiam ejus semper consecratam alteri commenda. Secundo, extenua breviter & ingeniose munus oblatum. Tertio, roga ut munus benevole recipiatur, & constantem imposterum adfectum offer. Quarto, si munera post nuptias offeruntur, potest addi apprecatio felicitis & concordis vitæ in connubio: meminerit supra omnia orator brevis esse in ejusmodi oblatoriis, & in ea laudem sciat positam esse, si compendiose & erudite hoc officium transegerit. Duos autem præcipue modos à modernis observare licuit in ejusmodi oratiunculis.

Primus est.

Incipiunt ab aliqua sententia, vel exemplo,
vel

vel aliquo discursu de testificatione amoris ; deinde exponunt benevolentiam suam quam munere oblato testantur ; tandem extenuant munus, ut suscipiatur orant, offeruntque se ad cætera obsequia liberalissime.

Secundus est.

Ex occasione muneris quod offertur, omnia hæc supra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere : ad quod plurimum conferent jam jam scribendæ eruditiones.

Praxis prima.

Praxis

Utcunque verbis amorem nostrum & læti-
tiam explicare conati fuerimus, N. amplius ta-
men in pectore fervet desiderium, quod satis
linguâ exsolvi non potest : grandior urit adfe-
ctus, qui interpretem sui vultum, pro dignitate
nescit ad cognitionem incendere. Optime itaque
ex majorum instituto, aliam eloquentiam inve-
nimus, & cum ore non sufficeret, manu loqui
incepinus, cujus dicere dare est, cujus verba
munera sunt. Et licet hic etiam amoris orator
infirmus sit & infans, uberius tamen & clariori
pectoris benevolentiam perorat elocutione. Hac
igitur & ego facundia instructus, cum N. tibi
hoc simplex amoris argumentum porrigo, tu
N. in æternam amicitia persuasionem admit-
tes, sed una cum animo meo, à quo sicut huma-
nitatis testimonia veniunt, ita pretium acci-
piunt : humilis fateor amoris character est, sed
cogitabis omnes amare posse & lætari, à nemine
amorem & lætitiâ satis explicari.

Praxis II.

Si cfferre velles poculum navis instar fabre-
factum, quod vulgo Cymbium dicitur, & insu-
per anchoram adderes ; hac uti posses ora-
tione.

*Cymbi-
um.*

Praxis

Onerariam plenam non mercium gemma-
rumque,

aliera.

rumque, sed votorum tibi veho. N. gubernacula tua petit hæc navis: sincerius nemo navigium regere potest, quam is qui sua gerit regit que commoda. Occupa prudentiâ tuâ malum; ut in integro a. tingas. Enaviga feliciter his remis omnes tempestates; navim inconcussam turbulentis exime fluctibus. Favonii benigni, venti placidi si lique te propellant, quo te fortuna, quo te quies tua vocat, Anchoram etiam eidem navigio addo, quam jacere ad felicitatem tuam quietemque poteris, tunc potissimum cum tempestates te exagitârint. Hæc te anchora tutæ ac firmæ benevolentix sistat inter ipsas turbas ac mota discrimina: hæc portum tibi inter maris procellas statuatur. Utere illa feliciter, nullumque naufragium pertimesce.

Praxis III. Oblatio torquis.

*Praxis
tertia.*

Amoris compedes, & amicæ servitutis catenam qui torquem esse diceret, an à veritate calculum non mereretur? N. Ad quid enim colla cingimus, nisi ut publico argumento nos amicorum captivos voluntaria deditione profiteamur? Et sine dulcia licet semper vincula, sint amabiles catenæ, quos amor tyrannus injicit; non eo tamen nomine hunc torquem N. offero. In servum me & amicitix mancipium dedico, atque vincula simul quibus in omnia obsequia meam oblige voluntatem, porrigo. Non *Gallicus* olim duntaxat *Hercules* ea gaudebit prærogativa, ut missis ab ore catenis, omnes ad suos natus inflexerit: etiam tu inter amicos felix imperabis. Imperare enim invicem & servire amicorum est. Cæterum cum torquem hunc vile adfectus mei documentum benigne admitteris, animum meum cum tuo aurea unionis colligatum esse interpretare.

Q U A E

QUAESTIO II.

*Quomodo construitur oratio in qua responderetur
ad oblatoriam mun.*

Respondurus hæc puncta observet. Primo, *Respon-*
demonstret gratum sibi esse adfectum offeren- *soria ad*
tis. Secundo, munus oblatum æstimet & bre- *præced.*
viter collaudet. Tertio, mutuum adfectum pol-
liceatur.

Adverte autem, quod tota respondentis in- *Nota.*
dustria in eo verti debeat, ut respondendi oc-
casionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex
re oblata. Ad hoc autem multum juvabit, si
rerum earum quæ pro munere offerri solent,
qualitates & adjuncta bene considerabit. Pul-
chros enim & ingeniosos conceptuseruet. v. g.
si de sermo dicturus, dicat, amorem semper flo-
ridum esse, semper coronatum incedere, sem-
per amoenitatibus tanquam floribus cirgi, &
nunquam finem scire, ut circulus ferti, &c.

*Praxis I. responsoria. Ad primam praxin
præced. quæst.*

Non amorem & lætitiæ tantum persuasisti *Resp.*
hac duplici oris manusque eloquentia. N. sed ad I.
animum & gloriæ commendationem meruisti *præc.*
non vulgarem. Nefas est inter eos te numerare
oratores, qui ut facundissimi, mel & rosas locu-
ti fuerint, non nisi tamen clamores suis audito-
ribus dederunt. Eorum catalogo inscribimus,
qui ab aurea elocutione aureum nomen acce-
perunt: teque novum nostri ævi (absit invidia
verbo) & potiore Chrysostomum, Chryso-
logumque placet appellare. Crede mihi, non
in summa aure hæret hoc aureum amoris ver-
bum; altissime in pectus à N. demittitur, ut in
aureas gratias exsurgat. Cui siquidem pro ma-

H

jestitate

jestate impræsentiarum responderi non potest, animum erga te suum æternis obsequiis N. perorabit.

Praxis II. Responsoria ad secundum praxin præcedentis quæstionis.

*Resp.
ad II.
præc.*

Feliciter in portum benevolentia, gratissimus amoris nauis, onerariam tuam appulisti. N. Excipit votorum merces lætissimus N. Dominus; & quia in regno amoris cor & animus monetæ sunt quibus emuntur omnia, non alio etiam pretio hæc amicitia mercimonia redimit solvitque. Utcunque faverint venti, & Dominum N. super procellarum capita tempestates vehent inOLUMEM, non se felicem tamen opinabitur, si non magis te quam suam *Cæsar* fortunam, comitem secundorum habuerit. Hoc cum vovet, cum exoptat, tum æternam lætitiæ anchoram apud animum tuum suumque jecisse se arbitratur.

Praxis III. Responsoria ad tertiam praxin præced quæst.

*Resp.
ad III.
præc.
Man-
lius un-
de Tor-
quatus
dictus.*

Uti servitus amoris grata est, ita symbola amicitia servitutis non possunt esse non gratissima. N. Certe accipit lætissima fronte torquem hunc quem trididisti: & quod *Manlius* olim fecisse ad famæ commendationem perhibetur, hoc in amoris tui meritum faciet. Detrahitum ille in acie è collo *Galli* torquem suæ cervici imposuit, & eam ob rem apud posteritatem *Torquatus* audire meruit: Dominus N. catenam hanc amoris, quæ non è collo sed corde tuo processit, gratissimi instar muneris, imo dicam opimi instar spoli, de tuo animo reportati habebis; meliusque in corde quàm collo torquem hunc portabit, ut & ipse amoris tui *Torquatus* possit nominari

Sententiæ huius materiæ seruiantes.

Non Abel ex muneribus, sed munera ex Abel Abel placuerunt. Greg. l. 12.

In beneficio conferendo plus animus quam sensus operatur. Augustin.

Regium est & humanum parvula accipere, & largiri magna. Plutar.

Nihil offertur Deo ditius bona voluntate. Gregor.

Ante Dei oculos non est vacua manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate. August.

Rejiciendi genus est protinus, aliud invicem mittere, & munere munus expungere. Sen. l. 4. de Benef.

Benefactorum recordatio jucundissima est. Arist.

Beneficia eò usque grata sunt, dum videntur exsolvi posse; ubi multum antecvenire, pro gratia eò dium redditur. Tacit. l. 4.

Liberalis officium, ferere beneficium ut possit metere fructum. Cicero.

Interdum beneficii solutio est ipsa confessio. Senec.

Duo beneficentiæ venena seu vulnera sunt, hinc exprobratio largientis, hinc oblivio accipientis: utraque mater ingratitudinis, & beneficii noverca. Hetrar.

Nemo habet eam in beneficiis manum, ut non sæpe fallatur. Senec.

Maximum beneficium est unus in fame panis. Senec.

Animum in beneficiis spectemus, nec pretium iis unquam à se faciamus, sed ab adfectu. Lipsius Cen. 1. Epist. 4.

In beneficiis, non ut in pecuniæ redditione, quaerere opus est ut solvas, sed agnitione & grato animo. Lipsius.

*Extra fortunam est quidquid donatur amicis,
Quas dederis solas semper habebis opes. Marr.*

----acceptissima semper

Munera sunt, author quæ pretiosa facit.

Multiplicat doni gravitas authoris honorem,

Et majestatem res data dantis habet. Ovid.

Ei plurimum tribuamus à quo diligimur plurimum. Cicero.

Quoniam non potest fieri id quod vis, id velis quod possis. Epictet.

Non quanta quæque sint, sed à quali & quo Domino dentur, perspicendum est. Seneca.

Valentior fortuna voluntas est. Idem.

Melius est benefacere quam benedicere Cato.

Vultus & frons animi est janua, quæ abstrusam animi voluntatem significat. Cicero.

Eruditiones & alia supellex.

De Annulis.

Annu- Plinius pessimum vitæ scelus patrâsse dicit eum,
lus. qui annulum digitis primus induit.

Prome- In fabulis, Prometheus habetur author annuli:
theus Hic exsectum circulum ex catena qua ad Cau-
annuli casum ligatus erat, dicitur gestasse, cum rupis fra-
author. gmento, ut maneret poenæ recordatio. Unde factum est, ut in gratiam Promethei parentis homines deinde annulos gestarent. Kirchni. de Annul.

Servis Servis in libertatem vocatis, circulus ex catena,
dabatur cum particula lapidis de quo fuerant empti, eidem
annu- circulo inserta dabatur ut essent memores conditio-
lus. nis pristinae. Deinde ex luxu, ferrum in aurum, lapis in gemmam transit; cæpitque esse gestamen, quod antea fuit vinculum, & ornamentum, quod fuit tormentum. Petrasanta l. 3. de Annulis.

Spons. Annuli dantur Sponsis, quia servire invicem
dantur conjuges debent, nec retinent sui in matrimonio
annuli. libertatem. Apud

Apud *Pythagoram* etiam annulus symbolum *Annul-*
servitutis fuit; ideo proverbio monebat, *arctum las ser-*
annulum ne indue, id est, in duram servitutem te virtutis
non committe. *Symbo-*

Flamini Diali interdicebatur annuli usus; nam *lum.*
sacerdotes maxime debent esse liberi: nostri ta- *Sacer-*
men utuntur utcumque, quia Deo & virtuti ser- *dotibus*
vire debent. *interdi-*

Numæ Pompilii & Servii Tullii statuæ cum an- *ctus.*
nulis erant tempore *Plinii in Capitolio*, quia rex *Statue*
bonus est servus publicus. *cum*

Post exactos reges annuli ferrei erant *Rome annul.*
apud Imperatores, & manserunt tamdiu quam *Impera-*
manserunt aurei mores. *tor.*

In funere apud *Romanos*, luctu & acerbis Rei- *annul.*
publicæ casibus, aureos annulos deponebant, & *ferr.*
ferreos induebant. *Mos.*

Erant annuli æstivi pro ætate, hyberni pro *Rom.*
hyeme, verni etiam & autumnales: candida *Annuli*
gemma hyemem, cerasina ver, flava ætatem, *diversa.*
rubra autumnum repræsentabant.

Erant pro singulis mensibus singuli annuli; imo *Helio-*
Heliogabalus quotidie toto anno annulos mutavit, *gaba-*
& singulos semel tantum induit. *Petrasant. lib 3. lus.*

Annulus sponsæ dabatur loco pignoris, quem *Annul-*
Tertullianus pronubum vocat, & *Juvencalis* pi- *lus pro-*
gnus digiti. *nubus.*

Seleucus in annulo anchoram sculptam habu- *Selcu-*
it, convenientissimus sponsis, quia est signum *cus.*
fixæ firmæque benevolentæ, ut possit dici illud
Poëtæ:

—*Anchora jacta mihi est. Propert. Ancho-*

Et illud, *Fam anchoram ad felicitatem jeci. ra.*
Pindar.

Nec novum est, anchoram portare in mani-
bus, dicit enim *Philostratus* consuetudinem apud

- Indi.** Indos fuisse, ut anchoram auream in manibus gestarent. Philost. in vita Apoll.
- Poly-crates.** Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordiae. Clemens Alexandrin.
- ubi nuptiæ ibi harmonia, ubi harmonia nostra, Deus jungitur. Ambros.
- Annu-lus co-ronæ cordis.** Annulus nuptialis in quarto digito manus sinistrae portabatur; ratio hujus præcipua est, quia in eo digito vena quædam reperitur ad cor usque pertingens; & hoc modo putabatur ab Ægyptiis, cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo dixit, annulus est corona cordis.
- Roma-ni.** Romani soliti sunt omnes alios digitos coronare præter medium, qui morosus, sordidus, impudicus dicebatur. Pierius lib. 4.
- Annu-lus sine gemma.** Annulus qui à sponsis offercebatur, ferreus fuit, & sine gemma; pertinet hoc ad durationem & robur, vel ad modestiam & fugam luxus: gemma autem annulo deerat, quasi ipsa sponsa gemma esset. Plin. l. 3. cap. 1.
- Persæ.** Apud Persas, annulis ac monilibus uti nulli licebat, nisi cui à rege data essent. Proinde donari annulo, magnæ benevolentiae & amicitiae signum erat.
- Rom.** Apud Romanos soli honoratiores, uti Centurio, Tribunus, &c. aureis utebantur annulis, alii omnes ferreis. Plin.
- Legati.** Idem legatis ad externos profecturis annulum aureum tanquam insigne muneris dabant. Idem.
- Cartha-gin.** Carthaginenses pro munere expeditionum, militibus annulos dabant. Idem.
- Hannibal.** Hannibalis annulus venenum pro necessitate servatam sub gemma habuit. Idem.
- Victimæ ob-signatæ.** Nefas erat olim victimas offerre, nisi eas prius sacerdotes annulo obsignavissent. Habuit vero hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem,

bentem, manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Mida aut potius *Gygi* annulus erat, cujus gemma si versus volam manus vertebatur, ipse à nemine cernebatur, & omnes cernebat, Plin. lib. 3. cap. dæ.

1. Hoc annulo ipse usus opilio in regem *Lydiæ* evasit.

Adamus duos dicitur habuisse annulos; unus no- *Adami*
men *Oblivio*, alterius, *Memoria* fuit. Ex Tal. Ju- *annuli*
dæor. duo.

Princeps Venetus quolibet anno, die ascensionis *Mos*
Domini, cum solenni supplicatione per mare *Venet.*
tur, & illi annulum injicit, ut ita *marc Reipubl*
Venetiæ desponsct.

Alexander Magnus ante ipsam mortem, cum jam *Alex.*
loqui non posset, *Perdiccæ* magno amico suo, annulū *Magn.*
quo usus fuerat, in signum amicitiae dedit. *Curt.*

Legatus quidam *Polonus* apud Imperatorem *Polonus*
quendam *Germaniæ*, cum illi Imperator thesau- *Legat.*
ros ostentaret, quibus se *Polonos* debellaturum *tus.*
gloriabatur; annulum ex digito detractum in
thesaurum injecit, dicens, *Addamus aurum auro.*
Cui Imperator vernacula respondens, dixit,
Hab danck. Ex hoc nomen deinceps promeruit
familia *Habdankorum.* *Cromer.*

Annularem digitum, sacerdotes sacrificaturi, *Sacrifi-*
variis odoribus inungebat, *Pierius.* *Pyrrhi*

In *Pyrrhi* annulo, *Apollo* cum novem *Musis* ex- *Annul.*
sculptus fuit, ac ferè *Parnassus* integer. *Alex.* ab *Plinius*
Alex. *jun.*

Plinius junior quadrigam in suo annulo habuit. *Carol.*
Carolus magnus pro annulo signatorio gladii ca- *Magn.*
pulo utebatur. *Pharao;*

Pharaonis annulus quem *Iosepho* dedit, habuit nis an-
signum crucis, significans quod ei sumendorum sup. nal.
pliciorum potestatem daret. *Flamen*

Flamen Dialis casso & pervio annulo uteba- *Dial.*

tur. Agell. Nimirum Sacerdos ipse gemma est.

Annul. Abrahamus Gorleus scribit se reperisse annulum vetust. aureum vetustum, cui simul adnexa erat clavis: in gemma habuit duas spicas sculptas, inter quas erat gubernaculum navis, & in manubrio gubernaculi, crux.

Sponsis annuli dati. Dabantur sponsis annuli, qui insculptam sponso- rum aut sponsarum effigiem ad memoriam eorum cordi habendam gererent. Puto ego insculpta fuisse quædam amoris symbola, nam & in calceis ejus- modi symb. la ferebant, ut testis est Clemens A- lexandrinus l. 2. Pædag. c. 11. Multa, inquit, femi- narum soleis quoque amatorias salutationes imprimunt, ut vel per terram numerose incedentes, merc-

Fiat ro- tricios Spiritus in incessu insculpant. Calceæ autem se quid- sponse in superiori parte calcei symbola hæc quid gestabant, vel in parte subjecta calcei addebant calca- soleis clavos, cum iis formis insignes quas in sigillis veris; exstare videmus. Et hinc arbitror natum loquen- unde hoc di modum, cum ex vestigiis alicujus dicantur natum. flores erumpere. Sic dicitur quoque, Quidquid Caroli calcaveris, hoc rosa fiat: apud Persl. Quia fortè V Ho- clavis inscripta fuit rosa.

rologi- Carolus V In annulo horologium habuit, quod non um in sonabat, sed pungendo digitum horas indicabat, annulo, monebatque Imperatorem temporis exacti. Petra- Smara- sant.

gdus. Quædam Regina Hungariæ annulum ex Smaragdo Philoso. habuit, sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sen- phi Ma- tit enim hæc gemma jacturam virginittis. Idem. giftros Philosophi suos Magistros in annulis cælatos ha- in ann. buerunt; Stoici Zenonem; Academici Platonem; habue- Peripateretici Aristotelem; alii Epicurum. Idem. runt. Alii parentes, avos, patriam; Africanus pa- Alii a- trem; Lentulus avum; Julius Cæsar Venerem; lios. Galba canis caput.

Alolan-

Alexander M. in annulo uno habuit *Darii* imaginem, pro epistoli in *Asiam* à se victam ob- *Alex M*
signandis; epistolas vero in *Europam* suimet i- *Annuli.*
magine obsignavit.

In *Pompeii* annulo ensifer Leo fuit. *Pomp.*

In *Augusti*, *Sphinx*; (significabat robur cum *August.*
solertia, vel secreta esse principum consilia.) De- *annu-*
inde cum murmurarentur quidam Augullum *lus.*
æigmata scribere, imago *Alexandri* magni in
eodem annulo sculpta fuit.

In quorundam annulis *Harpocrates* Deus si- *Harpo-*
lentii; in quorundam, amor Leoni insidens, *crates*
habensque regens iram, fuit. *Deus si-*

In *Mecænatii* annulo rana fuit, ex insula qua- *lentii.*
piam ubi ranæ perpetuo silent. Hic *Mecænas* *Mecæ-*
cum esset Secretarius *Augusti*, omnem silentii *nas in*
fidem ei promittebat. *annulo*

Olim gravatis somno; & morientibus detrahi de- *ranam*
bebant annuli. *Plinius.* *hab.*

Tiberius sub pœna gravi prohibuit, ne quis annu- *Tiber.*
los imagine singulari notatos in lupanaria, latrinas,
aut alia loca obscena inserret; & ob id accusatus
est *Paulus Prætorius* quod matula indigens, nuntium
cum annulo & imagine *Tiberii*, obsceno vase admo-
visset. *Seneca lib. 3.*

Cato in annuli sui gemma scriptum habuit; *A-Cato.*
mihi unus, inimicus nullus. *Guevar.*

De Torque.

Constantinus Imperator in torque suo Solem au- *Con-*
reum tulit, cum inscriptione, ET ASTRIS ET *flans.*
SIBI. *Niceph.*

Idem Imperator alium torque habuit, in cuius
medio pendebat cor aureum, circumcirca vero om-
nia suppliciorum genera erant expressa, cum Inscr-
ptione, NIHIL, NIHIL, NIHIL: quasi diceret,
Cor verè Deum & patriam amans, pro Dei &
patriæ amore hæc omnia contemnit. *Idem.*

Eurch.
Mont.
morent.

Eurchardus **Moremorentinus** stetit in acie infra-
ctus dum alii è prælio fugerent: post intravit
semel aulam **Philippi I Regis Galliae**, torquem in
collo habens connexum ex aureis capitibus cer-
vorum, ex quibus dependebat caput canis. Au-
lici indignati quid venationum tropæa circum-
ferret; sed ille Regi quærenti de insolito tor-
que, respondit, *Notari illo torque proceres illos
qui fugerunt ex prælio timidi instar cervorum, dum
ipse mansisset instar fidelis molossi ad custodiam sui
Regis.* Petrasant.

Bolcs.

Bolcslaus **Rex Poloniae** circumferebat in torque
parentis sui imaginem, ne unquam aliquid turpe
aut parente suo indigum faceret. **Cromer.**

Prorex
Neap.

Quidam **Prorex Neapolitanus** cum jam in ex-
tremis esset, illi allatus est torquis à Rege, collo
eum imponens, dixit, *O quam magna ciphra ex
multis ciphris constans.* **Tiocias.**

Aureæ
compe-
des.

Cum **Sardinius** quidam habitandi causa **Cartha-**
ginem migrare vellet, **Claudius Imperator** eum ma-
gno studio retinuit, inquit, *Ego te aureis compe-*
dibus obligabo. **Dion.** Intellexit per hoc Senato-
riam dignitatem.

Darius.

Darius medicum qui se graviter infirmum sana-
vit, duarum compedum aurearum paribus donavit.
Herodot.

Philo.

Philo hoc sensu dari torquem dicit, *Damus tibi
torquem ornamentum in prosperitate, vinculum in
adversitate.*

Catena.

Pulchra est illa catena quam efficit **Magnes**
ferreos annulos attrahens ad invicem, cum in-
scriptione, *Arcais nodis.* De qua supra.

Tyrrii.

Tyrrii obsidione pressi, **Herculis Dei** imaginem,
ne à se discederet, aureis torquibus alligaverunt.
Curtius.

Fabii
torques.

Torques Fabii Quadrati in marmore incisus, in
medio speciem candelabri habuit. **Pierius** lib. 41.

Qui

Qui in prælio se insigniter gesserant apud Romanos, torquibus donabantur: sed externi aureis; ni-
Romani ferreis. Alex. ab Alex. cap. 3.

In Gallia erat Ordo qui torquem ex liliis aureis concinnatum gestabat, vocabaturque ordo liliatus.

Ludovicus 2. Valesius instituit ordinem ex proceribus Gallie, qui uterentur torque de quo pende-
bat bullæ cum imagine S. Michaelis Archangeli Draconem calcantis, cum inscriptione, Immensi
terrae Oceani. Supra torquem verò erat corona re-
galis. Cardanus.

De Poculis.

In cæna apud Græcos tria pocula apponeban-
tur, unum Mercurio, alterum Gratia, tertium tria po-
Jovi Servatori Alex. ab Alex. cula ap-
ponunt.

Grammaticum poculum seu poculum litera-
rum fuit versibus Homericis circumscriptum, & Gram-
Palladi sacrum; hoc postea fuit adfixum in Di-
matia-
ana Templo. cum po-
culum

Erat etiam genus poculi quod dicebatur Cym-
bium, qui erat in formam cymbæ aut navis fa-
ctum. Palladi
sacrum.

Verus Imperator habuit calicem crystallinum, Cym-
qui nominabatur VOLUCER seu EQUUS, ab ejus bium.
equi nomine quem dilexit. Capitol. Pocul.

In Scypho Henrici Gallie Regis gemmeo, erat Veri-
Angelus aureus lilium adamantinum manu tenens. Imper.
Turfell. Henri

In Didonis poculo erant res gestæ majorum Scyph.
sculptæ, id est, Jovis, Belii, Agenoris, &c. Virgil. Dido-
li. 1. E. eid. nis.

Poculum Rufi ex electro fuit, habens caprum Pocu-
aureum efformatum cum aureo vellere, in quo lum
sedebat Amor aureus, alatus, inflans tibia, Rusf.
qualibus Epithalamia canebantur, Mart. lib. 8.
Epigr. 49.

Onagri Ex cornibus onagri fiunt pocula, ex quibus
cornua qui potaverit, eo die nec ferro, nec igni, nec ve-
contra nenis est obnoxius. Philo lib. 3. cap. 41.

venen. Ferdinandus Rex Solimanno Turcæ poculum au-
Pocu- reum obtulit, totum gemmis distinctum, habens ar-
lum genteam machinam horariam, quæ non horas tan-
machi- tum, sed motus etiam errantium signorum, & lu-
nam ho- nares mutationes exprimebat: Erat autem tanta
ariam magnitudinis ut duodecim viri portarent. Jovius &
præ se Sab.

ferens. Ludovicus XII. Galliæ Rex utebatur pro
Ludo- symbolo, cratere cælesti, cum inscriptione; *Inter*
vicus *eclipses orior.* Tipoc.

XII. Scyphus quo Nestor olim utebatur, dicebatur
Nestor. Nestorida, fuit aureis clavis confixus; ansæ ipsius
 quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbæ
 aureæ sub pedibus scyphi erant: hunc scyphum
 vocat Alcivatus cælum.

*Est cælum scyphus ipse, colorque argentens illi,
 Aurea sunt cælo sydera claviculi.*

*Plejadas esse putant quas dixerat ille columbas;
 Umbilici gemini magna minorque fera est.*

Apollo Neptunus & Apollo in præmium ædificatæ
& Nep. Trojæ poculum aureum acceperunt: cecinit au-
in ædi- tem Apollo lyra, qua sonante muri steterunt.
ficata Mart. l. 8.

Trojæ Figurabantur etiam pocula, exsculpto intus
præ- speculo ad multos angulos, ut uno intuentem tur-
mium ba apparent.

pocul. Quem quisque gratum habebat, ejus speciem
accep. insculpebat in poculo: quod de Epicureis testatur
 Cicero. Ult. de Fin. Trebell. Pollio.

Cornel. Cornelius Marcus utebatur poculo ex electro,
Marc. in cujus medio Alexandri M. vultus erat expres-
 sus: in circuitu autem omnis historia & bellum
 illius exprimebatur.

Baucal. Erat & poculum Baucalium, ita dictum quod
 regde-

redderet quendam sonum cum infunderetur. Alex. Aphro in Probl. I.

Pater *Clitophontis* habuit poculum, cujus o- *Pocu-*
ram vites in ipso natæ coronabant; è vitibus ra- *lum,*
cemi pendebant cum botris, qui sicco poculo *vinca.*
omnes acerbi, immixti autem vino rubentes &
maturi fiebant, poterat hoc poculum dici *vinca.*
Achill. lib. 2.

Joseph Patriarcha ex poculo divinabat, teste *Joseph.*
S. Scriptura. Gen. 44. v. 5. *pocul.*

Præquam in convivio pocula gustabantur, Mos
Diis libabant Antiqui, & convivis apprecatio *Antiq.*
instituebatur. Primus autem calix *Jovi Olympio*
miscbatur; secundus *Heriobus*; tertius *Jovi*
Servatori. Alex. ab Alex. lib. 5.

Remotis mensis, mos fuit Antiquis, maxi- *Scyphus*
mum scyphum afferri, qui dicebatur *Scyphus boni.*
boni ominis, quia boni ominis causa circumfere- *omin.*
batur, & de illo omnes gustabant. Idem.

De coronis, fertis, & floribus.

Caius Caligula coronas invenit instar Solis & *Caligu-*
Lunæ. Idem lib. 4. *la.*

Donabantur antiquitus corona viri fortes & *Coro-*
strenui in bello. Alia autem erat *Civica,* quam *na*
perpetuo gestare licebat, & fiebat ex frende; *civica.*
hanc qui meruisset in ludis, à populo universo
& Senatu ei assignabatur. Corona *obsidionalis* e- *Obsidi-*
rat ex gramine in eo loco collecto, in quo ci- *onal.*
ves obsidione liberari erant. Corona *muralis* de- *Mural.*
sinebat in similitudinem pinarum. *Navalis* au- *Naval.*
tem instar navis rostrata erat. Alex. ab Alex.
lib. 1.

Apud *Persas,* non modo Sacrificuli, sed om- *Persæ.*
nes qui Sacro intererant coronabantur. Idem.

Apud Barbaras gentes, florentes corollas im- *Barba-*
posuisse, pacis & amicitie signum fuit. Poly- *ragen-*
plus. *tes.*

Rom.

Romani in conviviis etiam ministros conviviorum, & pocula, & postes coronabant. Al. ab Alex.

Nuntii victoriæ, literæ, & naves, & fasces victorum lauro coronabantur. Idem l. 6.

Templum

Floræ

& Sal.

Coronæ

Musa-

rum.

Sepul-

chra co-

ronata

apud

Rom.

Trium-

phat.

Rosa

absque

spinis.

Æ-

gypt.

Deæ Floræ & Deæ Salutis in eodem loco apud Romanos templum erat. Idem.

Coronæ Musarum ex pennis nectuntur quas ex Sirenum alis evulsere, quo significatur earum famam orbem peragraré. Pierius.

Etiam mortuorum sepulchra solita fuisse coronari, refert Pierius; & quidem Valeriani filio, Romæ, ternæ coronæ roseæ in Julio, myrtæ hyeme, ex testamento superimponi debebant. Idem lib. 55.

Triumphatori sertum laureum fuit; sed prius myrteum; dum autem curru in triumpho veberetur, flores per plateas spargebantur. Sertum autem triumphatoris Jovi consecrabatur. Al. ab Alex.

Rosam olim spinis caruisse docet Basilus, sed post peccatum Adæ spinas assumpsisse: Unde Rosa sine spinis apud authorem est Amoris Hieroglyphicum. Pierius lib. 55.

Ægyptii si quem vixisse ad extremum inoffensa valetudine & dignitate observassent, Amaranthi corollam capiti ejus imponebant. Est autem Amaranthus spica purpurea potius quam flos; & postquam flores defecerunt, aquis madefactus reviviscit, & hybernas coronas facit. Idem.

Æstas & Pax in Spiceo sermo dicuntur à Poetis ambulare.

C A P U T VII.

De orationibus funebribus.

Orationum funebrium duplex genus est in usu. Nam aliæ dicuntur ab hospitibus ad amicos defuncti; aliæ ab amicis defuncti ad hospites. De utrisque agendum separatim quæstionibus, & deinde epitaphiis, seu sepulchrorum & vexillorum inscriptionibus.

Q U A E S T I O I.

Quomodo constituitur oratio funebri ab hospitibus ad amicos defuncti.

Tria præstare debet talis oratio; exprimere *Oratio-* dolorem super defuncto; laudare defunctum; & *nes fu-* consolari amicos def. ncti: hæc autem ita fiunt *nebres* optime. Primo, exordiendo ab aliquo discursu *ab ho-* de mortis certitudine, aut de incertitudine *spitib.* temporis mortis, aut de varietate, aut de po- *ad ami-* tentia: vel dicendo de brevitæ vitæ, aut de *cos.* mutatione fortunæ, aut de calamitatum impendentium hominibus multitudine: vel declarando quis dolor ex morte secutus sit; vel optando lætorem occasionem, in qua actum tuum & obsequia defuncto ostendere velles: vel dicendo, ferreum eum fore, qui mortuum talem non d. fiat: vel describendo dignitatem & potentiam mortui, & ex ea occasione erumpere in querelas & commiserationem: vel laudando amicos à constantia amicitæ, &c. Secundo, laudando defunctum à nobilitate majorem, à factis parentum, à meritis & beneficiis erga patriam, Ecclesiam, alios. Tertio, consolari amicos, adferendo causas quæ dolores mitigare possunt. Tales autem causæ commu-
niter

niter sunt : *Voluntas Dei; necessitas moriendi communis; recte acta vita; bene merita in Rempubl. & Ecclesiam; memoria secutura; posterorum felicitas; exempla aliorum qui mortem suorum tulerunt patienter; dicta Sapientum; amicorum constantia, &c.* Sed

Nota quod huiusmodi in oratione maxime hi dominari debeant adfectus; amor, dolor, commiseratio, & alii graviores: atque ideo valent, Primo, exordia ex abrupto, aut alio singulari impetu fusa. Secundo, possunt adhiberi trequentes *Exclamationes, Epiphonemata, Descriptiones, Apostrophe*. Tertio, excurratur sæpe in querelas de inconstantia vitæ, de fallacia spei, de afflictione amicorum, patriæ, Ecclesiæ, quando vir singularis occumbit. Quarto, *Apostrophe* fieri solet vel ad amicos defuncti, laudando quod talem virum in suo genere habuerint; vel ad hospites, excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum, gratulando illi æternam patriam, & perennem ex benefactis famam apud posteros: vel ad familiam, patriam, religionem, templa, xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod benefactorem amiserit: vel valedicendo defuncto, nomine singulorum hospitum & amicorum; aut illius nomine hospitibus & amicis: vel introducendo ipsum defunctum valedicentem.

Praxis.

Fune-
bris o-
ratio.

— 9 —

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram se publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen sui destinatum tempus ignoret. Esset aliquod adhuc in malorum maximo solatium, si ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed ô fatu-

rum

rum inclementiam ! ô crueles supra nomen
 suum *Parcas* ! latet ultimus dies, ut observen-
 tur omnes ; & quasi parum sit, fragile vitæ fi-
 lum invida manu carpere, omne præterea quod
 vivimus tempus timore inundat. Sæpe nimium
 de tempestate securi, negotiorum æquor adi-
 mus ; hilaresque & salvi super procellarum ca-
 pita triumphamus, & nescimus sub malacia in-
 fidias esse ; ponenteque vento breviam superesse &
 scopulos, qui etiam in portu parant naufragi-
 um. Omnino sicut fortuna ita vita nostra vi-
 trea est, cum maxime splendet, maxime frangi-
 tur. Et hæc ego non eo animo dico, quasi Domi-
 num N. cujus ossa mœsti tumulamur, existi-
 mem non expectato mortis telo præventum
 esse ; & in eorum vixisse contubernio, quibus
 omnia casu metientibus, omnia accidunt non
 eveniunt ; illudque temerarium & imprudens
 verbum subinde occlamant, *non putavi*. Semper
 ille mortis minor, ubique mortem expecta-
 bat : semper virtutis alumnaus, nunquam non
 æternitati maturus fuit ; & ne ignavi militis
 more, ab impedimentis oneratus, tunc vasa
 colligeret primum, cum jam in acie standum
 esset, suam quotidie in numero habebat con-
 scientiam. Exire è vita voluit non excludi, cum
 sciret, volentem à Fatis duci, nolentem trahi.
 Nostram hic ego lamentor miseriam, Reipu-
 blicæ calamitatem deffleo, quæ tantum virum
 nobis præter spem abstulit ; cujus si redimere
 vitam integrum foret, nemo nostrum esset qui
 de suis illi annis non concederet. *Atlas* certe
 noster fuit & patriæ delictum ; qui, si mœtorem
 nostrum nolisset, nunquam nasci debuit ; si
 perenne Reipublicæ decus & commodum,
 nunquam mori. Magnus quidem ille fortuna
 fuit, & majorum imaginibus insignis ; quippe
 cujus

cujus familiæ claritatem nec ille ignorare potest qui in patria nostra plusquam peregrinus & hospes vivit: sed in hoc vere maximus dici meruit, quod avorum virtutes supergressus, mensuram suam totus in te habuerit, & fortunam quantamcunque & animo & meritis excesserit; ut novo naturæ ingenio, non ille ex majoribus, sed majores ex illo, ad gloriam & famam nati videantur. Juventutem & lubricos ætatis annos laudent in illo, qui disciplinis regendum habuere commendatum; nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibisse, cum ætate corroborasse; & sæpius incertum fuit, an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Ulyssis* studio in exteras provincias, quod hac tempestate nostratibus nimium solenne est; sed innocens exiit, innocens rediit, quod heu nimis rarum! Excepit redeuntem patria, ut amantissimum filium sollicita mater; & in Reipubl. obsequiis instructum ad off. N. honorem primum, deinde & off. N. Reipubl. evehit. Hic ille virtutis campum nactus, quid non egit ut decurreret? Summam adhuc juvenis auctoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit; huic suavis accedebat affabilitas, affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic univ. rsi hominum ordines, eum necessitatis suæ asylum habere; in auribus ejus suarum precum domicilium collocare; neque ullum esse audivimus vel infimæ conditionis, qui non illum quem supremum dignitate suspiceret, parem sibi facilitate experiretur. Privatorum duntaxat esse aiebat sibi & suis vivere, se publicæ luci expositum velut candelam aliis lucere debere, sibi consumi. Quid? quod semper ille in publica territorii nostri corona, prudentiâ superior trium-

triumphavit; nosque, velut à Sole minora sidera, consilium accipere potuimus; & qui ætate ei non cedebant, sententia tamen liberter. Et cujus tandem facundia, patriæ sibi que non meritorum apud externos famam conciliatam, satis enarrat? plus cogitationi hic relinquendum, quam sermoni concedendum est; siquidem multa de Te N. N. dicere possumus, sed nemo satis. Si tamen has lugubres nostras admittis gratias, agit tibi agetque immortales patriæ pro consiliis & ornamento; agunt senatorum subsellia pro prudentia; agimus nos pro fama & laude: & tibi simul illustri familia gratulamur, quod tantum viri decus protuleris, quem imitari possumus omnes, admirari debemus. Prohibe jam cadentes lachrymas, ac æternæ Numinis voluntati defunctum concede. In hanc necessitatem nascimur ut moriamur; serius aut citius ad illum pertinet, cujus arbitrio totus componitur orbis. Juvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non ætatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus, quod Heroum est, censemus. Quamquam, quid vixit? quid mortuum dico? adhuc vivit, viverque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum theatro, sed in animis cordibusque omnium; mortalitatem deposuit; vitam non exiit sed mutavit. Dixi.

QUÆSTIO II.

Ad hoc

Quomodo construitur oratio in qua gratiæ aguntur spites nomine defuncti hospitibus.

gratiarum a-

Similis in multis esse hæc oratio priori describet, ita tamen texti solet; Primo, ponitur alio nomine quis discursus de morte, aut de miseris humanis defunctis, aut de vita præsentis; aut ex abrupto describitur

bitur dolor propter defunctum; aut quocunque alio modo supra in præcedenti quæst. dicto inchoatur. Secundo, instituitur laus defuncti. Tercio, fit gratiarum actio hospitibus, qui funebri pompæ adesse voluerunt, sive per se, sive per legatos missos; & fit repromissio obsequiorum in alia latiori necessitate & occasione. Quarto, fit invitatio ad convivium funebre.

Nota.

Nota quod plerisque in locis inter Magnates legati mitti soleant, qui nomine eorum perorent: illis ergo cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate prius respondendum erit.

Præxi.

*Grati-
arum
actio
ad hosp.*

Et non ille latissime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit, qui duarum vocum angustis inclusit elogium, & vivam mortem vitam hominis appellavit N. N? Omnino non morituri sed morientes vivimus, alternisque momentis vita & mors dies & annos sibi partiuntur. Ruina & perennis fuga est tempus quod vivimus. Labitur infans in puerum, puer in juvenem, juvenis in virum, vir in senem, & sic omnis rerum humanarum historia est interire. Atque utinam hoc ordine constanter procederet negotium, & ultimus qui omnes consummat dies nonnisi cum senectute incumberet: sed cæca mors nescit discrimina, & latronis more quidquid obvium est diripit; juxta maturos immaturosque irvadit, eo solum nomine quia mortales. Ecce recens ante oculos exemplum Dominus N. cujus si recte gesta & virtutes consideramus, non immature obiit; si annos & desideria omnium, eheu nimis immature!

Ut enim famæ satis, ut satis immortalitati vixerit; nobis certe non satis, non satis patriæ,

non

non satis bonorum votis, qui cum tot immortalia gerentem viderent, vix censere volebant mortalem. Fuit benigniore natus genio, & cœlo liberali, utpote in quo natura parens nimium permiserit sibi cum genuit, quandoquidem unum habere concessit ea quæ vix multis concessit. Cum *Sidonio* dicam, *Natura, virtus, fortuna, in eo sibi compendium fecerant, & nobilem nobiliss. Heroum epitomen.*

Et quis non in illo *Aristidis* iustitiam suspexit? quis non *Lycurgi* prudentiam admiratus est? quis non *Alexandri* magnanimitatem? *Iulii Caesaris* fortunam? imperterritum in adversis *Catonis* & *Pompeij* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. Non sibi se sed patriæ natum sciebat; quare, quod *Themistocli Miltiadis* tropæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & patriæ cura semper versabat animum; cuius publicam quietem privata inquietudine dicebat sanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod religionem, quod cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipsius arduum, nihil impervium fuit; quod autem in pietatis & religionis amore præcipuum est, nescivit velle quod velle non debuit. Sint igitur multa quæ luctum familiæ & patriæ mitigare possint, N. N. illud grande & magnum doloris solatium, Deinum N. sub onere Reipubl. fractum occubuisse. Quanquam & serenitas & tranquillitas qua supremum clausit diem, quanta & quali? Deus immortalis! quam non perturbate, quam suaviter! In morte sibi vel maxime vivere videbatur, qui dum viveret, assidue sibi moriendum esse cogitabat; ut minime illius vita mori

mori oblivione possit, cujus vel ipsa mors viri sit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ referantur Domini Hospites, &c. quod supremo amicitiae & Christianæ pietatis officio egregiè perfuncti frequenter conflueritis, ut diem hunc patriæ & nobis luctuosum vestro etiam dolore levaretis? revera amici, revera vicini, & usque ad summam factorum urnam in amore constantissimi. Faxint superi ut hanc obsequiorum Indultriam lætiori occasione compensare liceat; ad hoc prompti & alacres animos & corda consecramus. Interim ut mutuus dolor mutuo convictu melius mulceri & profligari possit, post lugubrem laborem ad lugubre convivium N. N. Dominos invitamus.

Sententiæ huic materiæ servientes.

Unno eodemque ubere vitam mortemque sugimus.
Epictetus.

Non est res magna vivere; magnum est honeste mori. Seneca.

Nemo unquam mortalium erravit ad sepulchrum.
Idem.

Alia vos ô Reges aula deducit in sepulchrum, vermis, putredo, tenebræ. Gers. Paris.

Quem Dii diligunt adolescens moritur. Plaut.

Optima quæque rapit mors, pessima quæque relinquit. Homerus.

Puer centum annorum moritur, & peccator centum annorum maledictus erit. Iesaias c. 65. v. 20.

Mors ultima linea rerum. Horat.

Somnus frater mortis. Senec.

Mors medicus malorum est. Æsch.

Mors terribilis est iis quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non potest.
Cicero.

Mors nobis quasi saxum Tantalos impendit.
Idem.

Impie

Impie & impudenter vivere non tantum est male vivere, sed diu mori. Democrat.

Undique eadem est via ad sepulchrum. Diog.

Nos accendimur & extinguimur, medio tempore aliquid patimur. Senec.

Quoniam vita qua fruimur brevis est, memoriam nostram quam maxime longam efficere studeamus. Salustius.

Tota vita discendum est mori. Et, Nullius rei difficilior est scientia quam vivere. Seneca.

Cogites velim mortale corpus nos habere, sed gloria & laudibus fieri compositos immortalitatis. Iso- crates.

Bene moritur, quisquis moritur cum lacrum facit. Euripides.

Post mortem non opuscula sed opera pensanda meminerimus. Plutar.

Non vivere bonum est, sed bene vivere. Et, quid est novi hominem mori, cuius tota vita nihil est aliud quam ad mortem iter? Et,

Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur. Seneca.

Illi mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur sibi. Sen. Trag.

Quotidie morimur, quotidie etiam demitur aliqua pars vite, & tunc cum crescit vita decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem; cum morte dividimus. & Vir fortis & sapiens non debet fugere ex vita, sed exire. Et, Quidquid egeris tunc apparebit cum animam ages. Et, Omnes eadem conditio revinxit, cui nasci contingit, mori restat; intervallis distinguimur, exitu æquamur. Seneca.

Commorandi nobis diversorium natura, non mandandi dedit.

Ex vita discedendam est tanquam ex hospitio, non ex domo. Cicero.

Mihi nec diuturnum videtur illud in quo aliquid est

est extremum. Et, *Vestra quæ dicitur vita, mors est.* Seneca.

Nunquam bono quidquam mali evenire potest, nec vivo nec mortuo.

Fugius mortem cavet, non pavet. Bernhard.

Non potest male mori, qui bene vixerit. August.

Compendium est male agentibus si cito moriantur. Ambros.

Inopi quanto longior vita tanto plus supplicii. Tacit.

Tota vita hominis unus est dies. Fabius.

Non est ullum majus solatium mortis, quam ipsa mortalitas. Seneca.

Mala mors putanda non est quam bona vita præcessit. August.

Mors vitæ est testimonium. Ambros.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam. August.

Non domus est hoc corpus sed hospitium, & quidem breve hospitium, quod relinquendum est ubi te gravem esse hospiti videas. Seneca.

Sicut mali nascuntur ut moriantur, sic boni moriuntur ut vivant. Guevar.

Vir bonus etiamsi moritur, vivit; vir malus etiamsi vivit, moritur. Idem.

Mundus est taberna fortune, in qua omne mercimonii genus suspectum est. Et, In Fortune nundinis nihil nisi mendacia venduntur, nihil nisi nostræ vitæ stipe solvitur, nihil ad pondus & mensuram datur. Idem.

Viri Sapientes, magis duos vitæ hujus dies felices quam ducentos fortune adversæ formidant. Idem l. 3. cap. 14. Et,

Non minus egent consilio felices in rebus secundis, quam auxilio miseri in rebus adversis. Et,

Maximum ultionis genus quo inimicos nostros aff-

afficiamus, est, ut eos diu vivere sinamus. l. 3. cap. 51.
Et,

Mors est verum persugium, perfecta sanitas, portus securus, integra victoria, caro sine osse, piscis sine spina, frumentum sine paleis. Et,

Vita innocens mortem reddit securam. Et, Immoderatum in vita risum largus in morte ploratus sequitur. l. 3. cap. 53.

Quod Phoenix inter aves, hoc filius inter homines qui patris mortem non exoptat. Idem.

Divitiæ, adolescentia, solitudo, libertas, sunt quatuor pestes quæ vivos occidunt, mortuos infamant. Idem l. 3. cap. 55. Et,

Pauper ut requiescat moritur, dives ut crucietur. cap. 56. Et,

Soli felices appellandi sunt, qui ex hac vita Deo chari & hominibus non invisi discedunt. Ibidem. Et,

Germanus & minime ingratus filius, quo die patrem in tumultum durum miserit, eo ipso die illum sepelire in tenero corde debet. l. 3. c. 59.

Ita vivere hominem oporteret, ac si post horam ei esset migrandum. Difficile est tacere cum doleas. Latant. l. 7. Cicero.

Loquacissima res est homo infelix. Philof.

Non ii optime vixerunt qui diutissime, sed qui modestissime. Varro.

Quo facilius obrepas mors, sub ipso vitæ nomine latet. Seneca.

Qui est hodie, in eum qui cras erit morietur; & qui heri fuit, in eum qui hodie est mortuus est. Plutarch.

Vita Comædia est, cujus Epilogus mors est,

Vita Græcis Comædo Tragedia est, nam mista habet lætis tristitia: Porphyrius matrimonium etiam sic appellavit.

Quomodo fabula sic vita, non quam diu, sed quam bene acta refert. Seneca.

Congenita sunt sibi prorsus vita & dolor. Philemon.

Vita humanae accinitur perpetuo cantilena, Eja! Eheul Plutar. ex Aristoph.

Ad maiora natus sum quam ut terrae serviam. Philosoph.

Apophtegmata.

Homo cithara. Clemens Alexandrinus hominem esse citharam dixit: In Orat. contra gent. Pulchre; nam sicut cithara è variis chordis, ita homo ex corpore & anima, opibus, honoribus compingitur; ex quibus tamen omnibus una harmonia fit in laudem Dei, patriæ, sui: rumpitur hæc cithara dolore & morte.

Eraxillus moriturus. Braxillus Philosophus moriturus, cum à senatu frequenti visitaretur & deploraretur; propter quatuor se letari dicebat. Primo, propter bonæ conscientiae testimonium. Secundo, quod tantos viros suam mortem lugere videret. Tertio, quod 60 annis Reipubl. & aliis prodesse studuerit. Quarto, quod cultum quem debuit aliis, præstiterit semper; denique subjunxit, ergo mihi hodie vitam exordiri videor. Diogenes Laertius in vit. Phil.

Mundus ruina. Isidorus Petusiot. vocabat Mundum perpetuam ruinarum ruinam. Macrobius Saturnal. l. 2. c. 21. Allusit puto ad Ethnicorum veterum consuetudinem, qui Deum suum non in forma humana depingebant, sed in forma baculi simplicis, appellabantque hoc idolum *Jupiter Tigillus* seu *Fulciens Dominus*, quasi humana omnia ad interitum ruentia fulcrae Dei munus continuum sit.

Jupiter Stator. Huc pertinet quod Romulus Jovis effigiem in Capitolio posuerit, cum titulo, *Jupiter Stator*, In manu baculum hic *Jupiter* habebat, ut eo fulci-

ret Novam Romam: sed Sempronius Consul ibidem jussit Vulcanum locare, quasi dividentem Jovis baculum in baculos minores pro aliis Diis; v.g. in sceptrum pro Plutone; in tridentem pro Neptuno; in clavam pro Marte; in caduceum pro Mercurio; & lemma adscripsit, ET VOS FULCIUNTO. Quasi diceret, vos minores Dii, id est, vos Domini, terreni Principes, Magnates, simul cum Deo fulcite ruentem mundum; nam sceptrum vestra participant à sceptro Dei.

Adde hic, quod in Italia alicubi in templo depictus sit mundus rotundus, quem duodecim baculi sustentant, lemma subscriptum est, *Predicatio Evangelii*, ac si duodecim Apostoli verbis suis velut baculis teneant orbem.

Aurelius Imperator moriturus dixit. *Ex om-M. Annib.* quæ habui & possedi, duo tantum habeo, nimirum quod Deum offendi crucifixum, & dolorem quod vitiis tempus impendi. *Guev. l. 3. c. 56.*

Secundus Philosophus interrogatus quid esset Mors, respondit; *Est somnus æternus, dissolutio quid sit. corporum, divitum pavor, pauperum desiderium, inevitabilis eventus, incerta peregrinatio; latro hominis, somni mater, umbra vitæ, discessio vivorum, omnium resolutio, laborum finis, cupiditatum clausula, improborum carnifex, bonorum præmium. Idem l. 3. c. 51.*

Epaminondas mortem fortium virorum otium esse dixit, improborum vero & ignavorum laborem. *Epaminondas. Lycosten.*

Plato dicebat, vita nostra sicut flamma super a Platō, minimo vento extinguitur.

Homo est vas quassum & fragile, est corpus in omnem fortunæ contumeliam projectum. *Seneca. Homo.*

Alii dixerunt hominem esse calamitatis omnis hospitium.

Mors. *Mors bona est laboris corona, felicitatis porta, vite janua.* Bernhar.

Philippus. *Philippus Maced. Rex. cum consulisset oraculum quomodo posset senex fieri; responsum accepit, Vita quadrigas.* Quo audito primum edixit, ne ullus in regno suo quadrigis uteretur: deinde, cum montem audivisse nomine *Quadrigan*, eum suffodit & evertit. Sed *Pausanias* in capulo gladii quo eum occidit, quadrigam habuit coelatam. Val. Max. l. i. c. 8. Ext. n. 9.

Venus. Dicerem ego si vis ad maturitatem pervenire, *vita quadrigas*, sed *Veneris.* *Vonus* quippe juxta *Poëtarum* opiniones, quatuor cygnis vehitur; *vehitur.* & secundum *Bernhard*, luxuriæ currus quadriga volvitur vitiorum: *ingluvie ventris, inhonestate sodalium, mollitie vestium, otii soporisque resolutione.*

Cræsus. *Quæritus* quidam olim quid mallet, an esse *Socras.* *Cræsus* dives, an *Socrates* sapiens, respondit; *In* *vita Cræsus, in morte Socrates.* *Bellus* in concion. **Gorgias** *Quæritus* olim *Georgias* *Leontinus* orator jam *Leon-* *senex, an mortem æquo animo ferret si è vita* *tin.* *vocaretur, respondit; Ex putris & defluente domuncula non invitatus discedo.* *Lycost.*

Severus. *Severus* Imperator vivo sibi loculum parari jussit, cui se interdum includens, sic illum alloquebatur; *tu ô locule virum capies quem orbis non capit.* *Xiphilin.*

Religio- *Religiosi* quidam in *Turcia* incedunt per *plasi Tur-* *teas* portantes specula, porriguntque obviis, & *cici.* *dicunt; inspicere & vide quis sis.* *Annales Turcici.*

Zeno. *Zeno* philosophus cum ab *Apollonis* Oraculo sciscitaretur, quomodo posset vitam bene agere? responsum accepit, *mortuos consule, & ab iis quid sit faciendum discere.* *Laertius l. i.*

Antis- *Antisthenes* à discipulis quæsitus quid esset *siben.* *mors; duos circulos fecit, & hoc esse mortem affirmavit*

mauit. Idem. Interpretati sunt illi, unum circulum esse corpus, quod ducitur unde inepit, nempe ad terram; alium circulum esse animam, quæ etiam suum terminum quærit.

Nabathæi Reges non in Mausoleis sed in fimo se- Nabathæi
poliebantur; nec aliud sibi occini præter hæc ver-
ba voluerunt, *Pulvis pulveri, fimus fimo traditur.* Reges
Reinerus. in fimo

Idem Reges ante pectus loco signaculi mortem sepul-
gestabant, cum inscriptione Mater bonorum, no-
verca malorum, Reinerus.

Apud Scythas in coronatione Regis spargitur *Scythæ*
terra & cinis, & simul hæc verba dicuntur; *Hæc*
tua est origo, vide ne quid superbe agas. Idem.

Nicolaus Medicus Princeps cum post multas Medi-
expectationes filium accepisset, lacrumans in caus.
hæc verba prorupit, *Et tu fili ad ferendas hujus*
seculi calamitates advenisti. Idem.

Justinus Imperator jubeat sibi lectum cor spergi Justin;
pulvere, & lacrumans dicebat; Ecce nunc in pulve-
re dormiam, quoniam pulvis sum, & in pulverem
convertar. Cedrenus.

Apud Albanos si masculus nascebatur, ad fines ei *Alban;*
militaria munera offerebant, cum his verbis; *Ar-*
meris miser, quia ad bellum non ad otium venisti.
Crispinianus.

Marcus Antonius Senator Romanus cum Tyra- Marcus
mides Egypti lustraret, ad suos dixit; omnia tempus Anto-
devorat, omnia consumit; sola gloria laborum no-
nus.
strorum cum tempore intercidere non potest, hæc ut
æternum duret, vitæ est anteponenda. Comineus.

Epaminondas dux Thebanus, accepto lethali Epami-
vulnere, cum universa civitas ad corpus ejus as-
nondas
flueret, de præmio laborum rogatus dixit, nul- præmi-
lum aliud volo quam memoriam mei. Solicite iti- um qua-
dem quæsit an clypeus salvus superesset; & le postea
cum superesse audivit, dixit; nunc latus morior laudat.

hoc salvo, quo salvo latus vixi : *Ῥαμινοντας* dux
vester nunc vivere incipit, quia sic moritur. *Ly-*
colten

Demo- *Democritus* Philosophus mæstum *Darium* Regem
critus ob mortem conjugis consolaturus, vitam defunctæ se
solatu- restitutum promisit, si modo tres illi homines in-
rus Da- nirentur qui nunquam lugubri vestitu usi fuissent ;
rium quasi tres in tota Persia, & non inventi; tum ille
tres po- ad Regem, vides, o Rex quam inevitabilis sit omni-
stulat bus fati necessitas ; ~~nefas~~ est deslere quod nefas est
bomi- evitare. Idem & *Julianus* in *Epist.* ad *Ameri-*
nes qui *Ferdinandus* Rex *Castell.* ubi ab *Isidoro* intellexit
lugu- vicinam esse horam mortis ; regio habitu indutus
bria non ad templum concessit, ibique consistens ad altare,
sump- purpuram, sceptrum, coronam, torquem, annulum,
piss. & omne regium vestimentum exuens deposuit, di-
Ferdi- cens ; Domine, Regnum quod à te accepi, tibi resti-
nandus tuo, colloca me in æterna luce ; sic mortuus ibidem.
Rex. *Plut.* in conviviiis Sapientum.

Ptol. *Ptolomæus* *Philadelphus* *Ægypti* Rex inter me-
Phila- dias epulas mortui cranium semper habuit, & à mi-
delphus. nistris hanc sibi vocem dici voluit; inspicere Rex &
cogita te talem aliquando futurum.

Xeno- *Xenophonti* sacrificium peragenti cum nuncia-
phon. tum esset majorem natu fratrem occubuisse in prælio.
coronam regiam primo deposuit, quaesivitque quo-
nam modo occubisset ; ubi ergo audiit fortissime
pro patria pugnante occubuisse, reposuit capiti co-
ronam, & testatus est se voluptate majori persundi
quàm dolore *Lycolten*.

Basili- *Basilinus* *Episcopus* sibi vivus construxerat sepul-
us. crum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo
profestis diebus *Episcopali* pompa cogebatur uti, tueri
destinavit qui subinde occlamareret; Pater mor-
tem cogita, & sepulchrum tuum perfici jube. *Marli-*
a. c. 26.

Lips. *Lipsius* decubisurus dicebat semper, ad lectum ad
lectum. *Drexel.* Caro-

Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo constitutus, à suis rogaretur, quænam insignia se- pulchro affigi vellent, respondit, Sola mortis insignia sculphantur; hæc est enim regina illa potens, quæ omnes meas victorias in nihilum redegit, & de meipso victore triumphum agit, hæc adscriptio, Sola mors omnia æquat. Gregor. Turo. lib. Hiltor.

Diogenes Cynicus cum aliquando curiosus sepulchra inspiceret, ubi defunctorum ossa cernebantur, nec ad Alexandrum M. obviam habuit, & cum ille percun- daretur, quid inter mortuos ageret? in hac ossium congerie patris tui Philippi calvariam quæro, sed à cæteris dignoscere non valeo Laertius.

Musonius Philosophus interrogatus quisnam aptior modus ad diem ultimum feliciter claudendum, respondit; Vive ut cras moriturus. Marl. c. 26.

Hieroglyphica & Symbola.

Alphonsus Arragonum Rex in symbolo dicitur habuisse coronam, in cujus ambitu hæc inscriptio exstitit: Artifex cudit, Deus ludit, imponendo, deponendo. In fronte coronæ pomum erat Smaragdinum; cum lemmate, Æstate prodor, autumno probor, hyeme perdor. Manus tenens in filo orbis globum; cum lemmate, Tenui pendentia filo. Topotius.

Candela ardens, cum inscriptione, Dum aliis Candela profum, consumor.

Brachmani certis temporibus solent mittere Brach- vicinis regionibus arefacta folia cum his verbis: man. Talis est vita hominum, qualis foliorum. Drexelius Folium. in Prod. æter.

Johannes Dux Clivia habuit in symbolo lilium cum inscriptione, Hodie aliquid, cras nihil. Topotius. Hinc in tumbis antiquorum exprimebantur lilia & rosæ.

In sepulchris juvenum ac puerorum apud Germanos erat olim hæc inscriptio per interrogatio-

nem & admirationem, *Et mortuus est*; In senum vero Epitaphiis erat eadem cum periodo seu puncto, *Et mortuus est*. Drexel. in prod. ætern.

Scipio. In exequiis *Scipionis* celeberrimi Marsalci Galliae, ante tumbam caduceum prætulērunt, e cujus manubrio tria lilia pullulabant, utpote stemma *Galliae*; per medium verò caducei erat inscriptio hæc, *Non genere tantum, sed ore & re Scipio*. Tomachor.

Calvaria duæ. Dux calvariae jacent; una inter sceptræ & coronas, alia inter ligores & rastra; inscriptio, *His discernere regem à rustico*. Sond.

Sol. *Perse* in tumbis sculpebant Solem, cum lemmate, *Orietur*.

Phoenix. Antiqui *Ægyptii* Phœnicem in sepulchro post fata superstitem sculpebant; cum lemmate, *Evolabit*.

Atheniens. *Athenienses* in monumentis scribebant ciphras multas, cum lemmate, *Ignorans*.

Avis quæpiam reperiri dicitur, quæ uno duntaxat die vivit, mane nascitur, vespere moritur: Interea vero aliarum avium nidos pervolat, & singularum voces ac cantus addiscit, canitque jam ut turdus, jam ut philomela, &c. Hæc avis symbolum solet esse hominis cito morientis; cum inscriptione, *Non diu sed satis*.

Alexand. M. *Alexander M.* de se dicere solebat, *vixi satis, quia non annos sed triumphos numero; melior me non ætate sed perennitate*.

Pausan. M. In monumento *Pausaniæ* depicti erant canes multi insequentes feras diversi generis per campos & sylvas, lemma, *Venatio Cirica*. Nempe vita hominis venatio est, & sæpe dum capere volumus, capimur.

Vita hominis venatio. In *Orphei* sepulchro inscripta erat hæc unica vox, *Lusit*. Marl.

Orpheus. In monumento cujusdam Eleemosynarii scriptum

scriptum fuit, quod dedi habeo, perdidit quod ser- *Egypt.*
vivi. *Elari.*

Egyptii inter convivia mortui caput circum- *cujusdā*
ferunt, & convivatoribus ostendendo dicunt, *symbo-*
Comedite tales futuri. *Plutar.* *lum.*

Habuit quispiam ampullatus homo ex super- *Anguil*
bia potius quam ex scientia pro symbolo, in la frag.
stemmate hanc unicum voculam, *Omnia.* Cui *hum.*
oblique tumorem castigando quispiam adsci- *symbol.*
psit litteram S ante O, & legenda fuit vox *Somni.* *Homi.*
a. O bene! humana *Omnia* sui t *Somnia.* *vita na-*

Egyptii notaturi eum qui rebus hujus-vitæ fi *vis inst.*
deret, ipsemque suam in fragili poneret, *hominem* *Isabella*
manu anguillam tenentem pingebant. Pierius, nam *Arrag.*
mundana instar anguillæ elabuntur è manibus, *Regine*
nec teneri possunt. *symbo-*

Alii vitam hominis notaturi, navem pingebant *lum.*
cujus clavum Deus gubernaret. *Mel*

Isabella Arrag. Regina in symbolo habuit *mortis,*
duos flosculos, unus vocabatur *Selenitropos,* id est *fel vitæ*
est, flos lunæ; alter *Heliotropos,* id est, flos solis, *symbol.*
cum lemmate, *Sequor & æternum Specto.* *Bris-* *Mortis*
son. *tem-*

Mortis symbolum oim mel fuit, vitæ vero fel. *plum.*
Rhodigin. l. 28. Nimirum, sicut apis est homo, & *Leoni-*
dum vivit, ex floribus virtutum mel æternitatis *dis Ossa.*
colligit. *Clota-*

Spartani templum *Deæ Mortis* ex candido marmo- *rio Im-*
re exstruxerunt, in cujus postibus scriptum erat, peratori
Morti matri perennis felicitatis *Pausanias.* *à tribus*

Leonidis ossa in *Mausoleum* sunt translata; cum *Philo-*
inscriptione, *Speculum bene meritorum de patria* *soph vi-*
Idem. *ta hum.*

Clotarius Imperator tres Philosophos quos à equi-
consiliis habuit interrogavit, quomodo posset *ita Ca-*
vita humana optime exprimi respondit horum *ryo-*
primus, pingendum esse florem *Caryophylli Indici,* *phyl'o.*

qui licet honore & odore cæteris præcellat, si eum tamen testudo subintraverit, statim arefcit; cum inscriptione, *Tales opes momento percunt.*

Phœni-
ci.

Et
Nau-
fragan-
ti.

Sec-
ptum
Caroli
V.

Secundus suasit pingendum Phœnicem, qui cum ob plumarum pulchritudinem aves sibi sci- at insidiari, noctu & interdiu volitat, nec tamen manus aucupis aufugit; cum inscriptione, *Tan- torum laborum stipendium, mors.* Tertius suasit hominem pingi in mari naufragantem, supra verò in nubibus aquilam & anchoram; cum lemmate, *Domine, ad te sunt oculi nostri.*

In *Caroli V.* scepro stabat masculus manu tabellam tenens, cum lemmate, *Sto:* infra vero mures ejus plantas arrodabant, cum inscriptio- ne, *Faccebis.* Idem Imperator dicitur annulum habuisse cum horologio, in quo carbun- culus instar indicis horas indicabat; bico- lor autem fuit hic carbunculus, & lucida par- te diem, nigra noctem denotabat, lemma fuit, *Vertimur*, id est, carbunculus in carbo- nem.

Henrici
Gallia
Regis
vitæ
adorna-
tio.

Henricus Rex Gallia sic vitam suam ordina- verat; *octo horas legebat, octo orabat, octo dabat cor- pori & Republicæ.* Sendenti ad mensam tres or- bes apponebantur; in primo orbe *Crucifixus*; cum lemmate, *Cibus cordis*: in secundo liber; cum lemmate, *Cibus mentis*: in tertio panis; cum lemmate, *Cibus ventris*: supra mensam ex tholo pendeat *alauda*; cum inscriptione, *Cælum cane, terram tace.* Loco horologii utebatur can- dela, quæ viginti quatuor lineis distincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continuo ardens indicabat. *Annales Gall.*

Alauda

Adverte hic, quod *alauda* cum in terra sedet, tacet, cum volat in altum, canit: unde bene ille, *Deum lauda, non sicut alauda*; *Cassiodorus.* *a terra te elevasti, Deum laudare cœpisti; ad*
terram

terram redire noli, ut alauda redit; justorum enim via crescit non decrescit.

Urbis Parisiensis insigne *Salamandra*, nimirum in medio flammarum; apposita hac nota, *Circundor sed non uror.* Salamandra.

Struthio aspiciendo ova, fovet; cui apposite Academicus, *Ex visu salus.* Idem cap. 6. Struthio.

Julianus Imperator gerebat in stemmate regio aquilam sagitta percussam quæ confecta fuit ex ejusdem plumis; addita notula, *ex ipsa contra ipsam*, id est, ab ipsa nascitur quod illam perimit. Ita mors ex peccato, at memoria mortis occidit peccatum; unde merito dici potest, *Ex ipso contra ipsum.* Julianus.

Pulchrum etiam symbolum humanæ vitæ *Lapis* potest esse lapis ille pretiosus, quem, auctore *Alex. Dorotheo*, Angelus dedit *Alexandro M.* paradysum ingredi quærenti: hic enim lapis omnes alios pretiosos in bilance superabat, etiam simul positos; conspersus vero pulvere minimo, minima pluma levior fuit. Hunc lapidem pulvere oblitum in symbolo habuit *Alphonsus Arragonie* Rex, cum lemmate, *in pulvere non Rex.* M. datus.

In *Alexandri M.* tumulo fuit *Asia & Africa* ligata catenis; cum lemmate, *Victoria Alexandri.* Alex. andrim.

Exempla, & reliqua supellex. tumulus.

Olympia visa est nox in figura & habitu muliebri, quæ puerum album dormientem dextra tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*, alter *Mors*: uterque *Noctis* filius. *Pausanias.* Noctis filii.

Apud *Hispanos* mos fuit, tot hastas figere circa sepulchra, quot hostes quis interfecisset. *Veridicus.* Hispani.

Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello, & vivus debuit bibere ex aureo Scypho, & super mortui.

mortui sepulchrum aureus appendebatur scyphus. Idem.

**Regina Ama-
lus.** Reginam *Amausitam* sic descripsit *Cassiodorus* lib. 1. *Si prudentem quæris hæc fuit; si sortem, nulli cessit; consilio optima; religione nitens; prole beata; ubique chara.* Epitaphium ei tale fecit, *Castâ vixit, lanam fecit, domum servavit.*

Tessalia. Tessalia funeri matris suæ cum adesse non posset, misit spongiam lacrumis plenam, cum lemmate, *Corde & lacrumis prosequor.* *Appianus.*

Libitina statua. *Romani* in medio foro statuam *Libitinæ* posuerant, ut transeuntes, eimentesque & vendentes mortis monerentur. *Rosinus.*

Sybaritæ. *Sybaritæ* ut melius voluptatibus indulgerent, pledebant cum morte qui mortis mentionem fecisset *Solinus.*

**Mortuos de-
flectere in-
terdictum.** In principatu *Tiberii*, sub poena capitali interdictum erat mortuos defflere; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur. *Tacitus* l. 5. annal.

**Mos in corona-
tione quon-
dani u-
satus.** In coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capiti corona, manibus sceptrum Imperiale imponebatur, egregius sepulchrorum fabricator, tres diversos lapides, *Alabastrum, Iaspidem, & Porphyrum* afferret, ut ex illis habito delectu, sepulchrum construeretur; alta voce inclamans, *Elige ab his, ex quo, Augustissimæ Caesar, ipse tibi tumulum me fabricare velis.* *Claudius Parad.*

**Philippus Ma-
cedon.** *Philippus Macedo* puerum habuit in aula huic tantum muneri destinatum, ut quotidie ad eum ingressus tale quid proferret; *Memorato, ô Rex, te esse hominem: Tunc Rex miseram conditionem considerans, tales è pectore effundebat voces; heu me miserum: homo sum, & proinde mortalis, ac in cinerem redigendus.* *Eliau.* l. 5. c. 15.

Ægyptii dum Genio indulgere t, *Osirim* Re-*Ægy-*
gem in aurea tumba circumferebant. *Plutar.* *ptii.*

Domitianus Imperator invitatos ad convivi- *Domi-*
um, in palatium nigro panno obductum induxit, *tianus.*
ubi tantum duæ ardebant candelæ, & quemlibet
loco solii in tumba collocavit; dicendo, *Vive*
memor lethi. *Xiphilinus.*

Macrobius *Æthiopiæ* populi, defunctorum sta- *Æthi-*
tuas ex auro vel argento vel ligno erigere sole- *opes.*
bant, ut ita memoria defunctorum in animis
conservaretur: his vero statuis excavatis inclu-
debantur cineres defunctorum. Is autem q. i
sanguine proximus d. functo fuit, eam statuam
domum deferbat, & vitro pellucido include-
bat; cæteri vero adfines, primitias frugum sua-
rum, & alia prima singulis annis offerebant.
Ctesias apud *Diod.* *Siculum.*

Galatæ superstitio rem habere, ut quam- *Galatæ.*
primum exspirasset aliquis, *varias ad eum literas*
& scripta destinarent, quæ ipso sepultura dic una
cum corpore cremabant. *Alex.* ab *Alexandro* 13.
Credebant literas à mortuis in alio mundo le-
gi.

Lacedæmonii, ut juventutem ad majorum imi- *Lace-*
tationem accenderent, defunctorum Heroum *dæmonii*
imagines in ære vel marmore ad vivum expri-
mebant, in senatuque exponebant singulas cum
suis elogiis, & hoc lemmate; *si fueritis sicut isti,*
eritis sicut isti. *Besliæus.*

Abrahamus Ortelius cosmographus scribit *Ossa*
quandam gentem esse, quæ ossa mortuorum *mortuo-*
loco nummorum habet, iisque utitur in emen- *orm di-*
dis vendendisque rebus, loco auri; & ea ossa lo- *vitæ.*
co divitiarum habet. *Tyrannus* ex *ossibus*

Tyrannus quispiam sibi ex ossibus mortuo- *organa*
rum organa fieri curavit; dicens, *Salus regum*
mors hostium est. *fabric.*

Idem

Idem Tyrannus capita occisorum in arborum ramis, horto suo delicato, poniorum loco appendebat; in vestibulo autem horti scriptum erat, *Bellaria Martis.*

*Vitæ
brevi-
tas.*

Philosophus quidam rogatus ut suam de vitæ brevitæ sententiam daret, tacens, in orbem se gyrauit. Phocylides.

*Sym-
bolum
vitæ
humanae.*

Alter philosophus parumper subsistens, deinde se abscondit, & hoc esse optimum symbolum humanæ vitæ dicebat. Lycolten.

*Cra-
nium.*

Ex cranio *Nicéphori* Imperatoris poculum formatum est, *Bulgarorumque* proceribus ab ipsorum Principe deinde propinatum. Raderus in virid. Sæcto.

*Nice-
phori.
Roma-
ni.*

Romani ubi animam ægrotus exhalare cœpit, qui proximores erant, spiritum ejus egredientem ore appposito excipiebant. Rosin. l. 5.

*Cupressus
sua
symbolum*

Apud eosdem cupressis signabantur mortuorum domus, quia sicut hæc arbor excila non renascitur, ita ex mortuo nihil jam sperandum est. Idem.

*mortis.
Tubicines.*

Tubicines præcedebant funebrem pompam, qui canebant laudes & facta defunctorum; præferebantur etiam insignia honorum quos gessit, coronæque omnis generis quas meruit: præterea totius familiæ imagines in hastis & peticis portabantur: *Servi à defuncto libertate donati lacrumantes*, & *pileati seu alba lana velantes capita, præcedebant feretrum*; & hoc maxime honorificum fuit, familiam suam à defuncto honoratam fuisse. Rosinus.

*Mos
apud
Romanos post
exu-
stum
cadaver*

Apud eosdem Romanos mos fuit, ut post exustum cadaver Præfica novissimum verbum illud altissima voce inclamaret, *I licet*; id est, *ire licet jam domum*; quo dicto qui comitati funus erant, domum abituri extremum vale sic ter occlamabant, *VALE, VALE, VALE!*

nos te ordine quo natura permiserit sequemur. Idem.

Episcopi Constantinopolitani ita olim gratulabantur Imperatoribus, Imperator oriaris, Imperator moriaris: quæ verba etiam ab Imperatoribus stantinter gemmas diadematis circumquaque scripta portabantur.

severus Imperator moriens ultimo dixit, O Scemnia frui, sed nihil prodest. Aelius Spart. rus.

Ad Alexandri mortui corpus plures philosophi confluxerunt, & super regio funere lamentati sunt. Unus dixit; En modo quatuor ulnarum spatium ei satis est, cui spatiosissimus terrarum orbis tantes non sufficit. Alter subjungit, Heri potuit Alexander quos voluit à morte liberare, hodie seipsum non Alē potest. Tertius aureum tumulum contemplatus, xandri dixit, Heri ex auro fecit thesaurum, jam mutatis vi- mortui cibis thesaurum ex Alexandro facit aurum; alii aliter sunt lamentati. Petrus Alphonsus apud Drexel.

Carolus rex Siciliae cum in ultimis esset, hæc Carolus locutus est; O vanas hominum cogitationes! ah miser! honoribus delectamur, & cælum negligimus. morti Nondum cœpi vivere & jam cogor vivendi finem vicinus! facere. Eadem me necessitas involvit quæ vilissimum mendicum: vale igitur terra, vale; sed ab utinam liceat dicere, salve cælum! Lucius Marin. de reb. Hisp.

Turcanum Imperatores cum quandam è Bassis Turcicis & imperii proceribus perire volunt, literas eius Imperator. ad eum sua manu scribunt, easque nigro holoserico obvolvunt: harum literarum hæc semper est summa; Mitte mihi tuum caput. Busbequius de reb. Turc.

Pacuvius Syriae præfectus hoc in more habuit, Pacu- ut quotidie à cœna vino somnoque sepultus seivius, in lectum ferri à famulis juberet, atque à flentibus

tibus occlamari, *Vixit! vixit!* Applica; quod ille ex perversa consuetudine faciebat, nos pio & laudabili Christianorum more, cum Domino N. facimus: reddimus illi ultimum obsequium, extulimus in lectum subterraneum, restat ut acclamemus *Vixit*; nimirum ad decus familiae, patriae, Ecclesiae, & gloriae, &c. Causinus l. 4. Symbol.

Augustus.

Augustus Imperator supremo vitae die vocatos ad se amicos percunctatus est, ecquid videretur, an viæ mimum bene transgisset? cum illi respondissent bene, subiecit ille, *Ergo plausum date.* Suetonius in August. 99.

Moneta Heros dicta.

Tempore *Severi* Imperatoris reperta est moneta quæ *Heros* dicta est, in qua mirabilis exculpta fuit figura; caput elephantis fuit, cum lemmate, *Magnanimitas*. Pectus delphini, cum lemmate, *Humanitas*. Manus castoris, cum lemmate, *Officiositas*. Pedes urfi, cum lemmate, *Modestia*. Imago fuit Herois, significans virtutes quibus vitam suam ornare debet, ut laudi vivat immortalis. Trebellius.

Henric. dux Bavariae.

Henrico Bavariae Duci apparuit quispiam in pariete scribens hæc verba, *post sex: Henricus* moriturum se existimans post dies sex, omni diligentia ad mortem se præparavit; transactis autem diebus sex cum salvus existeret, post sex hebdomadas mortem imminere verebatur, ideoque rursus sua disponebat, sed nec tum mortuus: quapropter post menses sex vitae finem fore autumans, denuo paratus quasi moriturus; sed & tunc evasit incolumis: certissime itaque post annos sex moriturum se conclusit; sed ecce elapsis annis sex in Cæsarem eligitur, & hoc ei elogium adscribitur, *Seipsum singulis senariis superabat, & post mortem idemdem vivebat.* Græcerus,

Philippus Rex Hispaniæ moriens sic Philippum Philip- III. filium intruebat; Fili, hoc assequutus fasti- pus Rex gium quod habui, bujus etiam lecti in quo me jam Hispan. vides memineris; hic ut cernis subsistit omnis mundi gloria; sic vive, ut non amittere te regnum sed com- mutare sentias. Henric. Spondanus.

Georgius Dux à fratre Edvardo quarto An- Geor- glia rege ob suspicionem affectari regni jussus gius. est mori, data tamen est ei mortis optio. Ille, sua- Dux vissimam, inquit, mortem eligo; labrumque vino Claren- Malvatico impleri præcepit, in quod se collocans, tia. sensim dulcissimum liquorem sorbendo, se sub- merfit. Drexel. Prodrom. cap. 3.

In Insula quapiam Boguca dicta, fons lauda- Fons tur perennis & nobilissimus, cujus aqua epota, mirabi- senes jam mortuis vicini rejuvenescunt: Qui lis effi- dam senex decrepitus eo se contulit amore vitæ, cacia. lotus & potus est ibidem aliquod dies, resum- pitque robur virile, & florens domum rediit, uxorem iterum duxit, & genuit filios. Eusebius No- rinb. l. 6. c. 54. Hunc senem dicit se vidisse Petrus Martyr.

Artemisia Regina Mausolo marito celeberrimo Mausoleum monumentum exstruxit, & à nomine viri Mausoleum vocavit; cineres verò viri cum vino mixtos ebibit, ipsa vivum mariti sui sepulchrum facta. Bessæus.

Ludovicus Cortusius Jurisconsultus Patavinus Sepal- ad funus suum musicos quinquaginta omnis ge- tura tri- neris conduxit; feretrum jussit ferri à du decim umpha- virginibus viridi veste ornatis, cum cantu læto lis. & triumphali centum funalibus stipantibus; comitante toto urbis clero & monachis omni- bus, exceptis nigris, ne tristitiæ color lætitiæ funeris funestaret; lachrymari testamento pro- hibuit. Drexel. in prodrom,

Menan-

Menan- *Menandro* optimo Regi *Bacchorum* in castris
der Rex mortuo honorifice in civitatibus omnibus pa-
Baccho- rentatum est : de reliquiis ipsius vehementer
rum, pugnatum est, & vix hac conditione pax stetit,
 ut singulæ civitates, parte æquali cinerum ejus
 ablata, monumentum ei statuerent. *Plutar.*

Diony- *Dionysii* uxor & liberi contumelia prius affe-
sii uxor ti, necati sunt, & cineres eorum in mare dissi-
 & libo- pati. *Plutar.*

ri. *Hieronymus* scribit se vidisse duos conjuges;
Duo. virum quidem, qui viginti sepelivisset uxores;
conju- foeminam vero, quæ viginti duobus superstes
ges. fuisset viris; & hos matrimonium denique se-
 cum inivisse. Exspectabant homines avidissime
 quis horum prius moreretur, sed mortua pri-
 mo foemina est; ergo maritus à populo totius
 urbis coronatus est, palmamque ferens manu,
 laureatus ante feretrum & omnem populum
 ibat, dum uxorem terræ commendaret. *Epist.*
II. ad Geront.

Philip- *Philippus Macedo* moriens, ad proceres flentes
pus rex & adstantes dixit hæc solandi ergo; *Non moriar,*
Mace- *quia Alexandrum in quo vivam; in terra relinquo.*
donia. *Plutarchus.*

Edvar- *Eduardus IV. Rex Angliæ* moriens, cum ei
dus IV. Cancellarius dixisset, an non doleret, quod
Angl. tam splendida palatia & possessiones relinquere
rex. deberet? respondit, ostendendo filios, *Ista pæ-*
gnora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habita-
bo quoad stabunt; & possessiones meæ erunt, ex qui-
bus sine ullo jam labore percipiam fructum. *Annales*
Hippo- *Angl.*

ara. *Hippocrati* aram statuerunt Antiqui; cum in-
Galenus scriptione, *Deo Vita.*

morbo- Cum *Galenus* à quodam morbo lethali *Anto-*
rum Im- *ninum Pium* liberalisset, (in quo depellendo *Cæsar*
perator. duodecim gemmas hausit, quæ novem millio-
 nibus

vibus constabant) Imperator medico suum diadema dono dedit, dicens, *Antoninus Imperator Romanorum, Galenus Morborum.* Lampridius.

Maria Hungaria Regina habuit aviculam nomine *Vita*, quæ ejus moris est, à quo oculos avertit, signum est illum brevi moriturum; quem vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem promittit: hujus aviculæ oculum hæc Regina in annulo habuit, cum inscriptione, *Non gemma sed Vita.* Binerus.

Athenienses Regibus suis sic precabantur vitæ tam; *Vince hostes armis, cives animis, corvos animis.* Epit. variar. histor.

Lacedæmones sic; *Dent tibi Dii largam manum, Lacedæmoniam fidem, longam vitam.* Ibidem.

Veneti sic; *Princeps esto tot annorum quot subditorum.* Ibidem.

Clementi VIII. Pontifici Romano ab initio *Patris* obtulit quidam horologium, cum inscriptione, *SEMPER PRIMA, NUNQUAM ULTIMA.* Binerus.

Franci recens creatis regibus offerebant formicam, in qua scriptum, *SEMPER SUPERSTES.* Epitom. var. hist.

Lacones sic gratulabantur suis Ducibus, *Pelle Laconem, pelle morbum.* Ibidem.

In terra *Saracinorum* avicula nomine *Soroactes* hæc duo propria habet; primo, quod à Dominica Passionis ad Pascha, nec cantet, nec volitet, sed veluti mortua extensis in crucem aliis ad ramos arborum perdeat; secundo, quod sub tempore ecclipsis lunæ cor ei obrigescat, & oculi velut nube quadam & caligine iumbrentur. Camerarius.

Super uno Imperatore defuncto sic lamentabantur, *Utinam aut non nasceretur, aut non moreretur.* Aurel. in mori. Imperat.

Au-

Augustus. *Augustus* Imperator capta *Perusia* in plurimos sæviit : orantibus veniam hæc unica vox occinebatur, *Moriendum est.* Sueton.

Thrace. Gens quæpiam *Thracibus* finitima, edito infantos, cum amicis frequentibus plorant, commeporant, morando sibi quænas hic calamitates preferre mortuos debeat; è contra defunctum hominem cum lætitiarident. tia efferunt, recensentes, quam multis, sit malis subductus. Herodotus.

Idem fecerunt *Causiani* & *Geta*; puerperia luxerunt, funera plau'u exceperant. Stobæus.

Saladinus. *Saladinus* *Ægyptiorum* Regum maximus, cum totum Orientem subjuzasset, Occidentem terruisset, *Asiam* domuisset, totum denique orbem concussisset, ut morti se jam vicinum vidit, mandavit ut statim ac spiritum exhalasset, tunica interior per omnes civitatis vicos in hasta circumduceretur, & à præcone alta voce inclamaretur, *Saladinus* Orientis flagellum, *Asia* Dominus, omnium populorum terror, ex omnibus suis victoriis in bello parvis, tandem Regina Morti cedens, nihil secum desert nisi unicum hoc indussum quo in sepulchro operitur. Anton. p. 2. tit. 17. c. 9.

Xerxes. *Xerxes* innumerabiles militum copias collegerat, quas cum lustrandi causa, in verticem montis se contulisset, lachrymis obortis, suspirans dixit; centum abhinc annis nullus omnino superstes erit; omnes in cinerem redigentur. Plutar. in vita *Xerxes*.

Philippus. *Philippus* Macedo cum palæstram in qua *Græci* luctabantur, ingressus esset, & inter luctandum ad terram prolaberetur; jacentis sui corporis imaginem in arena expressam videns, & quam parum loci occuparet considerans; jocando incepit dicere, O quam minimam terræ partem natura sortiti, orbem appetimus universum! Marl.

Brachmani. *Brachmani* cum ab *Alexandro* petiissent donum

num immortalitatis, ipse vero respondisset; *ven-
prorsus, filii, impossibilem postulatis, quia & ipse
mortalis sum; tunc protinus adiecerunt, cur ergo
tam insana regnandi libidine flagras, ac si morti
nunquam tributum soluturus?*

Pictores ut mortis naturam exprimerent, il-
lam proponunt nudam, lumine cassam, auribus
carentem, & falce armatam; nudam quidem,
ut doceant, quod hinc nudi exire debeamus: cur
lumine captam? quod in obvia quæque impin-
gat, & sine respectu obruet: auribus caret, quia
clamoribus non flectitur, lachrymis non move-
tur, & ad preces humanas veluti rigida rupes sur-
descit; hinc à *Pericle Atheniensium Duce Atropos*
(inexorabilis) nominatur. Porro, quid per fal-
cem quam feralis hæc *Megara* manibus vibrat?
quoniam mors omnia sola æquat.

Est commune mori, mors nulli parcit honori;

Debilis & fortis veniunt ad funera mortis.

Gregorius navigantibus similem facit morta- *Navi-
lium vitam; videntur enim homines quiescere loco, ganti
& opinantur arbores, agros, scopulos moveris at non similis
sic, navis iter agit, cætera neutiquam moventur. Gr. vita no-*

Stultos *Agrigentinos* antiquitas nominavit, de *stra*,
quibus dicitur, *Agrigentini epulantur ut cras mori- Agri-
turi, ædificant ut semper victuri.* gentini

Alphonsus dux Calabriae *Edvardo* filio suo dedit *stulti*.
in aureo clypeo zodiacum talem; in quo quatuor *Al-
animalia picta erant: Primum erat cervus; cum phonsus
inscriptione, DEUM TIME. (Cervus timet filio
tonitrua & fulmina.) Secundum erat ciconia; clypeum
cum inscriptione, PARENTES REVERE- dat.
RE. (Ciconia senes parentes dorso suo por-
tat ac nutrit.) Tertium erat testudo; cum
inscriptione, DOMUM PROCURA.
(Testudo domum suam semper portat secum.)
Quartum erat delphinus; cum inscriptione,*

O F-

OFFICIIS VACA. Delphinus alios pisces sibi conciliat benefaciendo, non nocendo; nau-
tas præmonet saltu suo & lusu; cum tempestas
imminet, mergentes tergo portat: Super omnia
hoc lemma fuit, C E L E R V I R T U T I S
C U R S U S. Id est, sic cito senescere possumus, &
longam vitam vivere.

Q U A E S T I O III.

*Quomodo Epitaphia construenda sint, & sepulchro-
rum inscriptiones.*

*Epita-
phium
quid?*

Epitaphium est oratio, sive prosa, sive ligata,
in defunctorum sepulchris scribi solita, vel vexil-
lis super sepulchra pendentibus: debet contine-
re nomen mortui, genus mortis, gentis, familiae,
& factorum præcipuorum brevem commemo-
rationem. Supra inscriptionem communiter hæc
verba ponuntur, D E O O. M. vel Æ T E R N I-
T A T I: Infra verò ponuntur nomina eorum
qui defuncto Epitaphium posuerunt.

Epitaphia alia sunt jocosa, alia seria. Variis
modis scribuntur. Aliquando enim simpliciter
narratur, quis hic sepultus sit, & qualis fuerit.
Aliquādo ipse mortuus inducitur de se loquens
cum viatore aut lectore. Aliquando ipsum mar-
mor aut saxum loquitur de eo quem tegit: inter-
dum instrumenta loquentia inducuntur, quæ de-
functorum tumulis aut insculpuntur aut adpin-
guntur. Solebant autem antiquitus singulis sua
instrumenta apponi; v. g. pastori baculus; nautis
remus; agricolis aratrum; militibus framea;
venatoribus falco aut canis; cæteris cætera. Mo-
derni verò temporibus stemmata imprimuntur
aut symbola tumulis; v. g. Ducibus aquila, vel
leones; Sacerdotibus claves; Oratoribus ful-
men; poëtis cygnus; Ergo mos est ut interdum
aliquod instrumentum loquatur, v. g. framea, sic;

A C U.

ACUTA FUI OLIM FRAMEA.

Sed nunc ad mortis saxum habetata sum:

Fulgebam olim splendore Martio

Ibi, &c.

At nunc rubigine lethi corrodor.

Timebat me hostis,

Sed quamdiu me brachium Domini N. agitabat,

Jam cum Domino fessa bello & victoriis

Hic quiesco, &c.

Interdum ponitur supra tumulum pictura tantum seu symbolum aliquod cum elogio, seu acuta sententiola v. g. Si regis cujuscumque amorem in subditos velles depingere, symbolum hoc serviret; *Pelicanus sanguine pullos suos fovens*, cum elogio, PRO LEGE ET GREGE. Vel *aquila expansis alis*, cum epigraphe, SUB UMBRA ALARUM MEARUM. Vel *Leo apertis oculis dormiens*, cum lemmate, NON DORMI- VIT QUI CUSTODIVIT.

Adverte autem, summè curandum esse ut epigraphia & inscriptiones sive tumulorum sive vexillorum, abundant doctrinis & sententiis moralibus. Sed omnia melius in exemplis videbuntur.

Exempla.

(ceat?

Quæris Viator quis sub hoc marmore testus ja-

Homo, ut tu mortalis,

Qui sic patriæ vixit,

Ut cum vixisse non poeniteat.

Tu

Manibus ejus bene precare

Salutis tuæ non immemor:

Vive & Vale.

Aliud.

*Artis Oratoriae**Aliud.*

Hic decumbo Viator ;
 Vide quid sum ,
 Fui quod es ,
 Eris quod sum ;
 Vale.

Aliud.

Mortales cum simus ;
 Quid futura dies nobis vehat nescimus ;
 Johannes mihi nomen est ,
 Cognomen N.
 Annis vixi XVI.
 In palæstra literaria exegi VIII ;
 Virtuti litavi ;
 Integritati sacrificavi ;
 Parthenius Partheniæ vixi ;
 Et ecce ,
 In vernanti ætate morior .
 O me vel ipsæ Musæ ,
 Vel fata ,
 Vel amici ,
 Vel parentes
 FLETE !

Ex deliciis Orbis hæc sint.

Francisci Pacini.

Inveni portum, spes & Fortuna valete,
 Nil mihi vobiscum est, ludite nunc alios :
 Hospes eram mundo per mundum semper cundo ;
 Nunc suprema dies fit mihi summa quies.

Angeli Politiani.

Politianus in hoc tumulto jacet Angelus ; unum
 Qui caput, & linguas (res nova) tres habuit.

Foco-

*Tocofum in Vespian, litigiosam vetulam.
Tres habuit furias quondam, sed Vespia manes
Ut petiit, furias quatuor Orcus habet.*

*In Pium V. Pontificem Romanum.
Papa Pius Quintus moritur : res mira, tot inter
Pontifices, tantum quinque fuisse pios.*

Silvii Palladii.

Fui,
Non sum ;
Estis,
Non eritis ;
Silvius Palladius,
Qui
Ut moriens viveret,
Vixit ut moriturus.

Aliud pro Fuvenc.

Heu ! heu !

Hic ante annos juvenis jaceo

Morti ludibrium,

Fratri funus,

Patri mœror,

Matri lacruma,

Musis luctus,

Juvenibus exemplum,

Senibus suspirium,

Mihi tabum, cinis, nihil :

Deo quid ?

Ah Viator cur rogas ?

Eheu !

Jam audio quod timeo ;

Quod spero

Tu cras scies,

Curiose civis abi.

Saladini Aegyptiorum Regis.

*Floruit in toto quia Rex oriente potenter,
Nunc jacet; ex tantis quid tulit? ecce nihil!*

Principis Poëtarum Virgilii epitaphium, quod morti
vicinus sibi erexit, ad libros respiciens suos quos con-
scripserat, De Bucolicis, de Georgicis, & Æneidos.

*Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi,
Capras, rura, hostes, fronde, ligone, manna;
De capris pastus, de rure satos, hoste subactus,
Nec lac, nec segetes, spolia nulla tuli.*

Ovidii, ex l. 3. Tristii. Eleg. 3.

*Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso Poëta meo.*

*Mirandula in templo S. Marci Florentia.
Hic situs est Ficus Mirandula; cætera norunt
Et Tagus & Ganges, forsan & Antipodes.*

Similii Præfeti militiæ sub Adriano Imperatore.

*Similius hic jacet,
Cujus ætas multorum quidem annorum fuit;
Septem tamen duntaxat vixit
Quibus vixit sibi,
Similius septennis vetulus.*

*In Sardanapali tumulo erat manus sculpta ad eliden-
dum digitis crepitum disposita.*

*Sardanapalus Anacyndaxis filius
Anchialelem & Tarsum
Uno die condidit.*

Ede. bibe. lude.

Reliquane digitorum quidem crepitu digna sunt.

In Orphei sepulchro lyra fuit sculpta,
cum inscriptione,

L u s i r.

In mercatorem magnum debitorem.
Mercator jacet hic, cujus mihi dicere longum
Nomina sit; moriens nomina mille habuit.

Viennæ, Maximiliani Cæsaris.

Maximilianus Cæsar semper Augustus,

Demissus cælo,

Redditus cælo,

Non obiit sed abiit.

Lovanii, Joannis Vamefli.

Iste vir fuit, Lector, sed fuit;

Tu quoque quod es non eris.

Alias aliò, sed omnes huc inus

Cogita, & huic bene apprecare,

Ita posterì tibi.

Joannis Fossæ ex nimio Poeseos studio ad
insaniam redacti.

Hac sunt in fossæ Fossæ mirabilis ossa,

Qui sibi condendo versus cere-comminuit-brum.

Philosophiæ Magistri indocti, inter disputandum
in Grammaticam peccantis.

Hic jacet Magister noster,

Qui argumentavit bis vel ter;

Semel in Clarent

Ut omnes admirarent,

Bis in Friscsomorum;

Requiescat in secula seculorum.

Magistri Grammaticæ.

Grammaticam didici, multos docuique per annos,

Declinare tamen non potui tumultum,

Uxoris Lot in statuam versæ.

*Hoc est sepulchrum intus cadaver non habens,
Hoc est cadaver sepulchrum suum non habens,
Sed cadaver idem est & sepulchrum sibi.*

Epitaphium Petri Comestoris apud Sanctum Victo-
rem Parisiis.

*Petrus eram quem petra regit, dictusque Comestor ;
Nunc comedor nimis; & docui, nec cesso docere
Mortuus; ut discat qui me videt intumultum,
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.*

Apud Cajetam hæc inscripta
reperiuntur Scipioni Africano.

*Devicto Annibale, capta Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore tectus habes ;
Cui non Europa, non obstitit Africa quondam.
Respice res hominum quam brevīs urna premit.*

Franciscus Petrarcha, personam filii agens, eum deplorat hoc Epitaphio.

*Vix mundi novus hospes eram, vitæque volantis
Attigeram tencro limina dura pede.
Franciscus genitor, genitrix Francisca; sequitur
Hos, de fonte sacro nomen idem tenui.
Infans formosus, solamen dulce parentum ;
Hinc dolor, hoc uno sors mea læta minūs.
Cætera sum felix, & veræ gaudia vitæ
Nactus, & æterna tam citò, tam facile.
Sol bis, Luna quater flexum peragraverat orbem,
Obvia mors, fallor, obvia vita fuit.
Me Venetum terris dedit urbs, rapuitque Papia ;
Nec quæror, hinc cælo restituendus eram.*

Alia Recentiora.

SIGISMUNDI III.

Poloniæ Regis.

Æternitati.

Sigismundus III.

Suecis à Natura, Polonis à libera populorum suffragatione,

Utrisque à Deo datus Rex;

Joanne Sueco & Catharina Jagellonia,

Hoc est,

è vetustissimo hinc Gothorum, inde Polonorum,

utrinque Regio sanguine;

Flos Europeæ Nobilitatis.

Natus

A Patre regnum sapientissimo regnandi,

A Matre foeminarum piissima.

Deum colendi artes edoctus,

Ita vixit ut Regnare,

Ita Regnavit,

Ut vivere eum diutissime Reipubl. interfuerit.

Regnavit à pueritia,

Vixit ad Senium,

Semper bonus, supra suorum vota

Semper felix; Supra sua merita &c.

Bello invictus, victoria mitis, pace justus:

Nihil unquam magis timuit quam bellorum causas;

Nihil minus quam eventa.

Bellavit sæpe, vicit semper, triumphavit nunquam,

Quod diceret

Regum rationes ita demum constare,

si illis opus & labor,

Reip. merces & fructus,

Soli Deo Gloria & honor,

sua cuique redderentur, &c.

Vixit

Annis LXVI,

K 3

Quod

Artis Oratoriae

Quod Regum non multi;
Regnavit XLIV;

Quod pauci,

Ubique inculpatus, & propria sua laude innocens,
quod vix alius.

Fama cane,

Livor file,

Posteritas mirare,

Ego magnos Manes veneratus, similes Orbi
terrarum Reges precor, & ab eo N. N.

Lacrimans.

Constantia Regina Polonia.

D. O. M.

Serenissima Regina Poloniae Constantia
Ferdinandi I. Imperatoris Optimi Neptis,
Caroli Archiducis Austr. & Mariae Ducis Bavariae Filia,
Ferdinandi Caesaris semper Augusti soror,
Seren. & Potent. Pol. & Suec. Regis

Sigismundi III. Conjux,

Mortalitatis suae exuvias ad Dei Judicis usque adven-
tum hic deposuit:

Joan. Casimirum, Joan. Albertum, Carolum Ferdi-
nandum, Alex. Carolum, Annam Catharinam,
Lectissimos Principes,

foecunda boni publici mater reliquit:

Caelo autem foecunditatis suae partem filium & filiam
consecravit, &c.

Inopinato mortis casu

Conjux Regem,

Mater Principes,

Regina Regnum,

totam Christianitatem piissima Princeps in mœrore
reliquit.

Versaviae X. Julii Anno salutis
reparatae CIO IO CXXXI,

Ætatis XLIV.

Conjugii XXIV.

Alexan.

Alexandri Caroli Principis.

D. T. O. M.

Hic

Primævo in flore raptus

Flos ille Principum,

Alexander Carolus Poloniæ & Sueciæ Princeps;
Sigismundi III & Constantiæ Polon. & Suec. Re-
gum filius,

Vladislai IV. Pol. & Suec. Regis Frater,

tot Cæsarum tot Regum germen,

mortales ævi flores, mortales exuvias deposuit:

Ille Alexander.

Sanguine, indole, expectatione Magnus,

Et ipsa expectatione major;

Alexandro illi magno, sed innocenti simillimus.

Ea jam indoles, is animus præcurzor ætatis

In moribus, in factis, in consiliis, emicuit, eminuit,

quo jam Regnis, quo ipsi publicæ, non

Domi tantum, sed foris placuit.

Qui dum Christiani Orbis florentiores partes inter

stuporem & amorem magnus hospes lultrat,

Repente ad arma & bellum contra Christiani Orbis

Hostem

Pro Relligione, pro patria properavit, rediit:

Huc studia, huc vota omnia præparabat.

Intercessit pax, accessit morbus, successit heu mors!

Sed nihil laudi, nihil gloriæ deceffit.

Respexit vota cælum, animumque coronavit.

xiii Kalendas Decembris,

ANNO

ÆTATIS. XX.

CHRISTI CIO IO CXXXIV.

Regnantis Vladislai Fratris III.

K 4

Walens.

Walensteinii manibus.

Hanc nec molem, nec Pyramidem, nec
Sepulchrum, sed exiguam rudera struem
ne despicias Viator;

Quam ingentis machinae ruinam
Ipsemet Jupiter Germanicus exhorrescit.

Gigantem tegit,
Qualem, terram Parentem ira Deorum irritatam ex-
tremum Encelado fratrem peperisse dicas;

Hunc
ex claris quidem sed modicè fastigiatis
penatibus ea sors suscepit,
Quæ ligones sceptris vel gaudet vel audet æquare,
quæ ex Pastoribus facit Heroës.

Novum Herculem dixisses genitum,
nisi ille serpentes in ipsis cunabulis necasset, ut
monstris interficiendis adultus assuesceret;

Hic
ab incunabulis malos Genios fovisset,
à quibus aliquando monstris interficeretur.

Jamque ita excreverat,
ut ipsum Jovem suam prolem agnoscere credidisses,
Ille

Supremus bellorum Minister,
Summus Imperii Administrator,
Olympum solus sustinere videbatur.
Cur autem in tanto culmine non valide steterit, quæris?

Ambitionis turbo eum dejecit;
Siquidem non ipse, sed fortuna fatigata,
dum major quod sibi parabat pondus,
levis illa, detrectat.

Degeneres ortus prodidit,
& ex filio Jovis
Rebellem indicavit;
Ut quem simulata fides evexerat
aperta perfidia deprimeret:
Religionis sacra polluere,
Imperii majestatem evertere,

Tot Regum, tot Cæsarum ipsique pene
Cœlo cognatū sanguinem innoxium profundere
Omnia superbo pede calcare,
Regem se facere Sacrilegus moliebatur:
Verum

Moles tanti furore ignis ante tempus disiecta,
Molitorum ipsum egit in cineres.
Sic imperia iisdem quibus parta sunt artibus
amittuntur.

Tu antequam abeas,
Lapillum saltem congerere ne graveris,
Ut in Gigantis olim excrescat tumulum,
qui Gigantis nunc operit ausus.

C A P U T VIII.
De oratione Natalitia.

Duplex oratio natalis esse solet; una est qua
gratulamur parentibus felicem filii aut fi-
liæ natalem. Altera est qua natalem alicujus in
recursu anni recolimus, eidemque ipsi gratula-
mur. De utraque breviter.

Q U A E S T I O I.

*Quomodo construitur oratio in qua prolem natam
parentibus gratulamur.*

Primo, præmitti solet aliquis discursus, aut
de parentum felicitate, qui familiæ suæ fulcra
aut decora in liberis accipiunt; aut de felici suc-
cessu amicorum; aut de consuetudine gen-
tium, aut alia historia ad rem accommodata.
Præsertim tamen hi discursus formari solent ex
occasione aliqua interveniente temporis, loci
personæ, vel aliarum circumstantiarum. Secun-
do, explicentur causæ lætiæ propter quas pa-
rentes & amici gaudere debent; ut quod hoc
modo familiæ fulciantur, majorum gloria pro-
pagetur, & optata nobis per posteros nominis
æternitas occupetur &c. Tertio, omnia & au-
guria

*Oratio
natali-
tia ad
paren-
tes
prolis.*

guria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vitæ: & hic laudes tractari majorum possunt, quos scilicet infans imitabitur, & à quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. Quarto, fiunt apprecationes, ut hæc omnia impleantur quæ spe sunt concepta. Quinto, si patrimus orationem dicit, gratias agit parentibus quod singulari ratione ad hujus lætitiæ sensum se admiserint; seque illis & infanti ad obsequia offert.

Praxis.

*Gratu-
latoria
natalit.*

Semper ego risu dignam existimavi lacrumandi eorum consuetudinem, quibus suorum natales indictis plorationibus excipere, in frequenti amicorum collegio nimio opere religiosum fuit, N. N. Stolidi certe morales, aut ne mortales quidem, si rationis in hoc opere & naturæ injuriæ rite contemblemur: Vel enim se natos deslere debebant, vel plenissimo invidiæ ausu velle soli vivere, & secum universam humani generis œconomiam extinguere. Nam, ut ut verum sit, etiam quotidiano experientiæ calculo, hominem fortunæ adversarium & calamitatum nasci; numquid ita fuerunt in rerum natura hospites, aut plumbei sensus, ut ad virtutem homines creari nesciverint? Virtus verò cum fortuna litigare debet, si vera est, ut triumphet, & inter adversa debet clarescere. Non frangunt hominem sinistra, sed firmant; sicut nebulae solem non fœdant, sed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi, & voluptatem in stipendium mereri, non vitam velut arenam ingredi, in qua fortia agere & pati generosorum est hæreditas. Sed ut ut sit, sanioribus saltem voluisssem oculis hæc nationes hominis vitam inspexissent, didicissent utique filium per-
sonam

sonam patris, vocem patris, animum patris, simulachrum patris nasci, in familiæ ornamentum, decus amicorum, senectutis fulcrum, ærumnarum lenimen, reipubl. præsidium, ecclesiæ tutelam, cœli incrementum. Quid vero istorum tantam lacrumis materiam suggerit? Meliori nos disciplina imbuti, hodierna die & animis exultamus, & nobis nostrisque parentibus gratulamur; cum singulari authoris naturæ beneficio, nos votorum vestrorum terminum, in senectute & ærumnis anchoram, nos amici commune solatium, illustris familia incrementum, respub. civem & præsidium, gloria & immortalitas clientem, in hoc recens nato filio attigerimus. Præagitur augur animus omnia summa de parvulo; nec infirma spes dicere jubet, fortunatissimam prolem à majorum suorum, vestraque in primis, qua dignitate, qua morum candore, qua virtutum frequentia, qua nominis & honorum sublimitate, neutiquam discessuram. Urent eum arcanæ quæ in majorum cineribus latent faces, quæ etiam tunc cum cogitantur, quasi manu admoventur, inflammant. Vocabit in sui honoris vestigium Dominus N. vocabit &c. (*Hic laudentur majores*) vocabunt alii; & quem generis nati sunt, virtutis etiam avitæ hæredem volent nancisci. Quemadmodum enim non omnis arbor cydoniis malis rubet, nec quilibet fons Nilum fundit: ita non exiguum est fortunæ ad virtutes præsidium, illustri venisse origine.

Est præterea quædam ad honestæ vitæ prosecutionem in venis nobilibus lex, quæ magnos spiritus suppeditat, semperque velut igniculis urit, & tanquam ad motis calcaribus excitat, nec degenerem esse sinit. Sic hunc parvulum olim *Themistoclem* non unus *Miltiades* in æmulo ausus

sus animabit Interim cresce beate infans, Deo regente & ducente; tenero solidare corpusculo, & cresce in virum fortem fortium sanguis; hauri ex institutione te digna nobiles spiritus, æmulos indue majoribus mores; avorum parentumque imago virtutes representet, meritis in Deum, in patriam, in tuos auctus & dives, ad sublimes conscende dignitates. Denique, non nisi festus annis & meritis commune mortalitatis tributum persolve. Dixi.

Quod si aliquis brevius dicere volet, omisso discursu longiori, dicat tantum, gaudendum esse quod proles spei bonæ & sanguinis nata sit; enumeretque ornamenta quæ à parentibus & majoribus recens natus accipit. Denique, apprecetur infanti fausta omnia & longam salutem.

QUAESTIO II.

Quomodo construitur oratio in qua respondetur à parentibus gratulationi natalitiæ.

Respon- Primo, solet etiam adhiberi aliquis discursus
soriæ ad per modum accessus. Secundo, gratiæ aguntur
præ. pro adfectu & appreciationibus, optaturque ut ea eveniant. Tertio, merita & laudes modice extenuantur. Quarto, petitur continuatio benevolentiae inchoatæ. Quinto, gratiæ aguntur illi qui patrem pueri egit in baptismo; optaturque ut puer maturescat ad ejus & reliquorum hospitum obsequia.

Praxis.

Resp. ad Si quemadmodum in magnis domibus vestibula ulteriorem ornatum promittunt, ita natalis dies cæterorum dierum velut janua, reliquæ ætatis certissimum foret augurium, fortunatissimam prolem ex DEI munere recens natam
natal.
grat. arbi-

arbiträrer, ultroq; parens virtutis ac cœli filium venerarer. Sed ab occasu diem commendare jubemur, cæterum ab ortu inter meridiem & vespëram, spe metuque fluctuare, ne tempestas expectationem eripiat; dedecorant enim (ut Lyricus canit) *bene nata culpa*; & usitato Græcorum circumfertur proverbio, etiam *Heroum filios plerumque noxas nasci*. Utinam votis N. N. vestris subscribant fata & desiderijs, ducatque & animet in majorum vestigia nobilis Genius; fiatque non quidquid calcaverit rosa, sed quid egerit reipubl. gloria, parentum lætitia, amicorum solatium, familiæ ornamentum. Sed vestrum cumprimis N. N. in obsequium adolescat, nobilemque hujus diei benevolentiam, quem secundo natalem lætitiæ fecistis, multis maturisque officiis compenset. Quam quidem felicitatem quia infans non agnoscit, ego vicaria gratitudine immortales gratias habeo, meque simul meosque æterno favori vestro N. N. consecratos esse unice ex opto Dixi.

De alia natali quam in recurſu anni recolimus, non est quod dicamus; eo quod hæc oratio proprie ad gratulatoriam spectet, in eaque nihil fiat, nisi quod gaudij causæ coacerventur, ex laude ejus cujus natalis dies est. Denique diuturnæ incolumitatis & prosperitatis apprecatio additur. Sed de his paulò post.

Sententiæ hæc materiæ servientes.

Corona senam filii eorum. Prov. 17. v. 6.

Matrimonij flores liberi sunt, quos quidem carnalium pratorum divinus colligit agricola. Clem. Alexandrinus.

Lætitiæ patris filius sapiens. Menander.

Nihil est tam honorificum pueris, quam bono & honesto parente esse natum. Eurip.

Rapitur

Rapitur ad similitudinem suorum excellens quæque natura. Nazar.

*Fortes creantur fortibus & bonis;
Est in juvenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces*

Progenerant aquilæ columbam. Horat.

*Aurei patres sæpe filios reliquerunt plumbeos:
Aratus.*

Acetum vini filius. Casaubonus.

Ex ovæ albo sæpe nigri pulli prodeunt. Garnerus.

E spinis rosæ prodeunt. Ammianus.

Filii sunt dulcedo amarissima, & sel melle circumlitum. Petrarcha.

Habes filios? habes & unde vivas dolcas, & mortuus agnoscaris; habes in quibus vivas, & in quibus sæpe moriaris. Idem.

Magnum & dulce solatium patri filius, sed sollicitum & grave. Idem.

*Magnum depositum habent parentes filios suos.
Chrysostom.*

Boni vini & boni viri origo non est inquirenda

Et verbo & factæ parvis sit regula natis,

*Optima sitque omni tempore norma pater.
Verinus.*

*Qui non recte instituunt atque educant liberos,
non solum liberis sed & reipubl. faciunt injuriam.
Cicero.*

Nemo gloriatur quod magnæ urbis sit; sed quod sit dignus magna & illustri patria. Arist.

Liberis nihil est charius humano generi. Livius.

Fam non admiror si omnia nos à prima pueritia mala sequuntur, inter execrationes parentum crevimus. Senec. Epist.

Contemptum tibi omnium opto, quorum tibi parentes copiam optaverunt. Idem.

Exempla, & alia supellex.

In sacris literis vocatur filius *Ben*, id est, ut *Ben*.
ait *Bineda*, domus seu palatium parentum.

Solomon à matre vocabatur filius vectorum. *Solo-*
Prov. *mon.*

In jure filius vocatur persona patris, vox pa- *Filii*
tris, corpus patris. Alii vocant filium animum *iversf.*
patris. *nuncup.*

Nazarius vocat imaginem seu simulachrum
patris. *In Paneg. Const. Marcell.*

Votum erat *Carthaginensium*, quo præcaban- *Cartha-*
tur, ut Romani aut improbi aut malefani nas- *gin.*
cerentur. *votum.*

Helias cum esset nasciturus, pater ejus vidit *Helias.*
illum ab angelis niveis saluari, & igne tanquam
fasciis involvi, & flamma ignis tanquam cibo
nutriri: Hierosolymam ergo profectus, nun-
ciavit sacerdotibus visum, & dictum ei fuisse ne
timeret, *nasciturum filium qui in luce habitabit,*
igneque & gladio vindicabit Israel. *Dorothe. Ep.*
Tyr. in Synopsi.

Cum *Esther* mira esset, *Ph'omela* in cubicu- *Esther.*
lum involavit, & cunisquæ sedens suavissime
aliquandiu cecit. *Salmon.*

Apud *Jones* aruæ erant quæ prætereuntes *statuæ*
salutabant, dicendo, *Salve, responde.* Cum nasci- *loquent.*
mur, nos majores nostri salutant, sed ut respon-
deamus volunt virtuti eorum, non ore sed mo-
re. *Appianus lib. 8.*

Locus sepulturæ *Orphei* producit lusciniæ ex- *Orphei*
cellentes cantu super omnes alias. Sic ubi nasca- *sepul-*
ris interest. *Causin.* *tura.*

In *Emigildis* Reginae *Scotie* cunis apparuit *Annul.*
annulus miræ pulchritudinis & magnitudinis,
cum inscriptione, *Mater regum, filia regum, re-*
gina regum. *Annal. Angl.*

Zoroa-

- Zoroa.** *Zoroastres* ridens natus est, in præsagium magnæ indolis. *Iustin.*
- Venus.** *Venerem* etiam ridentem natam fabulantur Poetæ.
- Curius Dentat.** *Curius Dentatus* natus est cum dentibus, & inde nomen traxit. *Livius.*
- Fabius.** *Fabius Ambustus* dictus erat, quod ipsi adhuc adolescenti fulmen nares ambussisset. Dictus est etiam *pullus Jovis*, quasi dilectus ab eodem. *Volaterranus lib. 14.*
- Hercul.** *Hercules* tener adhuc & lactens angues manu elisit: sic jam infantulus indolem futuri roboris dedit.
- Plato.** *Plato* cum positus esset in myrteto, examen apum ori ejus insedit.
- Stesich.** In ore *Stesichori* Poetæ infantis dicitur lusciniâ consedissee. *Ælianus.*
- Pindar.** Eadem in *Pindari* dormientis ore mellificarunt: præsagium fuit melliflui sermonis. *Plin. l. 10.*
- Semiramis.** *Semiramis* infans exposita diu educata est ab avibus: alii dicunt nutritam esse à columba, cujus etiam nomen habet ex Syriaca. *Diod. Sic l. 8.*
- Cajus Marius.** In *Caij Marii* pueri sinu reperiuntur septem aquilæ; quod erat signum septies eum Consullem futurum. *Sabellicus lib. 9.*
- Aurcl.** *Aurelianus* infantem ortum humili genere aquila ex cunis rapuit, & in propinquam aulam deposuit. *Idem.*
- Hieron.** *Hieronem Syracusanum* expositum apes in sylvis aluerunt: fuit is postea Rex *Siciliae*. *Iustinus lib. 9.*
- Servius Socrat.** *Servius Tullius* visus est dormiens habere caput ardens, flamma circa tempora serpente. *Ha. de Platicar. Dionys.*
- tone.** *Socrates* instituturus *Platonem* puerum, visus est.

est sibi cygnum videre è gremio suo egredientem, qui cantu orbem terrarum impleteret. *Fulgos lib. 2. & Laertius.*

Philippus Macedo visus est sibi per somnium *Philip-* imprimere sigillum in quo erat forma leonis. *pus.* Natus est ei deinde *Alexander* leoni par magnanimitate. *Fulgos.*

Olympias mater *Alexandri* putabat se fulmen *Olymp.* gerere in utero. *Sabell. lib. 9.*

Cum *Alexander* nasceretur, duæ aquilæ super *Aquila* palatium sedebant, & una ad Orientem, altera ad Occidentem avolavit. *Plutar.*

Octavii Caesaris Augusti mater somniavit sua *Mater* viscera in subllime ferri, & in totum orbem dif- *Octavii* fundi: Item se solem peperisse; unde cum natus esset *Octavius*, summum illi Imperium prædixit. *Al. ab Alex. l. 3.*

Cicero somniavit quod *Jupiter* aurea catena *Cicero* *Octavium* cælo dimitteret ad portam *Capitolii*, de *Octa-* & postea flagellum illi daret; & revera trium- *vio* viratus illius fuit flagellum insolentis nobilitatis.

Rustica quædam in *Britannia* somniavit ex *Rustica* utero suo egressam lunam, quæ totam illustraret *Britannicam*; genuit deinde puellam, quæ peperit *Alestunum* Regem *Britannorum*. *Fulgos. lib. 1.*

Hecuba visa est sibi per quietem facem eniti; *Hecuba* natus est ergo *Paris*, qui *Troja* exitialis fax fuit. *Sabell.*

Astyages somniavit ex se vitem enatam quæ *ges* magnam terrarum partem inumbraret: Nata ei *avus* postea filia, quæ mater fuit *Cyri* potentissimi *Cyri.* *Per-* *sarum Medorumque Regi.* *Idem.* *Agarist*

Agarista Xanippi uxor visa est in somniis le- *Periclis* onem parere, & peperit *Periclem*. *Plutar.* *mat.*

Iustus Patricius Romanus somniavit ex se egres- *Justina* *fam*

sam purpuram, genuit ergo filiam *Instinam*, quæ in uxorem à *Valentiniano* Imperatore est accepta. *Fulgos*.

Mos antiquorum circa natalitia.

Infans in terra de- Mos fuit antiquis ut infantes statim in terram deponerent; Terram enim *Deam Opem* esse: ejus igitur implorabant auxilium ut pia alimenta subministraret infanti. Sedentes autem parentes vota concipiebant, & terram de industria tangebant. *Macrobius*.

Super clypeum. Solebant etiam puerum natum super clypeum locare: unde *Claudianus* de *Honorio*, *Reptasti per scuta puer*.

Lacedæmonæ matres. *Lacedæmonii* etiam in clypeos exponebant infantes, forte ut eundem locum nascens puer haberet quem moriturus; nam iidem & super clypeos sepeliebant: Ideo matres *Lacænae* filiis suis ituris ad bellum clypeos porrigebant, dicendo, *Aut cum hoc, aut in hoc*. Supple, *redi*. *Herodotus*.

Infantibus Polypus offertur. *Infans* ortus die quinto circa ædem ferebatur curriculo, & tunc ei mittebantur munera; præsertim autem *Polypi* dat rationem *Lyfias*; quia infans veluti *Polypus* est, talis enim evadit, quales ii sunt cum quibus est assiduo: est autem *Polypus* piscis, qui ejus rei cui se applicat, colorem induit. *Theatr. vit human.*

Thraces *Thraces* infantem circumfedeabant cum propinquis, & lacumabantur, narrabantque ei omnia quæ erat passurus: mortuum verò cum lætitia sepeliebant, narrantes sibi, quæ mala evassisset. *Herodotus*.

Apud Romanos Festa dicta Genethlia. *Romani* singulis annis recolebant diem natalem, unde festa dicta *Genethlia*; & carmen quod tunc decantabatur, dictum est *Genethliacum*. Hunc diem felicissimum habebant, dona sibi invicem mittebant; sanguine eodem die abstinabant,

bant, ne eum diem quem ipsi acceperant, aliis demerent. Munus etiam anniversario Genio sol-
vebant. *Rosinus lib. 2. Antiq.*

Vulcano non arriserunt parentes (solebant *Vulcan-*
enim pueris arridere) ideo nec *Jupiter* illum est nus.
mensa dignatus nec cubili. *Varro.*

Ad *Genitam Manam* suscipiebatur votum, ne *Genita*,
quis domi nasceretur probus; & credebantur *Mana*.
eum nequissimum fore, cui hæc nascenti adstitis-
set. *Rosin. sed enucle: in Quæst. Plut. Rom.*

Parcæ colebantur inter natales, ne itamen *Parcæ*.
vitæ cito abrumperent, & ut candidi & aurei
velleris horas, hoc est, felices nerent: dictæ sunt
à parcendo, quia nemini parcunt. *Boxhornius.*

Brachmanes edito infante faciebant consilium, *Brach-*
& ex membris judicabant cujus esset indolis, *mane:*
& si ea placebat, dabatur disciplinis informan-
dus, sin minus, occidebatur. *Alex. ab Alexan-*
dro l. 2.

Pueri, quamprimum cum lacte transfereban- *Edua*,
tur, consecrabantur Deabus, *Edua*, *Potina*, & *Potina*,
Cubæ; scilicet edendi, bibendi, dormiendi. *Cubæ*.
Varro; *Dea.*

C A P U T IX.

De Orationibus saluatoriis & valedictoriis.

IN saluatoriis orationibus significare solemus *Saluta-*
latum nobis & gratum accidisse adventum *torie*
alicujus, precamurque simul eidem omnia fau- *oratio-*
sta, & obsequia nostra dedicamus. *nes.*

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur oratio saluatoria.

Primo, gratulando adventum vel incolumi-
tatem alicui, redditur causa lætitiæ & saluta-
tionis; quæ optima erit si desumetur ex re &
occasione præsentis, sive ex circumstantia loci,
tem-

temporis, personæ, tam ejus quæ salutatur quam illius quæ salutar. Secundo, laudatur is qui salutatur, à familia, virtutibus, meritis, adfectu &c. Tertio, omnia fausta eidem impoſterum apprecamur, dedicamus officia nostra, animos, studia, obsequia. Quarto, petimus vel mutuam benevolentiam, vel gratiam, vel protectionem, quisque pro conditione suæ personæ,

Praxis.

Salutatoria. Et incolumem te illustr. Domine, & præsentem intueri, ingens mihi gaudiorum materia est: nam & votis meis cælum subscripsisse video, & benevolentiam in me tuam supra vota adscendisse adverto. Vehementius mirarer certe, in tanta animi tui profusione, nisi scirem eam vobis (magni viri) à virtute impositam necessitatem, ut prodesse debeatis. Et sicut sidera lucem habent ut illustrent, ita vos amorem & gratiam ut communicetis. Sed & inopem se hic eloquentia mea in tuo Mecœnatis mei favore explicando fateri debet: & quia animorum negotium est, adfectibus cedit, ut illi scilicet perennem gratitudinem æterna obsequiorum periphrasi æternum perorent.

*Salutatoria**Alia praxis.*

qua Illustr. Lætitia est, & prœior in te adfectus, perillust. lustris Domine, qui nos ad te expedit, & studiosæ juventutis universæ animorum de tuo adventu jussit esse interpretes. Circumspice frons, proteges omnium, & colliges neminem esse, cujus plestemma-num gaudiis pectus in vultum non exundet; ne te Lu-minem qui non quam optime cupiat; neminem nam ha-qui adjucundos Maji dies amœnam sibi de avibens, ta tua LUNA affulſisse lucem non asſermet. Colle-Diogenis, quod meminimus olim, querela fuit, cum

cum illum publicum orbis hospitem & re & no-
mine *Magnum* incola dolii susciperet, ex Princi-
pis adventu tenebras sibi suboriri, & clarioris *terra* ex-
diei interire amœnitatem. Contrarium experi-
mur hodie; tantum scilicet lucem nobis cum læ-
titia infundi, ut dejecto vultu, ipsa prope debeat quon-
connivere eloquentia. Enimvero si vel generis tui *dam*,
inspicimus claritatem, bonam fidem, quis ful-
gor! quot homines video, tot heroës numero;
quot viros, tot pene senatores; ut recte domus
vestra *Equo* conferri possit *Troiano*, de qua sem-
per amplissimi duces, non in orbis excidium, sed
in patriæ salutem & ornamentum prodierunt.
Fatiger enumerando si incipiam, & citius de-
ficiam quam finiam: Vestra hæc laus à multis
viget annis, vox domi habere exempla quæ se-
quamini, non aliena tueri; & nobilem hono-
rum textum semel cœpisse, nunquam interrup-
pisse. Itaque cum fortunam non nemo gloria-
bundus in doma sua dixit confedis-*se*, in vestra
ego annon verius virtutem dixerim habitare?
alibi hospitem esse, apud vos incolam? nisi forte
& ideo insigne gentis lunam geritis, quod sicut
hæc deficere quidem debet, sed commoda vi-
cissitudine aliam sui vice semper substituit; ita
in vestræ profapiæ cursu cedere quidem debetis
aliis, quod naturæ decretum urgeat, alii tamen
in locum succedunt; perinde quasi alter alteri
lampada traditis, & desinendo semper incipitis.
Sat clarum in te documentum videmus, peril-
lustris Domine, qui religionis amore, & sapien-
tiæ studio, & belli gloria, majores tuos produ-
cis, & velut vivum ac celebre tropæum orbi lo-
queris. Gradere tanquam hæres eorum, virtute
& honore, in Ecclesiæ, patriæ, familiæ orna-
mentum diutissime; hoc vovemus, optamus.
Dixi.

QUAESTIO II.

Quomodo construitur oratio responsoria ad saluatoriam.

Responsoria ad preced. Responsurus, Primo, gratum sibi esse adfectum salutantis, & se vicissim letari tum ob valetudinem ejus, tum ob animi in se propensionem dicet. Secundo, extenuet modestae laudes suas, & salutantem laudet. Tertio, apprecetur ei omnia fuita, & sua studia cum obsequiis offerat, oretque ut perseveret in affectu erga se.

Praxis.
I.

Praxis.
Ad plurimos salutantes responsoria.

Placet Nobilissimi Domini igneus in pectoribus adfectus. Optime in meam initiati benevolentiam non verba dedistis sed tela; tela quae animum inflammant, cor adurant, totum invadunt, & nihil nisi vos, nisi vestri amorem injiciant. Perennet hic ignis in animorum vestrorum templis, & vestri pectoris in me benevolentia, melior quam *Clelia Vestalis*, hanc flammam æternis excubiis custodiat. Meliore nos quam *Achillem* mater incendio perfundimus, ut immortalitate imbuamur: Ille inviolabili *Styge* lotus, plantarum tamen improvidus fuit; & quam toto corpore nactus æternitatem habuit, gressu corrumpit, ne totus fortassis hominem; adhuc inter homines, excederet; & nostræ felicitati majus reservaretur beneficium, qui amoris mutui flammâ irrigamur & involvimur. Amor autem, non vili fomite succensus, ætatem habet semper, hyemem nescit; semper incipit meridiem, nunquam declinat in vespere; semper ortus dedit occidit. *Asbesti* erimus sic credo, & quæ lapidis gloria est, cordium nostrorum fiet, semel accendi, semper ardere.

Praxis

Praxis Altera.

Concordem singulorum adfectum, quem ve- *Praxis;*
luti omnium lingua Orator liberalissimè expli- 2.
cuit, gratissime luscipio; & quia animus non nisi
animo dignè æstimatur, meum rependo. Quot
verba audiui, tot amoris monumenta accepi;
quem in ea ingeniorum ac nationum diversita-
te reperire, ego me immeritum, & volentem, ad-
huc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox
gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri ante
munera, & ut gratissimi sitis, gratiis beneficia
præcurrere: nili forte quod in magnis solet esse
satis, apud vos magnæ mentis possessores volu-
isse facere, fecisse sit. Si tamen in tam casto
amore peccari potest, nimium ego in laudes
meas vos exundavisse accuso: quas in me haud
reperiri ut ego dissimulem, rubor ingenuus cor-
dis interpres confitebitur. Sed qualis esse de-
berem non quis sim edocuitis; & amor vester,
ut me venustiore haberet, fecit. Nihil tamen
non placet in amore, sapiunt errores, & pecca-
ta prope virtutes fiunt. Agite, mutuos collige-
mus amores, non *Gordio* nodo, quem *Macedo*
quispiam diffindat; sed *Adamante* æterno, quem
nec morti nec tempori violandum relinquamus.
Dixi.

QUÆSTIO III.

Quomodo construitur oratio valedictoria.

In tribus præsertim occasionibus utimur va- *Valedi-*
ledictoria oratione. Primo, quando amici ami- *dictoria.*
cis per se vel per alios valedicunt. Secundo,
quando filii parentibus valedicunt, discessuri vel
in exterarum nationes, vel ad bellum, vel ad au-
lam. Tertio, quando famuli à dominis abeunt.
In

In ejusmodi itaque oratiuncula fabricanda; hæc puncta exprimi debent : Primo, dolor de habitu suo explicetur; & reddatur causa quare invitus di-jungatur. Secundo, exponatur necessitas discedendi, & causæ dentur quæ eandem urgeant. Tertio, gratiæ habeantur pro beneficiis, & eorum laus instituat. Quarto, venia abeundi postuletur, & sui memoria, (filius autem petat paternam benedictionem.) Quinto, offerat se cum obsequiis suis, quod memor velit offerat se cum obsequiis suis, quod memor velit manere beneficiorum, gratusque vivere pro iisdem. Denique precetur ut saluum & incolumem rursus redire liceat.

*Praxis
vale-
ditor.*

*Praxis,
Valedictoria ad Amicum.*

Ignoscas amicorum optime, si crudelior in utriusque nostrum amicitiam esse debeo. Non meæ potestatis negotium est, sed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium concessit, imperium; ut relicta paulisper patria, alienas per terras *Ulyssis* colligam vestigia. Durum fateor est à patria abire; durius ab eo avelli amico, cujus conspectu frui & colloquiis, nihil ferè in vita dulcius fuit. Sed parendum majoribus est, qui fatorum nobis tabulas prælegunt: eris mihi amicus etiam in absentia præsens, & cum oculis te non potero, animo circumferam; in quo altius te mihi tua beneficiorum argumenta impresserunt, quam ut tempore possis aut reminiscens animi infidiis obliterari. Alia in terra vivam, alio sub sole, sed non alius; semper idem, semper tuus ero, hoc in votis laturus perpetuo, ut sicut nunc salvos & tristes separari contingit, ita postliminio incolumes & hilares convenisse eveniat.

QUAESTIO

Q U A E S T I O IV.

*Quomodo construitur oratio responsoria
ad valedictoriam.*

Respondeo, Primo, explicet causas doloris *Respons.* concepti propter abitum; si tamen id valedi- *ad* centis persona & dignitas patiat. Secundo, *præced.* apprecetur felix iter & felicia omnia; & si de aliquo monendus erit discessurus, moneat. Tercio, polliceatur se ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam sui memoriam, præsertim autem ut communicatione literarum subinde sibi loquatur.

Praxis.

Responsoria ad præced.

Amicum in oculis ferre non posse, grande *Praxis.* pectoris amici vulnus est; & dimidio animæ suæ *respons.* privari, qui in doloris ingens materies? Abis à me inter amicos optime, & quomodo animum tristicia non vulneres? I tamen felix, siquidem hæc majorum tuorum voluntas, cui refragari velle, læsi Numinis foret piaculum, Eat tecum fortuna & virtus tua individuo passu; eat amor noster, & jam orbem in benevolentiae campum nactus, quo fuerit remotior, hoc fiat auctior.

Ostendens non dubito, amice, cælum non animum ab iis mutari qui trans mare currunt; & levem illorum damnabis amicitiam, qui simul ex oculis ubi evaserunt, etiam ex animis evolant. Hærebis, mihi crede, infixus pectori, impressus animo, & vitam prius quam tui memoriam amiserò. Illud unicum te meminisse cupio, *Amyclas* *silentio periisse*: quapropter ne simili ruina noster amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

L

Senten-

Sententiæ his materiis servientes.

Laetitia loquax res est & ostentatrix sui. Symmachus.

Bona valetudo maxime divinum longeque blandissimum est condimentum. Plutarch.

Nihil tam difficile est quam differre gaudia. Item, Spem gaudia parant. Quintil.

Amicos incolumes cogitare & intueri, melle frui est. Seneca.

Sequenti gaudio confert dulcedinem præmissa tristitia. Cassiodorus

Hospites à Jove sunt omnes. Homerus.

Jupiter est honorator supplicantium & hospitum: est hospitalis qui hospites venerabiles simul committatur. Idem.

Qui favoris gloriam veri petit, animo laudari magis quam voce volet. Seneca.

Diis thura, hominibus probis laudes debentur. Socrat.

Exempla, & alia supellex.

Roman. Mos fuit apud Romanos, ut matutina salutatio absolveretur verbo, *Ave*; vespertina autem verbo, *Salve*, *Al. ab Alex.*

Nomenclatores. Ad affabilem salutationem multum pertinebat suo quemque nomine salutare: unde Romanis secum habebant nomenclatores qui civium nomina suggerebant. *Idem l. 2. c. 10.*

Græci. Apud Græcos verò mos tenuit, non proprio sed officii nomine salutare: eos tamen qui præcipua dignitate imminebant, proprio nomine salutabant. *Ibidem.*

Modus solutandi Deos. Dii salutari debebant capite tecto, præter Saturnum: Et Imperatores aliqui, ut Caligula & Diocletianus, qui divinos honores affectabant, aperto capite salutari volebant. *Salutabantur*

bantur etiam Dii dextræ osculo, & corporis circum-
salutatione: Suetonius. Quod & imperatoribus aliquibus factum fuisse ab adulatoribus testatur historicus.

Fiebant etiam salutationes apprehensione manus, manuum; genua etiam osculabantur, & frontem tangebant: eo quod genua sacra sint clementiæ, frons autem sinceritati & Majestati. *Alex. ab Alexan.*

Romani milites ex more patrio victrices Imperatorum manus osculabantur. *Idem l. 2.*

Non solum cives Romani ingredientibus Imperatores post bellum acclamationibus salutabant, sed & aves edocebant, ut hæc duo verba, *Salve Imperator*, distincte possent pronuntiare. *Pontanus.*

Apud Hebræos & alias gentes viguit mos, ut vigis magnis urbem intrantibus cives obviam prodirent cum lampadibus ardentibus. *Suetonius.*

Duci Holoferni omnes Lybiæ & Mesopotamiæ Holopoli cum ramis olivarum & lampadibus obviam processerunt. *Judith. c. 3.*

Magnum Pompejum tum triumpho Neapolim ingredientem cives ornati sertis cum lampadibus exceperunt. *Plutar.*

Idem Pompejus ex morbo recreatus, cum Romam Neapoli venisset, tota fere urbs cum palmis ei obviam processit, floresque sparsit. *Justin.*

Mos fuit, ut in adventu principum virorum, varii semper odores accenderentur. *Athenæus.*

Antonius Triumvir cum arcem Athenarum ingrederetur, salutatus est lampadibus ac universis tectis fulgentibus. *Idem.*

Cum Plato ad Olympia semel descendisset, omnes

nes *Græci* ad eum concurrerunt, relictis ludis; ililumque velut Numen divinum venerati sunt. *Laert. l. 3.*

Zeno. Hanc habuit authoritatem *Zeno* Philosophus, ob probitatem morum apud *Athenienses*, ut dum *Athenis* moraretur hospes, cives apud eum ciaves urbium deponerent. *Idem.*

Plato. *Platoni* *Syracusas* venienti *Dionysius* tyrannus navim laureatam obviam misit: è navi autem exscendentem quadrigis excepit, & ipsemet ejus aurigam egit. Summam *Platonis* sapientiam hoc cultu æstimans. *Idem.*

Cæsar. *Julius Cæsar* cum ab aliquo salutaretur, scintillas ex oculis projiciebat, gaudens se salutari. *Justinus.*

Alex. *Alexander Magnus* à nemine volebat salutari, sed ab omnibus adorari. *Idem.*

Scipio. *Scipio Africanus* id sibi nomen comparaverat, ut prædones etiam ad eum salutandum venirent, felicesque se judicabant quod eum videre licuerit; manus ejus victrices deosculabantur, & dona diis offerri solita in vestibulo ejus deponabant. *V. Max. lib. 2.*

Livius. A *Gadibus* usque *Romam* aliqui venerunt, ut *Livium Romanæ Historiæ* Scriptorem viderent & salutarent: Putabant enim ex *Livii* adspectu melius se veterem *Romanorum* frugalitatem, fidem, sinceritatemque comprehensuros, quam ex statuis & ædificiorum magnitudine. *Fulgos. l. 2.*

Ismerias. *Ismerias* legatus *Thebanus* ad *Persas*, ne regem salutans adoraret, annulum suum volens dejecit, & eum suscepturus se inflexit. *Plutar.* Applica, dicendo te non coacte nec fiste facere, &c.

Sfortia. *Franciscus Sfortia Dux Mediolanensis*, cum inter hostes aperto capite esset productus, tanta majestate

majestate eos perculit, ut confestim ex ejus conspectu humi procumberent, eumque genu flexi adorarent. *Fulgos. l. 2.*

Ammon statuam in *Ægypto* fabricavit super *Ammon* montis culmine, quæ intus instrumenta musi-
ca habuit eo artificio composita, ut quotidie sol tua me-
rioris, cum per ejus statuæ os radios immitte-
ret, instrumentaque attingeret, statim elegans reddens
melodia audiretur exire de statua, qua & sol ori-
ens salutabatur semper, & prope habitantes de
præsentia solis exhilarabantur. *Strabo.*

CAPUT X.

De orationibus gratulatoriis.

Gratulari est gaudium testificari quod con-
cipitur ex felicitate amici aut cujuscunque
personæ. Gratulamur verò felices eventus, de-
pulsæ pericula, honores obtentos ac dignitates,
comparatam victoriam, &c.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur oratio gratulatoria.

Primo, mentio fit felicitatis quæ illi conti-
git; & quis hominum inde sensus, quæ lætitia
sit, explicatur. Secundo, laudatur is cui gratu-
latio fit, à majoribus, & meritis, ac factis & di-
ctis, & à modo quo ad eum rerum successus
pervenit. Quod si victoriam v. g. gratularis,
exaggeras ejus magnitudinem, celebritatem,
justitiam, fortitudinem, item clementiam, uti-
litatem, perennitatem facti, expectationem
aliorum, & præsertim adjuncta illa, *Quis, quid,*
&c. per comparationes & consequentia. Quod
si verò honorem gratularis, exaggeras ejusdem
honoris amplitudinem etiam ab adjunctis &
consequentibus. Tertio, excitamus cum cui

gratulamur, ad gaudium super hoc suo eventu. Quarto, optamus ut impoſterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum, & patriæ gloriam.

Praxis.

Gratulatoria feſtorum.

Gratulatoria feſtorum Pentecoſtes ad multos.

Beatiffimus ignis, quo melior Chriſtiani orbis portio, hoc triduo ſuccenſa incaluit, eccujus glaciale etiam pectus feliciter non reſolvit? Et ſiquidem amoris eſt colliqueſcere, eccujus in vota animum ſcintillare non fecit? cor enatare in deſideria? Nimirum pudet eſt in eloquentia ſterilem eſſe, poſt tam uberem cœleſtium linguarum pluviam: quando ab eloquente cœlo *Verbum* prius quod *Caro factum eſt*, & modo pro nobili *Verbo* ut ſimus diſſerti, linguas accipimus. Et potuerit olim felix *Cadmus* ex projecta temere dentium ſemente, armatam videre gigantum meſſem in ſui ipſius perniciem mutuo certamine ruentium? non poterit nobiliſſimus divini cordis *Tullius* de proſeminatis ex conſilio linguis enatos oratores intueri, qui pulcherrimo conſpectu mitiſſime crudeles, in mutue ſalutis commoda depugnent? Certe, ſi vera proſpectu apud ingenuos fides eſt, meliore ſupra *Catullum* voto, potiore ſupra *Naiſonem* metamorphoſi, totus lingua fieri exopto, ut integram vobis valetudinem totus gratuler; vel ut nobilius voveam, totus verbum eſſe amaverim, ut animi in vos mei propenſionem, perpetua factorum elocutione enuntiem, aut denique, quod ego & vos mavultis, totus cor fieri, totus cor vivere deſidero, ut nihil niſi non amare neſciam. Eritis & vos, ſic credo, lingue, eritis verba pectoris mei, citiſ corda, & in reciproco amoris duello invicti, vinci vos æternum non patiemini.

Praxis

*Praxis altera
gratulatoria dignitatis.*

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia tibi *Gratu-*
honorem, an te honori gratulemur, adhuc apud *latio*
nos in ambiguis est N. Scimus honorem diu *dignita-*
turna ambitione talem desideravisse, qualem *tis.*
te indoles tua & virtus pridem fecit; virum
sua fortuna dignum, & huic muneri natum.
Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud
dignitatis subsellium adscendere, quod avitæ
maiorum tuorum virtuti veluti hæreditarium
præmium est; in quo sustinendo à multis prope
ætatibus ex vestra stirpe alterna fatigatione
Atlanti Hercules succedit. Redit, crede, nobis,
hodierna die in animum N. Divus avus tuus,
cujus in eodem munere prudentia, hæc recte
factorum apud nos vestigia impressit, quæ nul-
la temporum oblivione possunt eradi. Redit
& divus Parens, ejusque simul & eloquens lin-
gua, & strenua manus, & beneficiorum in
nos omnes, ac in primis in patriam amplitudo.
Redit N. & Frater tuus, qui paulo ante hoc so-
lium bene gestis implevit, quod nunc inscen-
disti; & si ideo cessat ut tu succederes, fas est
ut dolorem lætitia commutemus. Sed quid
multa? melius tu moribus omnes referes,
quam nos oratione; siquidem nobile maio-
rum compendium, & viva tuorum historia no-
bis relictus es, ut quod sparsim fecerunt omnes,
tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ite-
ro in posteritatem exemplo ostendes, non ab
honore magnates, sed à magnatibus honorem
exornari: Hoc læto animorum plausu hodie
vovere non possumus, sed à tua virtute jussi,
sperare & audemus & debemus.

*Praxis tertia. Gratulatoria professoris
ad discipulos.*

Gratu- Nunc demum & ipse clarissime intelligo;
latio quam difficile sit amoris & lætitiæ verba repe-
profes. rere. N. Invictus enim uterque *Hercules*, ubi
for. ad cor & animum possederunt, columnas elo-
discip. quentiæ figunt, & solenne roboris sui epita-
phium, *Non plus ultra*, audacter obijciunt. Om-
nem excedunt loquendi potestatem magnitu-
dine, & arbitrantur exiguum omne quidquid
sermone potest terminari. Benignius tamen
nobiscum egit parens natura, quando vultum
pectoris oratorem esse voluit, & in verborum
deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Un-
de videre vestrum hic audire sit, & mei magni-
tudinem gaudii de vestra valetudine, si cogno-
scere desideratis, per geminas animi fenestras,
oculos & frontem, feliciores *Momi* cor inspi-
cite. Quid enim vero amicus in salvo amici ad-
ventu omnem prompserit lætitiā? Vos dul-
cissimum amicitiae nomen amore in me vestro
supergressi, prope ad ætatis meæ injuriam, ve-
lut filii parentem diligitis. Ut vel inde colli-
gere liceat, velociorem amoris cursum esse
quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis annos
computari. Utinam vero quod vestrum ple-
risque in votis est, hoc in felici eventu videā-
mus! Utinam (parcite ambiciosius dicenti)
æmula *Jovis* felicitate, de meo cerebro velut
totidem armatæ *Pallades*, in orbis decus prodeā-
tis & ornamentum! Sed labore hic opus & ob-
stetricis industria, ut mihi laudis vestigal non
pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Superi sine dubio, aderit is qui
triumphat omnia *J-E S U S*, ut abjecto tristi-
tiæ & inertiae sepulchro, in omnis diligentiae vitam
conatus

conatus erexerimus; & pia modo non defuerit voluntas, ab hac sudoris nocte, à prudentiæ aurora, in perennem lætitiæ & solatii proficiemus meridiem.

QUAESTIO II.

Quomodo construitur oratio responsoria ad gratulatoriam.

Primo, explicet lætitiæ responsurus; quam *Responsor.* ex gratulantis adfectu percepit, collaudetque *for. ad* ejus in se studium. Secundo, extenuet mode *præced.* ste suas laudes: & si dignitatem consequutus sit, si dicat se alteri potius aptiori & digniori eam optasse, cui ipse tum ob amplitudinem tum ob oneris magnitudinem non sufficiat. Tertio, gratias agat pro adfectu, & sua studia gratulantibus offerat.

Praxis.

Responsoria ad gratulationes multorum.

Et non ingens mihi lætitiæ cumulus ad orbis commune gaudium accesserit, quando temporis & scenæ studiosos in pulcherrimum amoris certamen descendisse video N? Ecce amoris feriæ sunt, & mutæ gratulationis solennia: & in occasionem, & humanitatis legem peccatum putavissetis, nisi tot torrentibus favoris in me vestri, adfectus studia non ornate minus, quam alter altero copiosius effundere contenderetis. O placidam litem, quia concordia! ô dulce bellum, quia pax! Et quidni singuli victores amicorum animum meum, tot jam beneficiis victum, tot jam nominibus vestram, rursus & iterum universi in prædam & triumphum accipitis? accipe, possidete, triumphate, sed vestri, rursus victorem,

possessionem, triumphatorem. Certe fortunam meam venerari debeo, certe virtutem vestram agnoscere, qua jam effectum video, ut magis in singulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinae pulpito me consedissem intelligam; magis adfectibus provehi vestris quam meis passibus. Sicut animorum principi sceptrum porrexistis, & in tanta cordium classe ad clavum sedeo. Agnosco, generosa pubes, agnosco nobiles animos, & beneficiorum, licet adhuc tenuium, non steriles sinus; de quibus nobilem fructum & regiam messem, amorem & gratitudinem, ecce mature colligo.

Pendebis revera ante pectoris horreum pretiosus laboris mei manipulus, pendebis æternum memoriae monile; & siquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui testimonio cor meum consignabis. Dixi.

Praxis altera.

Responsoria ad gratulatoriam dignitatis.

*Praxis
altera
respons.*

Ab amici honore in æmulationem non accendi, hæc demum verissima amicitiae tessera est; & ambitione magnarum mentium furia securos vivere, non homines ostendit, sed Heroes N. Optassem ego hoc honore mactatus, ira me veritas, ut Serenissimi nostri &c. & omnium vestrum favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolvisset: qui & consilio & manu melius omnium expectationi respondisset & votis. Sed quia fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei erit laboris negotium accurare, ut Serenissimum & vos beneficii non poeniteat. Illud tamen animum erigit, & non exiguam lætitiæ materiem sufficit, quod, de vobis bene merendi campum nactus, obsequia & studia in vestri commodum

con-

convertere possim, & in honore publico, publicus omnium vivere servus. Quod ubi pro virili enitar, gratia & amor vester, sic credo, mihi nunquam defuerit. Dixi.

Sententia.

Pro gratulatione dignitatis.

Honor fugientes sequitur, sequentes fugit. P. Syrus.

Virtutis umbra honor etiam invitos comitatur. Senec.

Gloria mater annorum. Bion.

Ipse honos laborem leviolem facit. African.

Magistratus virum ostendit. Bias.

Virtutis uberrimum est alimentum honos. Valer. Max.

Virtuti laus debetur. Arist.

Gloria virtutis pedissequa est. Tacitus.

Ab hominibus iis honor debetur quos honore Deus dignatus est. Cædrenus.

Solis bonis honor debetur. Arist.

Honor malis exhibitus, in eorum commutatur rationem. Gregor.

Honorem non debet sequi virtus, sed ipse virtutem. August.

Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Gregor.

Qua in civitate non magnus honos virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status stabilis & firmus esse non potest. Arist.

Nalla voluptas humana ad divinam accedit propius, quam ea delectatio quæ ex honoribus percipitur. Xenophon.

Melius est civitatem regi à viro optimo quam à lege optimâ. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cicero.

Magi-

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Præfectum rebus publicis stantem mori oportet.

Dion.

Velut ibus non hominibus sed Diis competit, ita laus non indignis sed bonis tribuenda. Stobæus.

Magna virtutis est cum felicitate luctari. Aug.

Vita brevis est, gloria cursus sempiternus est.

Cicero.

Fax mentis honesta gloria. Silius.

Eximiam virtutem sponte sequitur suum decus.

Plutar.

Gloriosis magis placent præconia quam tributa. Cassiodor.

Quid est dignitas in indigno? ornamentum in luto. Sarcab.

Quidam honores fugiunt, ut honoribus obviant; sæpe enim gloria ut acquiratur contemnitur, & manus ut obtineatur, relinquitur. Hugo.

Magni animi fiunt magnis honoribus. Livius.

Pecunia ex quo in honore esse cepit, verus rerum honor cecidit. Senec.

Nullus in fortium regum pectoribus aculeus laudis & gloriæ cupiditate acrior est. Guicciard.

Homicidii genus est famam hominis impetere. Idem.

Fama unicus sapientum thesaurus est, purissima vitæ gemma. Lipsius.

Nec flamma sine fumo, nec sine calumnia fama solet surgere. Idem.

Sola dulcedo gloriæ non senescit. Thucydid.

Sat ero dives si bonam famam mihi servasse. Plaut.

Fructus honos oneris, fructus honoris onus.

Aliæ pro gratulatione victoriæ.

Omnis victoriæ fructus in eo consistit, si ea bene & recte utaris. Reisknerus.

Recte

Recte victoria uti clarius est quam vincere. Piu-
tar.

Victoria semper est insolens.

Non ita armis quam pietate paratur victoria. A-
gath.

Victoriam semel partam prudens conservabit
princeps, si securitatem, frequentissimam calamitatis
initium, vitaverit, Reisnerus.

Vera est victoria quæ salva fide & integra digni-
tate paratur. Florus.

Si vis vincere, clementer age Fl. Vopiscus.

Vincere sciosum omnium victoriarum prima est
& optima. Plato.

Liberales & humanos esse erga inferiores, præ-
clarum est ducibus viaticum ad victorias, ad trium-
phos. Gorgias.

Ratio & consilium sunt propria ducis artes. Ta-
cit

Quemadmodum egregium est hostem dejicere, ita
non minus laudabile inelicium misereri. Idem.

Solet Deus his qui justa & necessaria arma in-
duunt, & belli causa præstant, certam vincendi oc-
casionem proponere. Paul. Jov.

Exempla.

Et alia supellex pro gratulatione dignitatis.

Apud Romanos templum Honoris penes tem-
plum Virtutis erat, nec potuit templum hono-
ris intrari, quin prius Virtutis penetraretur. Al-
ab Alex.

Tem-
plum
Hono-
ris.

In civitate Peloponci fuit templum Honoris, Statua
in quo statua ejusdem præferebat manu fini-
stra orbem ex sapphiro, plenum coronis regiis,
sceptris, clavis, & aliis dignitatum insignibus:
dextra verò statuam Virtutis Chrytallinam
gestabat, aureo torque colligatam; à quo
hæ literæ αυρο φύλα dependebant, T I B I
U N I

UNI ET SOLI: (supple, militat honor.)

Prin- Timon Philosophus interrogatus, quid inter-
ceps & esset inter principem & populum; respondit,
subditi. Quod inter unum & omnia; omnes enim subditi
 principem unum spectant, unus autem princeps
 omnibus mores & leges præscribit. *Frison.*

Arcadii Arcadii in regum thronis posuere fortunam
 auream, quæ dextra diadema regium cum so-
 le, sinistra sphaeram orbis cum lilio tenebat.
Cardanus. Significare volebant, eum qui in dig-
 nitate esset, debere ut solem lucere, ut aurum
 Rempubl. ditare, ut liliū bonis moribus bo-
 nos odores spargere.

Pyrrbus Cum Pyrrhum ob præclara gesta milites A-
aquila. quilam vocarent: per vos, inquit, aquila sum, qui
 vestris armis velut pennis sublevor. *Panar.*

Arist. Aristoteles præcipuam dicebat esse dignita-
de dig- tem, non fungi honoribus, sed ab aliis honore
nit. dignum judicari. *Stobæus.*

Al- Alphonsus Arragonum Rex dicebat, hos qui
phonsus. aliis præsumunt, tanto privatis hominibus meliores esse
 debere, quanto honoribus alios præcellerent. *Panor-*
mitanus.

Idem Rex dicere solebat; Bonus est princeps
 qui subditos suos habet in capite; melior, qui in cor-
 de; pessimus, qui in ventre. Idem.

Episco- Episcopis suis quædam nationes ingressum
pis ob- gratulantes, ex aureis literis componebant &
latum offerebant illas duas voces, Bonus Pastor. Aliis
quid. flores aureos: Ambrosio suo Mediolanenses apicu-
 lam & stellam auream. *Epitom.*

Cives Cum regi cuidam recens coronato Anglia
gratu- cives gratularentur, offerebant ei. Primo, au-
lantes reum liliū & gladium, cum lemmate; Et
regi. pace & cæde Tui. Secundo, offerebant lances
 aureas, cum lemmate; Tu unus plus omnibus
 vales,

vales. Terrio, claves aureas, cum lemmate, *Tecum & intrare & exire & manere parati.* Quarto, offerebant ei filios suos & pueros, acclamando; *Et patrum & filiorum & nepotum rex esto.* Quinto, faciebant sertum ex tot flosculis quot urbes erant in *Anglia*, & coronantes regem, clamabant; *Regno coronaris, Vive. Genabr.*

Carolus V. cum ad aliquam veniret civitatem, de triplici P. quærebat quale esset, hoc *Carolus V.* est, qualis esset Parochus, Præceptor, Prætor. Putabat enim omnia salva esse, si hi qui eminerent sancti & boni essent. Nam mobile semper mutatur cum principe vulgus. *Annales Franc.*

Ægyptii inter gratulandum porrigebant principi sceptrum, quod in imo habuit caput Hippopotami, quod animal ferum est & immitte; in summo autem, Siconiæ caput, avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse ferum malis, benignum bonis. *Pierius.*

Apud *Ægyptios* eosdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem ligendi gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus princeps erat Princeps, quærebat ex eo, essetne pius? *per.* Et ille tunc manus in cælum tendebat. Secundo, quærebat, Estne justus? & tunc ille *Justus.* frameam eductam cervici propriæ applicabat.

Tertio, quærebat, Estne liberalis? Et tunc *Liberalis.* ille aurum argentumque in vulgus spargebat. *ralis.*

Quarto, Estne laboriosus? Et tunc stivam à *Laboriosus.* rusticis oblatam ad aulam instar arantis deferre-

bat. Ad aulam vero appropinquantem occurrerant juvenes cum ornamentis & insignibus regis. Post ingressum autem illius in aulam, prodibant centum juvenes cum cultris argenteis, & prospectante Rege è palatio, in cultros *Centum juvenes* irru-

irruerant, dicendo, MORIMUR UT VI-
VAS.

Agathocles. De *Agathocle*, qui ex figulo Rex erat factus, refertur, quod singulis annis suis senatoribus gratulantibus sibi, ollulas à se factas distribuerit, in quibus hæc inscriptio fuit. *Vilis labor bonor Regum.*

Indi. Apud *Indos* veteres, pridie coronationis juvenis in campum effusa, expeditis jaculis nummum in sublime projectum ira configebat ut tota die non decideret: Postridie verò totum nummifera confossum gratulabunda offerebat Rēgi, dicendo, *Forma Rēpubl. sicut pecuniam.* Porro, Regum *Indiæ* munus erat, monetam cedere, in qua hæc inscriptio fuit; *Regis opus, Regis munus.* *Ericius.*

Mos Græcorum. Apud *Græcos* olim mos fuit, ut princeps electus, adhuc ante coronationem, per provincias & urbes imaginem suam mitteret; quam cum summa reverentia suscipientes ubique exponebant, & dulci cantu atque acclamationibus adgratulabantur dicendo; *Vivat Rex!* *Sydonius.*

Macedones. *Macedones* ultimo regi suo *Perseo* gratulantes, auream fortunæ statuam obtulerunt, dicendo; *Dent superi vitam, nos fortunam.* *Politiānus* in *Miscellan.*

Bastriani. *Bastriani* anniversarium Regi suo gratulantes natalem, cupressum mortalitatis signum succendebant; cedros vero & myrtos immortalitatis symbola radiis solaribus exponebant, clamando, *Pluant vitales Regibus ignes.* *Epir.*

Alphonso. *Alphonso* Rēgi *Castellæ* cum gratulabundus populus acclamaret juxta morem, *Vivat Rex;* ipse ad vices singulas respondebat, *Vivat Lex, Vivat Grex.* Vivit lex per attentam sedulitatem; vivit grex per providentiam regis, *Baden.* in *Symb.*

pladi;

Wladislaus Ungari & Bobemia Rex in symbolo Regis habuit obeliscum, in cuius fastigio corona aurea Boh. erat posita, ad quam homo alatus enitebatur: symbolum. *Vel sic enitar.* Tipotius

Edvardus Marchio habuit in symbolo laurum *Edvardus* iuxta annem profluentem; desuper vero in nudis sym- bibus solem, à cuius radiis laurus urebatur; cum bolum, lemmate, *Non aliter.* Significatur neminem posse laurum mereri, nisi virtute solis illustris sit, & ætium fatigationis sustineat.

Ægyptii hominem in magistratu collocatum *Ægyptus* sic exprimebant; Senem, in cuius dextra sol, in sinistra horologium. Hinc *Cælius Rodig*: inquit, *toris finis* *Est horologium, ad quod se tota vita dirigit; esto gura.* *sol, exemplo & moribus præluces,* Rodigin. lib. 5.

Romani ante magistratum faces ardentes præferebant, ut innuerent, magistratum virtute debere præluce. *Rosinus.*

Johannes Rex primus Angliæ ut virtutem expresseret qua omnibus præluxit, montem *Ætnæ rex* nam pinxit eructantem flammam, cum lemmate; *Angl. PRÆLUCEMUS: Tipoc.*

Alphonſus Rex Arragonum in symbolo habuit *Alphonſus* lumen ardens, cum lemmate; *Aliis servo, mibi ſuo.* *consumor.* *Binet.*

Ludovicus XI. Rex Gallia habuit in symbolo Rex Pelicanum revocantem ad vitam sanguine proprio pullos emortuos: lemma, *Sanguis meus estis, vivite.* *Annales Franc.* *XI.*

Ambrosius Pigapheta in coronatione *Urbani V.* Urbanem instruxit qui occurreret Pontifici, & se pedibus ejus supponens, ululatum ederet per syl- *nus V.* labam *V* vel *ur*: Tunc dixit *Pigapheta, Vive Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur;* *Font.* *tuumque nomen si non exprimendo, certe inchoando celebrare conabuntur,* *Platina.* *Hono-*

Ad Honorii Caesaris inaugurationem, in cœlis *rius;* *melo-*

melodia audita est, visæque stellæ motu quodam veluti saltu commoveri. *Claudianus.*

Exempla, & alia supellex pro gratulatione victoriæ.

Epaminondas. *Epaminondas*, conspecto ingenti exercitu qui duce carebat bono, *O quam magna*, inquit, *bellua, sed sine capite!* *Stobæus.*

Pausanias. *Pausanias*, quærenti cuidam quomodo de *Thracibus* victoriâ comparari posset; *Si*, inquit, *qui vir optimus est in belli ducem eligatur.* *Plutar.*

Agefilaus. *Agefilaus* quæsitus quid ducem belli præcipue exornaret; respondit, *Adversus hostes audacia & in oblata opportunitate ratio & consilium.* *Stob.*

Numantini. *Numantini* à *Scipione* in fugam versi, cum castigarentur à suis quod toties victos fugissent; respondit quidam, *Pecus equidem nunc etiam idem est, sed mutatus est pastor.* Innuens æque fortem nunc esse exercitum, sed ducem debilem. *Brissonius.*

Alphonsus. *Alphonsus Arragoniæ Rex* non tam quod hostes vinceret gloriari solebat, quam quod didicisset victis consulere. Illud enim fortunæ munus esse, hoc verò semper suum. *Panormit. lib. 2.*

Julius Cæsar. *Julius Cæsar* à *Pompejo* acie quadam victus, cum victor hostes non prosequeretur; *Hodie*, inquit, *pænes hostes erat victoriâ, sed non habent ducem qui victoriâ sciat uti.* *Plutar.*

Fridericus. *Fridericus Imperator* debellatis in *Hungaria* hostibus, dixit ad suos; *Magnum opus actum est, milites; nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos, atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati frænos imponamus.* *Æneas Sylvius.*

Alexander suadenti *Parmenioni* ut noctu *Darium* invaderet; respondit, *Malo me fortuna peniteat, quam victoriæ pudcat.* Et, *nolo victoriâ surari.* *Curt.*

I. Cæsar.

I. *Cæsar*, devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium; VENI, VIDI, VICI. Et *Carolus* Imperator dixit, VENI, VIDI, VICIT. AUTEM CHRISTUS. *Phil. Camer.*

Cæsar
Carolus

Timolion Corinthius cum in templo *Delphico* *Apollinem* de victoria consuleret, corona quæ inter donaria pendebat, in caput illius tam apte incidit, ac si manu imponeretur; quod omen victoriæ fuit. *Fulgos. lib. 1.*

Timol.

I. *Cæsar* cum in *Africam* exscendens corruisset, omen in melius vertens; exclamavit, Teneo te *Africa*. *Sabell. lib. 9.*

Cæsar.

Alexander Magnus cum obsideret *Tyrum*, videbatur sibi videre *Herculem* à *Tyriis* maxime cultum, qui sibi è muro manum porrigebat. Unde omen victoriæ cepit, & vicit. *Idem.*

Alex.

Magn.

Primo bello adversus *Martium Sylla* vidit à *Sylla* *Pallade* sibi fulgur dari, monerique ut eo telo hostes peteret; *Marium* igitur igne & ferro patria expulit. Idem deinde contra *Marii* filium pugnaturus, vidit *Marium* patrem monere filium, ne postridie cum *Sylla* conflingeret, eo quod illa dies sibi infausa fuisset. *Fulgos.*

Judas Macabæus antequam conflingeret cum *Judas Nicanore* Regis *Syria* duce, vidit in somniis *Maca-* *Oniam* pro se orare, & quod *Jeremias* Propheta *baus*, gladium sibi aureum contra hostes porrigeret. *Fulgos.*

Apud *Celtiberos* aquæ scyphus ante ducem *Celti-* belli portabatur; & vocabatur *foculum fortunæ*. Si *beri*. ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo omine id fuit interpretatum; quod si ex inadvertentia scyphus è manu decidisset, desperabant omnino, & se hostibus ultro subiciebant. *Theophrastus.*

Mithridates Rex *Ponti* devictus à *Pompejo*, sic *Mithri-* se solabatur; *Omni* mihi etiam adversa fortuna dat, *cujus*

cujus author Pompejus est, tolerabilis est; nec enim turpe est ab eo vinci, quem vincere esset nefas; neque inhonestum ei se submittere quem fortuna supra omnes extulit. Paterculus.

Carolus Carolus V. Rex Hispania occupavit castra Du-
V. Rex. cis Brunsvicensis, & miles ejus statim etiam ca-
 stra diripuit: cecidit Dux ad pedes Regis, sup-
 plex ut satis haberet accepisse castra & vicis-
 se; vitam relinqueret militibus & aliam supel-
 lectilem: respondit Carolus, *cujus castra, ejus*
rastra; hoc est, qui castra accepit, omnia potest
 radere & accipere. Camerar. l. 5.

Al- Alphonfus Rex Castellæ dicebat. Probos milites
phonfus. gemina manus armat, fortis & justa: fœdis fragor
 terna exarmat, perfida, pia, strenua. Aventinus
 lib. 9. Ann.

Cabrias Cabrias Dux Atheniensium dicere solebat, *se*
malle exercitum cervorum duce leone, quam exer-
citum leonum duce cervo. Marli.

Ludo- Ludovicus Burgund. Rex contra Cæsarem bel-
vicus lum movit; sed captus ab eodem, juravit se am-
Rex. plius illi bellum non illaturum. At liberatus
 denuo cum majori exercitu venit, sed iterum
 victus omnia perdidit; insuper, oculi illi eruti
 sunt, & in fronte ab aure ad aurem hæ literæ
 ferro impressæ; *Hunc servavit clementia, perdidit*
perfidia.

Gimbri. Apud Gimbros, contra perfidos quatuor cohor-
 tes educebantur; prima erat puerorum, secundæ
 juvenum, tertiæ virorum, quarta senum. Sed
 primæ trestantum spectabant prælium, quar-
 ta autem cohors pugnabat; putabant enim
 debiles vires sufficere ad hoc ut perfidi vincerentur:

Philip- tur: nam perfidia deseritur à Deo, & ideo ener-
pi Mag- vis est. Politia. lib. 5.

netica Normantici Gallia urbem obsederant, & jam
dextra. occupaverant armamentarium. Inaudivit hoc
 Rex

Rex *Philippus*, & ad turbatos cives scripsit, ne
timueritis, mox adcrit vobis dextra magnetica :
Venit, & caltrameratus, supra caltra magnetem
in monte posuit. & ecce gladius cujusdam Nor-
manti per aëra ad magnetem volat : quod vi-
dentes adversarii conturbati, se suaque omnia
Philippo subdid- runt. Retulit tunc *Philippus* tale
elogium, *Philippus Rex utitur in bello dextra ma-
gnetica, in pace aurea ;* (erat quippe liberalis.)
Patricius in Ethic.

Cheroneenses habuerunt aureum sceptrum in- Sce-
ptar haltæ, à *Fove* donatum *Pelopi*, quod hanc trum.
prærogativam habuit, ut quoties exercitus tu-
multuaretur, Rex solo sceptri tactu tumultum
sedaret ; si victa pars fureret & discordaret, ele-
vatione sceptri concordiam faciebat ; cum defe-
cit pecunia, dona sibi oblata cujusque mate-
riæ, tactu sceptri in aurum mutabat. *Pausanias in
Bæoticis.*

C A P U T XI.

De oratione gratiarum actoria.

Gratias agimus pro beneficiis, vel publicis, ut
Regi & Reipubl. vel privatis, ut patronis, ami-
cis, benefactoribus, &c. Utrobique idem artifi-
cium servandum.

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur oratio gratia- rum actoria.

Primo, mentio fit accepti beneficii. Secundo,
exaggeretur hoc beneficium à circumstantiis
personæ dantis & accipientis, loci, temporis,
modi, & aliis : ita ut extenuetur dignitas acci-
pientis, amplificetur autem gratia dantis, di-
cendo, sufficientes gratias agi non posse, optan-
do

do vocem & eloquentiam multiplicem, Tertio, fiat gratiarum actio humilis & sincera, item promissio gratitudinis & curæ ut illud munus ad honorem dantis, vel publicum bonum cedat. Quarto, subjungatur petitio, ut in gratia servetur.

Praxis.

Gratiarum actio pro dignitate collata.

Gratiarum actio. Si mihi centum linguas, ex veteri Poëtarum voto, hodie natura donavisset; aut si jucundiori metamorphosi totus mens, totus lingua fierem, nondum ego beneficii magnitudinem quod me amplissime cumulavisti, Regum Serenissime, vel eloqui possem vel complecti: Nam & me unam è tam nobili illustrium virorum collegio electum esse, in quem regium animum tuum beneficentia gravem deponeres; & supra vota mea, imo & ultra merita, hoc insigniri honore, quantum amoris & regis gratiæ argumentum? A teneris quidem ad hoc paternis præceptis imbutus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obsequiis promptissime currere, supremam judicaverim fortunam; nec vivere jucundum fore, nisi tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & omnia quæ cum vita mortales acceperunt? Quamquam & hæc si tuleris, & sorte tua minus & maiestatem tuam inferius obsequium obtulisti. Habetis hoc, habetis, Serenissimi terræ soles, jam experientia disco, cum illo planetarum rege commune, ut quidquid à nobis, velut inferioribus regni elementis, studiorum accipitis, uberiori foenore refundatis; nos umbras adspicitis, ut illustretis; nostra obsequia exigitis, ut beneficiendi campum nacti, eam quam Majestas imposita necessitatem decurratis, singulis prodesse.

Quid

Quid verò huic animi regii in ma propensione
possum, nisi humilibus verbis humiles gratias
reddere; nisi forte mea meorumque studia, sicut
in dignitatis meritum, ita in meriti stipendium
fiscipis? Certe si dati beneficii qualiscunque so-
lutio est accepti perennis confessio, non ingra-
tos nos morituros sanctissime pollicemur. Per-
mittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel
nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ
eodem quod à sole acceperunt lumine, plures
in se solis imagines depingunt, ut à quo splen-
deant orbi demonstrent; & nos amorem regium,
quo nunc insigniti vivimus, late per orbem &
orbis famam portabimus; dicemusque natis,
narrabimus posteris, ut consequentium seculo-
rum memoria sciat cujus stellæ simus, cui soli
lucem debeamus. Dixi.

Sententia.

Hic cum primis *Seneca* de beneficiis legendus;
nam in hac materia unus *Seneca* pro multis va-
let.

Sine gratitudine nec thus nec myrrha Deo placet.
Trismeg.

*Beneficia sunt voluntatis compedes, & aurea ca-
tenæ quibus animus ligatur & trahitur.* Prov.
Com. Latin

*Qui in gravi periculo succurrit, vel magno ali-
quo beneficio alium afficit, Dei vice fungitur; &
ei cui prodest, Deus est.* Cicero.

*Iusta causa est lætitiæ latum amicum videre, ju-
stior fecisse.* Senec.

*Referre non potest gratiam nisi qui meminit, &
qui meminit jam refert.*

*Statim gratus est, qui se onerat, id est, qui pro-
mittit gratitudinem.*

*Eodem momento quo obligatus es, si vis, cum
quoli-*

quolibet paria fecisti; quoniam libenter qui beneficium accepit, reddidit.

Non necessitatibus tantum nostris provisum est, sed usque in delicias amamur (nempe à Deo.)

Mundus est domicilium hominis, cælum autem ætærum, aliter die, aliter nocte splendens.

Beneficium asperè datum lapidosus tanis est.

Ingentia beneficia sæpe tarditas corrumpit,

Bis dat qui cito dat.

Illud beneficium jucundum, victurumque in animo scias, quod obviam venit.

Tempore quædam magna fiunt, non summa.

Ingens beneficium est unus in fame panis.

Gratia sine pœnitentia esse debet. Theophrast.

Mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu, male rependunt gratiam hospitibus. Innocent. Pontif.

Gratia tarda ingrata est gratia. Vulg. Sent.

Si quid benefacias, levior pluma est gratia. Plaut.

Post munera cito consenescit gratia. Festus.

Immortales sunt gratiarum horti. Arist.

Beneficium da cæcus, accipe videns. Proverb. Lat.

Demus beneficia, non sœneremur.

Dignus est decipi, qui de reddendo cogitabat cum daret.

Magnanimi & boni proprium est non fructum beneficii sequi, sed ipsa beneficia.

Multò gratius venit quod facili quam quod plena manu datur.

Quod voles gratum esse, rarum effice.

Nemo libenter debet quod non accepit, sed expressit.

Nulla res carius empta est quam quæ precibus empta est.

Molestum verbum & onerosum, & demisso vultu dicendum, Rogo.

Exorari

Exorari in perniciem *jæva bonis est.*

Rogantibus pestifera largiri, blandum & affabile odium est.

Ne committe ut possit aliquis quandoque dicere,
Hic me amantula occidit.

Ante des oportet arbitrium mihi, deinde beneficium.

Non est beneficium debere cui n lis.

Exempla, & alia supellex.

Poëtæ & antiqui tres *Gratias* finxerunt, cum *Gratiæ* ob multas causas, tum ob hanc, ut memineri tres. inus gratiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis demereri. Pinguntur etiam junctis manibus, quia beneficia mutuo reddunt; ridentes, quia beneficientium vultus hilares esse debent; *Ætæ* virgines, quia sincera & sancta; tres, quia tria *dentes* genera beneficiorum sunt, promerentium, dan-
tium, accipientium & reddentium simul.

In manu *Delplici Apollinis* tres *Gratiæ* insidebant, quarum una lyram, altera tibus, tertia fistulas habebat: innuebant scilicet, gratias, si veræ sunt, vocales esse, & beneficium acceptum ubique canere: aut beneficium si alio non possit, debere saltem compensari celebratione. *Picrius.*

Gratiæ symbolum olim rosa fuit. Forte quia Rosa ut hæc scarabæum necat, ita illa ingratitudinem. *Idem.*

Pythagoras quæsitus quomodo homines, possint Diis similes vivere; respondit, si veritatem amplectantur, & omnibus benefaciant. *Ælianus.*

Alexander Magnus cuidam dono dedit urbem, *Alex-* qui invidiam fugiens, dicebat id non convenire *andri* fortunæ suæ: cui *Alexander*; non quero quid te munificipere deceat, sed quid me dare. Seu. de benef. cens. lib. 5.

Anaxilaus.

Anaxilaus quasitus quid in regno esset beatissimum, respondit, *Non vinci beneficiis. Phavor.*

Simonides.

Simonides, roganti cuidam ut sibi encomium scriberet, se gratias pro eo relaturum; respondit, *duas arcas domi habeo, unam gratiarum, alteram argenti; & cum me premit necessitas, gratiarum quidem arcam aperio, sed inanem reperio: alteram solam mihi commodam experior. Stobaeus.*

Fontinalia.

Varro dicebat, qui aquam hauris, fontem corona. Alludit ad consuetudinem Romanorum, qui in festo *Fontinalium* solebant fontes coronis redimire.

Atheniensium gratitudo.

Non erga homines tantum sed erga belluas grati fuerunt *Athenienses*. Nam decreto sanxerunt, ut muli qui egregie diu laborarunt, vinculis soluti libere pascerentur ad mortem. *Rodig.*

Rufforum proverbium est vulgare, *Etiam scararum non bono animo datum in absinthium vertitur. Prov.*

Pomponius.

Pomponius Dux Romanus, dum victor rediret, Pyramidem illi triplicem exstruere volebant filii; cumque ille rogasset ne facerent, illi, cum tres posuissent, pugnatore, victore, triumphatore, etiam quartam contemptore *Pomponio* exstruxerunt. *Epitom.*

Agésilaeus.

Agésilaeus Rex cum *Apellem* agrotantem visitasset, pulvinar surrigere fingens, decumbentis cervici caute aurum suppositum: non multo post Regis discessum adveniens puer, amoto pulvinari, dum lectulum sternere vellet, aurum reprensens, exclamavit, *Vide Domine quid in lectulo tuo repererim; At Apelles* silentium ei imponens dixit, *hoc est furtum Regis; mox iatulit Puer, Quid? benignitate motus voluit tuae inopiae subvenire, & furtum dicis? tunc Apelles, Optime dixi,*

quia Rex hoc munere cor meum furatus est, & perpetuo me sibi addixit. Sciebat enim Agestilaus multo præclarius esse alios ditare, quam ditari; & nil gloriosius quam beneficium apud bonos viros depositum.

CAPUT XII.

De Orationibus petitoriis, commendatoriis, & exhortatoriis.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur oratio petitoria.

Primo, solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis; vel ab extenuatione petentis; vel ab exaggeratione meritorum, præsertim cum pro aliis intercedimus; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt; vel à deprecatione audaciæ, seu professione verecundiæ, quod sine meritis ad petendum accedat, &c. Secundo, exprimitur postulatum. Tertio, subjiciuntur rationes, quæ quod petitur persuadent: Hæ autem rationes accipiuntur communiter vel ex persona dantis, vel petentis, enumerando scilicet merita ejus & majorum: vel etiam sumuntur à necessario, à facili, à glorioso, & reliquis rei petitiæ adjunctis. Quarto, promittitur perpetua beneficii memoria, exprimitur spes de obtinendo petito concepta, & obsequia offeruntur.

Praxis.

Petitoria dignitatis à Rege.

Et ego ad pedes munificentiae tuæ cum precibus supplicibus advolvor, ut beator furgam; & hac felici ruina ac Majestatis tuæ umbra, formam meam lucem & fastigium inveniam. Scio

petentium desideria regiis animis theatrum gloriae sternere ; & injuriam eos infligere Principibus, qui necessitate pressi, ad has publicae salutis aras, vel ut verius dicam, ad hos tutelares Deos accedere erubescunt : siquidem regiae manus divini fontes sunt, quibus latissime beneficia in nos & Rempubl. dimanant. Certe ut Pharus in æquore laborantibus inter pericula nautis viam ostendit qua securitatem inveniant; ita liberalitas principis, sinum principis, in quem vota nostra velut portum confluant, ut ditiora redeant. Audivimus lamenta Regum, dies sibi periisse conquerentium, quos cum nulla beneficii linea signavissent, neque se vixisse arbitrabantur ; quia ut soli lucere, ita regibus benefacere natura est. Et tua in nos Seren. R. subditos humanitas & Majestatis tuae insignis facilitas, idcirco in virtutum regiarum exercitu altius eminent, ne à conspectu tuo, à magnis aliorum corporibus, minorum necessitates præpediantur. Quid mirum igitur si hac Majestatis tuae beneficentia provocatus, cum N. Dominum factis concessisse accepi, ejus honoris hæres fieri ex nunc & benevolentia Seren. Majest. supplicem? In manu tua Seren. Rex fortunam meam volvis; velis tantum & levasti : respice & serenior abeo. Forte mea & majorum merita aliquis hic exegerit ; sed petere beneficium veni non licitari, impetrare non exigere ; omniaque quæ aut mei aut ego pro Republ. pro sereniss. Majestate tua fecimus, oblivisci malimus quam producere, parati & vitam ponere, si patriæ necessitas, si voluntas S. M. & amor jusserit. Gratiam & favorem regium peto, non debitum; cujus vel uno radio si me nunc beaveris, perennes servitutis compedes animo meo iniecisti. Dixi.

Sententia.

*Pulcher thesaurus collatum beneficium. Menan.
Benefacere homini est magnum beneficium apud
Deum deponere. Sidonius.*

*Liberale officium, serere beneficium ut possis me-
tere fructum. Cicer.*

*Principum dona sunt auctoramenta servitutis.
Demost.*

*Ficus non florent, & fructus habent dulcissimos;
& quidam benefaciunt, non promittunt. Plurarch.*

*Extra fortunam est quidquid donatur amicis;
Quas dederis, solas semper habebis opes. Martia.*

*Princeps liberalis amicos ex hostibus, ex alienis
suos, ex infidis fides faciet. Jovianus.*

*Melius beneficiis custoditur Respublica quam ar-
mis. Idem.*

*Beneficium dignis ubi das, omnes obligas. P. Mi-
mus.*

*Plures honorare est multos ad bene merendum
provocare. Demost.*

*Beneficium & gratia sunt vincula concordiae.
Cicero.*

*Thesaurus pulcher pulchrè collata gratia. Eurip.
Tunc solum pretiosa est pecunia, quando usu lar-
giendi desinit possideri. Boë. ius.*

*Beatissima dos in Principe liberalitas & cle-
mentia. Pomp. Læ.*

*Corpus alimento nutritur, animus nobilis laude,
honore, præmio. Xenoph.*

*Multo præclarior est beneficiorum quàm tropæo-
rum relinquere memoriam. Idem.*

*Præmia bonorum malorumque bonos malosque
faciunt. Plinius.*

*Liberalitatis aurum semen producit aurum fa-
voris, ex qua prodit messis honoris. Sophocl.*

Nutriunt præmiorum exempla virtutes. Plinius.

Pauperibus una educandi ratio, bonus Princeps, Idem.

Avaritia fuga & liberalitatis gratia regum gloria est, & regnorum firmamentum. Arist. ad Alexan.

Exempla, Et alia eruditiones.

Cræsus. *Cræsus* cum divitias jactaret coram legatis exterorum; Legatus Ægyptiorum quasivit, quis thesaurus omnium utilissimus esset? cui Rex: *Liberalitatis*, respondit, *thesaurus præcedit auri gemmarumque thesaurum.* Plutar.

Jacobus II. Ar- *Jacobus II. Arragonia* Rex cervam alatum
rag. Rex. *pinxit* cum cornibus aureis; Inscriptio, & *auro*
& *celeritate.* Typocius. Innuebat Principes debere esse liberales in dando, & celeres in agendo.

Aurelianus. *Aurelianus* Imperator cum à suis quæreret, quo pacto Imperium bene regi possit; respondit quidam, *auro & ferro*, id est, liberalitate, seu manu liberali & forti. *Zonaras.*

Ptolomeus. *Ptolomeus* Rex incredibiliter delectabatur, si à se ditatos videret; & dicere solebat, *Magis esse regium ditare quam ditescere.* Coker.

Alexander M. *Alexander M.* disputans inter Philosophos, de felicitate rogatus sententiam, dixit, *Nihil beatius esse quam donis multos & oneribus sibi obstringere.* Idem. Gloriabatur itidem sibi à natura datum esse, quod nulli cederet in beneficiis.

Rex India. *Indorum* Rex quispiam occurrens *Alexandro M.* dixit: *Provideo te non ad pugnam nec ad bellum, sed ad aliud certaminis genus; Si inferior es, à nobis beneficia accipe; si superior, nobis benefacito:* Ita ab *Alexandro M.* regnum obtinuit. Plutar.

Augustus. *Augustus* Imperator adeptus Imperium, nihil se magis gratulari dixit, quam quod illum gradum con-

consecundisset, ex quo omnibus beneficiendi facultas daretur. *Dion.*

Dionysius Siculorum Rex ad filium ingressus, *Dionysium* cum magnam vim calati argenti in mensa visisset; *Fili*, ait, non est in te regius animus, qui his omnibus neminem tibi amicum fecisti. *Plutar.*

Cimon Atheniensium Princeps adeò ad dandum *Cimonis* promptus fuit, ut & prædia, quæ pluribus in locis habebat, sine custode habuerit, ne quis ita impediretur qui vellet suis bonis frui. Illum etiam euntem semper famuli cum nummis sequebantur, ut si quis ejus ope indigeret, statim haberet quod daret. *Plutar.*

Epicletus monet, sicut sol preces & blandimenta non expectat ut oriatur, sed sponte surgit, & ab omnibus salutatur; sic tu nec plausus expecta nec laudes ut benefacias, sed sponte benefac, & pariter ut sol omnibus eris gratus. *Stobæus.*

Theodosii Imperatoris tam certa fuerunt beneficia, ut tum accepta viderentur cum sponderet. *Theodosius.*
Pacatus in Paneg.

Maximilianus I. moris habebat dicere; *Charitas* non expectat preces egentis, sed ubi necessitatem militavit, ante preces prævolat. *Reisner.*

Thomas Briccotus Doctor Parisiensis, ut *Franciscus I. Galliarum Rex* liberalem nimis admoneret, in solenni ejus inauguratione laudans ceteras virtutes, manus cum similes habere dixit *D. Francisci* manibus, hoc est, stigmata habere eum in manibus, seu terebratas manus, per quas omnia effluant; & ideo timendum, ne regnum ad paupertatem *Franciscanam* deduceret. *Cokerus.*

De *Alexandro Severo Cesare* hoc scriptum exstat *Alexandri* eulogium; Dies nunquam transit, quin aliquid de *Severus* mansuetum, civile, pium faceret; sed ita ut ævarium verus non everteret. *Apud Lampridium.*

Robertus. *Robertus Capetis* filius mille pauperes humanissime semper fovit, eisque jumenta præbuit, ut se quocunque iret sequerentur, ac pro se vota facerent. *Edwinus & Cokerus.* Eo nemo aut felicius aut tranquillius imperavit.

Ludovicus. *D. Ludovicus* centum & viginti pauperes habuit, qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse victu sustentabantur: diebus verò Quadragesimæ numerum duplicabat. *Idem.*

Ludovicus. V. *Ludovicus V.* Rex ob liberalitatem præcipuè in egenos cognomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur; & hunc titulum præ aliis charissimum habuit. *Idem.*

Archelaus. *Archelaus Macedonum* Rex, cum ab eo poculum aureum quidam peteret, ipse iussit ut minister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus; *Tu quidem,* inquit, *dignus eras qui peteres & non acciperes;* hic verò dignus est qui accipiat & non petat. *Plutar.*

Alexander. M. *Alexander M.* quæsitus ubinam suos thesauros haberet; amicos ostendens, *hi,* inquit, *liberalitatis meæ scrinia sunt.*

Severus. *Alexander Severus* Imperator, singulorum nomina quibus aliquid præstitisset, descripta habuit: qui nihil aut parum petiissent, eos appellabat, inquiens, *quid est cur nihil petis? num me tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.*

Agapetus. *Agapetus Justiniano* Imperatori sic scripsit; *Vestimentum non veterascens est beneficentiae amictus & incorrupta stola erga pauperes.* Eum igitur qui pie regnare vult, talium indumentorum pulchritudine animum oportet exornare; amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, cælestis quoque candidatus est regni. *Coker.*

Carolus V. *Carolus V.* Imperator ut Peruanam provinciam sibi reconciliaret, misit eo nobilem, eique plures

plures chartas puras & à scriptura vacuas dedit; solo nomine suo inperatorio notatas; eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret, jam impetrasset illud, si in hac charta virgine hoc scripsisset. *Drexel.*

Mene-

Mencrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut velle ab eo accepta, ejus se clientes, & ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique.

Plutar.

Q U A E S T I O II.

Quomodo construitur oratio commendatoria!

In hac oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea propter quæ videtur dignus ut commendat accipiat. Hæc puncta servantur; Primo, vel liberalitatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus; vel necessitudinem nostram cum eo exponimus; vel etiam ejus amicitiam quem commendamus, cum illo vel nobiscum, explicamus. Secundo, laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à donis naturæ, à virtutibus, &c. Tertio, ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur vero hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto, vel aliis adjunctis. Quarto, petitio adhibetur, & promissio tam suorum obsequiorum quam commendati.

Hæc oratio fere in omnibus cum petitoria convenit, nisi quod hic alteri petamus, ibi nobis: ideo & praxis specialem difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

Q U A E S T I O III.

Quomodo construitur oratio exhortatoria.

Ignem hæc oratio esse debet & ardere, quia *Exhortatoria* auditores inflammare debet, ut omni periculo tatorum.

con-

contempto, omni abjecta ignavia, animum assumere velint, & hoc quod opportunum est non negligere. Maxime utilis est exercituum ducibus, qui ante pralium suorum militum animos debent incendere. Hac puncta habet. Primo, laudantur eorum virtutes quos exhortari debemus, spes egregias de illis præferendo, quod scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel necessitas præsentis periculi graphice describitur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia exaggeratur. Secundo, rei ad quam exhortamur, facilitas, utilitas, honestas, gloria ostenditur; & quod damnum, quæ infamia sit secutura nisi faciamus. Tertio, adhortatio ardens fiat ad id quod volumus, commemorando majores nostros & eorum exempla in simili negotio, Dei honorem, expectationem omnium, omnia etiam bona de eventu futuro.

Præxes hujusmodi orationum nobilissimas habes apud *Livium*, *Salustium*, *Curtium*, & alios: Excellunt præ aliis quas *Catilina* ad suos commilitones habuit; & *Darius* ad suos, pugnaturus in *Alexandrum M.*

CAPUT XIII.

De Electione officialium ac magistratuum.

Est apud plerosque consuetudo officiales certos, ut Consules, Judices, Secretarios, &c. eligendi liberis & votis & suffragiis; quod etiam sine orationibus perfici non solet. Sit ergo.

QUÆSTIO I.

Quomodo ejusmodi oratio constitui soleat.

De Electione. Primo, communiter ipsius officii dignitas, potestas, & ea quæ officium comitantur, exponuntur & exornantur. Secundo, laudatur is cui tua

tua sententia suffragaris, tum à meritis, tum à moribus, tum à virtutibus, tum ab illis maximè quæ ad hoc officium rite obeundum conferunt. Tertio, concluditur vel per iteratam commendationem aut petitionem, ut huic officio suam operam subtrahere nolit; vel per interpretationem ejusdem sententiæ in aliis de illo; vel per augurationem publici boni quod ex illius electione proveniet; vel per expositionem expectationis omnium de illius virtute.

Praxis.

Si de singulis hominum factis absque errore judicare difficile est, multo sane difficilior est de eo decernere aliquid, cui judicia & tabulæ factorum humanorum committendæ sunt. Quæ enim ibi singula in periculum veniunt, in hoc consilio omnia velut agmine facto in unum periculum conjurant. Dicenda est aliquando sententia de unius hominis aut facultatibus aut vita: at hic simul de omnium opibus & incolumitate dicendum est, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ improborumque rationes aut summo malo aut pari bono dijudicandi veniunt; Judicem nimirum eligimus, id est, justitiæ antistitem, qui æquum & iniquum discriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vivum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat; qui de fortunis & vita decernat. Omnes igitur quorum causæ ad hujus tribunal devolventur, de quorum dignitate, honore, nomine deinceps certabitur, supplices in hoc confesso se mentibus nostris præsentant, atque à nobis exorant, ne eorum vestrasque fortunas alicui ex iis committatis, cui judicialis sedes missis aureæ campus, cum *Graculo* quodam audiat;

*Praxis
pro electione
judicis.*

& qui defalcatis calamitosorum fortunis, avaritiae suae & cupiditatis herrea explere laboret. Eligendus ille est cui aperta causa est & aequitas, cui clausa pro tribunali arca sit. Nam ut *Poeta* ait:

Non bene selecti Judicis arca patet.

Eligendus ille qui Judiciale officium agnoscat esse miserorum aylum; maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur, *Judicium nihil est nisi publica merces*. Porro, hunc esse Dominum N. non ego assero, sed virtus, sed doctrina & animi candor indicant; Vos Domini N.N. verborum non expectata assertione, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic moniti Philosophi, *in magistratu non ditiores hominem sed clariorem fieri debere*. Meminit & illius proborum cautelae, *ita leges tractandas esse, ne judices, cum alios absolvant, se condemnent*. Spero itaque fore, ut si meae suffragati opinioni successeritis, patria universa atque omnes boni cupitis bonis perfruamur.

Sententiae de Judicio.

Tam diu judex dicitur, quamdiu justus putatur:
Cassiodor.

Ignorantia & malitia judicis plerumque est calamitas innocentis. Augustin.

Non bene selecti judicis arca patet. Ovid.

Si judicas cognosce, si regnas jube. Seneca

Sublata justitia quid sunt imperia nisi magna latrocinia? Augustin.

Ergo judicium nihil est nisi publica merces. Pe-

(tronius.

Semper.

Semper iniquus est iudex qui aut invidet aut favet. Cicero.

In iudicando criminoſa eſt celeritas. P. Syrus.

Summum jus ſumma injuria. Cicero

Grave judicium eſt quod præjudicium non habet, id eſt, quod novo exemplo fit, aut ad novam normam. P. Cyrus.

Grave præjudicium eſt quod judicium non habet, id eſt, quod nullus iudex ſequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem. P. Mimus.

Malo iudice nullum eſt venenofius animal. Petrar.

Judicis vox legum vox eſt, & ipſius juſtitie. Idem.

Cunſultator eſſe debet qui iudicat de ſalute. Caſſiod.

Gladius conditur ubi aurum ſuſcipitur. Idem.

Malum judicium omnis mali cauſa eſt. Stobæus.

Pœnam, ſi tuto potes, donabis; ſin minus, temperabis. Senec.

Non eſt princeps ſupra leges, ſed leges ſunt ſupra principem. Plinius in Trajano.

Tantum valent leges quantum volunt reges. Peſſima vox eſt.

Tantum valent reges quantum volunt leges. Optima vox eſt.

Si in aurem judicis ſuſurret pecunia, & Orphei lyra, & carmen Ambionis, & Muſa Virgilii, voce pecuniæ ſuffocantur. Quid plura? ubi nummus loquitur, Tulliani eloquii tuba rauceſcit; ubi nummus militat, Hecſtoreæ militiæ fulgura compeſcuntur; ubi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculis: Vincit nummus, regnat nummus, imperat univerſis nummus. Philo.

Plus valet favor in iudice quam lex in codice.

Conſtitius eſt pluriſ quam tota ſcientia juris.

Juſtitia

Iustitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. Calliod.

De Magistratu.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Melius est civitatem regi à viro optimo quam à lege optima. Aristot.

Ubi præsens fuerit philosophus, ibi civitas erit felix. Idem.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculosum est. Pythagoras apud Stob.

Ars gubernandi civitates principatum tenet in omnibus artibus. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cic.

Qui Reipubl. præsunt nulla re facilius benevolentiam multitudinis sibi conciliant, quam abstinentia & continentia. Idem.

Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere. Idem.

Qui præsunt similes legibus sint, quæ ad puniendum non iracundia sed æquitate ducuntur. Idem.

Præfectum Reipubl. stantem mori oportet. Dion. in Adria.

Eruditiones de his materiis.

Judex Archytas dicebat, Judicem & aram idem esse; & Ara. utrumque miserorum asylum.

Alex. Alexander M. cum audiret accusatorem, alteram aurem manu occludebat; qua situs cur id faceret, Alteram, inquit, aurem defensori integram relinquo. Plutar.

Ægyptii Apud Ægyptios iidem erant judices qui sacerdotes erant. Alianus.

Lacedæm. Apud Lacedæmonios judicabant judices occlusi, ut neminem viderent. Al. ab. Alex.

Bythinii

Bythinii iudicaturi, in conspectu solis tribu- *Bythinii*
nal ponebant. *Idem.*

Allobroges antequam ad iudicium irent, vini *Allo-*
craterem bibebant, vocantes craterem iudicii & *broges.*
veritatis. Forte ut è fundo veritatem haurirent;
vel ut eloquentiores & audaciores essent; vel
quod sicut vinum est dulce & severum, ita iudex
esse debeat severus per iustitiam, dulcis per
clementiam: & sicut vinum æque regem in-
ebriat atque gregem, sic iudicium debeat esse
sine respectu.

Trajanus Imperator iudicibus hoc symbolum *Traja-*
dabat; *Fulmen super pulvillum*, cum lemmate; *nus.*
Lenis severitas. Epitom. var. hist.

Apud *Aegyptios* iudices gestabant in collo *Verita-*
imaginem *Veritatis* ex Saphiro, quæ habebat *tis ima-*
oculos clausos, & plurimos ante se libros. *Diod.*
go.

Præclare de veritatis imagine dicit *Ælianus*;
ego iudicem non ex lapide exsculptam veritatem
circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.

Celeberrimus ille in Germania furum domi- *Amicus*
tor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis in- *& Ju-*
tractæ jacebant; supplicio afficiendis in convivio *dex.*
annulos donabat, dicere solitus, *Amicus tuus &*
iudex sum. Coker.

Ad *Ludovicum XII.* Gallie Regem accessit *Ludovi-*
qui patrati homicidii veniam peteret: Rex facti *cus XII,*
enormitatem perpendens, & quod jam tertio id
sceleris admisisset; *Tene*, inquit, *veniam flagitare,*
homicidii jam tertii? & ecce jocularior qui forte
aderat; *quid Domine, tertii?* imo primi duntaxat,
nam secundum & tertium tua sunt; quia si tu pri-
mum non condonasses, hæc reliqua non perpetrasset.
Pontan.

Canutus *Vandalorum* Princeps iustissimus fuit, *Canutus*
& nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat.
Dum ergo de reis semel sumeretur supplicium,
qui-

quidam damnatorum proclamavit se principis cognatum esse, parceret sibi; tum rex, *Cognato*, inquit, *nostro*, ut *honoratior ei sit locus*, *sublimiorem parate crucem*. Cranzius l. 3. Vand. Histor.

Ferdi-
nandi.

Ferdinandus *Cæsar* clemens & iustissimus illud crebro in ore habebat; *Fiat iustitia aut pereat mundus*. Cokerus.

Lacedæ-
moni-
orum
sellæ
Sena-
torie.

Lacedæmonii centum & quadraginta sellas in senatu habebant, totidemque iudices: hæ sellæ verò ex ebore erant factæ & leonibus incumbabant; leones autem uno pede sellam fulciebant, & altero simiam projiciebant. Lemma subscriptum fuit, *Cede, Leo hic sedebit*. Epit.

De Magistratu.

Clco.

Clco Reipublicæ destinatus, convocatis amicis dixit, *Solvere se velle amicitie vincula*, ne forte cæco erga eos adfectu ductus, à iustitiæ semita deflectat. Plutar.

Rex fa-
tius si-
mius in
recto.

Bernhardus ad *Eugenium* recens electum Pontificem scribens, sic ait; *Simius in recto & Rex mius in fatuus in solio æque monstrosa res est*; gradus summus & animus infimus; sedes prima & vita ima; lingua magniloquax & manus otiosa; sermo multus & fructus nullus; vultus gravis & actio levis; ingens authoritas & nutans stabilitas.

Am-
brosii
dictum.

Ambrosius de iis qui titulum cum dignitate accipiunt, sic dicit; *Actio congruat nomini*, ne sit nomen inane & crimen immane, honor sublimis & vita declivis.

Zeno.

Zeno dicere est solitus, *Solia & urbes decorandas esse non pretiosis ornamentis sed viris*. Stobæus.

Jacobus Almanso *Africa & Hispania* Rex throno suo inscribi iussit hæc: primo, *Iustitia* tenet primum à rege locum. Secundo, *Charitas* divitibus maxime convenit. Tertio, *Patientia* paupe-

rum propria. Quarto, Castitas est præcipuum juventutis ornamentum. Ex alia parte erant hæc scripta: Rex sine justitia est nubes sine pluvia. Divites sine charitate est cibus sine sale. Pauper sine patientia est alveus sine aqua. Juvenis sine castitate est lucerna sine lumine. Tympius.

Mexicani quoties Regem novum inaugurant, toties postulant ab eo jusjurandum, quod justitiam sit administraturus; non oppressor subditos; futurus in bello fortis ac strenuus; curaturus denique ut sol cursum suum ac splendorem retineat; nubes pluviam largiantur; fluvii manent aquis, & terra ubertim fructus suos proferat. Putabant enim quod si Rex probus esset, ei obediret sol, & tellus fecundior esset, atque totus orbis gratus fieret pro administrata recte populis justitia. Sancedra.

Sic Homerus:

*Sicut percelebris regis qui numina curat,
In multisque probisque viris jura aqua mini-*
(*strat.*

Ipsa illi tellus nigricans prompta atque benigna
(*est;*

*Fert fruges segetesque, & pomis arbor onusta est;
Proveniunt pecudes, & suppeditat mare pisces:
Ob rectum imperium populi fors tota beata est.*

Inde & Boëtius. Annus bonus non tam de bonis fructibus quam de justè regnantibus existimandus est.

Signum est boni regiminis & Regentis, quando panis est in foro, justitia in judiciis, securitas in omni loco. Proverb. Italic.

Chrysippus rogatus, cur nollet Rempub. rege. Chryre, dixit; Si male rexero, displicebo Diis; si bene, sippus. hominibus: juxta Poëtæ sententiam.

Scu.

*Seu sequeris verum seu damnas, pessime vires ;
Odia Diverum contrahis aut hominum.*

*Epami-
nondas.*

Cum *Epaminonda* per invidiam & contumeliam vilissimus quidam magistratus datus esset, suscepit ipsum, dicendo; non solum magistratus ostendit ornatque virum, sed & vir magistratum. Itaque se gessit, & magistratum illum honorabilem fecit, ut à multis deinde ambiretur. *Eras.*

*Agefi-
laus.*

Agefilaus quæsitus, cur *Spartanorum* Respubl. præ aliis floreret? quia, respondit, Spartani & imperare sciunt & parere. *Plutar.*

Agathon.

Agathon dicebat, magistratum trium debere meminisse; primum, quod horribilibus imperet; deinde, quod secundum leges; tertio, quod non semper imperabit. *Stobæus.*

*Alphon-
sus.*

Alphonfus magistratum cotem appellare solebat, qua hominum ingenia probantur. *Panormitanus.*

*Saturni-
nius.*

Saturninus cum milites illi peplum imperiale imposuissent, advocata concione, de se ipso dixit; *Commilitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis.* *Trebell. Pollio.* Erat hic militum dux optimus, sed Imperator factus cum severus nimium esset, ab iisdem militibus interemptus est.

*Themis-
tocl.*

Themistocles audiens quosdam ambire magistratum; Si mihi, inquit, duas ostenderitis vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal duceret; multo libentius ingrederer eam, quæ recta ad sepulchrum ducit. *Ælian.*

*Demo-
sthenes.*

Demosthenes dicebat, si ex duobus alterum sit eligendum, citius se in exilium iturum quam ad suggestum aut tribunal: Scire enim se quantum invidia, calumniarum, ac periculorum ei expectandum sit qui ad gubernacula accedit. *Erasm. in Apoph.*

*Selen-
cus.*

Selencus frequenter dicebat, paucis notas esse magi-

magistratum magnas curas, alioquin neminem re-
pertum iri qui regum diadema humi projectum tol-
leret. Idem.

Antigonus cum regium diadema & purpuram accepisset, dixisse fertur; *O nobilem magis quam felicem pannum! quem si cognoscas quam multis curis, periculis & miseriis refertus sit, ne humi quidem jacentem elevaris.* Stobæus. Antigonus.

Bion dixit, oportere bonum virum à magistratu discedere non ditto-rem sed clariorem. Idem. Bion.

Pythagoras dicebat, primo luxuriam civitates Pythagoras ingredi, deinde saturitatem, postea contumeliam, porro exitium. Idem.

Trajanus Imperator dum Præfectum Prætorii Trajane accingeret, dixit; *Cape hunc ensem, & si juste imperavero, pro me; si injuste, contra me utere.* Dion.

Caligula vox fuit, cum in Imperatorem esset electus, nunc omnia sibi, & in omnes licere. *Transla. quillus.* Reges vero Lacedæmonii minorem sibi delinquendi potestatem censebant esse reli-
ctam, quam privatis hominibus.

Clotarius Rex Gallia hoc monile habuit: Cor Clotarii puniceo coloris in campo candido; ex corde duæ spicæ promicabant, una à dextris aurea & loco aristarum radios solares habens, cum lemmate; Et luce & ardore. Altera verò spica à sinistris adamantina, habens aristas æneas, cum lemmate; Nec luce, & ardore. Prima spica pietatem notat, fervore & luce boni exempli splendidam. Secunda magnanimitatem significat, quam nec ardor adversitatis, nec lux prosperitatis potest evertere; tale cor habere debet quisquis in dignitatem adoptatus est.

Ludovicus Sfortia ad Genuenses misit F. Marchesum ut ab iis grande tributum exigeret. Genuenses Legatum humaniter acceptum in hortum deducunt,

Basilica. ducunt, herbamque illi *Basilicam* nomine offerunt, dicentes; *accipe, & debilem hanc* (afflictæ Reipublicæ symbolum) *herbam odorare*: accepit ille, & odoratus dulcem odorem percepit. Jusserunt deinde, ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur; fecit, & factorem sensit; Tunc *Genuenses*; Sic, inquit, *Si clementer princeps egerit, gratiam habebit apud omnes si presserit nos & triverit, amaritudinem & molestiam sentiet.* Guicciardinus.

Pericles. Pericles inducem *Atheniensem* electus, frequenter sibi occlamabat, potissimum mane dum indueretur; *Attende, ô Pericles, attende, cives sunt, liberi sunt, Græci sunt, Athenienses sunt quos regis.* Plutar.

Monarcha Indorum. Apud *Indos*, supremus monarcha, quem sua lingua *Vobon*, hoc est, jubar honoris appellant, is limites palatii nunquam egreditur, nec in oculos hominum venit; per palatium vel vehitur super cunas, vel à terra sublatus in altissimis sandaliis ambulat, ut nunquam terram attingat: cum in throno sedet, ex una parte pendet pugio seu gladius, ex altera arcus & sagittæ. *Richterus.*

Symbolum senatorij. Quidam Senator stellam habuit cum sexradiis ejusmodi: primus radius fuit instar spicæ, cum inscriptione; *Utilitate*. Secundus, instar clavis, cum lemmate; *Æquitate*. Tertius, instar digiti, cum lemmate; *Actione*. Quartus, instar capitis coronati, cum lemmate; *Dignatione*. Quintus, instar candelæ accensæ, cum lemmate; *Pietate*. Sextus, instar floris pulcherrimi, cum lemmate; *Odore bonæ famæ*. Plane symbolum hominis ad magistratum promoti. *Epitom. var. hist.*

Cimbri. *Cimbri* duplex elogium dederunt Reginz *Amphiliæ*: in moneta sculpta fuit ab una parte *Am-*

Amphilia cum cithara ; lemma, *Cimbria hilaritas* : ab altera parte, eadem *Amphilia* cum lampade ardenti ; lemma, *Cimbria serenitas*. Innebant exhilarari regnum amore reginæ eiæ suos, & præstantia familiæ illustrari. *Ludov. Legionen.*

Alexander Severus Imperator, eos quibus colaturus erat magistratum, ex albo recensabat, ut rus. si quis vitia alicui obiceret & probaret, reus magistratu privaretur ; quod si objecta non probasset, accusator rei poenam subibat. *Fulgos.*

Alphonſus Arragoniæ Rex in palatio hoc symbolum habuit, *Fuci circa atveare* ; cum lemma-*phonsi* te, *Malum regnum ubi apes laborant, fuci devo-* symbo-
rant. *Panor.* lum.

Carolo Magno placebant illi principes qui essent *Augusti* Imperio, *Pericles* iudicio, *Alexandri* bello. *Epitom.*

Idem dicere solebat ; *Optimus ille princeps cui Idem.* nomen *Adamus*, cognomen *Abrahamus* ; id est, qui laboriosus ut *Adam*, pius ut *Abraham*. *Ibidem.*

Numidæ Principem suum vocabant *Cauriach*, *Numi-* hoc est, rivulus. Hoc autem inde fuit ; Habe-*deprin-* bant *Numidæ* fontem Jovis nomine insignitum, *cipes* cui sacrificabant tempore interregni, ut ipsis *Cauri-* Principem ostenderet. Certis ergo temporibus *ach vo-* summus sacerdos fontem inspiebat, & cujus *cant &* personæ vultum sibi ibidem ostendit à *Fove ad-* unde. *vertit*, eum mox populo Principem promulgavit. Hujus ceremoniæ memores, Principes quotidie aqua istius fontis lavabantur, quam porrigendo cubicularius dicebat, *Domine Cauriach*, hoc est, memento te rivum esse. *Ibidem.*

Tempore *Tiberii Cæsaris*, cum Imperium su-*Tiberii* scepiſſet, viæ dicuntur immutasse situm, læva in reg-
dexteram, dextera in lævam commutata. *Plinius.* num.
Rudol-

Rudolphus II. *Rudolphus Secundus* ex consensu sex Electorum factus Imperator, curavit sibi in symbolo pingi super eburneam mensam, sex calculos seu sortes; septimum verò desuper quasi de cœlis venientem, cum lemmate; *Consentientibus*. Innuebat omni electioni legitimæ etiam Deum adjicere suum calculum. *Tipoc.*

Mos Tartarorum in eligendo principe

Tartari Principem electuri in locum campe-
strem conveniunt, eum qui successione vel votis
eligitur, in thronum collocant, omnesque accla-
mant; *Rogamus, volumus, præcipimus, ut domi-
neris nobis. Respondet ille, Si hoc à me vultis,
neceſſe est ut parati sitis quicquid præcepero facere.*
*Respondent illi, Sumus. Tunc princeps; Er-
go oris mei sermo de cætero gladius meus erit. Fit
interea applausus à populo, postea ipsum è
throno acceptum supra stragulum in terra stra-
tum deponunt, & sedentem sic alloquuntur;
Vide sursum & agnosce Deum; respice deorsum &
vide stragulum in quo sedes: si bene administrave-
ris, ad votum habebis omnia; si male, à Deo hu-
miliaberis, ut nec hoc tibi stragulum relinquatur.*
In sigillo dicti principis solebat esse hæc super-
scripto, *DEUS in cælo, & cham in terra;
Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator.*
Epitom.

Bajazetes.

Bajazetes Turcarum Imperator exprobrabat
Tamerlani natale pastoritium; sed hoc responsi
tulit, *Nescis & ex lana ovium purpuræ Regum fieri.*
Hic *Tamerlanus* loco monilis fulmen de torque
gestabat, cui inscriptum fuit, *In terra vapor, in
nube terror. Paulus Jovius.*

Joannes Pontifex.

Simile refert *Platina* de *Joanne Pontifice*, qui
in gemma annuli scriptum habuit, *Tunc gutta,
nunc gemma.*

Pausanias.

Pausanias *Lacedæmoniorum* Rex cum *Simoni-
dem* philosophum rogâſſet, ut sibi dignum ali-
quod

quod documentum traderet, ad potestatem Imperii recte administrandam; respondit vir sapiens, *Hominem te esse memento.*

Amasis *Aegyptiorum* Rex obscuro loco natus, *Amasis.* cum ad regalem dignitatem pervenisset, nobiles & primarii obsequium præstare detrectabant; tunc Rex accito ad se aurifice, mandavit ut è pelvi quadam pedibus suis lavandis antea destinata, insignem *Jovis* statuam fabricaret; quam, dum quodam die ipse totusque populus in templo versarentur, jussit in medium afferri; mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus *Amasis*, quid adoratis? adoratis vas quod hesternò die pedibus abluendis meis deserviebat. Cui omnes uno ore responderunt; *non adspicimus quod fuit, sed quod nunc est.* Tunc Rex hæc eadem verba in eos retorquens, continuo dixit; *Ergo non aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente, ad regalem thronum adscendi.* Herodot. lib. 2.

Rudolphus Imperator audiens purpuratos ab *Rudol-* ejus congressu tenuiores arcere, dixit: *Sinite phus.* *homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arcula includar.* Marl.

Trajanus Imperator profecturus ad bellum, *Traja-* cum equum jam conscendisset, vidua quadam *nus.* occurrit alta voce inclamans, *Filius meus, ô Rex,* te regnante interfectus est: mox apprehenso pede illius, dixit, *Obsecro Domine, ut, cum eum mihi reddere non vales, sanguinem saltem ejus vindicare digneris.* Ego, ait ille, *satisfaciam tibi cum rediero: quod si non redieris, ait illa, quis mihi præstabit?* Successor meus, ait Imperator: at illa; *quomodo hoc sciam? quod etsi facturus est, quid tibi proderit si alius benefecerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; te*

non

non liberabit iustitia aliena: nonne melius tibi est, ut tu iustitiam mihi facias, & pro hoc mercedem recipias, quam alteri hanc transmittas? Movit Imperatorem pietas, & equo descendens, causam viduæ diligenter examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est. *Vinc. Beluac. Spec. Histor. lib. 12. cap. 46.*

Idem.

De eodem fertur, quod culpantibus amicis, qui nimis circa omnes communis esset & facilis, benigne respondit, *Talem se velle Imperatorem esse privatis, qualem privatus optaret.* Hinc merito acclamatum est; *Bonitas Trajani.* Eutrop. l. 8.

Julianus.

Cephidus accusator quidam acerrimus, apud *Julianum* accusabat *Numerium* furti: Cum autem objecta diluerentur, tunc accusator ira percitus exclamavit, *Ecquis nocens poterit esse unquam si negare sufficiet?* Tunc *Julianus*; & *quis innocens esse poterit si accusare sufficiet?* *Ammian. Marcellinus lib. 18.*

Pelopidas.

Pelopidas Imperator in expeditionem proficiscenti cum uxor ingemiscens sæpius exclamaret, ut propriam vitam tueretur, sibi que consuleret; *Aliorum est,* respondit, *vitam propriam tueri; at Imperatoris, ex suis incommodis omnia Reipublicæ parare commoda.* *Marc.*

Alex. Magn.

Alexander, urgenti matri ut occideret quendam insolentem, & dictitanti, se per novem menses portasse prægnantem: ita respondit prudenter & piè; *Aliam, parcens optima, posce mercedem; hominis enim salus nullo beneficio compensatur.* *Ammian. Marcellin. lib. 14.*

Themistocle.

Themistocles, *Simonidi* petenti ut injustam causam diceret, respondit; *Neque tu bonus Poëta fueris, si præter musicæ melodulos caneres, neque ego bonus princeps, si contra eges pronuntiem.* *Fulgos.*

Antiochus.

Antiochus Rex Asiae regni sui civitatibus scripsit,

scripsit si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur esset, quod legibus adversum videretur, crederent se inficio ejusmodi epistolas esse scriptas, ideoque iis non obtemperarent.

De regibus Ægyptiorum legitur, quod magi-
stratibus præceperint, illos juramento devinci-
entes, ne quid gererent contra leges, etiam si ptii.
ab ipsis nec regibus mandaretur. Plus, in Apoph.
Rom.

CAPUT XIV.

De modo ferendi votum seu consultationem.

VOti propositio est oratio in qua nostram
sententiam in publico confesso cum gravi-
tate explicamus, ad Reipubl. aut districtius ad al-
terius cujuscunque loci vel personæ utilitatem.
Triplex votum esse potest: Assertativum, quod
propriam sententiam à nobis inventam exponit.
Confutativum, quod alienam sententiam allat-
is rationibus refellit. Mixtum quod partim ali-
enam sententiam refellit, partim propriam di-
cit & stabilit: de singulis singulatum.

QUESTIO I.

Quomodo construitur oratio voti propositiva.

Oratio
voti
propositiva.
Assertativa.

RESPONDEO I.

Votum assertativum ita proponi solet.

Primo, fit brevis ingressus ex occasione vel
rei præsentis, vel periculi imminantis, vel per-
sonarum deliberantium, vel ipsius dicentis. Se-
cundo, proponitur sententia, quæ si partes ha-
buerit, dividenda erit; & quid primo, quid
deinde dici debeat, explicandum. Tertio, ratio-
nes pro sententia afferuntur, non tantum ex lo-

cis Dialecticis, sed etiam ex Ethicis; ostendendo id quod suaderetur esse bonum, honestum, gloriosum, jucundum, utile, necessarium, facile, opportunum, &c. *Item* à Simili, ab Exemplis, à Testimonio. Quarto concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam subungi, id sibi quidem videri, sed tamen libenter rationes meliores & commoda publica secuturum; nec habiturum sententiam suam optimam, sed optimam alterius.

R E S P O N D E O II.

Votum confutativum ita peragitur.

Oratio
confu-
tativa.

Primo, mentio fit authoris prioris voti, siue cum laude, siue sine laude; & dicitur eum nonnihil ab eo quod salubrius est Reipubl. discessisse. Secundo, refutantur rationes dictæ proprio voto, modeste tamen & sine offensa: vel omnes in cumulo simul, vel singulæ seorsim. Tertio, concluditur per repetitionem & amplificationem brevem.

R E S P O N D E O III

Votum mixtum sic pertractatur.

Mixta.

Nempe occupatur illud circa puncta utriusque voti assertativi & confutativi; siue velis prius tuam sententiam asserere & stabilire, & postea refutare alienam; siue è converso utrum libet, licet.

Adverte autem. Primo, quod is qui primus dicet sententiam, exponere soleat causam consultationis institutæ, eamque exaggerare, invirareque & adhortari alios ad societatem & conjunctionem votorum.

Adverte Secundo, quod is qui alterius sequitur sententiam, tractare possit prius aliquem locum per modum accessus: v. g. *Prudentis*

dentis esse (dicendo) bona consilia sequi: vel illud dictum Herodoti præferendum, *Apud me san-
tundem valet bene sentire per se, & alteri bonam
sententiam dicenti accedere.* Secundo, sententiam
alterius collaudabit, eique assentietur, additis
si quæ occurrunt, novis rationibus, aut egregia
amplificatione. Potest etiam is, qui alterius
sententiam sequitur, ita eam tractare, tanquam
à nullo fuisset dicta, nisi forte in medio, vel in
conclusionem, vel quando mentio sit datæ ratio-
nis, injiciendum sit, id ab alio esse dictum. Qui
vero contrarium sentit, restabitur non se ideo
facere, quod vero adversetur, sed quod aliud
sibi videatur: ideoque protestationem bene-
volentia aliaque amica verba & officiosa inter-
feret sive initio, sive in conclusione.

Adverte tertio, quod in decretis ferendis, ubi
non prævalet pluralitas votorum, sic proceden-
dum sit. Primo, repetuntur & explicantur sen-
tentia consulum, collaudaturque eorum stu-
dium & consilium. Secundo, rationes eorum
vel approbantur vel reprobandur, datis causis
cur utrumque fiat. Tertio, fertur sententia
decretoria, ostenditurque ejus æquitas modeste
& prudenter.

Præces frustra subjecerim, cum & supra sub
generalibus præceptis in dispositione posuerim,
& passim apud Historicos probatos habeantur.
Part. 1. c. 2. q. 3. modo 1. & 2.

Sententia

Pro hac materia.

Res est profecto sacra consultatio. Plato:

Omnes prius consilio experiri sapientem decet.

Terent.

*Consilio utilius quam viribus armagerenter. Ve-
rin,*

Vis consilii expert mole ruit sua. Horat.

Parvi sunt arma fortis, nisi consilium sis domi.
Cicero.

Diu delibera, cito fac: nihil curare, hoc est insanum esse; nihil posse, hoc est mortuum vivere.
Seneca.

Consilium qui de Republica tollit, ex animo rationem tollit. Farnes.

In consilio sit tessudo, in factis aquila. Vulg. dict.

Veritatis oratio soluta esse debet & libera. Ammian.

Veritas suavissima narratio est. Democrit.

Pietas palam declaranda, veritas audacter dicenda. Idem.

Non est turpe cum re mutare consilium. Seneca.

Non est consilium iuxta metum locus. Dio.

Amor privati commodi, venenum est boni consilii. Livius.

Senex vinum sanum vinum. Proverb.

Senex vir, sanum consilium. German.

Fridericus.

Eruditiones & alia supellex.

Fridericus Imperator tunc demum salvam fore Rempubl. dicebat, si Senatores de rebus consultaturi, in vestibulo curiae simulationem ac dissimulationem deponerent. Aene. Sylvius.

Alphon-
sus.

Alphonfus Arragoniae Rex dixit: Romae esse debuisse domum Concordiae anse Capitolium & domum consilii: in qua priusquam ingrederentur Capitolium Senatores, amorem privati commodi, odia, simultates, & alios adfectus malos exuerent. Panor.

Cas-
sonius.
Patus.

Cassonius Patus tuendae Armeniae causa à Nerone contra Pythos missas, fortium & militarium virorum consilia optima contemnebat, & opposita licet deteriora faciebat, ideo tantum, ne indigere aliena sententia videretur. Tacit.

Lacon

Lacon quidam omnis consilii quantumvis *Lacon* egregii quod ipse non attulisset, inimicus fuit. *Coker.*

Aristides una cum *Themistocle* admodum sibi *Aristi-* inimico in *Reipubl.* negotio ad legationem des & missus; visne ô *Themistocles*, dixit, ut in his monti- *Themis-* bus paulisper inimicitiam deponamus, recepturi eam *Stocles:* cum redierimus? Innuebat deponenda esse odia iis qui *Reipubl.* negotia curant. *Plutar.*

Terentius dicit, *Consiliariorum* primum dogma *Occasio* est, occasionem observare properantem: Est enim occasio anima actionum & rerum bene gerendarum mater.

In subitis arduisque periculis capienda sunt con- *In subi-* silia non querenda. *Coker.* tis con-
fil. ra-

Idem dicit, meminere consiliarius, dum navis *pien.* est salva, consulere; & providere ne evertatur; *Moni-* postquam enim fluctus exsuperat, inane est studi- tum.
um.

Maturum est consilium cui adfederint timor & *Consi-* cunctatio. *Herod.* lium.

Alexander Severus rem primo die consiliariis *Severus.* suis tantum proponere solebat, & spatium dare ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea sententias, ne incogitantes consilia funderent. *Lampridius.*

Puteolis *Respubl.* in *Campania*, post multa fe- *Puteoli* liciter gesta bella & triumphos extruxit *Servio* palati-
Duci suo palatium ingenti sumptu: in quo di- um ex-
versa conclavia ea arte fornicata, ut ex uno in struunt.
aliud transitus esset, & quod in uno dicebatur, hoc in singulis & omnibus echo distinctissime reddebat & audiebatur. Cum ergo Dux cum suis centurionibus consilium habebat in certo conclavi, milites alii per alia sparsim conclavia sedebant: & cum finire deliberationem veller, latiori voce hæc solum verba pronuntiabat;

ita decernimus; & confestim echo undique resonabat, immo; statimque miles ad obsequia Ducis exfiliit.

Baleares Insulæ.

Midas,

In *Balearibus* Insulis hæc consuetudo fuit, ut quoties de arcano aliquo vellent deliberare senatores, in campos exirent, ibique foveam effoderent, versus quam inclinabant ora, & vota invicem & consilia loquebantur; & ubi finiebatur deliberatio, foveam illam terra implebant, atque reliquo campo complanabant. *Sepelienda esse consilia sub silentio innuebant.* Timebant nimirum ne venti voces raperent, deferrentque consilia late per campos; quod circa *Midam* Regem *Phrygiæ* contigisse fabulæ memoraant: Habuit hic Rex asininas aures, & dum semel à Chirurgo tonderetur, habere animadvertens est; rogavit igitur, & apud hominem pecunia silentium emit Rex; sed hic dum diu secretum tenuisset, semel in campis vagus impatenter areani, inclinato ad arundinem ore, *arundo*, inquit, *audi. Midas habes aures asininas.* Res mira, statim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus spiraret ventus, clarissime omnes campi resonare, *Midas habes asininas aures.*

Frigora. Et *Gobrias* in Apologo suo ait, in quadam parte *Indiæ* tanta esse frigora, ut verba loquentium priusquam ad aures audientium perveniant, congelentur, in terramque ruant, aut in aere suspensa hæreant: verno autem tempore cum resolutio incipit flantibus *Zephyris*, resolvuntur etiam verba, & tunc prius tonare per aera & audiri incipiunt.

Consul. Apud antiquos *Consul*, Deus Consiliorum colebatur, ejus ara subterranea fuit, ad insi-
Ioannes quoddam consiliorum occultationem. *Rosinus.*
Castellæ Rex. *Ioannes*, primus *Castellæ* Rex feraci & lugubri

briveste toties induebatur, quoties tributorum conferendorum consilio regnum onerare debuit.

CAPUT. XV.

De Legationibus.

ET domi & extra legationes obimus. Extra ad fœdera struenda, indicenda bella, contrahendam amicitiam cum Principibus, petenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad comitia generalia à Nobilibus: & à Rege ad comitia Nobilium, quando magna instant comitia.

QUESTIO I.

Quomodo oratio ejusmodi conscribi soleat. Legatio.

Primo, accessus solet fieri ab aliquo discursu, sive à laude ejus ad quem dirigitur legatio; sive ejus à quo fit; sive à studio utriusque regni erga se mutuo; sive ab alia quacunque circumstantia aut re, à qua commode ad rem institutam descendi possit. Secundo, puncta legationis exprimuntur. Tertio, singulæ legationis partes suis argumentis suadentur & confirmantur. Quarto, concluditur vel adhortando ad hoc quod intenditur; vel perendo ut admittatur; vel commendando, vel exigendo, vel quid simile fieri debet, secundum exigentiam materiæ ac prout res postulat.

Quando laus Principis à quo legamur, ponenda sit, facile prudens orator adverterit; nempe tunc, cum rei in qua legatos agimus, authoritas, veritas, aut necessitas, tali modo solidatur.

Nota vero, quod in florentissimo Polonia Regno.

Regno hic mos invaluerit, ut legari à Rege ad comitiola nobilum; Primo, nomine Regis praesentes saluent, gratiamque & favorem regium offerant. Deinde, literas fidei, *Credentes* illi vocant, ostendant. Postremo autem, puncta legationis praemisso accessu & discursu, sive de bono regimine Reipubl. sive de studio Regis in Rempubl. oratorie explicent.

Exempla legationum pulcherrima exstant apud *Wassenbergium* in libro de rebus gestis *Vladislai IV. Regis Poloniae*. Sed & apud historicos passim praxes legeris. Excellit illa legatorum *Scytharum* ad *Alexandrum M.* quam videre licet apud *Curtium*. lib. 7.

Quodoquidem tam varia & multiplex materia legationis esse soleat, non est possibile singulas occasiones suis eruditionibus instruere. Studium igitur cujuscunque hic supplementum faciet.

Appendix.

Genus
Judicial-
le.

In Genere judiciali, in quo accusamus vel defendimus, ut vel malitia puniatur, vel innocentia absolvatur, nihil dicere attinet: sive quod ex generalibus praecipis satis constare possit; sive quod in eo excellere ambiens, satis lucida apud Auctores passim, praecipua & maxime apud *Aristotelem* habeat. *Praxes*. verò in tot *Ciceronis* orationibus. Hoc tamen pro comperto sit, à modernis oratoribus forensibus, quos Pragmaticos aut Causidicos nuncupamus, non aliunde sumi probationes, quam ex Jure scripto communi & speciali: & quo quis ingeniosior, & in legendo Jure, diligentior, eo facilius potest & leges & consuetudines ac commodare causae quam defendit aut arguit. Supervacaneum igitur hic hærere, quapropter litori potius

tius vicinus antennas solvo, & anchorum figo.

Ignosci tamen mihi postulo, quod longior fuerim, quam esse proposui, & prope in tituli nomen deliqui. Utilitas me studiosæ Juventutis protraxit, cui unice complacere studui. Nisi forte & Poëtæ versu mihi adblandiar, cujus judicio sunt.

Quæ bona multa parum, quæ mala pauca nimis.

Sed scio & sapientum comitiis definitum circumferri, quod in longitudine brevitatis, in brevitate longitudo possit invenire. Nam & ille quondam in paucissimis versibus habitus est longissimus ab eruditorum censura, quoniam ineptus Poëtafter: & *Homerus* in *Iliade* & *Odyssæa* illo brevior, quia utilis & non è trivio Poëta. Sed manum de tabula, ne hoc ipso nomine malus esse incipiam, dum me peccasse excuso.

SOLI DEO GLORIA!

VERBORVM ET RERVM ELENCHVS
C O P I O S I S S I M V S.

A.

- A** Bestion lapis. 113
A Acumen quid 22. an O-
ratori usurpandum *ibid.*
materiale quid *ibid.* meta-
phoricum quale 32. qu9-
tuplex. *ibid.*
A Acumina quæ perfectissima
24. Orator adhibeat. *ibid.*
Politicus non item. *ibid.*
Hæc facienda modi diversi
24. 29 Ubi invenienda 25.
inveniendi praxæ variz 26.
ex locis Oratoriis. 30
A Acuminibus non morose tri-
mum inhærendum. 23
A Acuminis ponendi in Oratio-
ne præcepta varia. 34
A Adamantes duo connubio
naturali sociati. 143
A Adam coronavit Evam gra-
mine 155. duos habuit an-
nulos. 175
A Adjuncta quid 19. personæ
duodecim 19. rei sex. *ibid.*
A Adulator. 11
A Egyptii filias ornabant tor-
quibus 162. quos corona-
bant 182. Phœnicem in
sepulchro sculpebant. 200
A Egyptiorum convivia. 201
A Egyptii Osirim in aurea tum-
ba circumferebant 205.
gratulantes sceptrum da-
bant Regi 419. apud eos-
dem mos eligendi Principem.
ibid. Senatoris figu-
ram quomodo expresse-
runt 257. Eosdem habebant Ju-
dices quos sacerdotes. 278
A Egyptiorum Reges Magistra-
tibus quid præceperint. 289
A Edificium Dzdali manu ex-
structum. 6
A Estas & pax in spicea ferto
incedere dicuntur. 182
A Agathocles iturus ad Judicem
52. gratulantibus sibi quid
dixerit. 256
A Agapeti ad Justinianum scrip-
tum 272
A Agathonis monitum ad Ma-
gistratum. 292
A Agésilæus de Spartanorum
Republ. *ibid.* de Ducis belli
ornamento 414. Apellem
ægrorantem visitat. 282
ibid.
A Agrigentini stulti. 213
A Alanda. 162. 202
A Albanorum mos circa natali-
ticia maris. 197
A Alexander M. iræ succubuit
34. panem gladio divisum
cum Sponsa bibavit 156.
annulum moriens cui de-
derit 175. cum natus esset
duæ Aquilæ visæ sunt; al-
tera in Occidentem altera
in Orientem avolare 233.
adorari voluit 244. Parme-
nioni suadenti quid re-
spond 258. cum Tyrum ob-
sideret quid in somniis vi-
derit. 259
A Alexander M. nulli cedebat
beneficiis 270. provocatus
ab Indorum Rege. *ibid.* ami-
cos optimum thesaurum
appell. 272. Accusatori al-
teram aurem manu occlu-
debat. 278. Matri urgenti
ur.

E L E N C H U S.

infantem occideret quale dederit responsum 282.	Amicitia pomo lucrata 129.
non annos sed triumphos se numerare dixit. 200	Amicus. 6
Alexandri M. annulus signa- torius 177. Munificencia il- lius 263. ejus tumulus 283	Amici duo Vulcanum advenit & cur. 163
Alexander Severus nomina eorum in catalogo habe- bat, quibus aliquid præsti- tisset 272. ex albo recense- sebat eos quibus Magistra- tum erat collaturus 285.	Amicorum bona communia. <i>ibid.</i>
ejus Elogium. 271	Amicus & Judex. 446
Alexandri Caroli Principis Poloniæ Epitaphium. 322	Amici pictura. 264
Allobroges ituri ad Judicium vini Craterem bibebant. 279	Ammonis statua artificiosa. 245
Alphonsus de matrimonio 251. ejus Symbolum coro- nam habuit 199. de Princi- pe sermo 254. ejusdem Symbolum 203. 257. 285.	Amoris descriptio. 31. 41
dictum illius aureum 258.	Amoris magnus Deus 129
Magistratum eodem appel- labat. 282	Amori sacra faciebant Athe- nienfes. Deus munditiæ. <i>ibid.</i>
Alphonsus Dux Calabriæ filio Clypeum dedit. 213	Amoris adjuncta seu pedisse- quæ <i>ibid.</i> ejus agmina 151.
Alphonsus Rex Castellæ de militibus. 260	Symbolum 163. ejus festa apud Athenienfes. <i>ibid.</i>
Amalufinthæ Reginæ Epita- phium & elogium. 204	Amplificatio quid 72. quo u- plex <i>ibid.</i> Rerum quomo- do fiat <i>ibid.</i> & verborum <i>ibid.</i> per figuras. 76
Amantis animus in alieno corpore est. 151	Amphilia Cymbrorum Regi- na. 284
Amaranthi corolla, ejus usus. 182	Anaxilaus. 266
Amasis obscuro loco natus quomodo suos ad obsequi- um compuleris. 287	Ancoram Seleucus in annu- lo habuit. 173
Amazonum causa nubendi. 153	Anguilla fragilitatis humanæ Symbolum. 201
Ambrosii dictum. 280	Annæ Reginæ Ungariæ Sym- bolum. 164
	Annuli origo. 172. &c.
	Annuli cur sponsis dentur. 177
	Annulus vetustus <i>ibid.</i> qualis fuerit datus Sponsis. <i>ibid.</i>
	Annulus Mariæ Ungariæ Re- ginæ 211. in cunis Emigil- dis Reginæ apparuit. 211
	Antecedentia quæ & eorum garumentatio. 20
	Anti-

E L E N C H U S.

Antiphanes de nuptiis.	151	Argumentandi Oratorie mo-	
Antigonus de diademate Re-		di varii.	40
gio.	281	Argumenta in Demonstrativo	
Antiochi Regis Afiz ad Civi-		genere.	145
tates Literæ.	288	Argumenta quærenda in De-	
Antisthenes de uxore ducen-		liberativo genere.	94
da 152 quid mortem esse		Argus.	145
dixerit.	196	Aristippus de muliere parva	
Antonius salutatus est dem-		sed pulchra.	152
padibus.	243	Aristides & Themistocles le-	
Apis.	36	gationem subeuntes priva-	
Apophthegmata.	194	ta deponunt odia.	293
Apollo.	180	Armenii sibi aures rumpe-	
Apostrophe.	76	bant ante nuptiarum cele-	
Aquam & Ignem cur tange-		brationem.	160
bant novæ nuptiæ apud Ro-		Artemisia cineres vini cum	
manos.	156	vino mixtos ebibit	150.
Aquila.	462		209
Ara Hippocratis.	210	Asparagine coronatur sponsa	
Arbores laudaturus.	93	in Bœotia & eur.	154
Arcadii fortunam auream in		Aspasia gravida botrum col-	
thronis Regum posuerunt.		ligit acerbum.	245
	254	Astygæ somnium.	233
Arcees laudaturus.	94	Athalanta cursu superata ab	
Archelaus Macedoniæ Rex.		Hypomene.	130
	272	Athenarum mos circa sponsa-	
Argumenta invenire.	3	lia.	155
Argumentum quid.	ibid.	Athenienses festum Amo-	
Argumenta quoruplicia.	4	ris celebrabant in monu-	
Argumenta in Definitione 4.		mentis ciphras scribebant.	
in partium enumeratione			200
inveniendâ quomodo 12. ex		Atheniensium appreciatio Re-	
conjugatis 14. in simili,		gibus 211. eorundem grati-	
Dissimili, Contrariis, Re-		tudo.	266
pugnantiis, Comparatione		Atreus.	28
15. ex notatione 11. ex		Attentio quomodo excite-	
Causis, Effectis, Adjun-		tur.	55
ctis, Anteced. & Con-		Attilius Regulus.	27
seq.	18	Augustus moriturus quid	
Argumentatio triplex à parti-		quæsierit.	208
bus ad Totum 12. Dialecti-		Augustus Imperator quid	
ca quid & quomodo fa-		maxime sibi gratulatus sit	
cienda.	39		270
		Avicu-	

E L E N C H U S.

Avisula unius diei, Syra-	ex membris nati judicabant
lum hominis cito morien-	quis esset futurus. 235
tis. 200	Braxillus moriturus. 194
Aviculæ ejusdam proprietates mirandæ. 211	Burchardus Montmorentius. 178
Aves saluantes. 243	Butyrum. 10
Aurelius moriturus quiddixerit. 195	Bythinii in Solis conspectu judicabant. 279
Aurelianus 270. ab Aquila raptus. 232	
Axis plaustris ante fores Sponsæ combustæ. 158	

B.

B actianorum modus gratulandi. 256	C abriz Ducis dictum. 260
Bajazetes Tamerlani exprobrat natale passoritium. 286	Cæsonius Pictus aliorum consilia contemnebat ne indigere aliena sententia videretur. 293
Baleares Insulæ. 294	Caji Marii in sinu septem aquilæ repertæ sunt. 232
Basilica herba, afflicta Rei-publ. Symbolum. 284	Cajus & Caja cur dicere debuit sponsam introducens. 158
Basilus sibi vivus construxerat sepulcrum sed imperfectum reliquerat consul-to. 198	Calamus. 11
Baucalium poculigenus quale. 180	Calceis insculpta fuerunt amoris Symbola. 176
Bellaria Martis. 206	Caligulæ votum 35. vox ejusdem. 283
Ben quid. 231	Calvariz duz. 200
Beneficii pars cito negare 31	Candela ardens. 159
Benevolentiz captatio quomodo fiat. 54	Canutus Vandalorum Princeps ad cognatum. 279
Bion de bono viro 283. in Bœotia coronandi sponsam mos. 154	Capita occisorum in horto arborum ramis appensa 206
Bœotiorum in sponsalibus mos. 157	Carmadi Cui Uxorem dabant. 152
Boleslai torques. 178	Caroli V. annulus 176. ejusdem sceptrum. 202
Brachmani vicinis regionibus mittunt folia arefacta. 199	Carolus V. urbem ingrediens de triplici P. quærebat. 235
immortalitatis donum petunt ab Alexandro M. 212.	Carolus V. castra occupavit Ducis Brunsvicensis. 260
	Carolus Magnus quæ insignia sepulchro affigi voluerit 199. quos Principes adama-

C.

E L E N C H U S.

adamaverit 285. ejusdem	Christiarni Regis Daniz stem-
de Principe dictum <i>ibid.</i>	ma. 10
ejusdem annulus signato-	Cibus nubentium. 160
rius. 175	Cicero de Patre 30. de Dola-
Carolus Siciliz Rex moritu-	bella <i>ibid.</i> ejusdem de Osta-
rus quid ultimo dixerit. 207	vio somnium. 233
Carthaginensium votum. 231	Ciconia. 162
Carthaginensis militibus an-	Cimbri ungues sibi deme-
nulos dabant. 174	bant nuptiarum die & prae-
Castellum laudaturus. 93	segmina mittebant sibi in-
Catachresis. 24	vicem. 160
Catenae symbolum vitae con-	Cimbrorum quatuor cohortes
jugalis. 128	260. eorundem elogi-
Catena arcanis nodis con-	um quod Amphiliz dede-
nexo & 178	runt Reginox. 284
Caro de Amantibus 151. de	Cimonis munificentia. 271
Uxoribus <i>ibid.</i> ejusdem an-	Cingulo Romana sponsa cur
nulus. 177	cincta fuerit. 155
Cauriach quid & unde di-	Cives gratulantes Regi. 254
ctum. 285	Claudius Imperator. 178
Causa quid, quod duplex 18.	Clavis quando sponsae datur
Efficiens quae & argumen-	160.
tatio ab hac. <i>ibid.</i>	Cleo ad amicos. 280
Materialis quae ejusdem ar-	Clotario Imperatori à tribus
gumentat. <i>ibid.</i> Formalis	philosophis vita humana
<i>ibid.</i> argumentatio ab hac	variis æquiparata 201. ejus-
<i>ibid.</i> Finalis quae & argu-	dem monile. 283
mentatio ejusdem. <i>ibid.</i>	Clypeata veste cur sponsa ute-
Causae acutae. 32	batur apud Hebræos. 154
Causae nubendi apud vete-	Colaphos impingebant ad-
res. 152	stantes Sponsis. 156
Causidici qui. 296	Columba odore perfusa. 129
Celtiberi aquae scyphum an-	Columba in Symbolo. 164
te Ducem belli portabant. 259	Comma. 85
Cervus saucius dictatum	Comparatio quod duplex &
querit. 118	quid. 23. 29
Chelidonia lapis. <i>ibid.</i>	Compedes aureae. 178
Cheronensis sceptrum habu-	Complexio. 76
erunt à Jove Pelopi dona-	Concordiae domus quo loco
tum cujus mirabilis effica-	fuerit Romae sita. 292
cia describitur. 268	Confirmatio quid 68: quid
	curandum in illa Oratori.
	<i>ibid.</i>
	Con-

E L E N C H U S.

Confutatio quid 77. quomodo fiat.	281	gere nollet:	281
Conjugata quid.	14	Cuba Dea.	255
Conjugii Symbolum.	150	Cypressus mortis Symbolum.	206
Conjuges duo longævi.	210	Curius Dentatus unde sic dictus.	232
Consequentia & eorum argumentatio.	20	Cydonium malum epulis nuptialib. adhibitum.	160
Consilium.	293	Cygnus.	164
Consonantes.	84	Cymbium à forma navis accepit nomen.	179
Constantiæ sfortiæ Symbolum.	164	Cyri Regis laboriosa conjunx, ejusdemque Symbolum.	162
Constantiæ Reginæ Poloniæ Epitaphium.	222		
Constantini M. torques.	177		
Consultationem seu votum ferendi modus.	289		
Contraria quid 16. quomodo dividantur <i>ibid.</i> acumina ex iisdem.	31		
Conversio.	76		
Corona spinea coronatur Sponsa in Anglia	156		
Corona qui donabantur.	181		
Corona civica quæ 181. obli-dionalis, muralis, nava-lis.	<i>ibid.</i>		
Coronandi mos unde manaverit.	155		
Corollam deferere ad Spon-sum Sponsa.	154		
Coronas quales invenerit Caligula.	181		
Corollæ florentes pacis erant Symbolum.	181		
Coronæ Musarum quales.	182		
Cosdromæ machina crystallina.	64		
Cranium Nicephori.	206		
Crinomenon quid 69. obser-vandum in legendis orati-onib.	70		
Croesus dives.	156. 270.		
Cryppus cur rempubl. re-			

ELENCHUS.

variz.	95	Diffimilitudo quid 15. argu-	
Demosthenes de magistratu.		mentatio ab hac.	79
Describere rem per partes. 5	282	Docilitas quomodo fiat.	55
Descriptio per effecta 5. per		Docti.	36
similitudinem 5. per Syno-		Domidæus quando invoca-	
nymiam 6. per causas. <i>ibid.</i>		batur.	157
per negationem 6. per ad-		Domitiani Imperatoris convi-	
juncta <i>ibid.</i> per contentio-		vium.	205
nem Ironicam.	7	Domitius cur invocatus.	157
Deus.	10	Draconis caput ejusque usus.	159
Deos salutandi modus.	241		
Dextris datis inibant matri-		E.	
monium Persæ.	156	E	
Diana Sua dela nuptiarum		Brietatis descriptio.	5
præses.	157	Edua Dea.	235
Dictamnium herba.	118	Eduardus IV. Rex Angliæ.	
Didonis poculum.	179		210
Dies bini cum uxore jucun-		Eduardi Marchionis Symbo-	
dissimi.	151	lum.	257
Difficile.	95	Effecta quid, ab his argumen-	
Digitus annularis à Sacerdo-		tatio 19. quomodo acumen	
tibus sacrificaturis inunge-		faciant.	33
batur.	174	Elaticæ sanguinem ex annu-	
Dignitas præcipua quæ.	254	lari digito libabant ante	
Digressio quid 71. Oratori		vinculum maritale.	160
quomodo usurpanda.	12	Eleemosynarum ejusdam Epi-	
Dilemnia quid.	53	taphium.	200
Diogenes 149. de amore.	151	Eligendi Magistratus Oratio-	
Diogenis Cynici sepulcra in-		nes quomodo fiant.	274
terspicientis obvio & per-		Elisabethæ Austriacæ symbo-	
cunctanti Alexandro M.		lum.	165
quid inter mortuos agerer,		Elocutio quid 78: Latina in	
responsio.	159	quo consistat 79. Latinam	
Diomedes.	132	quis artificiose servat <i>ibid.</i>	
Dionysii Tyranni Uxor & Li-		Plana in quo consistat 82.	
beri necati.	210	quid notandum in illa 83.	
Dionysii Siculorum Regis ad		Ornata quæ <i>ibid.</i> Ornatus	
filium dictum.	271	in verbis singulis quomo-	
Dispositio quid & quoduplex.		do spectandus <i>ibid.</i> Ornatus	
	38	in alienis verbis 8. Ornatus	
Disponere quid & quo ordine		in conjunctione verbor.	
Orator debeat.	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>	
		Eloquentia unde dicta.	78
		Elo.	

E L E N C H U S.

Consutatio quid 77. quomo-	do fiat.	<i>ibid.</i>	Cuba Dea.	255	
Conjugata quid.	14	Cypressus mortis Symbolum.	206		
Conjugii Symbolum.	150	Curius Dentatus unde sic di-	ctus.	232	
Conjuges duo longævi.	210	Cydonium malum epulis nu-	ptialib. adhibiturum.	160	
Consequentia & eorum argu-	mentatio.	20	Cygnus.	164	
Consilium.	293	Cymbium à forma navis ac-	cepit nomen.	179	
Consonantes.	84	Cyri Regis laboriosa con-	junct, ejusdemque Symbo-	lum.	162
Constantiæ sfortiæ Symbo-	lum.	164			
Constantiæ Reginæ Poloniæ	Epiraphium.	222			
Constantini M. torques.	177				
Consultationem seu votum	ferendi modus.	289			
Contraria quid 16. quomodo	dividuntur <i>ibid.</i>	acumina			
ex iisdem.	31				
Conversio.	76				
Corona spinea coronatur	Sponsa in Anglia.	156			
Corona qui donabantur.	181				
Corona civica quæ 181. obli-	dionalis, muralis, nava-	lis.	<i>ibid.</i>		
Coronandi mos unde mana-	verit.	155			
Corollam deferere ad Spou-	sum Sponsa.	154			
Coronas quales invenerit Ca-	ligula.	181			
Corollæ florentes pacis erant	Symbolum.	181			
Coronæ Musarum quales.	182				
Cosdroz machina crystallina.	64				
Cranium Nicephori.	206				
Crinomenon quid 69. obser-	vandum in legendis orati-	onib.	70		
Croesus dives.	156. 270.				
Cryppus cur republ. re-					

D.

D	Acorum mos circa nu-	ptialia.	161				
Dædali structura.	6						
Darius medico compedes do-	navit.	178					
Definitio quid. 4. apud diale-	cticos quibus constat. <i>ibid.</i>						
Definitiones acutæ quomodo	fiant.	30					
Definitionis locus Oratori	utilissimus.	7					
Deliberativum genus quid	94. ejusdem dispositio va-	ria 95. quot paribus con-	sist.	94			
Democritus de genere bono	149 solaturus Darium tres	postulat homines qui lugu-	bria non sumpsit 198. sci-	scitanti cur pusillam ux-	orem duxisset quid respon-	derit.	152
Democionis Areopagitæ filii	sponsi demortui quid dix-	erit.	150				
Demonstrativum genus quid	91. ejusdemque dispositio	variz					

ELENCHUS.

variz.	95	Diffimilitudo quid 15. argu-	
Demosthenes de magistratu.		mentatio ab hac.	79
	282	Docilitas quomodo fiat.	55
Describere rem per partes.	5	Docti.	36
Descriptio per effecta 5. per		Domiducus quando invoca-	
similitudinem 5. per Syno-		batur.	157
nymiam 6. per causas. <i>ibid.</i>		Domitiani Imperatoris convi-	
per negationem 6. per ad-		vium.	205
juncta <i>ibid.</i> per contentio-		Domitius cur invocatus.	157
nem Ironicam.	7	Draconis caput ejusque usus.	
Deus.	10		159
Deos salutandi modus.	242	E.	
Dextris datis inibant matri-			
monium Persz.	156	E Brietatis descriptio.	5
Diana Sua dela nuptiarum		Edua Dea.	335
prases.	157	Eduardus IV. Rex Angliz.	
Dictamum herba.	118		210
Didonis poculum.	179	Eduardi Marchionis Symbo-	
Dies bini cum uxore jucun-		lum.	257
dissimi.	151	Effecta quid, ab his argumen-	
Difficile.	95	tatio 19. quomodo acumen	
Digitus annularis à Sacerdo-		faciant.	33
tibus sacrificaturis inunge-		Elamitz sanguinem ex annu-	
batur.	174	lari digito libabant ante	
Dignitas præcipua quz.	254	vinculum maritale.	160
Digressio quid 71. Oratori		Eleemosynariz cujusdam Epi-	
quomodo usurpanda.	12	taphium.	200
Dilemnia quid.	53	Eligendi Magistratus Oratio-	
Diogenes 149. de amore.	151	nes quomodo fiant.	274
Diogenis Cynici sepulcra in-		Elisabethz Austriacz symbo-	
terspicientis obvio & per-		lum.	165
cunctanti Alexandro M.		Elocutio quid 78: Latina in	
quid inter mortuos ageret,		quo consistat 79. Latinam	
responsio.	159	quis artificiose servat <i>ibid.</i>	
Diomedes.	132	Plana in quo consistat 82.	
Dionysii Tyranni Uxor & Li-		quid notandum in illa 83.	
berri necati.	210	Ornata quz <i>ibid.</i> Ornatus	
Dionysii Siculorum Regis ad		in verbis singulis quomo-	
filium dictum.	271	do spectandus <i>ibid.</i> Ornatus	
Dispositio quid & quotuplex.		in alienis veibis 8. Ornatus	
	38	in conjunctione verbor.	
Disponere quid & quo ordine		<i>ibid.</i>	
Orator debeat.	<i>ibid.</i>	Eloquentia unde dicta.	71
		Elo.	

ELENCHUS.

Eloquentiæ studioſo tria diſ-		F	
ſicilia.	1		
Epaminondas reprehenuſ à		Fabii Quadrati torques.	178
Pelopida quod coelebs vi-		Fabius Pauli Urſini filius	66.
verit 150. eidem viliffimus		Fabius Ambuſtus cur ſic di-	
Magiſtratus datur 282.		ctus.	232
moitem quomodo nomi-		Faces duæ 129. pueri præfe-	
naverit 195. mortiviciuus		rebant Sponſus apud Ro-	
quale laborum concupive-		manos 159. ardentes cur	
rit præmium 197. Ejuſdem		apud eoſdem Magiſtratu	
do exercitu ſine Duce ſer-		præferebantur.	257
mo.	258	Fax prælux diſta.	150
Epicteti monitum.	271	Facile quid.	95
Epifcopi Conſtantinopolita-		Fel nigri canis; ejus uſus.	159
ni quomodo ſuis Impera-		Ferdinandi Cæſaris dictum.	
toribus gratulati fuerint.	207		280
Epifcopis gratulantes quid		Ferdinandus Caſtelli Rex	
obtulerint.	254	moriturus regio indatus	
Epitaphia quomodo conſtru-		habitu templum frequen-	
enda.	214	tavit.	198
Epitaphium quid, & quotu-		Feſta amoris.	163
plex.	214	Fidei imago.	129
Eruditio quid.	2	Fili diverſa in jure nomina.	211
Eruditiores qui videri volunt			
in declamando quid obſer-		Flammeum quid, ejus uſus	
vent.	97	& cur in Sponſalitiis adhi-	
Eſter.	241	bitum.	154
Etopœja.	76	Flumina laudaturus.	194
Etyologia.	13	Focus accendebatur à Spon-	
Exclamatio.	76	ſa.	160
Exordium quid 54. quale de		Fons mirabilis effracax.	209
beareſſe <i>ibid.</i> ejusdem vitia		Fontes laudaturus.	94
quæ 55. bonum quodnam.		Fontinalia feſta qualia.	266
<i>ibid.</i>		Formæ deſcriptio.	5
Exordia quomodo formen-		Fortunæ Muliebris templum	
tur.	<i>ibid.</i>		157
Exordiorum fontes præcipui.		Franci formicæ Regibus re-	
	60	cens natis offerebant.	211
Exordii exemplum 56. Ex-		Franciſci I Regis Galliz libe-	
emplum aliud orationis		ralitas.	271
funeris.	57	Franciſci II Valeſii Galliz	
		Regis Symbolum.	165
		Fran-	

ELENCHUS.

Francisci Sfortia apud popu-
lum auctoritas. 244

Francisci Pacini Epitaphium.
216

Fridericus Imperator de Re-
publ. 2, & ejusdem clemen-
tia. 158

Friderici Ducis Juliacenſis
Symbolum. 131

Frigus incredibile. 469

Fulvix Symbolum. 162

Funebris Pompa apud Ro-
manos. 206

G.

G Alatarum mos circa con-
nubium. 156

Galarx mortuo literas da-
bant. 205

Galenus morborum Impera-
tor. 210

Galli quale ſignum electi ma-
riti habuerint. 156

Genethlia feſta. 234

Genſa Manaqux. 235

Genus quid. 14

Georgius Dux à fratre Eduar-
do juſſus mori data mortis
optione vino malvarico
ſorbendo ſe ſubmerſit. 209

Germanorum quondam ſe-
pulchrorum inſcriptiones.
199

Gladius. 51

Gobrias de frigore. 29

Gorgias Leontinus quærenti
an mortem æquo animo
ferret quid reſpond. 196

Gothorum mos circa ſponſa-
lia. 156

Græcorum mos circa ſponſa-
lia. 154

Græci nuptiarum præſides

Deos invocabant. 157

Græcorum in ſalutando mos
342. in coronando Princi-
pe mos. 356

Gratix tres 365. manibus
junctis, ridentes, virgines
vocales. *ibid.*

H.

H Annibal venenum gere-
bat in annulo. 174

Harpocrates Deus ſilentii 177
Haſta cælibari gladiatoris
ſponſæ caput comebatur,
qualis fuerit & quæ ratione
hoc. 154

Haſta Junoni ſacra. *ibid.*

Hebræorum mos in adven-
tū viri magni. 243

Hecubæ viſo. 213

Heliæ naſciturus qualem ha-
buerit viſionem parens e-
juſ. 231

Heliotropos. 201

Helleniſmus quid? 79
quotupliciter fiat. *ibid.*

Henricus Bavarix Dux poſt
mortem identidem vive-
bat. 208

Henrici Regis Gallix vitæ
ordinatio 202. ad menſam
tres apponebantur orbes
ibid. ejus poculum. 179

Herbas laudaturus. 91

Hercules adhuc infans angues
necavit. 232

Herculis Dei imaginem Ty-
rii in obſidione torquibus
alligarunt. 178

Heros monetæ genus. 208

Hetrufci porcam immola-
bant in nuptiis. 157

Hie-

E L E N C H U S.

Hieronem Syracusanum apes aluerunt.	232	Inductio quid.	31
Hieronymæ Arragoniæ Symbolum.	164	Infans in terram expositus	
Hipolitæ Carreptæ Symbolum.	<i>ibid.</i>	234. super clypeum locabatur.	<i>ibid.</i>
Hirundo chelidoniam quærit.	118	Infantibus Polypus cur oblatus.	<i>ibid.</i>
Hispanorum mos circa sepulchram.	203	In honestum quid.	34
Historia quid.	74	Injucundum quid.	99
Holofernes quomodo susceptus à Lybiæ populis.	243	Insulas laudaturus.	93
Homerus non è trivio Poeta.	297	Interrogatio.	76
Homo quid 7. 195. Cithara.	194	Invenire quid debeat Orator.	2
Hominiis descriptio. 7. definitio à Scientiis.	8	Inventio <i>ibid.</i> , pulchra unde proveniat.	<i>ibid.</i>
Honestum quid.	94	Inutile quid.	85
Horologium in annulo	176.	Joannes Dux Mediolanensis Sponsæ mittit annulos duos.	163
Clement. VII. oblatum.	211	Johannes Dux Cliviæ pro Symbolo habuit Liliū	199
Horti descriptio.	12	Johannes Rex Angliæ Ænam pinxit.	257.
Hymenæum Græci pariter & Latini in nuptiis in clamabant.	158	Jobannis Pontificis Symbolum.	286
Hypocratis Ara.	210	Josephi Patriarchæ poculum.	188
I.		Jovis pullus quis.	232
Iacobi II. Regis Angliæ emblemata.	270	Isabellæ Carili V. Uxoris symbolum.	194
Janua quam sponsa ingrediebatur lanacinge batur.	159	Isabellæ Arragoniæ Reginiæ Symbol.	201.
Ignem & Aquam tangebant Sponsus & Sponsa apud Romanos.	156	Ismenias quomodo salutaverit Regem Persarum	244
Indi anchoram manibus gerebant.	173	Jucundum quid.	55
Indiæ Rex Alexandrum M. provocat.	270	Judas Macabæus.	259
Indiæ populi cui nubere permittebant.	52	Judex & ara miserorum Asiæ lum.	278
Indorum mos in coronatione Regis.	259	Judices occlesi judicabant apud Lacædæmones.	208
		Jugatinus. Deus quando invocatus.	157
		Julianus ad accusatorem Cephidum.	288

E L E N C H U S.

Juliani stemma regium. 203	Libitinæ status apud Roma-
Julius Cæsar 52. salutat	nos quo loco fuerit sita. 204
scintillas projiciebat ex	Lilium. 6
oculis 244. à Pompejo vi-	Limen non tangere debebat
ctus quid dixerit 258. hujus	Sponsa. 157
encomium 259. in Africa	Linguz descriptio. 11
corruit. <i>ibid.</i>	Lipius decubiturus quid di-
Juno unde Cinctia dicta 155.	xerit. 198
Ejus statuz hastis niteban-	Litteræ ad Bassus Turcici Im-
tur 154. Jugalis unde dici-	peratoris nigro holoserico
tur? 156. Adu'ta nuptia-	obsignatæ quid portende-
rum præses 157. Unxia un-	rint. 207
de dicta. <i>ibid.</i>	Livii fama apud exteros. 244
Jupiter Adultus nuptiarum	Loci quotupl. 4
præses 157. Tigillus cur sic	Lucerna ardens Conjugii
dictus 194. Stator. <i>ibid.</i>	Symbolum. 150
Justinus Imperator pulvere	Lucretia. 29
lectulum jubebat consper-	Ludovici XI. Regis Galliz
gere. 197	Symbolum. 257
Juvenis Epitaphium. 217	Ludovici XII. Regis Gall.
L.	Symbolum 180. ad homi-
L acænz Matres filiis cly-	cidam sermo. 257
peos porrigebant. 234	Ludovicus V. Rex Scotorum.
Lacedæmonii Amori sacrifi-	Pater pauperum dictus. 272
cabant ante pugnam 132.	Ludovicus pauperes aluit. 272
In Clypeos exponebant	Ludovico Burgund Regi ocu-
Infantes. 234	li eruti. 260
Lacedæmoniorum apprecatio	Ludovicus Cortusius moritu-
Regibus 211. Sellæ Senato-	rus testamento prohibuit
riz. 280	lacrumari. 209
Laconum gratulatio ad Re-	Luna. 10
ges. <i>ibid.</i>	Lupi Rostrum ejus usus. 159
Leodemia umbram viri opta-	Lusitani ex rosis sponsalitia
bat videre. 150	Sesta faciebant. 154
Lapidis cujusdam admiranda	
natura. 203	M.
Larix igne non comburitur.	M acedones Perseo aure-
131	am fortunæ statuam
Legationes obeundi. 295	obtulerunt. 256
Legatus Polonus. 175	Macrobiani statuas defuncto-
Leonidis ossa. 201	rum ex auro, argento vel
Leonora Sponso remittit lan-	ligao exigebant. 205
ces duas. 163	Magi-

E L E N C H U S.

Magistratus.	281	Menecrates qua conditione	
Magnes.	143	agrotos curaverit.	273
Malum Cydonium nuptialibus epulis adhibitum.	160	Midas aures asininas habuit	
Malum aut medulla cameli dabatur sponſis.	<i>ibid.</i>	468. annulus ejusdem qualis.	175
Manlius unde Torquatus dictus.	170	Millites.	11
Manus oculatæ.	29	Modus nubendi 156. deducendi Sponſam 157. disponendæ domus quam nupta ingrediebatur.	159
Marciz Catonis filiz causa cur secundo nubere detrectaret.	151	Molestum quid.	95
Marcus Antonius Senator Romanus lustraturus Pyramides Egypti quid dixerit.	197	Momus.	108
Margaritz Ducissæ Mantuz Symbolum.	165	Moneta Heros dicta.	208
Massiliensium mos circa sponsalia.	156	Monile infustum quale fuerit.	155
Materia qualis eligenda 2. in Exornativo genere <i>ibid.</i>		Montanus.	28
in Deliberativo genere 3. in Judiciali genere. <i>ibid.</i>		Montes laudaturus.	94
Matrimonii sanctissimum signum apud Macedoneis quodam fuerit.	156	Morbi.	12
Mattris ad filium informatio in eligendo amico.	129	Mors quid ex philosophi cujusdam opinione.	195
Manſoleum.	150, 209	Mors bona.	196
Maximilianus ejusdem dictum.	271	Mortis Symbolum mel. Templū apud Spartanos <i>ibid.</i>	201
Mecœnatis annulus qualis.	177	Mors Noctis filia.	203
Megarenſes pugnis percutiunt Sponſum & Sponſam à templi foribus usque ad altare.	157	Mortuos deſlere interdictum	204.
Memoria quid & quoruplex	86	Mors Atropos dicta 213. Imago ejusdem.	<i>ibid.</i>
Memoria quidpiam mandaturus notat.	<i>ibid.</i>	Mos Græcorum in deductione sponſæ.	159
Menandri Baſtrorum Regis à subditi parentatio.	210	Mos in coronatione Imperatorum quondam usitatus.	204
		Mos antiquorum circa natalia.	234
		Mulier mala 152. equitandi perita jus habebat nubendi apud Persas.	158
		Mulier.	10
		Mundus 9. perperua ruinarum ruina 194. rotundus duodecim baculis suffultus.	195
			Muz

ELENCHUS.

Muretus in nasum eujusdem.	29	Nuntii victoriz coronabantur.	182
Musarum Coronz.	182	Nuptiales Orationes, vide Oratio.	
Musonius philosophus de ultimo feliciter claudendo die.	199	Nuptialia sacrificia.	157
Myrridates victus à Pompejo quomodo se solatus sit.	259	Symbola.	162
		Nuptiz sunt extremum infortunium.	151

N.

N Abathzi Reges in fimo sepeliebantur.	197
ante pectus loco sigilli mortem gerebant.	<i>ibid.</i>
Narratio quid & quatuorplex 63. quomodo faciendat	<i>ibid.</i>
ut bona sit quz noranda 64. ejus vitia	65
Narrationis exempla.	<i>ibid.</i>
Navis.	51
Necessarium quid.	95
Negantia quid & argumentatio ab his.	16
Neptunus	180
Nestoris Scyphus.	<i>ibid.</i>
Nicephori cranium.	206
Nicolaus Medicus ad filium recens natum.	197
Nobili convenit sapientia.	59
Noctis filii qui.	203
Noctua.	162
Nomenclatores à Romanis cur adhibiti.	242
Notatio quid.	13
Nubendi Cause apud veteres 152. modus.	156
ritu. varii	160
Nubentium ornatus.	153
cibus.	160
Numantini.	258
Numidarum contracti conjugii signum.	161

O.

O Blatio Cymbii.	167
Torquis.	168
Occasio quid.	467
Odo res accendebantur in adventu Principis.	243
Olympas putabat se fulmen gerere.	233
Olympius de ducentibus Uxorem.	149
Opis Dea quz.	234
Oratio gratiarum actoria pro collata dignitate ad Regem 44. gratulatoria in adventu alicujus 45. consolatoria in morte amici 46. suatoria, quod juvenes sub rigida disciplina coercendi non sint.	47
Oratio alia in qua quod brevis malitia juventuti non noceat differitur 48. gratulatoria fectorum Natalit. 96. responsoria ad hanc 97. saluatoria 98. 99. suatoria non esse sciendum ob juvenis obitum 100. gratulatoria conjugii 103. funebres in morte juvenis 105. gratiarum actoria qua captivus aliquis vita donatus gratias posset agere Imperatori 107. Responsoria Professoris ad discipulos gratul.	

ELENCHUS.

- gratulantur sibi valetudi-
nem 108. gratiarum acto-
ria ad Regem Reipubl. no-
mine pro debellato hoste.
109
- Oratio in qua proponitur
Christus patiens sub alle-
goria apis mellificantis
113. alia in qua sub allego-
ria horti vepribus confiti
proponitur. 114
- Oratio gratulatoria novian-
ni sub allegoria maris. 115
- Orationes sponsalitix quæ.
117
- Oratio qua Sponsus petit
Sponsam per amicos quo-
modo fabricanda 117. hu-
jus conficiendæ praxes va-
riæ. *ibid.*
- Oratio qua Sponsus ipse
Sponsam petit 120. Re-
sponsoria ad Sponsi petito-
riam 121. Praxes Concede-
ndi 122 Praxis Differendi
123. Praxis Negandi. 124
- Orationes alix spectantes ad
Sponsalia quomodo com-
binentur 125. Nuptiales
quæ dicantur. 132
- Oratio Sponsi petitoria ante
vinculum conjugale *ibid.*
responsoria ad hanc 135
traditoria qua Sponso tra-
ditur Sponsa post copula-
tionem. 136
- Oratio responsoria Sponsi ad
traditoriam. 139
- Orationes quibus gratulan-
tur hospites Sponsis 141
- Epithalamicæ quæ sint.
ibid.
- Oratio traditoria Sponsæ ad
thalamum Sponsi 142. re-
sponsoria ad eandem 144.
munerum oblatoria 166
responsoria ad hanc. 169
- Orationes funebres quæ 183
- Oratio ab hospitibus ad ami-
cos defuncti *ibid.* respon-
soria ad hanc. 187
- Orationes Natalitix 215. re-
sponsoria ad has 228. salu-
tatorix 235. responsoria ad
eandem. 238
- Oratio valedictoria 239. re-
sponsoria ad hanc 241. gratu-
latoria quomodo fabrican-
da 245. responsoria ad ean-
dem. 249
- Orationes gratiarum actrix
261 Petitorix 267. Com-
mendatorix 278. Exhorta-
torix. *ibid.*
- Oratio pro Electione Judicis
274. Voti propositiva. 289
- Orationis partes quot sint &
quomodo disponendæ 54
in officiosa quid advenien-
dum. 98
- Oratiuncula voti assertativi
contra Regem 42. Voti
confutativi pro Rege. *ibid.*
- Orator quid scire debeat 2.
qualia argumenta invenire
debeat 4. quid exercere de-
beat. 82
- Oratorem gravitas decet. 3
- Oratores moderni in quonam
præcipue laborent 3. qui-
bus modis rem explicent 4
- Organa fabricata ex ossibus
mortuorum. 205
- Origo boni viri non est in-
quirenda. 16
- Orpheus tumulus 200. Sepul-
tura

E L E N C H U S.

turæ locus producit luscias. 231
 Osiris ab Ægyptiis colebatur. 205
 Ossa mortuorum pecunia loco habita. *ibid.*

P.

PAcuvii Syriæ Præfati mos. 207
 Pancarpæ corollæ, sic dictæ. 154
 Panis definitio. 10
 Panem gladio divisum gustabant Sponsi. 131. & 156
 Pannonæ nuptiarum initio Deum familiarem ad invicem mittebant. 101
 Papaveris succus Sponsis apponebatur. 160
 Papilionis descriptio. 5
 Paradoxum. 25
 Parcæ colebantur inter natales. 135
 Partium enumeratio 12. quomodo acuta fiat. 30
 Paulus Apostolus. 35
 Pausaniæ monitum 162. ejusdem monumentum. 200
 Peccator. 37
 Pecuniæ definitio. 11
 Pegasus Solis equus. 58
 Pelopidas ad uxorem. 283
 Periclis vox aurea. 288
 Peroratio quid 77. quas partes habeat *ibid.* cur diligentius facienda. *ibid.*
 Persæ coronabant omnes qui sacris intererant. 181
 Personas laudaturus. 93
 Petrarcha filium deplorat Epitaphio. 220

Petri Comestoris Epitaphium *ibid.*
 Pharaonis annulus qualis fuerit quem Iosepho tradidit. 175
 Phialam aqua impletam dabat Sponsa ei cui nubebat. 156.
 Philippides de Uxore. 151
 Philippi Regis Galliarum magnetica dextera. 269
 Philippi I. morientis ad filium instructio. 209
 Philippus Macedo Oraculum sciscitatur qui senex fieri posset 196. hominem se esse à puero admoneri periebat 204. moriturus quomodo adstantes solatus fuerit 210. in palæstra prolapsus locum contemplant quid dixerit 212. ejusdem somnium. 233
 Philo de torque. 178
 Philosophi magistros suos in annulis sculptos gerebant 176. lamentantes supra Alexandri M. cadaver. 207
 Phocionis uxor quem ornatum adamaverit. 150
 Pigapheta quomodo Urbano V gratulatus fuerit. 257
 Pindari in ore apes mellificaverunt. 232
 Plantas laudaturus. 93
 Plaro à Grecis qualiter susceptus 244 à item Dionysio *ibid.* ori ejus apes insederunt. 232
 Plinius annulus. 175
 Plutarchus de coelib. 152
 Poculum 179. grammaticum quale & cui sacrum. *ibid.*

E L E N C H U S.

Pocula trina apposita apud Græcos.	<i>ibid.</i>	ratio ab iisdem <i>ibid.</i> acuta quæ	30
Poculum Henrici Galliz Regis <i>ibid.</i> Didonis. <i>ibid.</i>		Probrosus quid.	97
Rusi <i>ibid.</i> ex Onagri cornibus <i>ibid.</i> quod Solimano oblatum ab Imperatore quale fuerit 180. acceperunt Neptunus & Apollo.	<i>ibid.</i>	Prometheus annuli author.	172
Pocula cum speculis exsculpta.	<i>ibid.</i>	Propositio acuta quæ 3. quibus constet 20. quid sit & ubi ponenda 63. quotupl. ceter poni possit <i>ibid.</i> qualis esse debeat.	64
Poculis quid insculptam.	<i>ibid.</i>	Prorex Neapolitanus moriturus quid dixerit.	178
Poculum Corn. Marci. <i>ibid.</i>		Prosopopœia.	76
Parentis Clitrophontis <i>ibid.</i>		Prothagoras cur filium inimico dederit.	152
trina in conviviis Diis mixta.	<i>ibid.</i>	Prothesilai uxor umbram viri oprabat videre.	150
Politiani tumultus.	216	Ptolomæi dictum regium.	270
Poloniz descriptio.	9	Ptolomæus Philadelphus cranium inter epulas semper habuit.	198
Polyrates lyram habuit in annulo.	174	Pueri duo ducebant Sponsam.	158
Polypus piscis.	234	Pulchritudo corporis.	11
Pompeii annulus.	177	Pumilio.	16
Pompeius triumphans.	243	Puteoli palatium extruxerunt Servio Duci.	293
Pomponio victori quatuor pyramides erigunt filii.	266	Pyrri annulus.	175
Porca immolata in conjunctione nuptiali.	137	Pyrrius aquila vocatur à militibus.	254
Porcæ responsum seiscitanti quem esset habitura de viro mortuo diem ultimum.	151	Pythagoras 265. idem de civitatibus.	283
Porphyrites lapis.	162	R.	
Possibile quid.	93	R ana silentii Symbolum	177
Potina Dea.	235	Regis descriptio.	9
Pragmatici qui.	296	Regiones laudaturus.	93
Præfixæ officium post exultum cadaver.	206	Regula.	16
Principis descriptio.	9	Relata quid 16. argumentatio ab his <i>ibid.</i> acuta quæ.	32
Principis & populi differentia.	254	Renaix uxoris Herculis Ducis Ferrariæ Symbolum.	165
Princeps malus.	31	Repe.	
Privativa quid 16. argumen-			

E L E N C H U S.

Repetiro.	76	Sacrificia Nuptialia.	117
Reposita quando & ubi data.	160	Saladini Regis Aegyptiorum	
Repugnantia quid, & eorum		tumulus 218. unica interli-	
argumentatio 16. acuta		or post mortem illius cir-	
quæ.	31	cumducta.	212
Res laudaturus.	93	Salamandra urbis Parisiensis	
Rex factus simius in testo		Symbolum.	203
	230	Salomon describitur 7. filius	
Ritus nubendi.	160	vororum.	238
Robertus mille pauperes fo-		Salutandi Deos mos.	242
vit.	272	Salutando tangebant Manus,	
Romani omnes digitos coro-		Genus, Frontem.	243
nabant excepto medio 174.		Salutatio 11. matutina & ve-	
torquibus donabant qui in		spertina.	242
prælio insigniter se gesse-		Sapor Rex.	8
rant 179. in conviviis quid		Saturninus de se ipso ad mili-	
coronaverint 182 spiritum		tes.	262
morientis egredientem ore		Scævola.	27. 30
excipiebant.	206	Scelenitropos.	201
Romanorum mos post exu-		Scientia quid.	11
stum cadaver	ibid.	Sciolus quispiam se laudat.	6
Romulus qui matrimonium		Scipionis Marschalei Galliz	
iniverit.	156	exequiz.	200
Rosa fiat quicquid calcaveris		Scipionis Africani sepulchri	
unde dictum hoc 176. spi-		inscriptio.	220
nis olim caruit, cur amoris		Scyphus boni omninis.	181
Symbolum 182 item Sym-		Scytharum lex matrimonialis	
bolum gratiz.	265	116. in coronatione mos	
Rostrum lupi ponebatur in			197
foribus.	159	Scythæ victori vivo ex aureo	
Rudolphi I I. Imperatoris		propinabant poculo &	
Symbolum.	286	mortui sepulcro aureum	
Rufi poculum.	179	appendebatur.	203
Russorum proverbium.	266	Seleucus de Diademate Re-	
Rustica in Scotia somniavit		gum 282. ejusdem annulus.	
Lunam ex utero suo egres-			179
sam Britanniam totam illu-		Semiramis ab avibus educata	
minari.	233		232
S.		Senatoria Symbolum.	284
Sacerdotes victimas annulo		Sententia quid & quotuplex	
obsignabant.	174	21. quomodo adhibenda.	
		ibid.	
		Sententiz spectantes ad Spon-	
		salia	

E L E N C H U S.

salia 126. pro Orationibus	Soerates quo vultis incarce-
Nuptialibus 147. pro Ora-	ratus 34. ejusdem respon-
tionibus munerum obla-	sio ad consultantes an uxor
toriis 171. pro Orationi-	esset ducenda 150. visus est
bus funebribus 190. pro	sibi Cygnum videre è gre-
Oratione natalitia 219 pro	mio suo egredientem 212.
Salutatoriis & Valedicto-	Sapiens. 196
riis Orationibus 242. pro	Sol 10.35. intumbis Persarum
Gratulatoriis Orationibus	exsculptus. 200
257. pro Orationibus Peri-	Soldanus. 9
toriis 269. de Iudicio 276.	Solomon. 7
de Magistratu 278. pro O-	Solonis institutum. 160
rationibus voti propositi-	Somnium Matris Octavii. 234
vis. 291	Somnus filius Noctis. 203
Sepultura triumphalis. 209	Species quid. 14
Serta ex solis rosis erant in	Sphinx in annulo Augusti. 177
Lusitania. 154	
Serrum 182. laureum trium-	Sponsa apud Hebræos tunicam
phatori dabatur. <i>ibid.</i>	albam gestabat 153.
Seris coronata sepulchra	asparagine coronata in
mortuorum. <i>ibid.</i>	Boeotia 154. monili orna-
Servius Tullius visus est habe-	batur 15. corona spinea
re caput ardere. 232	coronatur in Anglia 156.
Severus Imperator sibi vivo	bibit in templo ceteris
locum parari iussit 196.	idem facientibus in Anglia.
ejus morientis vox ultima	157
334. tempus deliberandi	Sponsam deducendi modus
Consiliarii dabat. 293	<i>ibid.</i> introducens cur dice-
Sicyoniorum lex nuptialis.	re debuit ubi tu Cajus Caja
161	ego 158. apud Græcos puer
Sigismundi III. Regis Poloniz	precedebat clamitans, qui
Symbolum. 165. ejusdem-	canistrum gerebat. <i>ibid.</i>
que Epitaphium. 221	
Silvii Palladii tumulus. 217	Sponsa ducebatur à duobus
Similiendo quid 19. unde pos-	pueris <i>ibid.</i> vehebatur in
sit deduci & ad quid valeat.	curru apud Græcos comi-
<i>ibid.</i>	tantibus Sponso & Agna-
Simonides encomium scribe-	tis <i>ibid.</i> cur in gyrum versa.
re petenti quid responderit	<i>ibid.</i>
266. ejusdem ad Paulaniam	Sponsalia in bant pane gladio
monitum. 287	diviso Græci. 171
Smagdi admirandi virtus.	Sponsalitiæ Orationes vide
176	Oratio.
	Sponsi caput caricis & pal-
	na.

E L E N C H U S.

marum fructibus inspergebatur 155. cur Reges & Sponsa Reginæ nominatæ. <i>ibid.</i>	tutis apud Roman. 253
Sponsus apud Coos muliebri veste inducebatur. <i>ibid.</i>	Tempus. 10
Sponsus & sponsa vitta purpurea amicti apud Latinos jugum subibant. 159	Terentius de Consiliario. 293
Statua Ammonis artificiosa 245. Honoris Dei. 253	Tessalia spongiam lacrymis plenam misit ad funus Matris. 204
Statuz Numæ Pompilii & S. Tullii cum annulis. 173	Teutones ante nuptias caput ad invicem radebant 160
Statuz loquentes. 231	Themistocles de quibusdam Magistratum ambitientibus. 182
Stella marina ejus usus. 159	Themistocles Simonidi injustam causam petenti. 288
Stesichori poetæ ori luscina dicitur consedissee 232	Thracæ caracterem quandam sponis in fronte inurebatur 161. natos plorant, mortuos rident. 245, 252
Struthio ova aspiciendo fovet. 203	Thraßibulus. 8
Subjeccio. 158	Thyestes. 28
Sustentatio. <i>ibid.</i>	Thymiana gustabant nupturi. 160
Sybaritæ morte plestebant cum qui mortis mentionem iniecisset. 204	Tiberius sub pœna gravi prohibuit annulos imagine singulari notatos in loco obobsœna in ferte. 177
Sylla. 130 250.	hujus tempore mortuos deflere capitale erat. 204
Symbola nuptialia. 163	eo regnante vix dicuntur situm immutasse. 285
Symbolum Caroli Friderici Ducis C'iv. 131. cujusdam ejari hominis. 201	Timolion Oraculum consultaturus quale omen retulerit. 259.
T	
Tamertanes ad Pajazerem 286. ejus Symbolum <i>ibid.</i>	Toga pura & illius usus. 153
Tanaquil inventrix tunicz rectæ. 153	recta <i>ibid.</i> cur vestis Fortunæ dicta <i>ibid.</i> cur itidem immortalis dicta <i>ibid.</i> cui induere hanc licebat <i>ibid.</i>
Tarentinorum more nupturi cibis ad invicem sibi præbebant. 161	Torques 177. cur datur 290
Tartarorum mos in eligendo Principe. 286	Torquibus qui donabantur apud Romanos. <i>ibid.</i>
Templum Floræ & Deæ Salutis. 182. Honoris & Vir-	Trajanus ad præfectum. 283
	quale Judicibus Symbolum dederit. 279

E L E N C H U S.

Trajanus ad Viduam 281. ejus	Virgo Lactia.	190	
vox aurea.	288	Virgilii Epitaphium	218
Tranquillitas.	36	Virtus quid.	8
Transitio quid 70. quomodo		Vita hominis.	5, 11
usurpanda <i>ibid.</i> quotuplex		Vita hominis quid 5. est sicut	
<i>ibid.</i> sicelegans.	<i>ibid.</i>	flammæ stupa 175. est ve-	
Triumphatoris sertum cui		natio 270. navis est instar	
consecratum.	182	<i>ibid.</i> comparatur euryophil-	
Tubicines præcedebant fune-		lo, Thoenici, & Naufragan-	
brem-pompam.	206	ti.	<i>ibid.</i>
Tunica alba tegebatur Spon-		Vitz Symbolum Felibid. ejus	
sa apud Hebræos.	173	brevitas à Philosopho deli-	
Turcici religiosi specula ob		neata.	206
viis porrigunt.	196	Vita navigantibus similis est	
Turris.	131		213
Turtur.	162	Vita avis est.	211
Tyrones assuescant simplices		Vitia.	36
invenire propositiones.	3	Vitta purpurea amicti subi-	
		bant jugum Sponsus &	
		Sponsa.	156
		Uladiſlai Regis Bohemiz Sym-	
		bolum.	257
		Ulyſſes.	112
		Umbo candidus quid.	153
		Vohon quid.	284
		Volucer poculum sic dictum.	
			179
		Volumina.	157
		Voluptas.	35
		Votum seu Consultationem	
		ferendi modus 289. asser-	
		tativum quomodo soleat	
		proponi <i>ibid.</i> confutativum	
		quale 290. mixtum quid	
		<i>ibid.</i>	
		Urbes laudaturus.	93
		Utile quid	95
		Vulcanus dividens Jovis ba-	
		culum.	194
		Vulcanus cur mensa non di-	
		gna us à Jove.	235
		Uxor est necessarium malum	
			151

V.

V Alitudinis mater mensa	
tenuis.	35
Vale. ter acclamabant mor-	
tuis.	206
Vattonis dictum.	266
Veneri annulo in mare pro-	
jecto id sibi despondent	
175. eorumdem salutis ap-	
precatio Principi.	211
Venus quatuor cygnis vehi-	
tur 196. ridens na.a.	232
Veritatis imago.	279
Vespæ tumultus.	227
Vestis clypeata qualis.	154
Vestis immortalitatis.	153
Victimæ annulo obſignabat	
Sacerdos.	174
Vir qualis eligendus 149. di-	
ves indoctus, ovis est aurea.	
<i>ibid.</i>	
Viro regnum est conjux.	155
Virginis Symbolum.	162

E L E N C H U S.

Uxorem abijcit quispiam in Xerxes lustraturus milites de
 mari naufragus. 152 montis vertice lacrimis o-
 Uxores quasi uxores unde bortis quid dixerit. 212
 sic dictæ. 158

Z

W

W Allensteinii tumulus. 214

X

X Enophon sacrificans de
 filii morte certior factus
 quomodo se gesserit. 198

Zeno Philosophus scisci-
 taturus Oraculum qui
 vitam bene agere posset,
 quid responsi tulerit. 196
 Zenonis autoritas apud Ae-
 theniensis hujus dictum. 244
 Zoroastes ridens natus est 280

F I N I S.

